

Neoliberalismens paradis Velfærdens forbandelse

Titel:

Neoliberalisternes paradis Velfærdens forbandelse

Aalborg Universitet, juli 2009

10. semester kommunikation

Vejleder: Thomas Borchmann

Specialet indeholder 238 sider

382.000 tegn – svarende til 159 normalsider

Stine Borup Christensen

Mikkel Dahlqvist

Thomas Overholt Hansen

Velfærd er ikke at vide,
at du vil blive taget godt af.
Men at vide,
at det samme gælder din nabo.

Resumé

I dette speciale ønsker vi at problematisere den tiltagende neoliberale reformpolitik, der siden 1980'erne har styret de offentlige sektorer i den vestlige verden, og som går under samlebetegnelse 'new public management' (NPM). Hensigten med specialet er imidlertid ikke blot at problematisere på papir, men også at bidrage med et aktivt "slag" i de nuværende og fremtidige forsøg på en bekæmpelse af NPM-projektet.

Specialet er derfor anlagt som et aktionsforskningsprojekt, hvor vi er indgået i et konkret samarbejde og en alliance med det danske, politiske parti, Det Radikale Venstre. Formålet med samarbejdet og alliancen er at ruste Det Radikale Venstre i deres forsøg på at gennemføre en kommunikativ modmagt i mod den tiltagende NPM-tendens. Dette forsøg på at ruste Det Radikale Venstre kommer til at foregå i to etaper

Første etape foretages dels ved hjælp af en række analyser af NPM-projektets modsætningsfyldte indhold og den mere eller mindre bevidste diskursive sløring heraf, og dels ved hjælp af analyser af Det Radikale Venstres hidtidige forsøg på at forvalte en kommunikativ modmagt i forhold hertil samt de mulige begrænsninger og modsætninger heri.

Med troen på værdien af en immanent kritik fremanalyserer vi, ud fra en kritisk erkendelsesinteresse inspireret af Max Horkheimer, således indledningsvis de iboende modsætninger, som NPM-projektet er præget af. Herunder søger vi at påvise, at der er en lang række modsætninger mellem det, NPM-projektet giver sig ud for at være, og det, det i virkeligheden er. Derudover gør vi, ved at sætte Christopher Hood og Michael Jacksons NPM-optik op imod John B. Thompsons ideologikritik, det klart, at fortalernes af projektet har gjort brug af ideologiske strategier i deres forsøg på at dække over NPM projektets modsætningsfyldte natur. I den forbindelse illustrerer vi blandt andet, hvordan NPM-reformer udlægges som afbureaukratiseringsreformer, selvom de i virkeligheden virker bureaukratiserende. Og vi viser også, hvordan NPM-

projektet udlægges som velfærdsskabende, selvom det i virkeligheden virker velfærdsafviklende.

Herefter følger en analyse af Det Radikale Venstres politiske og kommunikative fundament i forhold til at bekriige den neoliberale NPM-tendens. Her fremfører vi først og fremmest en immanent kritik af Det Radikale Venstres politiske fundament i forhold til at bekriige NPM-projektet. Vi illustrerer blandt andet, at partiets kommunikation af og til kolliderer med de idealer, de selv fremhæver som styrende for partiets politik. Partiet kommer blandt andet ved flere lejligheder til at gå med på den neoliberale diskurs, som de åbent erklærer, at de vil bekriige. I analysen sætter vi også fokus på de radikales kommunikative formåen og illustrerer, hvordan partiets ensidige målgruppeorientering mod den offentlige sektors medarbejdere kan ses som en hæmsko for partiets muligheder for at få succes med bekrigelsen af NPM-projektet. Den danske velfærdsmodel nyder stor opbakning hos den brede vælgerskare, og derfor kritiserer vi blandt andet partiet for at være uambitiøse i dets målsætning ved kun at drage en appel til medarbejderne i den offentlige sektor.

Anden etape består dels af udarbejdelsen af et bud på en overordnet kontrastrategi, dels af udarbejdelsen af en række kreative forslag til, hvordan partiet kan iværksætte et modangreb på NPM-projektet. Et "bud" og nogle forslag, der forankres i de hidtidigt foretagne analyser, og i nye analyser af en række forbilleder af effektive og ideelle former for mediebrug og genrebestemte virkemidler. På baggrund af forbilledeanalyserne bekender vi os således til et kommunikativt ideal om; (1) at lade de konkrete forslag være nogle, der inddrager og tilfører offentligheden læring gennem interaktive og sociale medier og (2) til en tro på den satiriske genre, der gennem karikering og udstilling gør det muligt at påpege NPM-projektets instrumentelle og modsætningsfyldte natur over for offentligheden. Ideal og en tro, som virker styrende for de fremsatte forslag.

Endeligt indeholder specialet en afsluttende refleksion

samt to supplerende analyser, der er vedlagt som appendiks til specialet.

Indholdsfortegnelse

Velkommen 8

1. Specialets begrundelse, anliggende og fremgangsmåde 10
 - 1.1. Specialets begrundelse: There is something rotten in the state of Denmark 10
 - 1.2. Specialets anliggende og fremgangsmåde: En aktionsforskningsbaseret kontrastrategi 13
2. Hvad kæmper vi imod? 28
 - 2.1. Ned med velfærden: Det frie marked længe leve! 29
 - 2.2. NPM i praksis 36
 - 2.3. I yderste konsekvens 67
 - 2.4. Men hvordan kunne det gå så galt? 84
 - 2.5. Opsamling 99
3. Hvem kæmper vi med? 108
 - 3.1. Rundt om Det Radikale Venstre 109
 - 3.2. Det Radikale Venstre vil ikke være Socialdemokraternes logrende hale 111
 - 3.3. En tillidskampagne 121
 - 3.4. Radikale.net 127
 - 3.5. Opsamling 130
4. Hvem kan vi lære af? 132
 - 4.1. Satiren som våben; identity correction, spoofing og reversing 133
 - 4.2. Buhl, Barack og Cluetrain Manifestets opgør med den etablerede orden 148
 - 4.3. Opsamling 163
5. Hvordan kæmper vi? 166
 - 5.1. Kontrastrategien 167
 - 5.2. Det satiriske modangreb 170
 - 5.3. Det involverende modangreb 187

5.4. Det revolutionere modangreb 191

6. Refleksion 196

Litteraturliste 204

Bilag 218

Ansvarsliste 220

English abstract 222

Appendiks A 224

Appendiks B 228

Velkommen

Velkommen til kære læser. Det glæder os at møde dig. Vi har meget på hjerte og på de næste sider, vil vi trække, guide og tvinge dig rundt i en problemfyldt virkelighed, der alt for længe er blevet ignoreret, forsøgt italesat eller problem- og løsningsbestemt på en efter vores mening stærkt problematisk måde. Vores afsæt og målsætning er simple: Der er noget råddent på spil i den danske velfærdsektor – noget ved navn new public management (NPM) og det vil vi gøre noget ved.

Du kan se frem til et speciale, hvori vi forsøger at slå hårdt tilbage mod det, der i dag er den herskende stemme, og vi vil ikke holde os tilbage for at påpege det urimelige og for dumme ved de selvfølgeligheder, som denne stemme søger at indstifte om den offentlige sektors problemer og mulige løsninger herpå. Vores forsøg på at slå tilbage vil også afspejle sig i vores valg af tone og skrivestil, som både vil være polemiserende og aggressiv. Allerede fra start vil vi forsøge at tale så hårdt til dit solidariske organ og tillige forsøge at sprænge rammerne for din gængse forståelse af NPM i en sådan grad, at du forhåbentlig kan sympatisere med vores bestemmelse af problemets omfang og karakter. Vi beder dig derfor gøre dig klar til et karskt kapitel 1 og om at udvise forståelse for vores dramaturgiske indgang, der efter vores mening er mest velegnet til at fremvise den ubekvemme sandhed, vi ønsker at behandle. Vi beder dig samtidig udvise denne forståelse med en vis sindsro, da vi garanterer, at det indledende kapitels ”strengt” postulat vil stå uunderbyggede hen gennem specialet, idet vi i vores efterfølgende analyser vil levere behørig argumentation for samme.

Inden vi kaster os i vælten, ønsker vi at fremsætte et par takkende ord: Vi har arbejdet længe og hårdt med nærværende speciales problemstilling og føler ved deadline at have leveret såvel et nyttigt og velargumenteret indlæg i en herskende værdikamp såvel som et analytisk velfunderet forslag til, hvorledes samarbejdspartnere i denne kamp kommunika-

tivt kan gribe deres handlinger mere effektivt an. Et ”arbejde” som dog næppe var blevet produceret på samme niveau uden hjælp fra vores evigt energiske vejleder Thomas Borchmann. Tak for hjælpen Thomas, du har været brændstoffet på vores motor.

En anden tak skal lyde til vores kollaborative partner Det Radikale Venstre, hvorfra vi ikke mindst vil takke partiets socialordfører, Marianne Jelved, for lydhør og konstruktiv meningsudveksling. Det har været en fornøjelse at møde en praktiserende politiker, der også er en kæmpende idealist.

Med de indledende forbehold og takke overstået er der vel kun et at sige: ”Lad os så se at komme i gang!”

Specialets begrundelse, anliggende og fremgangsmåde

1.1. Specialets begrundelse: There is something rotten in the state of Denmark

”Privatiser! Udliciter! Kontroller!” er begreberne bag den alt-dominerende politiske tendens, der har præget den offentlige sektor de seneste år. Statsministrene Lars Løkke Rasmussen og Anders Fogh Rasmussen, deres VK-regering (og Nyrup-regeringen før dem) er blevet ramt af en neoliberalistisk besværgelse, der går under samlebetegnelsen ’new public management’ (NPM). NPM betyder ganske enkelt, at politikerne stoler blindt på markedslogikkerne og mener, at markeds-konkurrence er det bedste og mest effektive instrument til at styre forbruget i den offentlige sektor. Det får politikerne til at hævde, at den offentlige sektor kan betragtes, organiseres og styres som det private marked, og at den er og bliver økonomisk ineffektiv, hvis dette ikke sker. Dermed overfører politikerne styrings- og kontrolmekanismer fra den private sektor til den offentlige sektor uden at skele til, at de ”varer”, der produceres i den offentlige sektor, er af en noget anden karakter - og har en noget andet relation til aftagerne - end de varer, der produceres i den private sektor.

Politikernes neoliberale syn på den offentlige sektor har medført en sand privatiseringslavine, hvor politikerne nådesløst kaster offentlige institutioner og offentlige velfærds-opgaver over i hænderne på private virksomheder, som dermed kan berige sig selv og deres aktionærer på at sælge ofte livsnødvendige serviceydelser til samfundets svageste under påskuddet af, at det simpelthen ikke kan være anderledes, hvis vi altså ønsker kvalitet og udvikling. Det har gjort velfærdsydelser til en vare og gjort adgangen til dem til et spørgsmål om penge og ikke et spørgsmål om behov. NPM medfører derfor ingen udvikling af den offentlige velfærd. NPM er med til at

afvikle den. NPM inddeler samfundet i et A-hold og et B-hold, hvor A-holdet er dem, der har råd til en alderdom på et femstjernet plejehjem og sidde i Arne Jacobsen-møbler og nippe cognac dagen lang, mens de taler om de gode gamle dage. B-holdet er dem, der ikke selv kan betale for en fyrstelig alderdom på l'Hotel d'Age og må lade sig indlægge på det kommunale plejehjem og nøjes med to daglige bleskift og risvælling morgen, middag og aften, fordi det offentlige plejehjem bliver stadig mere udpint på grund af politikernes besættelse af NPM-projektet og deres tro på, at markeds konkurrence fører til den bedste service.

Og ikke nok med det. Politikernes blinde tro på markedslogikkerne betyder samtidig, at de velfærdsopgaver, der af den ene eller anden grund ikke kan privatiseres og afhænges til private virksomheder, skal kontrolleres og evalueres, som var de processer i en fabrikshal. Det har ført til en følelseskold tingsliggørelse af velfærdsarbejdet og reduceret relationen mellem borgeren og velfærdsarbejderen til et møde mellem en dåse tun og den maskine, der pakker den. Når de neoliberale politikere evaluerer og kontrollerer velfærdsopgaver, som var de maskinelle processer på en konservesfabrik, forsvinder de relationelle aspekter i velfærdsarbejdet, der handler om omsorg, nærhed, kvalitet og velfærd.

De neoliberale politikeres besættelse af NPM-projektet har blandt andet tvunget benhård detailregulering ned over hovederne på de ansatte på de kommunale plejehjem, kastet landets folkeskolelærere ud i massivt dokumentationshysteri, hvor de minutiøst skal redegøre for læringsmålene for hver eneste time for hver eneste elev, og reduceret landets socialrådgivere til omvandrende bureaukrater, der har så travlt med at redegøre for, hvad de bruger deres tid på, at de bruger mindre end en femtedel af deres arbejdsdag på borgerkontakt¹. Af samme grund er NPM et af de mest forhadte fænomener blandt de sosu-assistenter, folkeskolelærere, og socialråd-

¹ <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8198>

givere, der hvert eneste år bliver invalideret af deres arbejde på grund af politikernes unødvendige kontrol.

Landets NPM-besatte politikere har fået samfundet til at udvikle sig i en retning, som vi oplever som problematisk allerede i sin nuværende form, og det er vi dybt bekymrede over. Vi er enige med de nedslidte sosu-assistenten, folkeskolelærere og socialrådgivere i, at tankerne bag NPM-projektet er rystende og ravraskende uretfærdige! Politikernes blinde tro på, at den private sektors forførende markedslogikker uden videre kan overføres fra konserverindustriens golde fabrikshaller til de varme hænder i ældreplejen og til undervisningssituationen i skoleklasserne, er ved at føre til en afvikling af velfærdssamfundet, som vi kender det. Uligheden vokser, de store private virksomheder, som lukrerer på samfundets svageste, bliver rigere, de svageste bliver svagere, og de, der har brug for hjælp, kan ikke få den, fordi de, som skal hjælpe dem, end ikke kan hjælpe sig selv. Blandt andet fordi politikere har så travlt med at måle dem fra top til tå, at de bliver invalideret i og af deres arbejde. I dette speciale lægger vi således ikke skjul på, at vi mener, at det går den forkerte vej i Danmark. Vi stiller os i opposition til Løkke Rasmussen og hans VK-regering og alle de andre politikere, der tror, at NPM er den rigtige måde at styre den offentlige sektor på.

Vi mener, at NPM-projektets fritvalgsordninger og såkaldte serviceforbedringer er et skalkeskjul for øget brugerbetaling og serviceforringelser. Vi mener, at det er dybt uretfærdigt, at NPM-projektet er med til at forgylde private virksomheder på bekostning af den offentlige sektor, og at NPM-projektet er med til at skabe større ulighed mellem de rige og de fattige i samfundet. Derudover er vi dybt betænkelige ved det dokumentationshysteri, som de neoliberale politikere har indført i den offentlige sektor. Vi mener, at det er dybt kritisabelt, at medarbejderne i den offentlige sektor skal bruge mere tid på at dokumentere og evaluere deres arbejdsopgaver, end de bruger på at føre dem ud i livet. Det er et udtryk for dyb mistillid. Vi mener, at overflødige kvalitets-

standarder skal droppes, og politikerne skal have tillid til, at velfærdsarbejderne i den offentlige sektor selv kan finde ud af, hvordan de bruger deres ressourcer bedst muligt. Ingen skal blive syge af deres job, og derfor skal politikerne droppe deres unødvendige kontrol.

1.2. Specialets anliggende og fremgangsmåde: En aktionsforskningsbaseret kontrastrategi

I dette speciale vil vi følge vores indignation over NPM-projektets snigende afvikling af den offentlige sektor. Vi mener, at en sund, velfungerende og retfærdig offentlig sektor er helt afgørende for, at vi kan have et sundt, velfungerende og retfærdigt samfund. Vi vil blæse til kamp mod den stigende ulighed og mod mistænkeliggørelsen af velfærdsarbejderne i den offentlige sektor. Specialets anliggende er derfor dels at undersøge, hvordan vi kommunikativt kan bekriige de neoliberale politikeres uretfærdige politik i forhold til den offentlige sektor og dels at påbegynde denne krig.

Det er selvfølgelig ikke let for tre studerende at føre en kommunikativ krig helt alene mod et stort politisk projekt, der har bidt sig godt fast i store dele af den vestlige verden. Derfor har vi valgt at alliere os med en politisk organisation, der har mere eller mindre samme dagsorden som os selv, og som arbejder mod privatisering af den borgernære service og mod den unødvendige kontrol af de ansatte i den offentlige sektor. Valget er faldet på Det Radikale Venstre, som vi ønsker at indgå en kollaborativ alliance med og hjælpe dem med at opkvalificere deres forvaltning af en kommunikativ modmagt mod NPM-regimet. Dette valg begrundes vi blandt andet i partiets lancering af tillidsreformen i foråret 2007. Tillidsreformen handler netop om, hvordan man kan komme den unødige kontrol i den offentlige sektor til livs og genetablere tilliden til de offentlige ansatte. Hvordan vi konkret griber dette samarbejde an, vil vi se nærmere på i det følgende, hvor vi også vil give nærværende speciale et eksplicit metodisk afsæt. Dette er derfor temaet i foreliggende afsnit, hvor vi ruller den røde

løber ud for et speciale, der indskrives sig i aktionsforskningsfamilien. En metode der ikke alene sætter en lang række krav til vores samarbejde med Det Radiale Venstre, men som også åbner op for, at vi som forskere kan virke influerende på Det Radikale Venstre og partiets handlingsorientering. Lad os derfor se nærmere på, hvad det egentligt vil sige at være aktionsforsker, og hvordan dette speciale kan forstås som et produkt af aktionsforskningen.

Om aktionsforskning

Gennem tiden har mange forskere forsøgt at levere eksklusive definitioner af aktionsforskning. Dette til trods for at aktionsforskning er en meget bred term, der kan dække over en række forskellige observanser.

I artiklen 'Nogle overvejelser over metodevalg og metoderetningslinjer i aktionsforskningsprojekter af kritisk kollaborativ observans: med interviewet og spørgeskemaet som eksempel' argumenterer Thomas Borchmann og Bent Torpegaard for, at man kan karakterisere aktionsforskning med fire overordnede og meget åbne karakteristika. Først og fremmest er en praksisorientering et fællestræk ved aktionsforskningstilgangene. Som Borchmann og Torpegaard skriver, kan praksisorientering:

(...) både have form af en adressering af en for andre end den deltagende forsker oplevet relevant problemstilling og en påtagen ambition om at forsøge at løse denne gennem intervention, eller blot komme til udtryk som en orientering i ét af de disse underkarakteristika. (Borchmann og Torpegaard, 2004, side 132)

I den strengeste udlægning betyder dette, at forskningsaktiviteten ideelt set både må have betydning for andre, samtidig med at problemstillingen bliver løst gennem indgriben i forhold til problemstillingen. Som vi indledningsvis er inde på, er NPM-projektets formål at privatisere, udlicitere og kontrollere den offentlige sektor, hvilket har en indvirkning på og betyd-

ning for såvel brugere som velfærdsarbejdere i den offentlige sektor. På den måde mener vi at kunne hævde, at vores optagethed med NPM-projektet så afgjort tilfredsstillende kriteriet om at skulle være ”en for andre” relevant problemstilling.

I mere direkte forstand honorerer vores alliance med Det Radikale Venstre også kriteriet om at have en praksisorientering. En praksisorientering, der også sigter mod at virke forandrende og opkvalificerende på det Det Radikale Venstres praksis i forhold til at forvalte en kommunikativ modmagt mod NPM-projektet.

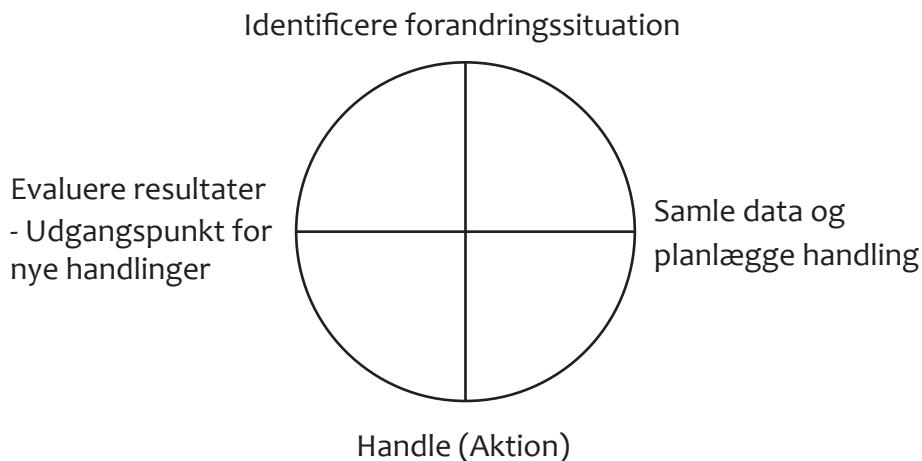
Anskues det brede og snævre sigte om praksisorientering under et, kan aktionsforskningssamarbejdet med Det Radikale Venstre siges at sigte på to ting: Først og fremmest at skabe en øget forståelse og bevidsthed i forhold til bekri-gelsens kommunikative plan i Det Radikale Venstre samt at ud-styre disse med en række ideer hertil. Sekundært og gennem forvaltningen af denne kommunikative modmagt at bidrage til at skabe øget forståelse, bevidsthed og handlingsorientering i offentligheden som helhed.

Ifølge Borchmann og Torpegaard er et andet karakteristika ved aktionsforskningen, at ethvert aktionsforsknings-projekt har en cyklisk udfoldelsesstruktur, bestående af en vekselvirkning mellem faseopdelte aktiviteter med hvilke undersøgelser, analyser, handlinger og evalueringer foretages. De bemærker, at der findes:

(...) et utal af forskellige afbildninger af aktionsforsknings-cyklussen, hvoraf nogle vil betragte forudgående undersøgelser og analyser som meget ”tunge” og for en efterfølgende handlingsfase nødvendigt opkvalificerende aktivitet (forskning føder aktion), mens andre vil vægte handlingsfasen som den egentlige dataindsamlende aktivitet og i højere grad betragte en efterfølgende evalueringsfase som analysefase (aktion føder forskning). (Borchmann og Torpegaard, 2004, side 133)

I vores beskrivelse af dette speciales cykliske udfoldelsesstruk-

tur har vi ladet os inspirere af aktionsforskningens stamfader Kurt Lewin, der opstiller den cykliske proces således:

Figur 1 - Lewins model
(Bilag 6 - Slides fra forelæsning med Søren Frimann)

Modellen af Lewin blev skabt som et forsøg på at illustrere den proces, man som aktionsforsker gennemgår en eller flere gange i løbet af et projekt. Processen starter ved en diagnostisering af det omhandlende problem, dernæst indsamles data, og aktionen planlægges, hvorefter den planlagte aktion udføres for til sidst at evaluere og reflektere over aktionens udslag. Denne proces skaber et udgangspunkt for en ny proces, der kan foretages herefter og så videre.

Sættes denne model i forhold til nærværende speciale, vil vi her anlægge en cyklisk udfoldelsesstruktur, der primært sigter mod at skabe en øget bevidstgørelse af Det Radikale Venstres kommunikative potentiale i forhold til bekrieger NPM-projektet ved at foretage en række analyseaktiviteter, der efterfølgende omsættes til handlinger. I denne cykliske proces findes der dog samtidig en række mini-aktioner i form af interviews med Det Radikale Venstre. Selvom disse samtaler først og fremmest vil tjene det formål at indgå i specialets da-

tainsamling, kan vi ikke udelukke, at de også samtidig kan ses at have en udslagsgivende effekt på den primære aktion. På den måde bevæger vi os gennem en proces, hvor den primære aktion i høj grad vil blive et produkt af forskning, mens de sekundære mini-aktioner tillige kan ses som handlinger der afføder forskning.

Et tredje karakteristikum ved aktionsforskningen er, at den udøvende forsker sigter mod at levere et dobbeltbidrag til både forskning og aktion. Ifølge Borchmann og Torpegaard er et centralt og omdiskuteret spørgsmål her, hvorvidt aktionskomponenten skal betragtes som et middel til at løse forskningsformålet, eller vice versa, eller om der i virkeligheden er tale om et problematisk bytteforhold mellem forskeren og samarbejdspartneren, der må søges afvejet og håndteret i ethvert projekt. I henhold til netop at se aktionsformålet som et middel til at løse forskningsformålet peger Borchmann og Torpegaard på, at det er væsentligt at lade forskningsambitionen underlægge eller tilpasse sig det fremførte aktionsformål. (Ibid.) Det betyder, at vi i dette speciale må opskrive aktionsforskningens formål til netop at være det centrale i besvarelsen af specialets ordlyd, hvorfor vil vælger at gøre dette speciales bidrag til kampen mod NPM-projektet synonymt med den aktion, vi har i sinde at lave. Skulle andre (eller os selv) en anden gang få lyst til at forfølge et andet eller lignende aktionsformål under samme overskrift, lader specialets praksisorientering sig dog let overføre til eksempelvis fagforeninger, andre socialt orienterede partier eller sympatisører.

Indtil videre har vi diskuteret vidt og bredt om samarbejdet med Det Radikale Venstre dog uden at komme ind på, hvordan samarbejdet konkret kommer til at tage sig ud i specialet. Netop participationen og kollaborationen udgør det fjerde og sidste karakteristikum i aktionsforskningen. Ifølge Borchmann og Torpegaard kan aktionsforskningens design indberegne participationen ud fra flere niveauer. I den sammenhæng kan participationsrollen eksempelvis gå fra at være en udvidet informantrolle til ligestillet udfyldelse af forskerrol-

len. (Ibid., side 133-134)

I denne del af vores aktionsforskningsprojekt opstår der en praktisk forsaget ambivalens mellem den rolle, vi ønsker at give Det Radikale Venstre, og den rolle, som de reelt får i processen. For selvom vi som forskere har et brændende ønske om en tæt kollaborativ indsats, har vi på grund af afstand, ressourcer og tidsbegrænsning set os nødsaget til at indsætte Det Radikale Venstre i rollen som udvidet – men også involveret – informant. Helt konkret har Det Radikale Venstre givet udtryk for, at de hverken besad ressourcer eller tid til at bidrage til planlægningsprocessen af de kreative indspark, men de ville med glæde stille op til samtaler og lægge relevant datamateriale til rådighed for processen. I denne første aktionsproces, som specialet repræsenterer, har vi derfor set os nødsaget til at anvende alle tænkelige former for materiale, der kunne skabe yderligere viden om det radikale projekt for derigennem at kunne fremsætte et forslag til en kommunikativt kontrastrategi og en række konkrete modangreb, der udspringer fra Det Radikale Venstres fremførte perspektiver såvel som vores egne. Med andre ord kan man sige, at Det Radikale Venstres participation i tilvejebringelsen af aktionen sker i form af en grundig informations- og perspektivudvikling, hvorefter vi alene frembringer de kreative forslag, der skal styrke vores egen og Det Radikale Venstres bevidstgørelse af problemets omfang. Skulle Det Radikale Venstre i mellemtiden ønske at påbegynde en ny proces i kølvandet på specialets aktionsforskningsproces, ser vi et tættere samarbejde som en naturlig og afgørende forudsætning for videreudvikling og nuancering af det overordnede anliggende.

Den frigørende kritik som ambition og forfulgt erkendelsesinteresse

I det forrige har vi kortlagt, hvorledes specialet kan karakteriseres som aktionsforskning. Tilbage står vi imidlertid med spørgsmålet om, hvilken erkendelsesinteresse vi vælger at tilgå sagen fra. Borchmann og Torpegaard peger her på, at

der findes tre overordnede forgreninger af aktionsforskningens erkendelsessyn; den tekniske, den praktiske og den kritisk-emancipatoriske. Hvor den tekniske aktionsforskning har sin forankring i de naturvidenskabelige metoder, søger den praktiske aktionsforskning sin næring i humanvidenskabelige og dialogiske forståelsesaspirationer. Tilbage står den kritisk-emancipatoriske aktionsforskning, der vil danne udgangspunktet for specialets erkendelsesperspektiv. (Ibid., side 135)

Som navnet afslører, har den kritiske-emancipatoriske aktionsforskning sine rødder i den kritiske teori. Hvor den kritiske-emancipatoriske aktionsforskning har meget lidt tilfælle med den tekniske naturvidenskabelige aktionsforskning, viderefortolkes den praktiske aktionsforskningens ambition om øget forståelse af eget eller andres bidrag til problemkonstitutionen til at sigte mod en øget bevidstgørelse af samme. Denne tilpasning skyldes den kritiske-emancipatoriske aktionsforskningers anskuelse af forståelser, handlinger og uoverensstemmelser i aktionsforskningen som systematisk (for)styrrede og inficerede af både den kontekstuelle, historiske, samfundsmæssige og organisatoriske kontekst, de befinder sig i. (Ibid., side 137)

Ud fra den kritiske-emancipatoriske-optik vil vi gennem specialet tilskrive NPM-projektet (og i aktionen Det Radikale Venstre) en kritik, der vil lede os til opstillingen af, hvad Borchmann og Torpegaard definerer som en række praksiskritiske teoremer (Ibid.), der vil italesætte NPM-projektets modsætningsfyldte og til tider paradoksale værdigrundlag.

Denne kritik vil vi lade være immanent af natur, hvilket vil sige at kritikken koncentrerer sig i mod at sammenholde, hvad projektet giver sig ud for at være sat op i mod det, det faktisk er. Den immanente kritikform er et oplagt valg, da vi ud fra denne tilgang tillige bliver rustet med indsigt i, hvilke våben vi og Det Radikale Venstre bør anvende i vores modangreb.

I teksten 'Immanent Critique as the Core of Critical Theory: Its Origins and Developments in Hegel, Marx and Contemporary

Thought', der leverer en redegørelse af den immanente kritiks ophav og betydning, fremfører den Amerikanske Sociolog Robert J. Antonio – ud fra en optik inspireret af Max Horkheimer, Theodor W. Adorno og Herbert Marcuse – at den immanente kritik bæres af formålet af at fremvise modsætninger i mellem en fremført ideologi og den virkelighed, ideologien medfører. (Antonio, 1982, side 338) I teksten beskriver Antonio den immanente kritik således:

The goal of the method is immanent truth which unifies what is, with the determinate possibilities for, what could be. (...) as a means of restoring 'actuality to false appearance' by first describing what a social totality holds itself to be, and then confronting it with what it is in fact becoming''' (Antonio, 1981, side 338)

Den immanente kritiks optik sætter os i stand til at dykke ned i det undersøgte subjekt for at lede efter værdifuld information om de diskursive forvanskninger og modsætninger, som NPM-projektet indeholder. Ifølge Antonio er det tillige ved disse kritikpunkter (praksiskritiske teoremer), at vi finder nøglen til den emancipatoriske (læs: frigørende) forandring, vi ønsker af den offentlige sektor.

Elites attempt to stall change by denying these contradictions; they portray a false unity of the ideal and real. However, the greater the ideological claims, the more dangerous they become to their social context. Immanent critique seeks, by revealing the contradictions of claim and context, to transform legitimations into emancipatory weapons. The goal is to replace the inaction based on the false correspondence with emancipatory praxis aimed at making the ideal real. (Antonio, 1981, side 338)

Ved at udnævne den kritiske forskning og emancipatoriske demaskering af etablerede forhold og ideer til erkendelsessystems centrale omdrejningspunkt gør vi dermed også tilstræbelser af autentiske værdier eller social retfærdighed til akti-

onsforskningsprojektets primære anliggende. (Borchmann og Torpegaard, 2004, side 137) I forlængelse heraf peger Antonio på at formålet med den kritiske metode bør være at fokusere på konkrete, praktiske problemer med det sigte at skabe øget magtudligning og demokrati i sociale institutioner og praksisser. (Antonio, 1981, side 341) Dermed ligger den kritiske metode også i direkte forlængelse af specialets anliggende, der som bekendt er at bekriige NPM-projektet på grund af dets fængslende og socialt uretfærdige natur. Med andre ord bliver målet derved øget frigørelse af demokratiske idealer.

Selvom Borchmann og Torpegaard åbner op for, at de praksiskritiske teoremer – som er centrale i den kritiske-emancipatoriske aktionsforskning – kan udspringe fra en udelukkende konfrontativ kritik leveret af forskerne, peger de tillige på, at et vist kollaborationsniveau påkræves i det den bevidstgørelse, der tilstræbes, lader sig fordr af forskningen cykliske struktur. Det vil sige dets evne til at skabe en veksling mellem dekonstruktion og rekonstruktion af den etablerede forståelse.

En successiv serie af handlings- og refleksionsforløb placerer nemlig aktionsforskningen i tid, og medvirker til at gøre aktørerne bevidste om, at de både er et produkt af deres historie og omgivende praksis, samt aktive producenter af samme. (Borchmann og Torpegaard, 2004, side 138)

Under det kritiske-emancipatoriske erkendelsesyn forandres – eller rettere sagt ”nuanceres” – dette speciales aktions-anliggende derved til at sigte i mod opstillingen af en række praksiskritiske teoremer som følge af den immanente kritik, vi i specialet rejser mod den tiltagende NPM-projekt. Samtidig bør disse teoremer også – for at være tro mod aktionsforskningsmetoden – afspejle den aktionsforskningssekvens, vi har indledt i kollaborationen med Det Radikale Venstre. Det er derfor også her, at vi vender tilbage til, hvad vi tidligere definerede som aktionsforskningsprojektets mini-aktioner. For selvom kollaborationen i dette indledende samarbejde med

Det Radikale Venstre lader en tættere relation stå tilbage at ønske, har vi gennem disse mini-aktioner i form af samtaler (bilag 4 og 5) forsøgt at skabe denne vekselvirkning mellem de- og rekonstruktion. Formålet har i den sammenhæng været – ved også at rette en immanent kritik mod Det Radikale Venstres egen praksis – at virke medindflyende på bevidstgørelsen af den kommunikative formåen, vi søger at skabe hos partiet og os selv. I disse mini-aktioner holdt vi et stædigt fokus på netop den kritiske perspektivdeling for derigennem at søge at indhente viden til os selv og bringe ny til Det Radikale Venstre.²

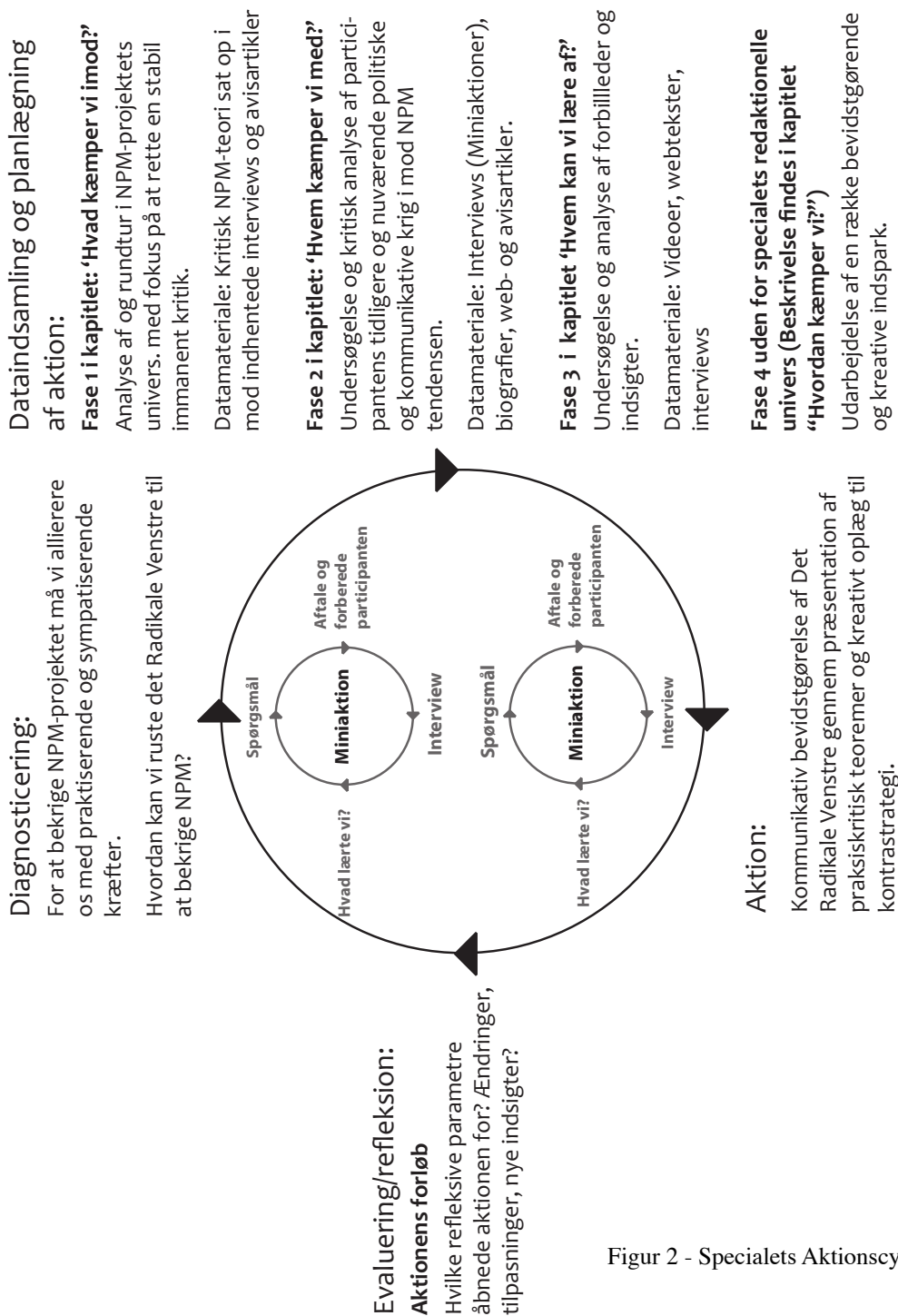
Specialets cykliske udfoldelsesstruktur

På de følgende sider redegør vi for, hvordan vi tilskriver nærværende speciale en plads i aktionsforskningsfamilien. Hvad, vi ikke har gjort endnu, er at afbillede aktionsforskningen cykliske udfoldelsesstruktur. Det har vi gjort på næste sides figur 2, for her i teksten at samle op gennem en kort beskrivelse heraf.

Som tidligere nævnt skitserer modellens øverste del processens diagnostiseringsfase. Dernæst har vi til højre i cyklussen forsøgt at illustrere processens forholdsvis tunge analysedel, som vi har inddelt i fire faser.

For at vi kan ruste de radikale til kommunikativt at bekriige NPM, må vi vide, hvad det er for et politisk projekt, vi er oppe imod. Vi vil derfor i analysens 'fase 1' rette en immanent kritik af den tiltagende NPM-tendens med det formål at tilvejebringe en række praksiskritiske teoremer, som vi (og Det Radikale Venstre) kan gøre brug af, når modangrebet på den

2 På samme måde som Borchmann og Torpegaard tilkendegiver i en beskrivelse af et foretaget aktionsforskningsinterview, gav vi med andre ord "(...) os selv en aktiv rolle i interviewene i hvilken vi både kunne udfordre og konfrontere organisationens etablerede synspunkter, såvel som interviewpersonernes egne. (...) vi ophørte med at se os selv og vores handlinger som potentielle kilder til forstyrrelser af et ellers uspoleret fænomen og begyndte at se os selv som aktive deltagere i en kritisk konversation." (Borchmann og Torpegaard, 2004, side 144)

Figur 2 - Specialets Aktionscyklus

neoliberale tendens skal udarbejdes. Denne analyse vil samtidig fungere som et substantielt fundament for den emancipatoriske forandring, vi søger at skabe. Da analysen samtidig beskæftiger sig med NPM-projektet uafhængigt af Det Radikale Venstre, vil den tillige kunne overføres til en lignende aktion, hvilket ikke gør den mindre substantiel for specialet og dets udfald.

Helt konkret vil vi i denne 'fase 1' se nærmere på den ideologi, NPM-projektet bygger på, og hvor den stammer fra. Vi vil undersøge NPM-projektets historiske udvikling og redegøre for, hvem der har været projektets bannerførere på den internationale politiske scene. Derefter vil vi – idet vi skal se nærmere på NPM-projektets i praksis – fremføre de åbenlyse modsætninger og paradokser, som projektet hviler på. I denne del af 'fase 1' vil vi særligt rette os i mod at fremvise NPM-projektets åbenlyse modsætninger og paradoksaliteter i forhold til de løfter, som tilhængerne af NPM giver om verdenen, når de italesætter projektet. Helt konkret opdeler vi denne praksisorienterede analyse i to dele. Den første del handler om NPM-projektets fokus på privatisering og udlicitering, og den anden del handler om NPM-projektets fokus på styring og kontrol. I hver af de to dele vil vi undersøge, hvilke umiddelbare konsekvenser NPM-projektet har for den offentlige sektor og for de medarbejdere, der arbejder i den.

Efter den praktiske gennemgang vil vi undersøge nogle af de mere yderliggående konsekvenser, som NPM-projektet kan ses at have eller få. Her vil vi blandt andet se nærmere på, hvilke helbredsmæssige konsekvenser, indførelsen af NPM kan have for velfærdsarbejderen i den offentlige sektor samt vise den forrådnelse af kultur og samfund, som kan følge i kølvandet på det totalitære NPM-teknokrati.

Til sidst vil vi afslutte kapitlet ved at undersøge, hvordan NPM-projektets bannerførere har legitimeret NPM-projektet, og hvordan de ved hjælp af en række diskursive forvanskninger har haft held til at overbevise befolkningerne i mange vestlige lande om, at privat velfærd er bedre end offentlig velfærd. I

den sidste del af afsnittet vil vi blandt andet undersøge, hvilke ideologiske strategier den danske VK-regering har brugt i forhold til at legitimere indførelsen af neoliberale reformer.

'Fase 2', der er at finde i kapitel 3, 'Hvem kæmper vi med?', behandler og giver os indsigt i Det Radikale Venstres politiske fundament og kommunikative historie i forhold til at bekriige den tiltagende NPM-tendens. Det er ligeledes i dette afsnit, at aktionsforskningens mini-aktioner, der er afbilledet i cyklussens midte, kommer i spil. Igennem samtale og den immanente kritik af de radikale henter vi en værdifuld mængde indsigt og bliver belønnet med en øget bevidstgørelse om Det Radikale Venstres praksis sat op mod det forrige kapitels frembragte praksiskritiske teoremer.

'Fase 3' repræsenterer processens alternative analyse samt indledningen den kreative idéfase, der kan anskues at ligge i forlængelse af analyserne og i begyndelsen af aktionen. I denne analyse vil vi spejle efter organisationer, teorier eller helt noget tredje, der kan tjene som forbilleder i forhold til nærværende aktion, og som vi med fordel kan lade os inspirere af, når de barrierer, der kom til udtryk i de to første faser, skal nedbrydes. Beskrivelsen af 'fase 3' findes i kapitel 4 'Hvem kan vi lære af'.

Til sidst samler vi trådene i 'fase 4', der kan karakteriseres som aktionsforskningens kreative element. I denne fase sammenholder vi de indsigter og de praksiskritiske teoremer, de forrige kapitler har givet os for at udvikle en række bevidstgørende praksisindsigter, der skal fremføres for Det Radikale Venstre. Beskrivelsen af den forslåede kontrastrategi og de konkret kommunikative modangreb, der fandt sted som følge af den kreative proces, finder du i kapitel 5, 'Hvordan kæmper vi?'

Herefter lyder den på selve udførelsen af aktionen efterfulgt af projektets refleksion, hvori vi vil stille os selv spørgsmålet: "Hvilke refleksive parametre åbnede aktionen for?" Da det desværre ikke lykkedes at koordinere vores egen tidslige horisont med Det Radikale Venstres ferietid og tilstedeværel-

se på kontoret, vil disse to trin af cyklussen ikke være at finde i nærværende speciale. Dog forventer vi, at disse to afgørende dele af aktionsforskningsprojektet vil blive tilvejebragt i tiden mellem specialets aflevering og eksamen. Skulle denne ambition blive opfyldt vil vi tillige medbringe en skriftlig evaluering/refleksion over aktionsprocessens cykliske udfoldelsesstruktur til eftersyn ved eksamen.

Med alt det in mente, er der kun tilbage at springe ud i det. Lad os se nærmere på analysedelens 'fase 1'.

Hvad kæmper vi imod?

For at forstå hvad vi er oppe imod, skal vi i denne første fase af dataindsamlings- og planlægningsfasen i aktionscyklussen se nærmere på NPM-projektet, dets historie og virkning på det danske samfund.

Som vi for kort tid siden nævnte, udgør nærværende kapitel en væsentlig del af fundamentet for den bekrigelse af NPM, som vi efterfølgende ønsker at foretage. Dette skyldes ikke mindst, at udkommet af den immanente kritik, vi på de næste sider vil rette mod NPM (læs: de praksiskritiske teoremer), vil komme til at fungere som en rettesnor for den kontrastrategi, som vi vil opfordre Det Radikale Venstre til at iværksætte i kølvandet på en bevidstgørende aktion. Samtidig tjener denne del af specialet også et alment vidensbidragende formål, da de praksiskritiske teoremer, vi henter herfra, med lethed lader sig genbruge af andre mulige handlingssubjekter, som eksempelvis fagforeninger, politiske partier eller andre sympatiserende aktører.

Første punkt i jagten på de praksiskritiske teoremer bliver at se nærmere på det historiske ophav, NPM-projektet har. Efter den historiske gennemgang vil vi i afsnittet 'NPM i praksis' dykke dybere ned i NPM-begrebet, idet vi her skal se nærmere på en række praktiske eksempler, der tillige bakker op om vores postulat om NPM-projektets usolidariske og velfærdsafviklende natur.

Det sidste stop i kapitlet bliver afsnittet 'Men hvordan kunne det gå så galt?', hvori vi vil se nærmere på, hvordan politikerne har haft held til at gøre NPM-projektet spiseligt for vælgerne. I afsnittet vil vi særligt undersøge, hvordan blandt andre Danmarks tidligere statsminister og neoliberal bannerfører Fogh Rasmussen har haft held med at indføre reformer, der fratager de offentligt ansatte deres autonomi og skaber større ulighed mellem rig og fattig.

Nok om hvordan og hvorfor. Lad os se nærmere på hvad NPM-begrebet i rummer.

2.1. Ned med velfærden: Det frie marked længe leve!

Da NPM-projektet langt fra er et nyt fænomen, er der også mange bud på, hvor det stammer fra, og hvordan begrebet bør forstås. Fælles for næsten alle de forskellige udlægninger af NPM-projektets ophav er dog, at de alle krediterer den tidligere engelske premierminister Margaret Thatcher for en stor del af æren for begrebets store popularitet. I ønsket om at fremsætte et mere nuanceret og forklarende billede af, hvor begrebet har sine rødder, har vi valgt at give historiefortællingen om NPM's fødsel et skønlitterært islæt, idet vi "teamer op" med Naomi Klein, der i 'Chokdoktrinen' giver hendes bud på den ophavsmæssige sandhed. For dog ikke at forfalde til en ensidig og normativ beskrivelse af den historiske proces, vil vi tillige supplere op med teori fra Carsten Greve, der er professor ved Copenhagen Business School, Christopher Hood der er engelsk professor i offentlig forvaltning samt med medlem af den alternative velfærdskommission Henrik Herløv Lunds kritiske skrivelser om NPM-projektet i en dansk kontekst.

Hvis vi skal forstå NPM's fremkomst må vi tage tilbage til det økonomiske fakultet på University of Chicago i starten af 1950'erne. Her gik en yderst karismatisk økonom ved navn Milton Friedman rundt og sparkede surt i støvet. Han var irriteret, fordi Franklin D. Roosevelts økonomiske reformer efter børskrakket på Wall Street i 1929 havde lagt de frie markeder i benlås og begrænset den private sektors økonomiske vækst. Reformerne udsprang fra keynesianismen og havde til formål at sikre et socialt sikkerhedsnet for samfundets svageste og forhindre depression og arbejdsløshed. Det skete blandt andet ved at igangsætte nye, store offentlige byggerier, der skulle skabe flere jobs, og ved at iværksætte nye sociale programmer, der skulle forhindre et stigende antal mennesker i at søge mod den yderste venstrefløj. Derudover blev det private erhvervsliv pålagt flere restriktioner blandt andet i form af krav om mindstelønninger og virksomhedsskat. Roosevelts keynesianistiske velfærdsprogrammer, der gik under navnet 'New Deal', var lidt af en torn i øjet på Friedman. Han drømte

om at afmønstre samfundet og bringe det til en tilstand af ren kapitalisme. Han ville rense samfundet for al statslig indblanding og droppe alle regeringsindgreb, handelsbarrierer og virksomhedsskatter. (Klein, 2009, side 57) Men Friedmans projekt var ikke let. Markedets sammenbrud i 1929 og den depression, der fulgte i kølvandet, stod stadig klart i erindringen hos de mange mennesker, der havde mistet deres opsparring, og som havde måttet søge tilflugt i de offentlige suppekøkkener for at overleve. Disse mennesker var bestemt ikke vilde med, at erhvervslivet igen skulle styre verdensøkonomien efter deres forgodtbefindende, og Friedmans drømme blev derfor betragtet som tåbelige. Friedman indså, at han havde brug for hjælp, hvis hans drømme om det frie marked skulle gå i opfyldelse. Og den hjælp fik han fra det private erhvervsliv. (Ibid., side 65)

New Deals nye keynesianske fordelingspolitik var et dyrt bekendtskab for datidens virksomhedsejere, som blev mere og mere irriterede over, at de skulle betale deres ansatte højere lønninger samtidig med, at de også blev beskattet af deres overskud. Hvis de skulle have held til at genvinde det tabte, måtte de derfor etablere en modrevolution mod keynesianismen. Men virksomhedsejerne var klar over, at de ikke selv kunne stå i spidsen for en sådan modrevolution. Det ville ikke være troværdigt, hvis de selv gik ud og argumenterede for, at politikerne skulle afskaffe den populære mindsteløn og de virksomhedsskatter, der var med til at betale for det sociale sikkerhedsnet. Nogle af datidens førende erhvervsfolk begyndte derfor at kigge sig om efter en udefrakommende, der kunne tale deres sag. Og her var det, at den karismatiske Friedman kom ind i billedet. Han havde brug for stærke pengemænd, der kunne finansiere hans arbejde, og de havde brug for en fagpersonlighed, der kunne kommunikere deres budskaber. Friedman var en dygtig matematiker og en blændende debattør, og hans samarbejdspartnere i det private erhvervsliv opdagede hurtigt, at han havde meget lettere ved at sælge det private erhvervslivs budskaber, end de selv havde.

Omverdenen var mere modtagelige overfor Friedmans argumenter, fordi de blev leveret med en aura af videnskabelig objektivitet. Den enorme fordel, der lå i at få leveret det private erhvervslivs budskaber gennem en akademisk eller kvasi-akademisk institution, betød, at Friedmans økonomiske fakultet på University of Chicago væltede sig i donationer fra store private virksomheder de kommende år. (Ibid.)

Modrevolutionen får mere magt

Parløbet mellem Friedman og det private erhvervsliv var en stor succes. I løbet af 1950'erne blev der udklækket et stort netværk af højreorienterede tænketanke, som kunne stå i spidsen for en modrevolution mod keynesianismen verden over. Det betød, at Friedmans antikeynesianske budskaber kom vidt og bredt ud. I sin bog 'Capitalism and Freedom' lagde Friedman fundamentet til det, der siden hen skulle sætte standarderne for det frie marked verden over, og for det der senere kom til at danne grundlaget for NPM-projektet. I sin bog skrev han, at regeringerne først og fremmest skulle fjerne enhver regel, der stod i vejen for, at private virksomheder kunne akkumulere profit. Dernæst skulle regeringerne sælge alle de værdier, de ejede, og som private virksomheder kunne drive med overskud. Endelig skulle regeringerne skære drastisk ned på tilskuddene til sociale opgaver. Inden for de tre hovedargumenter fremsatte Friedmans yderligere en række krav. Blandt andet skulle skatterne være lave, hvis der overhovedet skulle være nogen, rige og fattige skulle betale den samme skatteprocent, private virksomheder skulle have lov til at sælge deres varer, hvor de havde lyst, og regeringer måtte ikke gribe ind for at beskytte lokale brancher eller lokale ejere. Derudover krævede Friedman, at alle priser skulle fastsættes af markedet, at der ikke skulle være nogen mindsteløn, og så skulle postvæsen, uddannelse, plejehjem og selv nationalparker privatiseres. Friedman og det meste af det private erhvervsliv ønskede et opgør med al statslig indblanding og ville have keynesianismen lagt i jorden. (Ibid.)

Og det var duoen ikke ene om. I 1970'erne og i 1980'erne gik udviklingen i den vestlige verden i retning af, at den offentlige sektor blev mere og mere udviklet som led i tilvejebringelsen af en keynesiansk-inspireret velfærdsstat. Denne udvikling skete i høj grad uden om den private sektor, og mange virksomhedsledere og borgerlige politikere mente derfor, at udviklingen af den offentlige sektor skete på bekostning af markedet og kapitalen. Samtidig begyndte krisen for alvor at kradse i den private sektor, og flere og flere private virksomheder blev ramt af dalende profitabilitet samtidig med, at lønningerne blev ved med at stige. Det gjorde Friedmans anti-keynesianske projekt mere og mere populært hos flere og flere mennesker, som ønskede en mindre offentlig sektor, og Friedmans modrevolution var så småt en realitet. (Herløv Lund, 2008, side 25)

Nogle af de mere prominente personligheder, der sprang med på Friedmans projekt i starten af 80'erne, var USA's republikanske præsident Ronald Reagan og Storbritanniens konservative premierminister Margaret Thatcher. De to regeringsledere havde begge tætte kontakter til Friedman, der var personlig, økonomisk rådgiver for Reagan og kollega til en af Thatchers nære venner. (Klein, 2009, side 155). Reagan og Thatcher tog begge Friedmans tanker til sig og udnyttede den økonomiske ustabilitet og det ulmende oprør mod de stadig stigende udgifter til den offentlige sektor til at reformere den offentlige service i deres hjemlande. Det betød reformationer af den offentlige sektor i USA og Storbritannien, der medførte mindre statslig indblanding i den private sektor, øget privatisering af statslige virksomheder, modstand mod fagforeninger og en reduktion af den offentlige velfærdssevice³. Denne

3 Ifølge Noam Chomsky var det også disse idealer, der i høj grad kom til udtryk i 'Washington Konsensus', som blev formuleret i 1990 af medlemmer af Den Internationale Valutafond (IMF), USA's finansministerium og Verdensbanken. Washington Konsensus blev set som svaret på succesfuld markedsøkonomisk politik, og i tråd med Friedmans tanker var formålet at liberalisere markedet; skabe frihandel og privatisere markedet. "The

pludselige reformation af den offentlige sektor i blandt andet USA og Storbritannien inspirerede Christopher Hood, til at skrive sin indflydelsesrige artikel 'A Public Management for all Seasons?'. Her samler Hood for første gang Friedmans anti-keynesianske modrevolution, der havde udviklet sig i forskellige retninger i forskellige vestlige lande, under betegnelsen 'new public management'. (Greve, 2002, side 1)

NPM bygger på tillid – og masser af mistillid!

I sin artikel beskriver Hood NPM ud fra tre forskellige elementer. For det første betegner han NPM som en ny tendens indenfor offentlig forvaltning. Han identificerer syv punkter, hvor han mener, at der finder udvikling sted. Han peger på, at NPM medfører en synlig professionel ledelse, eksplicitte mål for performance, fokus på output, opsplitning af den offentlige sektor i mindre enheder, konkurrence og markedsgørelse, brug af ledelsespraksis fra den private sektor og effektiv resourceudnyttelse. (Hood, 1991, side 4-5) For det andet sætter Hood tre forskellige typer af værdier for den offentlige sektor op over for hinanden. Den første type kalder han "Hold den offentlige sektor strømlinet og meningsfuld". Den anden værdi handler om "fairness og ærlighed", og den tredje og sidste værdi indeholder en påmindelse om at holde den offentlige sektor "robust og modstandsdygtig". (Ibid., side 11) I sin artikel pointerer Hood, at NPM primært hviler på den første værdi om at holde den offentlige sektor strømlinet og meningsfuld. Dermed betegner han NPM som et brud med den keynesian-

government should get out of the way" (Chomsky, 1999, side 20) således, at korporationer kunne kontrollere den internationale økonomi og politik. Den neoliberale politik, som Washington konsensus er et udtryk for, har ifølge Noam Chomsky været en økonomisk katastrofe, der har resulteret i en kraftig nedgang inden for stort set alle makroøkonomiske mål de steder, hvor den er blevet anvendt. At Friedmans neoliberale tanker ikke er de eneste svar på de økonomiske problemer bliver ifølge Chomsky verificeret af, at blandt andet Kina har opnået meget høj vækst netop ved at bryde med principperne i Washington Konsensus. Den økonomiske gevinst ved de neoliberale tanker kan derfor sagtens diskuteres. Omvendt er konsekvenserne indiskutable. (Chomsky, 1999, side 8)

ske velfærdsmodel, der primært handler om at gøre den offentlige sektor så robust og modstandsdygtig som mulig.

Som det tredje og sidste element i sin skildring af NPM beskriver Hood NPM-projektets teoretiske fundament. Her peger han på, at NPM hviler på to modstridende, teoretiske blokke. Den første teoretiske blok bygger på en grundlæggende tillid til de ansatte i den offentlige sektor og handler om ledelsesteori⁴. Ledelsesteorien siger, at politikerne skal uddelegere mere ansvar til ledelse og medarbejdere, så de i fællesskab kan indrette organisationen på den bedst tænkelige måde. Budskabet i denne teoretiske retning er, at ledelse er en nødvendig funktion i enhver organisation, og at ledelsen skal motivere medarbejderne til at yde deres ypperste. (Greve, 2002, side 2). Den anden blok i NPM's teoretiske fundament tegner et mere dystert billede af de ansatte i den offentlige sektor. Hood kalder den anden blok i NPM's teoretiske fundament for "nyere økonomisk-inspireret forvaltningsteori"⁵. Han peger på, at denne teoretiske retning har en iboende mistillid til den offentlige ansatte og bygger på en antagelse om, at de ansatte i den offentlige er styret af en stærk individuel egeninteresse, der gør, at de hele tiden forsøger at maksimere deres eget udbytte ved eksempelvis at skaffe sig selv større bevillinger eller større kontorer på bekostning af skatteborgernes reelle ønsker. I nyere økonomisk-inspireret forvaltningsteori ses alle aktører som nyttemaksimerende. Det betyder, at man ifølge denne teoretiske retning ikke kan stole på, at de ansatte i den offentlige sektor udfører deres job efter politikernes anvisninger. Politikerne må derfor indføre klare styrings- og kontrolmekanismer. (Ibid.)

En indflydelsesrig teori indenfor dette område er principal-agent teorien. Teorien handler om relationen mellem

4 Christopher Hood kalder det selv "managerialism". Oversættelsen er hentet fra Greve, 2003, side 87.

5 Christopher Hood kalder det selv "new institutional economics". "Nyere økonomisk-inspireret forvaltningsteori" er hentet fra Greve, 2003, side 87.

velfærdsarbejderen i den offentlige sektor (agenten) og den politiske eller den administrative leder (principalen). Ifølge Herløv Lund har principal-agent-teorien sat sine tydelige spor i NPM. Han skriver, at fortalerne for NPM mener, at "de offentligt ansatte (læs: agenterne) maksimerer beskæftigelse (så mange ansatte som muligt), løn, magt (ved at få ledende stillinger) og så videre. Derfor bliver det centrale spørgsmål ifølge NPM, hvorledes principalen kan få agenterne til at opfylde sine ønsker og præferencer, når de nu kun forfølger deres egne egoistiske interesser." (Herløv Lund, 2008, side 58) Derfor bliver NPM's modsvar øget kontrol og styring oppefra. Herløv Lund skriver, at "man ifølge den neoliberale logik skal forsøge at begrænse de offentligt ansattes frihedsgrader for at kunne styre dem. Det kan ske gennem brug af standarder, gennem mål og resultatstyring og styrkelse af ledelsen og/eller gennem opsplitting af produktionen i delfunktioner, hvorved den enkelte ansattes indflydelse reduceres." (Ibid.) Principalen skal kort sagt skabe nogle incitamentsstrukturer, der skal få agenten til at danse efter principalens pibe, selv om agenten ikke umiddelbart har lyst til det.

De to blokke i NPM-projektets teoretiske fundament strider altså i mod hinanden og danner derved grundlag for opstillingen af et praksiskritisk teoreme, fordi de kommunikerer to forskellige budskaber på samme tid. Ifølge Greve kommer dette klassiske immanente kritikpunkt og modsætningsforhold til udtryk i moderne NPM-reformer ved, at reformerne både indeholder tendenser til at "svinge pisen", mens der samtidig advokeres for holdsamarbejde og forestillingen om "den hele medarbejder". (Greve, 2002, side 2) På trods af de grundlæggende modsætninger i NPM's teoretiske fundament og et upræget negativt syn på medarbejderne i den offentlige sektor har projektets fortalere haft stor succes med at overbevise offentligheden om, at NPM er den rigtige måde at styre og kontrollere den offentlige sektor på. Et udtryk for at legitimeringen af NPM-projektet kan ses som et produkt af en række diskursive forvanskninger og en modsætningsfyldt

logik, som vi i det følgende vil udspecificere yderligere, når vi kigger nærmere på NPM i praksis.

2.2. NPM i praksis

I det foregående afsnit kiggede vi nærmere på NPM-projektets ophav samt behandlede den bagvedliggende teori, principal-agent-teorien. I det følgende vil vi bevæge os nærmere kernen af NPM-projektet, i det vi her skal se nærmere på en række praktiske eksempler, der vidner om NPM-projektets fordummende, usolidariske, velfærdsafviklende og socialt uretfærdige natur. Hvor andre forskere traditionelt set skelner mellem markedsgørelse og markedsstyring, når NPM-projektets skal forklares og eksemplificeres, har vi i stedet valgt en tredeling, der omhandler privatisering, udlicitering og kontrollering. Dette gør vi for i praksis at nå bredere omkring argumentationerne for de mål, der tilsyneladende styrer den neoliberale tendens; netop målet om først og fremmest at privatisere, dernæst udlicitere og til sidst kontrollere. Første stop på den praktiske rundtur bliver derved at se på, hvilke immanente kritikpunkter man kan rejse mod det overordnede ideal – privatisering. I denne del af kapitlets analyse vil vi igen særligt trække på Henrik Herløv Lund og Carsten Greve samt supplere med regeringens egne redegørelser.

Et opgør med den danske velfærdsmodel

De seneste større reformer i Danmark som eksempelvis skattereformen og kvalitetsreformen er et udtryk for, at politikerne ønsker at styre den offentlige sektor ud fra principper hentet i den private sektor. Da tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen i sin åbningstale i 2008 beskrev, hvordan befolkningen via reformer skal opmuntres til fornyelse, initiativ, virkelyst og medansvar, tegner der sig et billede af, at VK-regeringen søger tankerne bag NPM. Et skattestop skal ifølge Fogh Rasmussen sikre tryghed og sikkerhed for den enkelte ved, at pengene skal tilbage i borgernes lommer⁶. På den måde

kan borgerne være med til at tage 'initiativ' til at styre deres eget liv, 'virkelyst' til at gøre noget for sig selv og 'medansvar' på frivilligt basis. Og ifølge VK-regeringen kommer det ikke til at gå ud over velfærden. Tværtimod. Ifølge Fogh Rasmussen vil kvalitetsreformen være med til at forny og udvikle den nuværende offentlige velfærd med et fokus på brugeren og de ansatte⁷. Men som Herløv Lund pointerer, er reformer som eksempelvis kvalitetsreformen blot et udtryk for, at det neoliberale projekt føres i velfærdens navn – for i sidste ende at dreje velfærdsstaten i en neoliberalistisk retning:

Det handler om et langt sejt træk, således som formuleret af Klaus Hjort Frederiksen: "Vi har to grundpiller skattestop og bremsen på væksten i den offentlige sektor. Hvis stat, amter og kommuner ikke får flere penge, men økonomien fortsat vokser, vil den private sektor løbe fra den offentlige sektor. Det tager tid, før effekten slår igennem. Men efter 10 år vil den offentlige sektor kun være øget med fem procent, mens den private er blevet 20 procent større. Så opstår et nyt Danmark." (Herløv Lund, 2007, side 28)

Klaus Hjort Frederiksen skal nok få sit nye Danmark. Men hvilket Danmark? Ifølge VK-regeringen selv går den ikke på kompromis med velfærden. Men det må dog ikke foranledige én til at tro, at der er tale om velfærd orienteret mod et stærkt fællesskab, som vi kender det i dag, men derimod om velfærd gennem privatisering. Som vi vil se nærmere på i dette afsnit vil en neoliberalistisk omstrukturering af den offentlige få fatale konsekvenser for den velfærdssamfund, vi kender i dag og i sidste ende gå ud over brugerne af den offentlige sektor. Og det på trods af Fogh Rasmussens løfter om at sikre velfærd ved at tage udgangspunkt i selv samme brugere. For privatisering, udlicitering og indførelsen af markedsmekanismer udsulter den offentlige sektor, skaber mindre velfærd, mere ulighed og vil i sidste ende afvikle den offentlige sektor.

6 http://www.stm.dk/IndeEks/dokumenter.asp/_p_10562.html

7 http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp/_p_7565.html

Når NPM-fortalere påstår, at principper fra den private sektor uden videre kan overføres til den offentlige sektor, sætter de samtidig lighedstegn mellem to grundlæggende forskellige organisationsprodukter. De forudsætter, at de ydelser, der håndteres i den offentlige sektor, lige såvel eller bedre kan håndteres i den private. Men, men, men. Det er en misforståelse af tro, at principper fra den private sektor uden videre kan overføres til den offentlige, da den offentlige sektor ikke udelukkende arbejder ud fra økonomiske principper. Den arbejder derimod ud fra principper, som har social værdi. Den ”vare”, der forhandles i den offentlige sektor, er af en helt anden karakter end den i den private sektor. Neoliberalisterne er dog af en anden opfattelse. De giver udtryk for, at marked og konkurrence er det mest effektive middel til styring og forbrug af al privat såvel som offentlig produktion. For at gøre den offentlige sektor økonomisk effektiv skal den altså organiseres og styres som det private. Og i sin mest vidtgående og fatale form vil privatiseringen betyde, at både udførsel og kontrol af opgaverne bliver flyttet over i den private sektor. (Herløv Lund, 2008, side 21)

Som Herløv Lund pointerer, sker der en omorganisering af de offentlige institutioners funktion. Ved at lade den offentlige sektor følge en markedslogik sker der en forskydning af det offentliges prioriteringsgrundlag. En privatisering betyder, at det offentlige skal være markedsorienteret og konkurrere med hinanden om borgerne – som i NPM-optikken betegnes som kunder. Dermed sker der en forskydning fra at prioritere at hjælpe den respektive målgruppe bedst muligt til at prioritere at hjælpe produktionsvirksomhederne, arbejdsmarkedet og samfundsøkonomien. Med andre ord fortrænger eller dominerer økonomiske hensyn hensynet til borgerne. (Herløv Lund, 2008, side 82) Heraf følger ulighed i samfundet. For på sammen måde som det i erhvervslivet er kundegruppen med potentiel købekraft, der får den bedste ”vare”, vil det inden for det private velfærdssystem også være den købekraftige borger, der får den bedste service eller behandling.

Det kommer til at gå ud over de svageste i samfundet. For i et velfærdssamfund, der er bygget op omkring købekraft, er der ikke plads til resourcesvage. De resourcesvage bliver med andre ord tabt på gulvet, og det vil i sidste ende påvirke den velfærdsmodel, vi kender i dag.

For at konkretisere dette er det nødvendigt at se nærmere på tre forskellige typer af velfærdsmodeller. Den første model betegner Herløv Lund den 'universelle model' – bedre kendt som den 'skandinaviske model'. Modellen arbejder ud fra et princip om, at velfærdsydelser dækker alle, og at de grundlæggende tildeles efter behov. Som udgangspunkt er ydelsen derfor ens for alle. Der kan dog forekomme tilfælde, hvor den er indkomst- eller formueafhængig. Alle forventes at modtage offentlige ydelser på et eller andet tidspunkt i livet, og derfor bidrager alle også finansielt gennem beskatning.

Da alle fra tid til anden modtager offentlige ydelser, er alle også interesseret i en god dækningsgrad, hvorfor ydelserne har et højt niveau i modsætning til modpolen, som er den 'residuale model'. I den residuale model er det kun de dårligst stillede, som modtager velfærdsydelser fra det offentlige. Der er her tale om en målretning af velfærdsydelserne, der dog fortsat er finansieret over skatterne. Den øvrige gruppe er selvkørende. Det betyder, at de rigeste selv finansierer deres velfærdsydelser gennem private velfærdsforsikringer. Denne form for opdeling i samfundet forårsager et skarpt skel mellem 'os', der betaler, og 'dem', som modtager. Dette skel skaber en mistillid til de svageste. Denne gruppe bliver derfor ofte mødt med krav om at opfylde værdighedskriterier i forhold til behovet for hjælp. (Herløv Lund, 2008, side 30) De svageste i samfundet bliver stigmatiseret med krav om, at de skal kunne dokumentere deres behov for at kunne nyde godt af det sociale sikkerhedsnet. De må groft sagt søge om midler for 'værdigt trængende'.

Midt imellem finder vi den 'arbejdsmarkedsbaserede model', hvor velfærdsydelser hovedsageligt er forbeholdt persongrupper, der er eller har været på arbejdsmarkedet.

	Skandinaviske	Residuale	Arbejdsmarkedsbaserede
Ansvar for velfærd	Staten	Primært borgeren selv (forsikringsvelfærd) Sekundært staten; for de svageste (minimums-velfærd)	Arbejdsmarkedet (gen-nem sociale bidrag)
Dækning	Alle	Private forsikringer: de økonomisk velstående. Statslig: målrettet de svageste	Erhvervsaktive
Finansiering	Gennem beskatning	Gennem beskatning	Gennem tvungne løn-modtagerforsikringer (for erhvervsaktive)
			Beskatning (for ikke erhvervsaktive)
Personificeret Velfærds-kvalitet	Høj	Lav	Middel / Indkom-stafhængig

Tabel 1: Oversigt over de tre typer af velfærdsmodeller (Herløv Lund, 2008, side 30)

Arbejdsmarkedsindkomst er således kriteriet for at opnå ydelser. Det vil også sige, at indbetalingerne er indkomstafhængige, hvorved ydelserne også er det. Det giver på den ene side en høj dækningsgrad i forhold til aktuel indkomst. Men på den anden side betyder det også, at personer uden tilstrækkelig tilknytning til arbejdsmarkedet er afhængig af civilhjælp eller særlige statslige ordninger. (Ibid.)

I Danmark lever vi fortsat under principperne fra den skandinaviske model. Men ser vi på den udvikling, der er sket i samfundet igennem de seneste år, er der tendenser, som peger i retning af, at vi i stigende grad bevæger os mod den residuale velfærdsmodel. I sundhedsvæsenet er antallet af private sundhedsforsikringer eksempelvis eksploderet de seneste år.

I 2001 havde 50.000 danskere mulighed for at springe køen over i det offentlige sundhedsvæsen og i stedet modtage behandling på private hospitaler og klinikker. I 2008 var tallet steget til lige under én million. (Ugeskrift for Læger, 09.03.09) Mens forsikringsselskaber og private sundhedsudbydere kan glæde sig over, at de overtager stadig større markedsandele fra den offentlige sygesikring, vækker udviklingen bekymring hos en række fagfolk. I et interview med Ugebrevet A4 peger Claus Moe, der er overlæge på Geriatrik Klinik på Bispebjerg Hospital, på, at de private sundhedsforsikringer øger uligheden i sundhedssektoren, fordi ressourcestærke patienter med arbejdsgiverbetalte sundhedsforsikringer kommer forrest i køen til behandling foran arbejdsløse, ældre og ansatte på arbejdspladser uden samme forsikringer. I interviewet siger Moe:

Rige og fattige mennesker er lige hjælpeløse og lige bange, når de rammes af sygdom. Men på sundhedsområdet er vi hastigt på vej mod at lave et A-hold og et B-hold, fordi sundhedsforsikringerne indebærer, at en direktør kommer hurtigere i behandling for sin kræftsygdom end en arbejdsløs med samme sygdom. Det er helt urimeligt for den enkelte, dybt uetisk og en trussel mod hele vores skandinaviske velfærdsmodel. (Ugebrevet A4, 16.03.09)

Den voldsomme stigning i antallet af private sundhedsforsikringer skyldes ikke bare en naturlig samfundsudvikling, hvor danskerne har set et behov for at være bedre forsikret i tilfælde af, at de får problemer med helbredet. Ifølge en rapport fra Dansk Sundhedsinstitut skyldes stigningen i antallet af sundhedsforsikringer hovedsageligt en skatteaftale, som VK-regeringen indgik med Dansk Folkeparti tilbage i 2002. Aftalen gør det muligt for danske arbejdsgivere at trække udgifter til private sundhedsforsikringer fra som en driftsudgift. Skattefriheden gør dermed sundhedsforsikringerne attraktive som medarbejderfryns, fordi arbejdsgiverne får dækket alle deres udgifter til forsikringerne af det offentlige. Ifølge rapporten er ni ud af ti private sundhedsforsikringer arbejdsgiverbetalte. (Ugeskrift for Læger, 09.03.09)

Det, at nogle mennesker får betalt deres sundhedsforsikringer, skyldes altså en bevidst, politisk strategi, der langsomt, men sikkert er ved at udhule den offentlige service og øge skellet mellem rig og fattig – og udviklingen sker som følge af politikernes NPM-inspirerede politik. Konsekvensen er en velfærdsmodel, der i stigende grad ligger sig op af den residuale model. I teorien vil der fortsat blive taget hånd om de svageste i samfundet, men servicen og kvaliteten af den offentlige leverede velfærd vil være forringet. Når de resourcestærke vælger det offentlige fra til fordel for private løsninger, er det starten på en ond spiral mod et klasseopdelt samfund med A- og B-hold. Og det er ikke kun inden for sundhedsvæsenet, at tendensen peger på, at de rigeste i samfundet vender det offentlige ryggen. En ny undersøgelse foretaget af Analyse Danmark viser en omfattende privatisering af velfærden blandt de mest vellønnede danskere: Udover at 28 procent har modtaget behandling på et privathospital, har hver fjerde højtlønnede børnefamilie valgt at sende deres barn i privatskole, mens syv procent går uden om det offentlige, når de skal vælge vuggestue og børnehave til deres børn. (Ugbrevet A4, 30.03.09)

Hjort Frederiksens spådom om en privat sektor i øget

vækst, mens den offentlige sakker bagud, holder altså stik. Men i samme åndedrag må det være på sin plads at sige, at det er paradoksalt at påstå, at velfærd og kvalitet følger af VK-regeringens politik med skattestop og privatisering. Som ovenstående indikerer, er velfærd kun for den særligt udvalgte gruppe – de rige. De værdigt trængende må i stedet se sig tilfreds med et samfund, der er bygget op omkring ulighed frem for lighed, og hvor velfærd er for de bemidlede. Og man kan spørge sig selv om de bemidlede fortsat vil være villige til at bidrage til den tilbageblevne offentlige velfærd.

Neoliberal velfærd

Ifølge professor i samfundsvidenskab ved Roskilde Universitetscenter, Bent Greve, ændrer toppen af samfundet holdning til skat og velfærd, når de får velfærdsydelse fra anden siden end det offentlige. Han giver udtryk for, at de højt-lønnedes holdning er et udtryk for ”et brud i solidaritetsopfattelsen”:

Tallene viser, at de højt-lønnede er mindre villige end resten af befolkningen til at betale til fælles, solidariske velfærds-løsninger. Det er jo faktisk det, de siger: De vil ikke af med skattelettelse for at hæve serviceniveauet. Det problem løser de selv ved at købe sig til en anden service i det private. (Ugebrevet A4, 30.03.09)

Skattestop, skattelettelse og stimulering af det private forbrug og dermed de private indkomster sørger for at pengene kommer tilbage i borgernes lommer. Og det kommer særligt den økonomisk bedre stillede del af befolkningen til gode. Det er ikke et tilfælde. Den velhavende del af befolkningen er netop VK-regeringens kernevælgere og de mest oplagte kandidater til selv at betale for privatfinansierede velfærdsydelser. Når VK-regeringen systematisk prioriterer det private forbrug frem for det offentlige, motiverer de altså samtidig denne befolkningsgruppe til at søge private løsninger i takt med, at de får midlerne til at betale hertil. (Hørløv Lund, 2008, side

130-131) Det er en selvforstærkende effekt, når de rige bliver belønnet af samfundet for at trække deres penge ud af det offentlige system og i stedet selv formidle kapitalen – eksempelvis gennem private sundhedsforsikringer. Når de på den måde tager vare på sig selv, fordres yderligere skattelettelser og udlicitering, da det støtter op om det system, det skaber i sig selv: De rige bliver rigere, og de fattige tabes på gulvet.

Når Brian Mikkelsen på sin blog hylder den konservative Poul Møllers mundheld, ”pengene ligger bedst i borgernes lommer”⁸, er det i fineste overensstemmelse med tankerne bag NPM. Mindre beskatning og skattestop flytter netop pengene fra velfærdsvedligeholdelse til borgernes egne lommer. I en neoliberalistisk tankegang opnår individet derved sin frihed ved at råde over egne midler. Det giver ifølge Mikkelsen den enkelte selvbestemmelse, medbestemmelse, og medansvar – det enkelte individ får mulighed for at realisere sig selv. Følger vi Mikkelsens tankesæt, er det heri, velfærden skal findes. Velfærd kommer ifølge ham ikke udefra, men indefra. Rettighedstyranni skaber kun interessegrupper, der råber i munden på hinanden: ”Vi vil have mere”.⁹ Resultatet af Mikkelsens tanker er ligetil. Lighed bliver erstattet af ulighed. Som vi var inde på indledningsvist, bliver der tale om et A- og B-hold, hvor A-holdet fortsat vil opleve høj service og kvalitet, mens B-holdet, som er de svageste i samfundet, vil være økonomisk tvunget til fortsat at sætte deres lid til det tilbageværende, offentlige velfærdssystem.

Med en offentlig sektor, der ikke længere har det samme råderum, formindskes de ressourcetsvages mulighed for at klare sig selv. Og når sikkerhedsnettet fjernes, rammer de gulvet med et brag. Formår samfundet at genere hjælp til selvhjælp, skaber samfundet mere ressourcestærke individer, som på sigt vil kræve langt mindre af samfundet, end hvis de rammer bunden. Det er derfor også fjollet at påstå, at man

8 <http://blog.politiken.dk/mikkelsen/2007/10/01/skattepolitik-er-konservativ-vaerdipolitik/>

9 Ibid.

giver individet mulighed for at realisere sig selv ved at flytte pengene tilbage i borgernes lommer. Velfærd er det, man bygger i et sammensurium af fysiske, psykiske, sociale og økonomiske muligheder for at kunne begå sig i et samfund. Det kan derfor ses som omsonst at tale om indre eller ydre velfærd, da det netop er i samspillet mellem en individuel formåen og samfundets evne til at reagere overfor den enkelte, der skaber velfærd. Den udhulende velfærdsproces er sat i gang.

Bureaukratisk afbureaukratisering

Som vi har været inde på tidligere, er det ikke alle institutioner i den offentlige sektor, der uden videre lader sig privatisere. En NPM-løsning på dette problem er udlicitering af offentlige opgaver. For den offentlige sektor betyder det, at den i princippet vil beholde kontrollen over opgaverne, mens selve udførelsen bliver flyttet over i den private sektor. (Hørløv Lund, 2008, side 21) Ligeledes er fritvalgsordninger og konkurrence mellem parallelle offentlige institutioner i fremmarch. Formålet med at indføre frit valg er at sikre borgeren frit valg mellem leverandører, så de ikke udelukkende er henvist til offentlige tilbud. Men lige meget hvordan det vendes og drejes, er frit valg blot et skridt mod at åbne op for udlicitering af offentlige velfærdsydelser. Dermed er det et skridt i retningen af en total markedsføring af den offentlige sektor. (Hørløv Lund, 2007, 48) Men som vi skal se nærmere på i det nedenstående, er udlicitering og frit valg ikke bare endnu et skridt mod ulighed. Udliciteringen er også med til at svække de offentliges ressourcer i en grad, der går udover de egentlige velfærdsopgaver. Krav om udlicitering skaber bureaukratiske arbejdsgange, der går direkte i mod VK-regeringens intention om at afbureaukratisere den offentlige sektor¹⁰.

I en søgen efter at ændre det nuværende system forekommer der at være en mistillid til det eksisterende. På den ene side stimuleres ønsket om effektivitet, såvel som at indførelsen af ændringer viser handlekraft. Spørgsmålet er bare, hvorvidt

10 http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp/_p_7565.html

effektiviseringen og handlekraften forbedrer systemet. En påstand kunne være, at omsorgskulturen forsvinder, da det er op til den enkelte selv at sørge for at få mest muligt ud af systemet. Når systemet har et indgående fokus på sin egen effektivitet og handlekraft frem for at sætte fokus på at sikre den optimale proces hos den enkelte borger, så er der ikke plads til svage samfundsborgere. Herved er vi tilbage ved den før anførte problematik med klasseopdelt velfærd. Når fortalernes for NPM proklamerer ”frit valg”, er spørgsmålet derfor: Frit valg for hvem? Som ovenstående eksempel fra sundhedsvæsenet viser, er det de ressourcestærke, der sikres førsteklases kvalitetsvelfærd. I modsætning hertil er de svage i samfundet fortsat afhængige af statens serviceydelser, der bliver ringere og ringere på grund af den uheldige samfundsudvikling. Frit valg og udlicitering er altså bare endnu et skridt på vejen mod A- og B-hold.

En essentiel del af den skandinaviske velfærdsmodel er netop at lade centrale velfærdsydelser som eksempelvis uddannelse, sundhed, ældrepleje og børnepasning ligge i offentlig regi, således at serviceydelser overvejende bliver fordelt efter behov frem for betalingsevne. Et sådan valg bunder i et politisk og demokratisk ønske om at fastholde en vis styring. Ved at lade velfærdsydelser forblive i offentlig regi er det muligt at tilgodese andre behov end rent økonomiske effektivitetsovervejelser. Udlicitering og indførelsen af frit valg truer en sådan ordning. Gennem udlicitering og frit valg udtømmes den offentlige sektor langsomt for ressourcer og ekspertise, hvilket truer bredden og kvaliteten i de offentlige tilbud. Ved at det offentlige afvikler den viden og indsigt, der skal til for selv at kunne kontrollere og stille kvalitets- og effektivitetskrav til eksterne leverandører, havner de i lommen på det private. (Herløv Lund, 2008, side 83)

Når eksempelvis rengøring udliciteres og dermed løsriveres fra den øvrige drift af et sygehus, bliver rengøringen anskuet som en selvstændig udgift, der gennem udbudsrunder kan og skal holdes nede. Det betyder, at tempoet skal skrues i vejret, og det er urealistisk at tro, at rengøringspersonalet

kan levere varen, så længe tid og ressourcer følger ønsket om lavest mulige udgift. Niels Høiby, der er professor og chef for klinisk mikrobiologi på Rigshospitalet, kæder netop forringelserne sammen med udliciteringen. Siden de danske hospitaler i 1990'erne hyrede private firmaer til at stå for rengøringen, er de kommet og gået i takt med, at standarden er faldet og faldet.

Jeg vil tro, mønsteret er det samme hele raden rundt, og man kan ikke mekanisere rengøring ret meget, så når bemandingen er halveret, er standarden det nok også. Store gulvflader kan klares med maskine, men mindre rum og hjørner kræver en mand med svaber og vogn. Der er ingen vej udenom. (NyhedsInformation, 05.01.09)

Når rengøring sendes i udbud, lover de private firmaer ofte mere, end de kan holde. Det betyder ringere standarder, hvilket kan få fatale konsekvenser. Når standarden ikke er i orden, ligger det lige til højrebænet at indføre mere kontrol for at sikre et højere niveau. Men som Gina Liisborg, der er sektorchef i FOA, påpeger, er kontrol ikke svaret:

Vi kan kontrollere herfra og i al evighed, men det betyder ikke, at hospitalerne bliver renere. Kontrol fjerner ikke snavs – det gør personalet, men de kan kun fjerne det, hvis de er nok, og har den nødvendige tid til at gøre deres arbejde grundigt. Politikerne må derfor erkende, at de bliver nødt til at afsætte ressourcer til rengøringen. (Pressemeddelelse fra FOA, 12.02.09)

Kontrol og styring er i sidste ende bare endnu et udtryk for markedsgørelsen af den offentlige sektor. Med udlicitering af offentlige opgaver, bevarer det offentlige som sagt kontrollen med opgaverne og har derfor også det reelle ansvar. Når kvaliteten falder, legitimeres kravet om øget kontrol, hvorved vi bevæger os ind i en ond cirkel, hvor kontrollen konstant øges i den offentlige sektor. Det giver på ingen måder ekstra ressourcer og tid i den offentlige sektor. Tværtimod. Den of-

fentlige sektor bliver lagt under pres, og et øget bureaukrati bliver påkrævet, grundet kontrol og styring med de udliciterede opgaver. Alt sammen noget der formentlig vil fjerne fokus fra de egentlige velfærdsopgaver.

Øget bureaukrati i form af kvalitetssikring tager på ressourcerne i det offentlige. Tid til pleje og omsorg tilsidesættes på grund af administrative byrder, der presser brugerne ind i rammer, som skal passe til bureaukratiet og målingskulturen. På den måde er udlicitering og frit valg med til at udtømme det offentlige. I stedet for at placere ressourcerne i det offentliges eget system, ender de i stedet i det private, hvilket truer det offentliges udbygningsmuligheder. I sidste ende truer udviklingen bredden og kvaliteten i de offentlige tilbud. (Herløv Lund, 2008, side 92) Dermed skabes der et modsætningsforhold til NPM-projektets såkaldte afbureaukratiserende natur. Som ovenstående indikerer, oplever de offentlige ansatte ikke en lettelse af bureaukratiet, men derimod en øget orientering mod administrative opgaver. Bureaukratiske tendenser som akkreditering, processtyring og kvalitetssikring bliver på den måde en stor del af de offentlige ansattes hverdag. Den effektivitet NPM skulle forstille at tilføre den offentlige sektor, drukner i en bureaukratiserende afbureaukratisering, som går ud over velfærdsopgaverne, og den offentlige sektor bliver – i modsætning til NPM-projektets intention – ineffektiv.

Master of puppets – control, control, control

Opgaver som eksempelvis rengøring af sygehuse, maden i dets kantine og afhentning og aflevering af patienter defineres som opgaver der – på baggrund af kontraktlige incitamenter – med økonomisk ”fordel” kan løses af private virksomheder. Men hvordan opretholdes eller forbedres effekten af den tilbageværende offentlige sektor, der endnu ikke er privatiseret eller udliciteret, ifølge NPM-fortalerne? Svaret er enkelt. I stedet for at flytte den offentlige sektor ud i det private marked, flytter man det private marked ind i den offentlige sektor. Det var ud fra netop den overbevisning, at markedsstyringen

af den offentlige sektor blev født.

Når vi skal se nærmere på markedstyringen, er der mange begreber i spil. Hvor nogen taler om ”incitamentskontrakter”, diskuterer andre ”resultatorientering” og så videre. Fælles for alle NPM-kontrolparametre er i mellemtiden, at de alle bunder i principalagent-teorien, der som nævnt fortæller, at velfærdsmedarbejderen er en doven slambert, hvis han ikke tildeles nogen økonomisk rationaliseret motivation og efterfølgende bliver holdt til ilden med lige dele overvågning og kontrol. For ikke at fortabe os i et begrebsmæssigt hysteri samt undgå ligegyldige diskussioner har vi i det følgende valgt at behandle (og benævne) konceptualiseringen af markedsgørelsen af den offentlige sektor – på samme måde som politikerne – som et produkt af resultatkontrakter. (Finansministeriet, 2003, side 11)

Tanken bag resultatkontrakterne i den offentlige sektor er simpel. Principalen fremsætter en række mål eller resultater til opfyldelse imod en række økonomisk rationaliserede incitamenter. Motiveret af netop disse incitamenter tilslutter agenten sig kravene og agerer herefter i tråd med disse. Ikke alene skaber kontrakterne mindre bureaukrati, men da agenten – af natur og på samme måde som en privat virksomhed – udelukkende handler ud fra egennytte fremmer de incitamenter og de øgede dokumentationskrav også agentens formåen og som følge heraf effektiviteten og kvaliteten af det samlede resultat. (Ibid., side 201-205) Samtidig belønnes den motive-rede velfærdsarbejder eller institution yderligere – såfremt den fremsatte målsætning nås – med øget selvstændighed og frihed i virket. (Ibid., side 39)

Vi har allerede tidligere berørt principal-agent-teorien og dennes definition af, hvad der skaber menneskelig motivation. Denne erkendelse af motivation ligger også iboende i resultatkontrakterne, hvor den menneskelige psyke alene siges at være motiveret af et altoverskyggende behov for at kratte til sig uden omtanke for egen selvrealisering, personlig selvagtelse, mellemmenneskelig empati og så videre. Ligesom vi

fremlagde i det foregående afsnit sætter en sådan optik store krav til principalens kontrol af agentens arbejde. Med kontrolredskaberne sikrer principalen, at det egennyttige bureaukrati ikke pynter sig med lånte fjer og opnår belønning for ikke opfyldte målsætninger. Det forekommer derfor også helt naturligt at lægge ud ved kernen af denne kontrol; netop ved den offentlige sektors dokumenteringskrav.

For at lære mere om de øgede dokumenteringskrav skal vi igen vende blikket mod Carsten Greve, der sammen med Niels Ejersbo, der er lektor ved RUC's Institut for Statskundskab, i bogen 'Den offentlige sektor på kontrakt' belyser regeringens kontrol og styring af den danske velfærdssektor på følgende måde:

I de senere år er der i stigende grad blevet indført kontraktstyring i kommunerne og nu også i regionerne mellem de offentlige sociale institutioner, de kommunale og regionale forvaltninger og politikere. Det er sket ved, at der nu stilles krav til de offentlige institutioner om, at de skal levere dokumentation for, hvad de laver f.eks. i form af virksomhedsplaner. (www.Borsenshaandboger.dk, 2009, punkt 3.2. under offentlig ledelse¹¹)

Virksomheds-, elev- og behandlingsplaner, evalueringer, PISA-test og så videre er på baggrund af de tiltagende dokumenteringskrav for længst blevet en del af den offentlige sektors dagligdag. Her bruger institutioner landet over masser af ressourcer på at dokumentere og redegøre for, hvad de egentlig foretager sig i jagten på at få flere midler til et i forvejen stramt budget. Dette ressourceforbrug rummer i mellemtiden essensen af de to første af markedsstyringens iboende modsigelser. For på samme måde som det gjorde sig gældende med udliciteringen skabes der ved dokumentationskravets indtog

11 <http://v2-html-handbooks.borsenforum.com.zorac.aub.aau.dk/commenpages/frameset.asp?hbtokentoken={d55fd850-f680-43a2-bdce-cddbd47ea4ff}&bookNumber=51&lang=>" (Kræver login)

en indlysende modsætning i kontraktstyringens formål; i praksis er der nemlig langt fra en kausal sammenhæng mellem at tilføre nye arbejdsopgaver i form af øget dokumentation til en institution, alt i mens bureaukratiet reduceres og organisationerne leanes. Det er en skæv logik, som også har fået Herløv Lund til at problematisere resultatkontrakternes gavnlighed.

I og med, at kontraktliggørelsen af ydelserne kun omhandler kvantificerbare faktorer, og medarbejderne er klemte af ressourcemangel, dårlige arbejdsforhold og et konstant bombardement af ny lovgivning og omstruktureringer, som medarbejderne er uden medindflydelse på, usynliggøres de kvalitative sider af velfærdsydelserne. (Herløv Lund, 2008, side 94)

Ved konstant at skulle parere nye ordre og spilde ressourcer tvinges velfærdsarbejderen til at give afkald på sit virkes kvalitative natur. I en undersøgelse omhandlende bureaukrati i den offentlige sektor foretaget for Ugebrevet A4 (Ugebrevet A4, 28.01.08) i vinteren 2008 afslører 63 procent af de adspurgte medarbejdere, at de mener, at kontrollen på deres arbejdsplads er steget som følge af de øgede dokumentationskrav. Samtidig giver hele 56 procent udtryk for, at de ser sig nødsaget til at bruge "for meget" af deres arbejdstid på at dokumentere i stedet for at praktisere. I en temaartikel om selvsamme undersøgelse skriver Jyllands-Posten om det øgede bureaukrati og ressourcespild i den offentlige sektor.

Charlotte Storm tager sig til hovedet. Det må da være løgn! Nu har hun som socialrådgiver i Københavns Kommunes integrationsafdeling i mere end et år hørt på, at regeringen ville fjerne bureaukrati i det offentlige. Og så kommer der inden for få uger to nye bekendtgørelser fra regeringen, hvoraf i hvert fald den ene kommer til at sluge masser af hendes arbejdstid. »Det er ikke alene spild af tid, men også af penge, og det hele er fuldstændig uden nogen nytte,« siger hun om den såkaldte 85-procents-regel. (Jyllands-Posten, 31.01.09)

Socialrådgiveren: NPM kvæler engagementet

Som socialrådgiver i Københavns Kommunes integrationssafdeling må Charlotte Storm dagligt finde sig i, at regeringens NPM-politik gør det svært for hende at udføre det job, hun er uddannet til.

I forbindelse med kommunalreformen ønskede VK-regeringen at åbne kommunernes beskæftigelsesindsats for private aktører. Kommunernes beskæftigelsesindsats blev derfor placeret i de nyoprettede jobcentre, der let lod sig privatisere, mens den bredere sociale indsats blev placeret i såkaldte socialcentre. Opsplitningen betyder, at socialrådgiverne i jobcentrene udelukkende må tage sig af beskæftigelsessager. Og det virker kvælende på engagementet, mener Charlotte Storm, der selv arbejder i jobcenteret.

- Systemet er temmelig rigtigt. Hvis borgerne har andre problematikker end jobsøgning, så skal vi henvise dem til et andet sted, siger hun.

- Når man har en grunduddannelse, hvor helhedssynet er et af de vigtigste elementer, så er det kvælende at komme ind i en organisation, hvor jeg kun må beskæftige mig med én ting. Det, jeg er uddannet til at gøre, stemmer slet ikke overens med den måde, man har valgt at organisere arbejdet på.

Charlotte Storm peger på, at de nye snævre rammer, som hun og hendes kollegaer skal arbejde under, gør det svært for hende at passe arbejdet som socialrådgiver ordentligt.

- Der er meget lidt plads til kreativitet, meget lidt plads til individuel sagsbehandling og meget lidt plads til at forskelsbehandle. Der er en manual for alt, hvad vi skal gøre, og vi skal følge den til punkt og prikke, fordi at alle skal behandles ens, siger hun og tilføjer:

- Når jeg gør mit arbejde allerbedst, så er det fordi, at jeg omgås det, som min organisation mener, jeg skal gøre.

(Du finder hele interviewet med Charlotte Storm i Bilag 8)

Lad os bare dvæle ved Charlottes bekymringer et øjeblik, som du også kan læse mere om på næste sides tekstboks. For netop ved 85-procents-reglen finder vi et ud af mange ganske gode eksempler på dokumenteringskravens bureaukratiske og i bund og grund ineffektive (og derved modsætningsfyldte) natur.

85-procents-reglen så første gang dagens lys i starten af 2009, hvor VK-regeringen og Dansk Folkeparti bebudede, at kommunerne nu skulle varetage endnu en ny opgave som følge af et nyt reglement. Denne gang stod legitimiteten af danske indvandres uddannelse for skud. Mere præcist skulle den nye regel sikre, at indvandrere som minimum deltog i 85 procent af det uddannelses- og integrationsforløb, som berettiger opholdsøgende udlændiges fortsatte ophold i Danmark. Udover en grundigere fraværskontrol (og dermed øget arbejdsbelastning for medarbejderne) blev kommunerne også pålagt at kontrollere, om op imod 25.000 indvandrere havde deltaget i mindst 85 procent af danskundervisning, kurser, aktiveringsprojekter og jobtilbud syv år tilbage i tiden. Tilbage stod en presset forvaltning og en medarbejderstab, der alt i mens de skulle integrere nye danskere nu også skulle lede efter skulkere syv år tilbage i tiden. Det var man forpligtet til, for sådan lød reglen. En regel der ifølge et forsigtigt skøn fra Kommunernes Landsforening (KL) vil koste knap 30 millioner kroner i form af 80 nye fuldtidsstillinger! (Fyens Stiftstidende, 01.02.09)

Og som om det ikke er nok, at kontrollen medførte øget bureaukrati, ineffektive arbejdsgange og overforbrug af ressourcer anklagede kommunerne også kontrollen for at være fuldstændig tabt for kvalitet. Ikke fordi den virkede overflødig og stupid, men fordi den rent faktisk var det. ”Det er rent spild af tid og penge og helt unødvendigt, fordi regeringen allerede har stillet to nye krav, der overflødiggør 85-procents-reglen, nemlig krav om, at udlændingen skal have haft to et halvt års ordinært arbejde og have bestået ’Prøve i Dansk 2’ for at få permanent opholdstilladelse”, fortalte Formanden for KL’s Arbejdsmarkeds-

og Erhvervsudvalg, borgmester Erik Nielsen (S) fra Rødovre til Fyens Stiftstidende, kort før han åbenhjertigt bekræftede dette afsnits indledende formodning ved at definere kontraktkontrollen som ”bureaukrati af værste skuffe.” (Ibid.)

Som nævnt er ovenstående desværre kun ét ud af mange eksempler. Prøv en gang at læse nogle af de fremhævede fortællinger rundt på disse sider, tag en sludder med en du kender fra den offentlige sektor eller bladre avisens sider igennem i morgen – lur os om du ikke vil begynde at genkende den offentlige sektor på samme måde som Verner C. Petersen, der noterer, at det ”efterhånden er vigtigere at kunne dokumentere, at man har spildt sin tid med rene bureaukratiske tiltag, end at man laver noget fornuftigt, der er svært at dokumentere.” (C. Petersen, 2008, side 20).

Men som du måske husker tjener dokumenteringskravene et højere formål netop at sørge for, at tingene bliver gjort, at kvaliteten forbedres, og at effektiviteten løftes på trods af laviner af bureaukrati og regler. Lad os i det følgende se nærmere på om målet (resultatet) i dette tilfælde helliger midlet – altså de øgede dokumenteringskrav.

Resultatorientering anno 2009: ”Jeg skulle have været taxachauffør”

Da Dan Turell tilbage i 1980’erne proklamerede, at han ”skulle have været taxachauffør (...) the capdriver to end all capdrivers”¹², havde han nok ikke den offentlige sektor i tankerne. I dag havde sagen sandsynligvis været en anden. I dag står Turells digt ikke alene. Overalt i den offentlige sektor synger professorer og andre velfærdsarbejdere, at de ligeså godt kunne have været taxachauffører. At køre hyrevogn må på mange måder antages at være et ensidigt job. Dybt afhængig af andres omstændigheder og behov drøner man rundt på gader og stræder og må slå til, når det næste tilbud om en økonomisk gevinst popper op. På vejen ned mod kunden krydser man fingrer for, at turen ikke allerede er nappet af

12 Fra Dan Turell digtet: ”Jeg skulle have været taxachauffør”

konkurrenten (eller kollegaen). Det at køre den lange tur og ligge den ekstra indsats er som er at tisse i bukserne, for selv om gevinsten tilsyneladende er stor, er turen hjem ufrugtbar, og man tjener ingen point. Kører man de rigtige steder – nær byen hvor menneskerne (og de andre taxaer) befinder sig, vinder man. Men som sagt skal man være først og bedst i et felt blandt fagfæller.

At sammenligne det at være taxaschauffør med en professorstilling virker sandsynligvis en smule ublu. Men det er vanskeligt at lade være med at tage sig til hovedet, når man kigger nærmere på den resultatorientering, der netop sidestiller professorens vidensarbejde med taxaschaufførens hverdag i vognmandens hyrevogn. Men sådan er resultatorientering anno 2009. Benhård, topstyret og ekstremt standardiseret. Professoren vender vi tilbage til. Lad os i første omgang se nærmere på nogle af de konkrete bevægegrunde for at indføre noget så tåbeligt i den offentlige sektor.

I regeringsdokumentet 'Effektiv opgavevaretagelse i staten' fra 2003, der, som titlen afslører, har til formål at guide ministerierne mod tilrettelæggelsen af mere effektivitet i hver af ministeriernes områder, er teksten tilsyneladende klar i spyttet. Her erklæres det, at "formålet med mål- og resultatstyring er at øge produktiviteten, effektiviteten og kvaliteten i den statslige opgavevaretagelse." (Finansministeriet, 2003, side 11) Ikke overraskende deklarerer det igen, hvordan de økonomiske incitamenter kan og vil virke kvalitets- og effektivitetsforbedrende. Et ønske der senere i samme tekst bliver yderligere nuanceret i linjerne:

Formålet med mål- og resultatstyring er at få mest muligt for pengene og sikre overensstemmelse mellem de politiske ønsker og institutionernes resultater. Resultatkontrakter kan bidrage hertil gennem en stærkere fokusering på de opgaver, som institutionen skal løse, samt de omkostninger, der er forbundet hermed. Resultatkontrakterne kan yderligere bidrage hertil ved at øge gennemsigtigheden og ved at afstemme forventningerne. (Finansministeriet, 2003, side 38)

Forventningerne til den konkrete resultatorientering er altså ganske store. At resultatorientering skulle fordre en øget effektivitet kan på baggrund af de medfølgende dokumenteringskrav anfægtes. Det, der i mellemtiden er spændende, er, hvorvidt resultat- og målorienteringen faktisk fordrer en højere kvalitet i den offentlige sektor. For hvem ville i så fald bekymre sig om en smule dokumentations- og evalueringskrav, hvis bare det finder sted i den kvalitative velfærdssektors navn? For at sætte os selv i stand til at foretage den vurdering skal vi kaste et blik på begrebet, som det hele drejer sig om – kvalitet. Kvalitet er ifølge Nudansk Ordbog i al sin simpelhed ”et niveau for, hvor godt noget er.” (Nudansk Ordbog, 1999) Ifølge regeringen kan begrebet kvalitet opdeles i tre dimensioner, der alle skal opfyldes for at kunne klassificere en ydelse i den offentlige sektor som god; den faglige kvalitet der lever op til høje faglige standarder, den oplevede kvalitet der fokuserer på brugernes oplevelse samt den organisatoriske kvalitet, der handler om god tilrettelæggelse af arbejdet, om ledelse, medarbejdere, organisationsformer med videre. (Regeringen, 2007) Lad os se nærmere på NPM’s påståede kvalitative indflydelse på den offentlige sektor.

I den forbindelse skal vi igen vende tilbage til de danske universiteter, der netop danner rammen for en problematisering af, hvordan den faglige, oplevede og organisatoriske kvalitet bliver afgjort. Resultatorienteringen blev tidligere af regeringen selv klassificeret som en metode til at få mest muligt for pengene og sikre overensstemmelse mellem de politiske ønsker og institutionernes resultater. Vi nævner dette igen, da ’de politiske ønsker’ viser sig at være et centralt omdrejningspunkt for kvalitetsbestemmelserne på de danske universiteter. Universiteterne har under NPM-regimet måttet se deres egen organisatoriske og faglige magt indskrænket, idet de gældende kvalitetsbestemmelser, der knytter sig til deres virke, som oftest bliver afgjort af politiske ønsker – populært betegnet som ”DJØF-øf”.

Universiteternes faglige og organisatoriske kvali-

Børnehavelederen: Politikerne fordummer os

Søren Lisberg, der er leder af børnehaven Blæksprutten på Amager, kender kun alt for godt til NPM-projektets fordummende natur. Han mener, at politikerne glemmer, at medarbejderne er uddannet til det, de laver.

I 2007 besluttede VK-regeringen, at alle danske børnehavebørn skal sprogtestes. Testene er en del af den måle- og vejekultur, som NPM-projektet har ført med sig. Men ifølge Søren Lisberg er testene ubrugelige samtidig med, at de fordummer pædagogerne. Derfor har Søren Lisberg og hans medarbejdere i Blæksprutten nægtet at sætte testene i system.

- Politikerne tror åbenbart, at pædagogerne kun kan finde børnenes udviklingstrin ved hjælp af en test. Og det kan man godt undre sig over. Vi registrerer børnenes sproglige udvikling, fordi dagligdagen bla. indeholder samtaler, historielæsning, rollespil, siger han

- Qua vores uddannelse ved vi noget om barnets sprogudvikling, som gør, at vi kan handle i det daglige. Så testen er malplaceret. Den gør bare, at vi skal bruge tid på at lave en test, der viser det, vi allerede ved i forvejen, fortsætter han.

Derudover mener han slet ikke, at man får noget brugbart ud af at teste et treårigt barn.

- Som fagpersoner mener vi ikke, at man skal udsætte et treårigt barn for en test. Testen giver jo kun et dagligdagsbillede i dag. Den siger ikke noget om i går, og den siger heller intet ikke noget om i morgen, siger han.

Samtidig peger Søren Lisberg på, at testen fokuserer alt for meget på, om barnet kender en bestemt ordstilling eller et bestemt ord. Børn i Nordjylland kender andre ord end børn i København og vice versa. Det betyder, at de nationale, standardiserede sprogtest ikke giver et retvisende billede af, hvad børnene bør kunne, mener han.

(Du finder hele interviewet med Søren Lisberg i Bilag 9)

tetsmålsætninger under NPM-regimet må derfor ofte se sig bestemt af andre end dem selv. En udvikling – som også findes tilsvarende i Storbritannien, og som allerede i 1995 ledte Hugh Willmott, der er professor fra Manchester School of Management, til at spå det akademiske liv i Storbritannien en sort fremtid. Ikke mindst mente Willmott, at særligt den resultatorientering, som blomstrede frem i Thatchers England, havde kastet en sort skygge over universitetets akademiske og kollegiale liv.

The impact of these changes has been registered inter alia in a devaluation of collegial relations and/or their displacement by managerial controls; moves towards increased size and modularization of classes; a degradation of staff-student interaction; and increased pressures to organize research and teaching in ways that produce a high score in terms of newly established performance measures. (Willmott 1995, side 1023)

Willmott og de engelske universiteters problem med den tiltagende resultatorientering i 1995 var forud for vores tid. Ikke desto mindre ligger Willmotts skitsering af det regelstyrede og fagligt indsnævrede universitet ifølge Dagbladet Information den 25. marts 2009 ikke langt fra de omstændigheder, det akademiske fakultet møder hver dag på, hvad der kan betegnes som Danmarks blødende videnshjerte. I artiklen 'Dekaner: Ministeriets ranglister over forskning duer ikke' kritiseres de nyetablerede rankinglister for at besidde en skæv og uholdbar logik. I artiklen fortælles det, hvordan 56 ud af i alt 68 akademiske faggrupper – på trods af at have været med i arbejdsgruppen bag listerne – har følt, at listernes udformning ligger så fjernt fra deres egne forslag, at de i et brev til videnskabsministeriet har taget decideret afstand fra de regeringsbestemte lister.

”Det har været en meget besværlig proces, og jeg mener, det er meget kritisabelt, at det store arbejde, de 68 faggrupper har lavet, ender med, at mange af forskernes prioriteringer ry-

ger ud eller bliver byttet rundt,” siger Erik Meineche Schmidt, der er dekan på Det Naturvidenskabelige Fakultet på Aarhus Universitet.

Dekan på Samfundsvidenskab på Københavns Universitet, Troels Østergaard Sørensen, er enig med de tekniske naturvidenskabelige dekaner i, at det nye pointsystem ikke er godt nok.

”Samarbejdet med ministeriet om at lave de her lister, har fungeret meget utilfredsstillende for mange af vores forskere, og de mange fejl og problemer undervejs skaber en helt unødigt mistillid til systemet,” siger Troels Østergaard Sørensen. (Information, 25.03.09)

Erik Meineche Schmidt og Troels Østergaard Sørensen giver derved et eksempel på, hvordan den høje faglige kvalitet ikke afgøres af de, som ved mest om feltet, men derimod må se sig determineret af politiske rævekager forklædt som forskernes egne forslag. Havde den store andel af ”inddragede” fagfolk ladet stå til, var det sandsynligvis lykkedes politikerne at fremstille listerne som et produkt af medindflydelse og samarbejde.

Og som om eksemplet med den fordrede topstyring ikke var nok, favoriserer listerne også bestemte forskningsfelter, udgivelser og sprogklasser. Øverst på listen over opnåede udgivelser, der giver flest point, står en række internationale tidsskrifter, hvilket universiteter anklager for at virke reducerende på det danske sprog og på litteraturforskeres forskningsinitiativer.

Samtidig medfører belønningen af artikler, at færre forskere vil kaste sig over større opgaver som eksempelvis at skrive en bog, fordi den regeringsbeslutede gevinst er mindre.

Bodil Due, der er dekan på Humaniora på Aarhus Universitet, bakker op om kritikken af listerne.

”De humanistiske forskere er dog mest oprørte over, at de danske tidsskrifter og forlag er meldt ude, fordi de internationale tidsskrifter er det, der tæller i ministeriets bog. Men der

har også været stor utilfredshed med hele processen,” siger Bodil Due.

”Vi mener ikke, at monografier og bøger tæller nok i forhold til, hvor stort et arbejde det er, og det er vi utilfredse med. Og vi kan jo se allerede nu, at den her fordeling af forskningsmidler er adfærdsregulerende: Vores forskere producerer langt flere artikler end før, så hvis det her bliver normen, risikerer vi, at det går ud over de store samlede produktioner, som bøger er.” (Information, 25.03.09)

Det kvalitative aspekt af den øgede resultatstyring synes at falme. For på samme måde som med taxachaufførens resultat-orientering er gevinsten i det danske universitet størst, hvis man ikke bevæger sig ud på de lange ture og i stedet forsker i det samme som kollegaen, fagfællen og konkurrenten. I virkeligheden synes man – på baggrund af VK-regeringens resultatliste – mest at genkende universiteternes foreslåede kvalitative aspekter som et produkt af en standardisering og kvantificering, hvor alle forsøges skåret over en kam. (Information, 25.03.09) Det er en farlig øvelse, der ifølge C. Petersen også kan virke overordentlig hæmmende på universiteternes samlede kvalitetsniveau i samfundet og på fakultets interne arbejdsliv. Den øgede kvantificering betyder nemlig, at ”selv i de tilfælde, hvor standarder ikke er ledsaget af it-værktøjer, kan resultatet blive det samme. I mange tilfælde vil der blive kopieret eller tilkøbt rutiner, der vil lette arbejdet med at overholde standardkrav.” (C. Petersen, 2008, side 18)

Samtidig anfægtes den overordnede konsensus om, at Danmark i dag og i fremtiden skal leve af vores evne til innovativ viden yderligere af, at den mainstream-orienterede tilgang til universiteternes målsætning ikke fordrer nogen som helst form for kvalitetsforbedringer. Dette ses især i det, at resultatlisterne og politikernes lemfældig behandling af de danske uddannelser sandsynligvis har medvirket til en kvalitetsforringelse af den danske innovation i stedet for en forbedring. (Berlingske Tidende, 29.02.08) Standardiseringen af

den offentlige sektor sat op i mod ønsket om øget innovation danner derved rammen for endnu et immanent kritikpunkt af det efterhånden noget opslidte NPM-projekt, hvorfra særligt modsætningen mellem det at fremsige kvalitetsforbedringer og levere kvalitetsforringelser står tydeligt frem. Og som om alt dette ikke var nok illustrerer den tiltagende resultatstyring – i dens evne til at gøre kollegaer til konkurrenter – også en endnu skævvridning. Gennem de evindelige målinger bliver enhver sin egen lykkes smed, og alt solidaritet hives ud af det ellers stort opslåede samarbejdsideal. På landets fakulteter har overgang fra kollega til ”konkullega”¹³ tillige været så tydelig, at konkurrencen beregnes som en sekundær konsekvens, når forfærdelighederne gøres op. For værre endnu findes der ifølge Annie Høgh, der er lektor i arbejdspsykologi, en kausal sammenhæng mellem den tiltagende resultatstyring, den medfølgende konkurrencementalitet og mobning på arbejdspladsen. En sammenhæng der ifølge en arbejdspladsvurdering fra Københavns Universitet har medvirket til, at hver tiende medarbejder på universitet oplever mobning. Ja, ja – små slag tænker du måske. Men selv om 10 procent måske ikke lyder af meget, så påpeger Annie Høgh alvoren af mobningens tilstedeværelse.

Den mindre hyppige mobning er et signal om, at der er noget galt på arbejdspladsen og at der skal gøres noget ved problemet, for mobning påvirker også dem der ser på, negativt. (Information, 08.06.09)

Der er noget galt på arbejdspladsen, fortæller Annie Høgh. Ja, svarer vi. Den tiltagende resultatstyring, de fordummende regler, den øgede konkurrence og nu også det, at man driller hinanden som et produkt heraf.

Universitetet er i mellemtiden ikke den eneste institution af sin art. Over alt i den offentlige sektor findes der økonomisk rationaliserede eksempler på forskruede og absurde

13 Sammensætning af ordene kollega og konkurrent

kvalitetsvurderinger som følge af den stærkt standardiserende resultatorientering – nogle mere tydelige end andre. Et par eksempler herpå ses, når de danske folkeskoler – der i dag er underlagt frit skolevalg og resultataflønning for hver tilmeldt elev – underkastes regelbaserede prøver og efterfølgende kan læse resultaterne i avisen, når skolens resultater udstilles i Ekstra Bladet¹⁴. Eller historien om den hårdt prøvede sosu-assistent, der under stærk taxameterstyring, tvinges til at bruge den normerede halve time hos Fru Jensen på at støvsuge, selvom det er opvasken og sludderen, der er brug for at blive taget.

Gang på gang vil den konstante resultatorientering ramme forbi de kvalitative mål og i stedet ramle direkte ind den kvantitative fagre nye verden. ”Skolesammenligningstabeller vil få lærere til at koncentrere sig om de elever, der er lige på grænsen, på bekostning af de svageste elever, ventelistemål vil få Sundhedssektorens management til at behandle [patienter] med hurtige, simple problemer på bekostning af alle andre (...) Det er en drøm fra managementskonsulenternes verden, en drøm, der er indkapslet i McKinsey-sloganet, at alt kan måles, og hvad der bliver målt bliver styret.” (Petersen, 2008, side 20)

Byttehandel eller udnyttelse?

Som om de forriges sider ikke har vist rigeligt med svige og smerte ender NPM-fortalernes argumentation hverken ved postulatet om øget effektivitet, mindre bureaukrati eller en højere kvalitet. Der er nemlig mere i godteposen, idet neoliberalisterne lover velfærdsarbejderen autonomi og selvstændighed.

På samme måde som i det eksterne institutionelle system er resultatkontrakterne også rykket inhouse. Internt i de offentlige institutioner forpligter medarbejderen sig kontraktligt til mellemlederen, der igen forpligter sig til sin overordnede og så videre. På samme måde tjener resultatkontrakterne

14 <http://nyhederne.tv2.dk/politik/article.php/id-10520669.html>

det pseudoformål at øge effektiviteten, at virke afbureaukratisere og hæve kvaliteten. Selvom alt virker ens adskiller den interne kontraktkontrol sig dog alligevel på særligt ét punkt. Den lader nemlig ledelse og medarbejder stå tilbage med en pose fuld af frihed. Den forøgede kontrol giver hierarkiet bedre mulighed for trygt at overlade opgaveløsningen til dem under sig, som til gengæld bliver belønnet med friheden til råde over egen opgaveløsning – under de givne (kontraktmæssige) forudsætninger, naturligvis. (Regeringen, 2007, side 122) Kontraktstyringen finder derved et nyt belæg for sin eksistens – denne gang som en byttehandel. En byttehandel der i Jon Sundbo, professor i erhvervsøkonomi ved RUC, og Frans Bevorts, human ressource development-ekspert, bog 'En ny byttehandel mellem virksomhed og medarbejder?' beskrives som følgende:

Parallelt til kontraktssystemet mellem institutionernes ledelser og de centrale kommunale myndigheder, er der blevet etableret et kontraktssystem inde i institutionerne som en udbygget byttehandel mellem ledelse og medarbejdere: Medarbejderne får herved mulighed for at udvikle sig, skaffe sig nye kompetencer gennem deres arbejde ved, at de arbejder *mere selvstændigt*¹⁵. Til gengæld forpligter de sig til at tage *mere ansvar*, til at være fleksible og til at *koordinere opgaver, som tidligere var ledelsesopgaver*; medarbejderne i de offentlige institutioner er blevet *medledere*. (www.Borsenshaandboger.dk, 2009, punkt 3.2. under offentlig ledelse¹⁶)

En "udbygget byttehandel" kalder Børsens ledelseshåndbog denne form for kontraktlig forpligtelse. Lad os gøre et kort ophold ved denne definition af kontraktforholdet i den offent-

15 Egne kursiveringer

16 "http://v2-html-handbooks.borsenforum.com.zorac.aub.aau.dk/commentpages/frameset.asp?hbtokentoken={d55fd850-f680-43a2-bdce-cddbd47ea4ff}&bookNumber=51&lang=" (Kræver login)

lige sektor, for hvad vil det egentligt sige at indgå en byttehandel? Ifølge Nudansk Ordbog er svaret simpelt. En byttehandel er ”en handel, hvor man giver noget væk og får noget andet i stedet for.” (Nudansk Ordbog, 1999). I beskrivelsen redegøres der ikke for, hvorvidt en byttehandels betingelser spiller ind på netop dens konceptualisering som en byttehandel. Det vil sige, hvorvidt der er tale om en byttehandel eller ej ikke lader sig determinere af, om begge parter opnår (et for dem) tilfredsstillende resultat med handlen. En byttehandel forudsætter derfor ikke, at begge parter vinder – blot at de bytter.

Når man taler om en byttehandel, er der som regel en af parterne, der har gjort en god handel. Denne part er som regel også den, der stod stærkest i forhandlingen, og som følge heraf vandt mest. I henhold til ovenstående citat kan principalen, der er øverst i kontrakthierakiet, anskues at få mulighed for at forpligte agenten til at tage mere ansvar, til at være mere fleksibel og til at koordinere opgaver, der tidligere var ledelsesopgaver (læs: andres opgaver). Til gengæld får agenten mulighed for at udvikle sig ved at skaffe sig nye kompetencer i gennem en øget selvstændighed i virket. En byttehandel der indebærer, at agenten skal tage mere ansvar uden at få mere magt samt afgive mere af sin private frihed på grund af kravet om øget fleksibilitet. Ser man omvendt på lederens position afgives der tilsyneladende intet. Igennem kontraktkontrollen lykkedes det principalen at erhverve sig en endnu mere fleksibel agent, der ikke alene varetager sine egne opgaver (ud fra de givne forskrifter), men nu også tager nye opgaver på slæb. At agenten erhverver sig nye kompetencer som følge af det nye virke kan samtidig ikke – på den måde som det fremlægges i forrige citat – ses som andet end en gevinst for alle parter inklusive medarbejderens arbejdsplads. Altså, kan vi kategorisere byttehandlen i mellem principalen (regering og ned) og agenten (manden på gulvet og op) som et ulige bytteforhold. Indvendingerne slutter dog ikke her. Vi vover nemlig at fremsætte tesen om, at det, der beskrives i førnævnte citat, slet ikke kan defineres som nogen form for byttehandel set ud

fra agentens optik – hverken skæv, ulige eller uretfærdig. Det er ren og skær udnyttelse. Til at begrunde dette skal vi se nærmere på den konkrete byttehandel, der formaliseret tager sig således ud:

	Agenten	Principalen
Pseudo-gevinst	Udvikling – nye kompetencer som følge af et mere selvstændigt virke.	
Reel Gevinst		Den fleksible, koordinerende medarbejder, der også varetager en del af det arbejde som lederen er ansat til.
Pseudo-afkald		En medarbejder i udvikling – nye kompetencer som følge af et mere selvstændigt virke.
Reelt afkald	Øget arbejdsmæssig fleksibilitet = mindre frihed privat. Koordinering af flere og vanskeligere opgaver under kontraktlige forpligtelser og uden medfølgende autonomi.	

Modellen illustrerer forskellen mellem det sagte (pseudo-rækken) og det reelle. Som nævnt genkendte vi mere principalens afkald som en gevinst end et afkald, hvorfor vi på principalens akse har valgt at klassificere agentens udvikling og nye kompetencer som et pseudo-afkald. Omvendt har vi på agentens akse også klassificeret de nye kompetencer som en pseudo-gevinst. Det skyldes to ting. Først og fremmest kan man diskutere, om ikke agentens nye kompetencer er en så stor gevinst for alle parter, at de i stedet bør ses som et fælles udbytteforhold mellem agenten og principalen, på samme

måde som når en medarbejder eksempelvis får fri til at deltage i arbejdsgiverbetalte og fagrelevante kurser. Et sådan kursusforløb byder på fælles gevinster for principalen og agenten. Medarbejderens nye kompetencer bør derved ikke medregnes som gevinst for nogle parter, men bør i stedet ses som et fælles udbytte.

For det andet kan selve forudsætningen for det fælles udbytteforhold (pseudo-gevinsten) anfægtes. Fortalernes postulat er netop, at den øgede kontraktlige forpligtelse og styring medfører øget selvstændighed til agentens virke. Kontrakterne tjener altså det utopiske formål både at fragte agenten sin egenrådighed, i mens de også angiveligt tilfører agentens virke en ny selvstændighed. (Se eksempelvis Regeringen, 2007, side 121-122) Det, at "gevinsten" (autonomi/selvstændighed) ses som et produkt af dets modsætning heteromoni¹⁷ og (kontrakt)styring, danner derved rammen for endnu et immanent kritikpunkt i form af at være et argument, der på en og samme tid indeholder to modstridende ideer.

Til sidst finder vi yderligere belæg for ovenstående klassificering i det regionen, kommunen, forvalteren og mellemlederen på en og samme tid spiller rollen som både principal overfor dem under sig og agent for dem over sig. Det gør dem ude af stand til at tildele en autonomi, de ikke selv er i besiddelse af. For pointen med det snedige opbyggede NPM-system er nemlig at påføre de kontraktlige forhold en dominoeffekt således, at regeringen kan forpligte kommunen til overholde de givne betingelser, der igen forpligter institutionen, der igen forpligter den efterhånden hårdtprøvede velfærdsarbejder. En dominoeffekt af kontrol der netop overlader medarbejderens virke lige så gennemsyret af autonomi, som den mængde institutionens ledelse og kommune selv er i besiddelse af – netop ingen! Derved lægger NPM blot "op til autoritære og centralistiske ledelsesformer. (...) en reduktionistisk tilgang", hvor der bortses fra effekten af demokratisk

17 Som underlagt andres bestemmelser eller love. (Nudansk Ordbog 1999)

og medengageret ledelse, fra ledelse gennem værdifællesskab og samarbejde, fra ledelse baseret på motivation og anerkendelse.” (Herløv Lund, 2008, side 58).

Lad os derfor forkaste pseudoargumentationen om en fair eller udbygget ”byttehandel” og i stedet konkretisere kontraktforholdene som en metode til at bruge velfærdsarbejderen på en uretfærdig og hensynsløs måde, hvilket også netop er den definition, Nudansk Ordbogs giver begrebet ’udnyttelse’! (Nudansk Ordbog, 1999) I alt sin enkelthed lader de kontraktlige forpligtelser nemlig alle – både regionen, kommunen, institutionen, direktøren, mellemlederen og medarbejderen – blive så hårdt spændt for vognen, at kun kusken med hans piskesmæld har noget at skulle have sagt. Men han har svært nok ved at finde ud af, om han skal have slips på eller ej.¹⁸

2.3. I yderste konsekvens

Vi har indtil nu set på den betydning, NPM-projektet har for samfundsudviklingen samt for brugere af og velfærdsarbejdere i den offentlige sektor. Vi fortsætter i samme tråd, men går skridtet videre og ser nærmere på nogle af de radikale konsekvenser, NPM-projektet har for det enkelte individ og samfundet som helhed. Det gør vi ikke mindst for i højere grad at trække trådene til nogle af de virkelige alvorlige konsekvenser, projektet kan ske have, og derved tydeliggøre den immanente kritik de forrige afsnit har budt på. Samtidig foretager vi også den eksemplificerende øvelse for bedre at fremme den bevidstgørelsesproces, vi ønsker, skal finde sted i kollaborationen med Det Radikale Venstre. Som vi senere vil vise i kapitlet ’Hvem kan vi lære af?’, arbejder vi her med en problemstilling, der – på grund af den etablerede magts støtte til projektet – for langt de fleste er usynlig. Og hvilken bedre måde er der at lade den komme til syne på end ved at tegne

¹⁸ Læs gerne den subtile reference til mediepolemikken om politikernes beklædning – deriblandt sagen om Anders Fogh Rasmussens nye slipse-løse fremtræden ved folketingsvalget i 2005.

og påpege de yderste konsekvenser heraf? En indsigt i NPM-projektets værste følgescenarier kan altså give os en indsigt i, hvor højt vi kan råbe, og ikke mindst hvad vi kan fortælle, når folk spørger, hvorfor vi står og råber vagt i gevær.

Til at illustrere nogle af disse konsekvenser kunne vi have valgt et utal af teoretikere, der alle kunne have været behjælpelige med perspektiver på, hvilke kritiske følgevirkninger det neoliberale NPM-projekt i virkeligheden har. Ud af disse mange har vi hevet fat i arbejdspsykolog Nadia Prætorius og 68-filosofen Herbert Marcuse. De to fagpersoner kan på hver deres måde illustrere et par af de konsekvenser, der følger i kølvandet på den neoliberale tendens fortsatte succes. Lad os starte med at advare om, at de to følgende gennemgange kan indeholde stærke billeder.

Nadia Prætorius' diagnose: Stress

Som vi har set i ovenstående medfører NPM-projektet blandt andet øget bureaukrati frem for afbureaukratisering, ineffektivitet frem for effektivitet og kvantitet frem for kvalitet, hvilket kan og vil have fatale konsekvenser for medarbejderne i den offentlige sektor. For med NPM følger ikke bare tab af væsentlige relationelle aspekter i velfærdsarbejdet. Øget kontrol og styring er med til at stresse medarbejderne. I bogen 'Stress – det moderne traume' påpeger psykolog og specialist i psykoterapi Nadja U. Prætorius, at nye ledelses- og managementstrategier, som bliver indført på baggrund af markedsførelsen og det ændrede menneskesyn, har til formål at sikre, at den enkelte tilpasses og indordner sig samfundets overordnede værdier og mål. Konsekvensen er et stigende antal alvorlige og invaliderende stressbelastningssymptomer. (Prætorius, 2007, side 34) Heteronomi, standardisering og kontrol frarøver den enkelte medarbejder faglig såvel som menneskelig myndighed. Orienteringen, meningen og perspektivet i arbejdet forsvinder, og medarbejderne bliver stresset. Dertil kommer, at deres faglige viden og erfaringen undermineres af standardiserede arbejdsopgaver samt de sty-

rings- og ledelsesformer, der følger af NPM. Ifølge Prætorius medfører dette, at:

Arbejdsfællesskaberne undermineres af tidspres og reduktion af medarbejderstaben, og den helt nødvendige følelse af et understøttende tillidsforhold til arbejdsfællesskabet trues. Det er undergravende for medarbejdernes selvopfattelse, samtidig med at de må se deres virkelighedsoplevelse udmannet af en ny definition af virkeligheden, der er indført ovenfra. Det virker i længden fremmedgørende, nedværdigende og ydmygende. (Prætorius, 2007, side 34)

Det bliver sværere for medarbejderne at se sig selv i arbejdet, og hertil kommer, at medarbejderne et langt stykke hen ad vejen må acceptere ikke at kunne udføre arbejdet på en måde, som de kan stå inde for. Under de givne betingelser må den samvittighedsfulde og ansvarsfulde medarbejder leve med følelsen af utilstrækkelighed. Samtidig med at de skal stå til ansvar for evalueringssystemernes krav om resultatopnåelse. De bliver på den måde endnu mere pressede på tiden på grund af de selvretfærdige, men ofte ukonstruktive evalueringer, der tager af selv samme tid for at opnå såkaldt kvalitetssikring. (Ibid., side 33) Medarbejderne oplever med andre ord ikke bare et ydre, men også et indre pres. Ikke nok med at de konstant kæmper med udefrakommende krav, kæmper de også med egen selvforståelse. I en ond spiral må medarbejderne kæmpe hårdere og hårdere i deres søgen efter anerkendelse, og når dette ikke opnås på grund af kvalitetskrav, der orienterer sig mod andres forståelse, lider selvværdet et knæk.

Den forståelse, managementteorien lægger ned over den enkeltes mulighed for udvikling og selvudvikling, har en negativ indflydelse på individets selvforståelse. Ifølge Prætorius bliver den enkeltes identitet som samfundsborger og medarbejder sat i fokus, hvorved personen i mindre grad ses som et menneske i sin egen ret. Personlig udvikling tilpasses erhvervslivets behov, hvorved præmisserne for personlig udvikling ikke tjener egne behov, de bliver derimod tilpasset

færdigheder, der tjener specifikke, udefraopstillede formål, som angiveligt skulle gavne samfundet (Ibid., side 76) – i hvert fald i det markedsfunderede samfund. Dette bliver retfærdiggjort i egeninteressens navn; den enkelte må tilpasse sig for at leve op til samfundets og erhvervslivet krav – og dermed muligheden for at passe ind i systemet. Problemet er bare, at ikke alle formår eller ønsker at tilpasse sig markedsgørelsens instrumentelle logikker. For når man arbejder med mennesker, er det ikke altid muligt at sætte arbejdsopgaverne i skema og ”varen” i boks.

En stor del af opgaverne inden for det offentlige handler om service og omsorg for borgerne. Det kræver medarbejdere med empati, forståelse og erfaring at udføre sådanne opgaver. Når de udsættes for krav om evaluering, standardisering og ydrestyring, er der stor sandsynlighed for, at vigtige aspekter ved arbejdet falder væk – for at medarbejderudviklingen kan tilpasses fastlagt strukturer. Det er ikke mange, der bliver hjemmehjælpere, fordi de ønsker at slå rekorden i at skifte tøj på ældre, varme mad i en mikrobølgeovn eller støvsuge 80 m² hurtigst. Tværtimod. Det er nærmere de menneskelige værdier og behov, der driver arbejdet, og motiverer medarbejderne i dagligdagen. Men med de standarder NPM-projektet sætter for arbejdsgangene, er der ikke plads til kvalitative aspekter, og det går i sidste ende ikke bare ud over arbejdets anseelse i den brede offentlighed og arbejdspræstationen, men også medarbejdernes psyke.

Når mennesket ikke længere arbejder ud fra egen motivation, men derimod ydrestyres, er der risiko for at miste kontakten med eget fundament. Ydrestyring kan medføre et mangelfuldt selvværd og indre usikkerhed. Tidligere buzzwords som selvrealisering og ansvar samt frihed til at forme sin egen udvikling og læring er i forbindelse med de udefrakommende krav illusorisk. Den enkelte bliver gjort fremmed for sig selv, og selvudviklingsbegrebet underlægges økonomiske og politiske interesser. Dette immanente kritikpunkt illustrerer tilføjede fejlbarligheden i NPM-projektets principal-agent-teori. For

ifølge Prætorius findes kilden til motivation ikke i den økonomiske gulerod, men i stedet i de stærke person- og udviklingsrelateret kræfter. I forlængelse heraf siger Prætorius, at:

Langt værre er imidlertid risikoen for, at samfundet kommer til at forholde sig totalitært til den enkelte borger, idet der åbnes mulighed for, at de skal udvikle en identitets- og omverdensopfattelse, der er i overensstemmelse med den herskende ideologi. Samtidig kan evaluerings- og sanktionssystemer være med til at undertrykke kvaliteter og holdninger, der enten ikke vurderes som relevante, eller som forekommer at være i konflikt med de herskende samfundsmæssige værdier. (Prætorius, 2007, side 81)

Som vi har set i de foregående afsnit, er vi allerede godt på vej mod det skrækscenario, Prætorius fremsætter. Under afsnittet 'Byttehandel eller udnyttelse' så vi blandt andet, hvordan medarbejdernes mulighed for udvikling i højere grad handlede om udnyttelse frem for en gensidig byttehandel. Forstået på den måde at udviklingen ikke kun tog udgangspunkt i at fremme markedslogikkerne, men tog udgangspunkt i medarbejdernes ønsker og behov. Medarbejderens udvikling skal på den måde tilpasses den herskende neoliberale ideologi frem for medarbejders forudsætninger. Men det stopper ikke her. Vi har allerede flere gange været inde på, hvordan NPM-projektet er med til at undertrykke de kvalitative aspekter, der kan anses som vitale i velfærdsarbejdet, til fordel for kvantitative evalueringsystemer, der passer til de neoliberale værdier.

Kvantitative evalueringsystemer er en del af den dehumanisering som ifølge Prætorius er karakteristisk for det forandrede menneskesyn. Et udtryk for et ensidigt fokus på den menneskelige kapacitet i forhold til målrettet at opnå resultater. Markedsgørelsen og en sådan tilgang til medarbejderen dækker over et menneskesyn, der anser mennesket for et kapitalgode. Mennesket bliver reduceret på bekostning af de kvaliteter og ressourcer, der skal til, for at mennesket kan leve

og arbejde som hele og livsduelige mennesker og medmennesker. (Ibid., side 101-102) Når man oplever, at menneskelige ressourcer til at opretholde livet ikke er til stede, bliver det sårbart i pressede situationer. Mennesket føler sig utilstrækkeligt og hjælpeløst. (Ibid., side 72) Vi ser på den måde en afvikling af den enkelte frem for en udvikling. For mennesket er det en forudsætning for mentalt og følelsesmæssig sundhed, at der er sammenhæng og perspektiv i tilværelsen. Hvis mennesket hindres i at opleve disse aspekter, bliver det kastet ud i et kaos – og i værste fald mister det herredømmet over sig selv og den mentale og følelsesmæssige førlighed. (Ibid., side 49 og 53)

I forlængelse heraf giver Prætorius udtryk for, at hvis der sker ændringer, som mennesket ikke kan forholde sig til – ikke forstår og har indflydelse på – så bliver ændringer opfattet som en trussel mod ens person og eksistens. Mennesket mister herved muligheden for at udvikle tillid til sig selv og omverdenen. Mening og sammenhænge forsvinder, og mennesket presses ud i overlevelsestrategier, som bunder på følelsen af usikkerhed og utilstrækkelighed. Mennesket undergraves simpelthen i dets selv- og verdensopfattelsen og tvinges i stedet til at tilpasse sig omverdenen. (Ibid., side 53) Det burde være klart for enhver, at når medarbejdere presses ud i overlevelsestrategier, befinder vi os i en situation, der på alle mulige måder er uholdbar. Men det ikke desto mindre, hvad der er risiko for, når markedslogikkerne indlejres i den offentlige sektor. Den udvikling, som følger af NPM-projektet, presser velfærdsmedarbejderne, og ifølge Prætorius baner markedsførelsen af selvudviklingsbegrebet i værste fald vejen for en livslang invaderende, underminerende og fremmedgørende holdningsbearbejdelse og tilpasning hos mennesket, hvorved stadig flere risikerer at blive ramt af stress. (Prætorius, 2004, side 10)

Som vi tidligere har været inde på, kan konsekvensen af NPM-reformer være nedskæringer og strukturomlægninger, indlæring af nye arbejdsfunktioner sammen med udvidelsen af arbejdsområder og forøget arbejdsmængde for færre

ansatte. Ifølge Prætorius fører dette til stressbelastning af første grad, som er den første af i alt fire grader af stressbelastninger. Denne form for stressbelastning rammer særligt medarbejdere, der er overbebyrdet med arbejde. Det er ofte her den pligttopfyldende, ansvarsbeviste og erfarne medarbejder kommer til kort. Nogle gange er det simpelthen ikke muligt at arbejde ud fra de holdninger til kvalitet, som de er uddannet til og har erfaring med. De må i stedet forsøge at indordne sig under nye arbejdssituationer og øget arbejdsomængde. (Prætorius, 2004, side 11) Med det øgede arbejdspress bliver velfærdsarbejderen sat i et dilemma. Kan han ikke selv udføre arbejdet, må en anden – måske lige så presset kollega – træde til. Det sætter velfærdsarbejderen i en ubehagelig situation, hvor han enten må presse sig selv endnu mere eller overlade arbejdet til kollegaer, hvorefter de formentlig vil stå tilbage med en følelse af utilstrækkelighed og dårlig samvittighed over for kollegaerne. Konsekvensen bliver, at flere og flere bukker under på grund af udbrændthed og stresskollaps.

Stressbelastning af første grad kan karakteriseres som stress i sin reneste form og er på den måde også et element i stressbelastning af anden, tredje og fjerde grad. Men her spiller også andre elementer ind. Kvantitative aspekter som resultatopnåelse, der er grundstenene i NPM-projektet, og fremmedgørelse ligger i høj grad op til stressbelastning af anden grad. Ifølge Prætorius gør dette fokus på fastsatte mål på bekostning af andre kompetencer medarbejderne til halve mennesker. En ensidig udvikling og overforbrug af specifikke evner og ressourcer på bekostning af andre fremmedgør medarbejderne og leder i sidste ende til stress. Det medfører et skift fra kvalitet til kvantitet i arbejdet. Medarbejderne bliver sat i en situation, hvor de konstant vil føle, at de gør det forkerte og udfører et utilstrækkeligt stykke arbejde. I tilgift hertil kan de fra ledelsens side møde klager over deres mangelfuldt arbejde og forsømmelighed – ledelsens perspektiv er jo ikke nødvendigvis det samme som medarbejdernes. Klager fra selvsamme ledelse der på grund af nedskæringer og spare-

hensyn må presse medarbejderne til at slække på kvaliteten. (Ibid., side 13-14)

En sådan situation har skræmmende konsekvenser for medarbejderne, der kan risikere at udvikle en kompleks variant af stressbelastning af anden grad. Udover at medarbejderne befinder sig i en situation, hvor de overbebyrdes med arbejde, og hvor fokus er rettet mod kvantitet frem for kvalitet, er de indkapslet i en umulig dobbeltbindende situation:

At befinde sig i dobbeltbindende situationer bevirker at man undergraves i sin dømmekraft, mister sit selvværd og tilliden til sin egen sansning, med forvirring og dyb følelse af utilstrækkelighed til følge. Når man tvinges til at arbejde ukvalificeret og derved afskærer sig fra at udfolde sine faglige og menneskelige kvaliteter, kommer man i en indre konflikt med sig selv. Ofte mister personen sin følelsesmæssige involvering og sin lyst til arbejdet. Indfølgelse overfor andre svækkes, hvilket kan give sig udslag i kynisme. Ikke sjældent udvikler personen en depression. (Prætorius, 2007, side 14)

Når mennesket svækkes i tilliden til sig selv, mister det samtidig troen på egen dømmekraft, og mennesket bliver dermed endnu mere afhængig af udefrakommende vurdering og værdsættelse. Det er en ond cirkel, hvor den enkelte bliver endnu mere afhængig af de ydre påvirkninger, der samtidig er med til at sætte én under pres – man bliver afhængig af andres vurdering og påskønnelse. Det leder over til den tredje grad af stressbelastning, som i høj grad er et udtryk for evalueringssystemernes identitetsstyring. Det målbare og kvantificerede samfund, der sætter mennesker og deres kapacitet i system, fremmedgør medarbejderne, fordi de reduceres til at være det, de præsterer, og ikke det, de er. Denne kvantificering af den enkelte medarbejder medfører ifølge Prætorius en stressbelastning, som i længden vil underminere den enkelte medarbejder og medføre sygdom. Ved at kvantificere mennesket er det muligt at skabe et standardiseret billede af den enkelte ud fra i forvejen fastlagte parametre. Der er tale om

en instrumentalisering af mennesket, som sættes i boks ud fra en ønsket forestilling om, hvordan medarbejderen bør og skal være. Medarbejderen forceres til at arbejde hen imod at være, som den fastlagte profil tilskriver. På den måde bliver de kvantitative opgørelser og vurderinger identitetsskabende for den enkelte. (Ibid., side 15)

På den måde søger mennesket at leve op til et udefra dikteret profilbillede frem for at være, den man er. Dette leder over til den sidste kategori – stressbelastning af fjerde grad – der handler om, hvordan management som eksempelvis NPM har en tendens til at få medarbejdere og ledere til at ”deponere den menneskelige – og undertiden også den faglige – faktor i arbejdet” (Ibid., side 18); simpelthen for at overleve i systemet. Det betyder, at medarbejderne fortrænger deres egne kvalifikationer, erfaringer, og holdninger og underlægger sig den administrative ledelses foranderlige og budgetafhængige tolkning af loven, kvalitet og faglighed. På den måde kan medarbejderen opleve at måtte gå på kompromis med deres egen personlige og faglige stolthed. Medarbejderen går med andre ord på kompromis med sig selv. Det kan ifølge Prætorius sammenlignes med den fortrængning, der sker, når mennesker har været udsat for en traumatisk begivenhed.

I sådan et tilfælde udvikler medarbejderen en ufleksibel personlighedsstruktur, der kan anses for en maske, som medarbejderen mere eller mindre bevidst gemmer sig bag. Masken retfærdiggøres ud fra en forestilling om, at den er nødvendig for at kunne beholde jobbet og gøre det nødvendige i arbejdet. Velfærdsarbejderen bliver fremmedgjort over for sig selv og bliver om muligt endnu mere afhængig af den sikkerhed, som ydre normer og autoriteter kan tilbyde. Det åbner derfor for medarbejderens villighed og ønske om at underkaste sig disse ydre normer og autoriteter. (Ibid., side 19) Stressbelastning af fjerde grad er yderst svær at diagnosticere og behandle, da der tilsyneladende ikke er noget galt med personen, som gør sit arbejde uden at udvikle tegn på belastningsreaktion. Dertil kommer, at personens karak-

ter ændrer sig gradvist og ofte ubemærket. (Ibid., side 22) Velfærdsarbejderen lever på den måde i en sindstilstand, hvor vedkomne er udsat for en høj grad af stressbelastning uden at være bevidst om det. Personer, der er udsat for stressbelastning af fjerde grad, står ofte i en situation, hvor de pålægges opgaver, de har lidt eller ingen faglig kompetence og/eller arbejdsvilkår til at håndtere. (Prætorius, 2007, side 144) Velfærdsarbejderen kan siges at leve i en form for trance, hvor han fortsætter med at udføre sit arbejde uden at være bevidst om, hvad han gør, og hvilke konsekvenser det har – ikke bare for ham selv, men i flere tilfælde også for hans omgivelser.

Når vi ser på udgangspunktet for de fire grader af stressbelastning, skal der ikke meget til at trække direkte tråde tilbage til den betydning, vi i de foregående afsnit har set, følger af NPM. Markedsgørelsen sætter velfærdsmedarbejderne under pres, og flere og flere bukker under med stress, og i nogle tilfælde er konsekvensen så fatal, at stressbelastningen medfører varige psykiske men. NPM-projektet kan på den måde være invaliderende for velfærdsarbejderen:

Der er i dag en stor risiko for, at ikke blot menneskers fysiske arbejdskapacitet udnyttes, men at der i effektivitetens navn kan blive pillet ved og manipuleret med det mest kostbare i mennesket: vore mentale, psykiske og åndelige egenskaber og kvaliteter, så vi rystes i vor identitetsfølelse og bibringes alvorlige og sygdomsfremkaldende fysiske og psykiske ubalancer. (Prætorius, 2004, side 23)

NPM-projektets indtog har en lang række menneskelige omkostninger. Når velfærdsarbejdere bliver udsat for målinger og gøres op i tal, så de kan ensrettes, kontrolleres, overvåges, sammenlignes og eksponeres, er det et udtryk for et instrumentelt menneskesyn, der er med til at underminere og kvantificere medarbejderne. De menneskelige aspekter falder væk, og vi står tilbage med en velfærdssektor, der er afhængig af en række medarbejdere, som i en trance formår at opfylde kravene til de målbare resultater. Med autonomiens for-

fald fjernes medarbejdernes mulighed for at identificere sig med arbejdet, og dermed åbnes der op for en distancering, som kan medføre stressbelastning af første, anden, tredje eller fjerde grad. De, der skulle forestille at udbyde serviceydelserne, bliver selv afhængige af at have adgang hertil, da de bliver kørt ud på et sidespor, hvor de ikke længere kan tage vare på sig selv.

Herbert Marcuse og teknokratiets totalitet

I 1963 sad Herbert Marcuse på sit kontor. Som en af Frankfurterskolens socialpsykologiske filosoffer, der også anses som ophavsmændene til den kritiske-emancipatoriske erkendelse og den immanente kritik, filosoferede han over, at noget ikke var helt som det burde være i den vestlige verden. Den herskende fornuft var blevet teknokratisk, mente han. ”Teknikken kan, som et univers af midler, forøge menneskets afmagt såvel som dets magt. På indeværende stadium er mennesket måske mere magtesløs over for sit eget apparat end nogensinde før”, forklarede Marcuse i hans måske mest kendt værk ’Det endimensionelle menneske’ (Marcuse, 1971, side 243)

Ifølge Marcuse skyldes den tiltagende magtforskydning mellem teknikken og mennesket, at mennesket allerede i 1964 var ved at lade sig lulle ind i en lykkelig (teknologisk) bevidsthed, der truede med at gøre al tænkning endimensional, det vil sige instrumentel og ensartet i dets afsæt. (Ibid., side 99 og 171) Gennem den tiltagende fokusering på naturvidenskabelige idealer pegede Marcuse på, at den videnskabelige rationalitet langsomt havde ladet sig betinge af en indre instrumentel karakter, der gjorde den til en bestemt form for teknologi; nemlig teknologi som en form for samfundsmæssig kontrol og beherskelse. (Ibid., side 169)

Marcuse var i mellemtiden ikke ene om at rette en immanent kritik i mod den tiltagende tekniske fornuft. Blandt andre langede Marcuses kollega fra Frankfurterskolen, Max Horkheimer, også ud efter den naturvidenskabelig magts overtag på fornuften. I ’Eclipse of reason’ forklarer Horkheimer,

hvordan det primære videnskabelige ideal er tilknyttet tekniske rutiner, hvilket har reduceret og efterladt de store og væsentlige humanistiske problemstillinger til menneskets egen overbevisning. Ligesom Marcuse var Horkheimer indigneret over de aftagende humanistiske idealer, hvilket ledte ham til at sammenligne det ulige forhold mellem den tekniske og humanistiske metode med stupidt smagsdommeri.

According to the philosophy of the average modern intellectual, there is only one authority, namely, science, conceived as the classification of facts and the calculation of probabilities. The statement that justice and freedom are better in themselves than injustice and oppression is scientifically unverifiable and useless. It has come to sound as meaningless in itself as would the statement that red is more beautiful than blue, or that an egg is better than milk. (Horkheimer, 1974, side 24)

Med andre ord gav de to kollegaer fra Frankfurterskolen udtryk for, at det var lykkedes for teknologien at lade den instrumentelle fornuft indoktrinere det menneskelige tankesæts administrative sprog, rationalitet og værdinormer i sådan grad, at en farlig udvikling stod for døren.

Marcuse og Horkheimers fremstillinger af 1960'ernes Amerika bringer minder tilbage til den immanente kritik, vi i de forrige afsnit rejste i mod NPM-projektet. Kritikpointer der netop kan ses som et udtryk for, at den tekniske fornufts indflydelsesrige position og tilstedeværelse over og i den offentlige velfærdssektor. Det er eksempelvis gennem det administrative sprog og den instrumentelle fornuft, at man lader kvantitet blive synonymt med kvalitet. Eller lader udnyttelse forstå som en byttehandel og så videre. Det administrative sprogs fornuft hviler på en teknisk logik, der på ingen måde medregner det humane aspekt af velfærd, hvilket netop var det ærinde Marcuse satte sig for at vise gennem sit bud på en kritisk socialpsykologi.

Den tekniske fornufts instrumentelle rationalisering ledte os

tidligere til – sammen med de øvrige kritikere af NPM-projektet – at appellere til en mere kvalitativ og tillidsfuld tilgang til den danske velfærdssektor. En optik der ligeledes markerer afsættet for denne analyse. Vores postulat er netop, at den ideologiske krig mellem humanvidenskaben og den tekniske fornuft, som Marcuse og Horkheimer optegnede i det forrige årtusinde, på ingen måder er slut, men at den gennem påvirkninger fra universelle systemer som NPM – helt unødvendigt – kæmpes hver dag. Igennem den kamp er det lykkedes at nedvurdere menneskets evne til at se tingene i alle deres psykiske, følelsesmæssige og moralske dimensioner og erstattet den med en blind tro på teknologiens evner og magt. (Postman, 1992, side 144) Og når scoren i halvlegen gøres op, er polerne hverken balanceret og stillingen ikke uafgjort, som den burde. Nej, for med ”vinderprojekter” som NPM (og mange lignende) har den instrumentelle fornuft bidt sig fast i det inderste af vores samfunds grundvold, alt i mens vi – med alle vores humanistiske ambitioner og værdier – har danset herligt til tonerne af de bekvemmeligheder vores afmagthed har belønnet os med.

”Og hvad så?”, vil konformisten spørge nu. ”Hvad så, hvis vi må slå os til tåls med en smule frihedsberøvelse – så længe det er til vores alles bedste, ikke sandt?” Nej, for i virkeligheden omslutter en sådan legitimering også det glidebaneargument, der i værste tilfælde kan lede til den teknologiske magts yderste konsekvens; netop det totalitære teknokrati.

Når dette punkt er nået, så kommer beherskelsen – forklædt som velstand og frihed – til at brede sig over alle dele af menneskets private og offentlige tilværelse, den integrerer al sand opposition, absorberer alle alternativer. Den teknologiske fornuft afslører sin politiske karakter, når den bliver det store redskab for bedre beherskelse og skaber således et virkeligt totalitært univers, hvori samfundet og naturen, tanke og krop holdes i en tilstand af permanent beredskab for at forsvare dette univers. (Marcuse, 1971, side 37)

Ifølge Marcuse må mennesket ikke længere i yderste konsekvens blot se sig yderstyret af det totalitære teknokratis maskinelle produktionsprincipper og dets endimensionale tankermønster, men i virkeligheden forlede sig til total underkastelse af de bagvedliggende systemer og strukturer. I det totalitære teknokrati ophæves og forbydes den frie filosofiske tankes betydningskraft, den kritiske refleksion forties eller straffes, og al opposition til den herskende overbevisning forkastes eller leder i værste tilfælde til fratagelse af liv, forklarer Marcuse. (Marcuse, 1971, side 263)

Et eksempel på teknologiens uundværlige (og forfærdende) anvendelse i og for et totalitært system, kom ifølge Marcuse til udtryk i krigstidens Nazityskland, hvor de teknologiske beregninger og bureaukratier muliggjorde den systematiske udrydning af over seks millioner jøder, homoseksuelle, handicappede med flere. Hitlers udrydningssystem var netop bygget op på en sådan måde, at ingen af de tilstedeværende bødler ved de mange henrettelser kunne anses som entydigt ansvarlige for de menneskelige konsekvenser af deres handlinger. Hver af de praktiserende bødler var i det bureaukratiske system ikke ansat til at reflektere over konsekvenser, men blot at parere ordrer om at opretholde effektiviteten på hver sit område. Bureaukratiet medførte derved, at en hvilken som helst tjenestemand kunne legitimere sin egen sorgløshed, selvom det hver anden time var ham, der trykkede på den røde knap og endte tusinde af menneskers liv. Bureaukratiet og det teknologiske system rummer derved opskriften til den totale menneskelige instrumentalisering, idet tjenestemanden – velvidende eller ej – jo blot spillede sin lille rolle i det teknokratiske bureaukrati. (Marcuse, 1971, side 95 og 171).

På trods af den udbredte enighed om udryddelsernes monstrøsitæt bemærker vi, at de strukturelle linjer i Nazitysklands bureaukrati til forveksling minder forbløffende meget om dem, som kendes fra managementkulturen – og derved fra NPM. Hvor Hitler i 1940'erne anvendte bureaukratiet til at styre sit linjestab-system, anvendes bureaukratierne i

dag på samme måde til at styre og koordinere arbejdsgangene i effektivitetens navn. Dog – som vi fremviste i gennemgangen af NPM – ikke altid med held. Som oftest sker der nemlig det, at et etableret bureaukrati kalder på flere strukturer og systemer til opretholdelse af de eksisterende bureaukratier og så videre. Lige indtil bureaukratiet til sidst bliver den sygdom den påstår, den skal kurere.

Et tydeligt eksempel på dette så vi eksempelvis i afsnittet 'Master of puppets: control, control, control!', hvor Charlotte Storm og hendes kollegaer måbende måtte se til, mens den ene stupide regel efter den anden regnede ned over dem. Eller i afsnittet 'Bureaukratisk afbureaukratisering' hvor vi viste, hvordan udliciteringskrav var skyld i det bureaukratiske makværk, der angiveligt var igangsat for at løse sundhedsvæsenets styringsproblemer. Bureaukratiet kan derfor sammenlignes med at tisse i bukserne, når man fryser. Det løser ikke blot det nuværende problem, men skaber som oftest også nye i forlængelse heraf. En proces hvis anvendelse i velfærdssystemet kan, vil og har kvalitative svigt, der i sidste ende altid vil finde sin egen legitimering hos bureaukratiet selv. For på samme måde som i KZ-lejrene fornædres velfærdsarbejderen nemlig blot til at parere ordre i vor tids linje-stab-system (læs: principal-agent-systemet) og frakaste sig det overordnede ansvar for den sociale uretfærdighed, der tilsyneladende er en bærende målsætning for det neoliberale NPM-projekt.

Velfærdssektorens afhængighed af bureaukratiske strukturer er i mellemtiden ikke det eneste ved NPM-projektet, der pejler tonerne an til det totalitære teknokrati. For mens bureaukratierne forøges, forstærkes de opretholdende kontrolmekanismerne også. Som vi viste i den tidligere NPM-gennemgang, og som også Nadia Prætorius tilkendegav, lider velfærdsarbejderen i den offentlige sektor under konstant overvågning og dokumentationskrav. Og selv om velfærdsarbejderen endnu ikke (efter vores bedste viden) tvinges til at have en konkret skærm med big brothers altseende øjne hængende, falder det os alligevel naturligt at eksemplificere sagens

1984

I '1984' hviler styreformen på det yderste af det totalitære teknokrati. Her holdes de misholdte borgere i snor med tvungen morgengymnastik, chokoladerationering, konstant kontrol og løgnhistorier under den simple logik, at krig er fred, frihed er slaveri og uvidenhed er styrke. Hver af de etablerede beboere i det konforme England tvinges hver dag til at iføre sig den samme blå kedeldragt, tiltale hinanden som broder og søster og til at opholde sig på sit værelse før udgangsforbuddet træder i kraft tidligt på aftenen. Afholdenhed påskyndes, og propaganda blæses konstant ud i hovederne på de sagesløse englændere, der i de få pausers stilhed må affinde sig med at blive iagttaget af Big Brother på de allestedsværende storskærme. Og skulle de et kort øjeblik forville sig til en ikke-konform tanke eller anvende andet end det godkendte sprog på tale eller skrift, underkastet de øjeblikkeligt tankepolitiets hårde retfærdighed, indtil de igen har set lyset; netop at kontrollen er nødvendig for bevarelsen af bureaukratiet. (Radford, 1984)

Fagre nye verden

I den 'Fagre nye verden' produceres børn på samlebånd, bilproducenten Ford tilbydes, borgerne er opdelt gensberettigede samfundsklasser, og samfundets totalitet opretholdes gennem en stram indoktrinering af de etablerede tankemønstre. Igennem psykoterapeutiske lydsessioner, neurovidenskabelige metoder og dødsværdssættelseskurser lærer den fagre nye verden sig selv at afstå fra sin humane natur og i stedet overgive sig til en udelukkende instrumentel og dermed "perfekt" udgave af livet. En udgave hvor alle kan få, hvad de vil have, og have hvad de kan få, hvor ord som 'familie', 'mor' og 'forelskelse' anses som vulgære, hvor menneskets drifter opstilles som logisk betingede, hvor man aldrig tager en tænkepause for sig selv, og hvor alle – så længe de tager deres lykkepiller – er fuldt tilfredse med deres rolle i samfundet. Modsat Orwells univers er afvigende tanker i den fagre nye verden dog hverken forbudte, umoralske eller upopulære. Derimod bunder deres ikke-eksistens blot i den indoktrinerede filosofiske-ignorance, som i sidste ende usynlig- og uvæsentliggør alle andre tankemønstre end det "fælles" accepterede. (Cannon, 1980)

alvor ved hjælp af litteraturens forklaringskraftige eksempler på den teknokratiske totalitarisme hentet i filmatiseringerne af Georges Orwells '1984' (1948) og Aldous Huxleys 'Fagre nye verden' (1931), som du kan læse et kort resumé af på venstre side.

Udover paralleller til behandlingssamfundets overmedicinering og Forbuddanmarks chokoladeafgifter rummer de to fiktionelle eksempler nemlig også en mere subtil parallel til den offentlige sektors hverdag; netop i sproget og tankesystemets indoktrinering af teknokratiets grundpræmis – den tekniske fornuft. Skolelæreren der tvinges til at undervise i regeringsanviste kanoner, den kritiske forsker der bliver fortiet, de mange paradoksale legitimeringer af den tiltagende sociale uretfærdighed og ikke mindst den samlede offentlige sektors underkastelse af det evige krav om øget effektiviteten repræsenterer blot noget af den vold, der – for at eliminere alle alternative tankemønstre – begås i mod velfærdssamfundet. For med den kritiske refleksion og den alsidige tankes forsvinden er det ikke længere nødvendigt som i Orwells '1984' at tilsnige eller tvinge nye neoliberale reformer igennem, man kan derimod blot som i 'Fagre nye verden' proklamere at sådan er det, og sådan er det så.

Som vi advarede om i kapitlets indledning bringer perspektiveringen i forhold til Prætorious og Marcuses tanker stærke billeder i spil. Billeder som vi dog på ingen måder må lade gå ubemærkede hen. Der bør naturligvis handles før tingene kommer til yderligheden af, hvad vi her har præsenteret. Offentligheden bør vide og have indsigt i de forfærdelige forandringer, det totalitære og stressfordrende NPM-projekt i yderste konsekvens kan ske at have. Og hvilket bedre motiv end det får vi for at kaste os over endnu en immanent kritik, idet vi skal vi i det følgende skal se nærmere på de diskursive forvanskninger, som NPM-fortalerne har gjort brug af for at opnå den stadigt tiltagende indførsel af NPM-tiltag.

2.4. Men hvordan kunne det gå så galt?

Den bølge af dårligdomme, som NPM-projektet har sendt ind over det danske velfærdssamfund, er ikke rar for ret mange mennesker. Det er faktisk kun pengemændene i de virksomheder, der plyndrer den offentlige sektor for dens serviceopgaver, der kan klappe i deres griske hænder og sende en venlig tanke til de politikere, der har åbnet op for den snigende privatisering af den offentlige sektor. Resten af samfundet må måbende se til, mens "velfærd i verdensklasse" bliver en vending, som kun de velbærgede kan grine til hinanden, når de mødes på golfbanen. Når det kun er en lille procentdel af befolkningen, der har glæde af NPM-projektet, og resten af befolkningen vil opleve serviceforringelser, stress og udpinhed, så må politikerne i velfungerende demokratier som eksempelvis det danske have gjort noget ganske særligt for at overbevise flertallet af vælgerne om NPM-projektets fortræffeligheder. Da dette speciale handler om at bekriige NPM-projektet og udstille dets svagheder og uretfærdigheder, må vi derfor have et indblik i, hvordan politikerne har formået at sætte NPM-projektet på dagsordenen. I det følgende afsnit vil vi med hjælp fra Christopher Hood, Michael Jackson og John B. Thompson løfte sløret for nogle af de ideologiske angreb og diskursive forvanskninger, som NPM-fortalerne har gjort brug af i deres bestræbelser på at indføre det modsætningsfyldte NPM-projekt.

En ideologikritisk indsigt i hvordan NPM har vundet indpas

Ifølge Christopher Hood, der var den første til at samle NPM under ét begreb, findes der overordnet seks forklaringer på, hvorfor neoliberalisterne har haft held med at pådutte den vestlige verden de idéer, som NPM-projektet bygger på. Sammen med kollegaen Michael Jackson fremviser Hood i bogen 'Administrative Argument' de seks grundlæggende argumentationer, som NPM-fortalerne har brugt i deres bestræbelser på at legitimere det neoliberale projekt. Disse seks argumenter skal vi se nærmere på i det følgende afsnit, hvori

vi vil nuancere Hood og Jacksons analyse ved at sætte deres resultater i forhold til John B. Thompsons ideologikritik, der på samme måde som dette speciale har sin rod i den kritiske teori.

På nogenlunde samme tid, som Hood og Jackson undersøgte NPM-projektet og dets succes, udgav Thompson bogen 'Ideology and Modern Culture'. I denne bog tilbyder Thompson en teori, han kalder 'ideologikritikken'. Thompsons ideologikritik handler om at synliggøre, hvordan relationer af dominans bliver etableret eller vedligeholdt ved hjælp af ideologiske udsagn. Han definerer selv sin tilgang med ordene: "to study ideology is to study the ways in which meaning serves to establish and sustain relations of domination" (Thompson, 1990, side 56).

Ideologikritikkens teoretiske værktøjskasse består af fem forskellige begreber, der hver især beskriver en ideologisk angrebsstrategi, som mennesker typisk benytter sig af, når de forsøger at etablere eller opretholde en relation af dominans. De fem strategier er: Legitimering, dissimulation, unifikation, fragmentering og reifikation. Derudover er der en række understrategier, som hver især udgør de fem overordnede strategier. Understrategierne har vi dog valgt at se bort fra i den følgende gennemgang. Se istedet følgende sides tekstboks for et hurtigt overblik.

Thompson påstår ikke, at hans begrebsapparat er udtømmende for, hvordan dominans etableres og vedligeholdes. Og han påstår heller ikke, at strategierne benyttes uafhængigt af hinanden. Oftest overlapper de hinanden og forstærker derved hinanden. Ideologikritikkens begrebsapparat skal derfor mest ses som et værktøj til indledende identificering af ideologiske angreb. (Ibid., side 60) Den ideologikritiske analyse forsøger ikke at være neutral. I stedet er det dens mål at stille spørgsmålstejn ved det etablerede, det magtfulde og det undertrykkende på en sådan måde, at det forsvarer de grupper, som diskursen marginaliserer eller ekskluderer.

Ved at sætte Hood og Jacksons seks bud på, hvorfor

John B. Thompson ideologikritik

Beskrivelserne af Thompsons fem angrebsstrategi er hentet fra Thompson, 1990, side 60 - 65.

Thompsons første ideologiske angrebsstrategi hedder (1) 'legitimering'. Thompson forklarer den ved, at relationer af dominans kan blive etableret eller vedligeholdt ved, at ytringer bliver repræsenteret som legitime, retfærdige og værdige at støtte.

Den anden ideologiske angrebsstrategi hedder (2) 'dissimulation'. Denne angrebsstrategi forklarer Thompson ved, at relationer af dominans kan blive etableret og opretholdt ved at være skjult, afvist, tilsløret eller ved at blive repræsenteret på en måde, der afleder opmærksomheden fra eksisterende relationer eller processer.

Thompsons tredje ideologiske angrebsstrategi hedder (3) 'unifikation'. Thompson forklarer den ved, at relationer af dominans kan etableres eller opretholdes ved, at man fremstiller en gruppe som en homogen helhed med en fælles identitet uden hensyntagen til de ellers mange forskelligheder, gruppen ellers måtte favne.

Thompsons fjerde ideologiske angrebsstrategi hedder (4) 'fragmentering'. Denne strategi forklarer han ved, at relationer af dominans kan etableres eller opretholdes ved 'ikke' at skabe en helhed mellem individer i et fællesskab, der ellers ville kunne have udgjort en trussel mod dominerende grupper.

Den femte og sidste ideologiske angrebsstrategi hedder (5) 'reifikation'. Den forklarer Thompson ved, at relationer af dominans kan etableres eller opretholdes gennem tingsliggørelse af noget abstrakt. Det kan være ved at fremstille historiske ændringer eller processer som om, de var permanente, naturlige og løsrevet i tid. Det handler altså om at fremstille begivenheder som om, de var naturlige og ikke indlejret i en social og historisk kontekst.

NPM har vundet indpas, i forhold til Thompsons fem ideologiske angrebsstrategier, har vi mulighed for mere konkret at klarlægge, hvad det er for nogle ideologiske virkemidler, NPM-fortalerne bruger til at skabe og vedligeholde et billede af NPM-projektet som noget andet end det, det i virkeligheden er. Eller sagt med andre ord: Hvordan det lykkedes at opretholde legitimiteten på trods af den stabile og stærke immanente kritik, man kan rejse i mod projektet. På den måde kan vi ruste Det Radikale Venstre og os selv med værdifuld viden om NPM-fortalerne ideologiske angrebsstrategier, samtidig med at får klargjort hvad længder modstanderen er villig til at gå. Denne viden vil komme partiet og ikke mindst os selv til gode, når kontrastrategien skal udformes. Lad os se nærmere Hood og Jacksons seks forklaringer.

Seks ideologikritiske bud på hvorfor NPM har vundet indpas

Først og fremmest forklarer Hood og Jackson NPM-projektets store indflydelse i den vestlige verden med, at projektet dukkede frem i en tid, hvor der var behov for nye idéer. Reagans USA og Thatchers Storbritannien var ramt af en alvorlig økonomisk krise i starten af 1980'erne, og mange private virksomheder var under pres. Samtidig havde den offentlige sektor i begge lande vokset sig stor og dyr, og det provokerede mange mennesker i den private sektor. De var utilfredse med, at de skulle betale høje skatter til et tungt bureaukrati, der formøblede deres surttjente penge væk på udefinerbare velfærdsydelser. I det lys tilbød NPM-projektet nogle idéer, der havde en vis symmetri i forhold til de problemer, som offentligheden oplevede i starten af 1980'erne. Vælgerne ønskede at begrænse udgifterne til den offentlige sektor, og det var præcis det, NPM-projektet kunne give dem. Folkestemningen gjorde det derfor forholdsvis lige til for Reagan, Thatcher og flere andre neoliberale regeringsledere verden over at overbevise deres vælgere om, at væksten i den offentlige sektor skulle bremses, og at der i stedet skulle sættes gang i den private produk-

tion. (Hood og Jackson, 1991, side 184-188) Folkestemningen gjorde det med andre ord let for NPM-fortalerne at gøre effektivt brug af det ideologisk greb 'legitimering' gennem understrategien rationalisering. Ved hjælp af strategien skabes en kæde af ræsonnementer, der forsøger at retfærdiggøre et bestemt projektets tilblivelse for at få modtagerens opbakning. (Thompson, 1990, 161) Befolkningens stemme kaldte på privatisering, og det var derfor ikke nødvendigt at fremføre projektet, som andet end det neoliberale projekt, det var.

Ifølge Hood og Jackson var det dog ikke blot den økonomiske situation, der var med til at gøre NPM-projektet populært. De to peger på, at NPM-begrebet i sig selv har en dragende "metaforisk kraft" på vælgerne. De hæfter sig ved, at managementbegrebet konnoterer magtfulde egenskaber som 'evne', 'beslutsomhed' og 'beherskelse'. Disse positive konnotationer har ifølge Hood og Jackson betydet, at NPM-fortalerne har haft held til at få offentlige sektorer, der er ledet efter forskrifterne i NPM-projektet, til at fremstå mere strømlinet end offentlige sektorer, der ikke er ledet efter NPM-forskrifterne. (Hood og Jackson, 1991, side 188.) I den forbindelse peger Hood og Jackson også på, at NPM-begrebet stammer fra en management-diskurs, som erhvervslederne i den private sektor bruger. Ifølge Hood og Jackson har NPM-begrebets dragende, metaforiske kraft betydet, at vælgerne accepterer stadig mere privatisering i den offentlige sektor, som den eneste løsning på de problemer der måtte være. (Ibid., side 189) Sætter vi denne forklaring på NPM-projektets stigende popularitet op i mod Thompson ideologiapparat, kan denne del af NPM-begrebets betydning ses som et produkt af strategien dissimulation, som Thompson kalder den. (Thompson, 1990, side 161) Et eksempel på dette finder vi også her i landet, hvor NPM-begrebets metaforiske kraft også er blevet anvendt til at sløre NPM-projektets sande intentioner. Det sker ved, at politikerne ikke er blege for at fremme management-diskursen i den offentlige velfærdssektor – blandt andet ved hjælp af slørende managementbegreber som 'outsourcing' (læs: ud-

licitering) og 'resultatkontrakter'. Introduktionen af en helt ny management-diskurs i den offentlige sektor har været med til at udviske skellet mellem den offentlige og den private sektor og fået offentlige ledere til tale "ledelsessprog" – eller DJØF-øj som vi tidligere har kaldt det. Sproget har fået de offentlige chefer til at glemme deres "forvaltningsarv" og åbnet deres øjne for ødelæggende NPM-idéer som eksempelvis resultatkontrakterne, der har omdannet landets vidensinstitutioner til taxicentraler, der har mere fokus på hurtige taximeterkroner end på at have et fagligt niveau, der er højt og alsidigt.

En tredje forklaring på NPM-projektets store succes er ifølge Hood og Jackson NPM-begrebets flertydighed. De mener, at vælgerne ikke rigtig har mulighed for at være modstandere af NPM-projektet, fordi der er hæftet så mange betydninger på projektet, at politikerne har mulighed for at gøre de fleste vælgere tilfredse på samme tid. Hood og Jackson peger eksempelvis på, at NPM-fortalerne ofte fokuserer på 'performance', når de forsøger at legitimere markedsgørelsen af den offentlige sektor. Men som Hood og Jackson så rigtigt pointerer, så er 'performance' et yderst vagt begreb, der har så mange forskellige betydninger, at det nærmest er komplet intetsigende. Begrebet kan eksempelvis handle om effektivitet, økonomi, kvalitet, tilgængelighed og brugertilfredshed på samme tid. (Hood og Jackson, 1991, side 189) Den flertydighed, der er indlejret i NPM-begrebet får os til at udlede, at NPM-fortalerne gør brug af to strategier i forbindelse med Hood og Jacksons tredje forklaring. Først og fremmest gør de igen brug af sløringsstrategien 'dissimulation', fordi begrebets flertydighed mest af alt kan ses som en sløring af projektets virkelige konsekvenser. Dernæst mener vi, at netop flertydigheden også er et udtryk for unifikationsstrategien. Når NPM-fortalerne benytter flertydige begreber, har de mulighed for at skabe en symbolisering af enhed mellem mennesker, der har vidt forskellige interesser. (Ibid., side 162) Eksempelvis kan NPM-fortaleren stå på plejehjemmet midt i sin valgkamp og se de gamle lige i øjnene og uden at blinke love dem, at hvis de

stemmer på ham, så vil han sørge for, at der bliver sat fokus på performance i ældreplejen. Dermed kan de gamle stavre glade tilbage til deres røde saftevand og risvælling og vide, at hvis de stemmer på den pæne, unge mand med det blå slips, så går deres stemme til mere kvalitetstid sammen med de søde, travle mennesker, der hjælper dem med deres daglige pleje. Samtidig kan finansmanden sidde hjemme i sin fine stue og se tv og læne sig roligt tilbage ved tanken om, at han ikke skal betale mere i skat, fordi den neoliberale regering vil sætte fokus på effektivitet i ældreplejen og få sosu-assistenterne til at løbe en anelse stærkere. Flertydigheden har altså skabt en enhed mellem de ældre, sosu-assistenterne og finansmanden, selvom de i virkeligheden har vidt forskellige interesser til, hvordan den offentlige sektor skal indrettes.

En fjerde forklaring på NPM-projektets store succes i den vestlige verden er ifølge Hood og Jackson, at fortalernes for NPM har haft held til at fremstille markedsgørelsen af den offentlige sektor som en (nødvendig) gevinst for alle – ikke blot for de virksomheder der overtager de offentlige serviceopgaver og beriger sig selv på at sælge ofte livsnødvendige ydelser til samfundets svageste, men også for borgere og medarbejdere. Ifølge Hood og Jackson har fortalernes fået NPM-projektet til at fremstå som om, at det er i alles interesse, ved at være dygtige til at gentage, at de styrings- og kontrolmekanismer, der er indlejret i projektet, vil give bedre og billigere velfærdsydelser til skatteyderne. (Hood og Jackson, 1991, side 190-191) Dette viser sig eksempelvis særligt, når fortalernes fremsætter projektets absolutte nødvendighed for at opretholde og skabe mere velfærd til alle. Denne diskursive forvanskning af NPM-projektet som en fordel for alle kan vi med rette definere som et udtryk for to ideologiske strategier. Først og fremmest tager forvanskningen form af 'refikation', idet at det fremsættes, at en større gevinst vil være naturligt forekommende i kølvandet på projektet. Helt konkret kommer fortalernes brug af reifikationsstrategien til udtryk i form af en naturliggørelse, der er, når noget fremstilles, som var det en naturligt forekommende

eller uundgåelig begivenhed. (Thompson 1990, side 161) Den anden strategi der gøres brug af til at skabe forvanskningen er strategien 'legitimering', der tager form af en 'universalisering'. Det betyder, at et projekt, der primært tjener én gruppes interesser, bliver fremstillet som noget, der tjener alles interesser, og som om det i princippet er åbent for alle, der har muligheden og lysten til at deltage. (Thompson 1990, side 161) Det var blandt andet den strategi, Fogh Rasmussen og hans VK-regeringen praktiserede i forbindelse med den højt profilerede kvalitetsreform. Ved at kalde en neoliberal styrings- og kontrolreform for en kvalitetsreform forledes vælgerne til at tro, at reformen rent faktisk forbedrer kvaliteten i den offentlige sektor. Set i lyset af vores foregående analyse må det siges at være en stramning af budskabet. Der er ikke ret meget, der tyder på, at der kommer mere kvalitet ud af en NPM-reform. Det er Hood og Jackson enige med os i. De peger på, at de positive effekter, som NPM-fortalerne ofte fremfører, er yderste tvivlsomme, fordi effekterne sjældent står til at måle. (Hood og Jackson, 1991, side 190-191)

Hood og Jackson mener i det hele taget, at der er alt for mange udokumenterede påstande forbundet med NPM-projektet. Deres femte forklaring på NPM-projektet succes handler således om, at NPM-fortalerne har været særdeles effektive til at fremføre selektive og udokumenterede påstande om NPM-projektets effektivitet. De peger på, at det stort set ikke er lykkedes for NPM-fortalerne at skaffe håndfaste beviser for projektets kvaliteter. (Ibid., side 192) Alligevel er det ikke for alvor lykkedes kritikere at komme igennem med budskaber om, at projektet ikke virker, hvilket kunne tyde på, at fortalerne har haft held med at anvende den ideologiske angrebsstrategi 'reifikation' til at undgå at fremstille tingene i deres sande kontekst. At det netop er denne strategi, der er på spil, når NPM-projektets popularitet opretholdes, ses eksempelvis i det, at det er lykkedes fortalerne at vinde forsat tilslutning til projektet på trods af den stærke immanente kritik, det er muligt at rejse i mod projektet.

Ifølge Hood og Jackson skyldes NPM-kritikernes manglende succes blandt andet, at fortalerne har haft held til at få deres udokumenterede argumenter til at fremstå plausible ved at skabe tvivl hos offentligheden.

I Hood og Jacksons sjette og sidste forklaring på NPM-projektets store succes peger de to på, at NPM-fortalerne har formået at afvise de ellers oplagte kritiske angreb ved hjælp af fire gennemgående tvivlskabende strategier. Først og fremmest peger Hood og Jackson på, at fortalerne for NPM ofte har benyttet sig af et godt gammeldags karaktermord, når de har skullet forsvare sig mod kritik. I stedet for at anfægte kritikerens argumenter har de angrebet vedkommendes person. Denne form for karaktermord ligger under den ideologiske angrebsstrategi, som Thompson kalder for 'fragmentering'. Fragmentering sker ofte ved, at magthaverne – og i dette tilfælde NPM-fortalerne – igennem deres retoriske valg skaber fjender inden for en gruppe. Strategien bliver hyppigt anvendt i på den hjemlige politiske scene, hvor blandt andre SF's formand, Villy Søvndal – på grund af sin stigende popularitet – må lægge ører til daglige forsøg på karaktermord¹⁹ udført af medlemmer af det politiske højre. Det sker eksempelvis ved at højrefløjspartierne konsekvent omtaler SF'eren som so-ci-a-list og hans parti som So-ci-a-lis-tisk Folkeparti – frem for det mere mundrette navn 'SF'.

Derudover peger Hood og Jackson på, at fortalerne har haft held til at sætte lighedstegn mellem den nationaløkonomiske performance og styringen af den offentlige sektor. Det har skabt en bred enighed om, at den offentlige sektor skal holdes i kort snor, for at den nationale økonomi kan blomstre. For som fortalerne har sagt: "Er det vores eneste alternativ og i øvrigt også den eneste rigtige løsning." Når NPM-fortalerne fremstiller reformprojektet, som noget, der ikke kunne være anderledes, gør de igen brug af det ideologiske greb 'naturlig-gørelse', som figurerer under den overordnede 'reifikations-

19 Se i øvrigt en mere uddybende analyse af årsagen til SF og Villy Søvndals stigende popularitet og vælgerertilslutning i specialets Appendiks B

strategi'. Derudover er ytringen også et udtryk for endnu en fragmenteringsstrategi, idet fortalene for NPM med ytringen forsøger at skabe et skel mellem de ansatte i den offentlige sektor og de ansatte i den private sektor. For hvis de ansatte i den private sektor kan få den nationale økonomi til at "blomstre", så må de ansatte i den offentlige sektor jo få økonomien til at "visne".

Den næste tvivlskabende strategi, som Hood og Jackson fremhæver, er, at fortalene for NPM-projektet har haft held til at fremstille NPM som noget nyt. Det får Hood og Jackson til at pege på, at NPM-fortalene har fået offentligheden til at lide af kollektivt hukommelsestab, fordi mange af delelementerne i NPM har været prøvet før. Eksempelvis fremfører de, at skolelærerne i Storbritannien var resultatløse frem til 1902 uden større succes. NPM-projektet ligger i det hele taget i direkte forlængelse af Frederick W. Taylors snart 100 år gamle 'scientific management'-teori om arbejdets optimale tilrettelæggelse. (Waring, 1991) NPM-projektet er – når man skrabes alt det nye, fine managementsnak væk – gammelt vin på nye flasker, og fortalene burde derfor heller ikke have haft held til at fremstille det som noget nyt. Denne del af forklaringen på NPM-feberen kan – igennem fortalernes fremstilling af projektet som værende ikke indlejret i en social og historisk kontekst – ses som et produkt af en succesfuld anvendelse af angrebsstrategien 'reifikation'.

Den fjerde og sidste tvivlskabende strategi, som NPM-fortalene har brugt, er ifølge Hood og Jackson en strategi, der handler om at skabe en følelse af tidspres hos befolkningen. De to kollegaer peger på, at fortalene for NPM-projektet har været gode til at indføre benhårde NPM-reformer ved at skabe en stemning af panik hos befolkningen og blandt politiske modstandere. Ved hjælp af ytringer som eksempelvis "vi må handle nu, før det er for sent" har NPM-fortalene haft held til at få kritikerne til at fremstå handlingslammede og ignorante i forhold til de finansielle trusler og gjort det lettere for fortalene at få deres reformer igennem. (Ibid., side 192-194)

Hvilke ideologiske angrebsstrategier, der bliver gjort brug af i fremmanelsen eller forværrelsen af panikstemninger afhænger helt og holdent af den enkelte situation. Eksempelvis rummer politikernes håndtering af den seneste finanskriser, både eksempler på naturliggørelser (vi er nødt til at lave en vækstpakke), unifikation (ellers går det galt for os alle) og så videre. I forlængelse heraf kan denne fjerde tvivlskabende strategy ses som en udemærket illustration af fortalernes anvendelse af ideologiske angrebstrategier, med den hensigt at sløre de neoliberale reformers reelle natur. Hood og Jacksons bringer os videre til næste pointe.

Skab et chok og privatiser derefter hele baduljen

Det er nemlig ikke specielt overraskende, at Hood og Jackson i deres sjette og sidste forklaring på NPM-projektet succes noterer sig, at NPM-reformer ofte er blevet hastet igennem i en stemning af panik. Det er nemlig en helt bevidst strategi fra NPM-fortalernes side. Milton Friedman – neoliberalismens grundlægger – beskriver strategien i sit indflydelsesrige værk fra 1962 'Capitalism and Freedom'. I forordet til genoptrykket fra 1982 skriver han:

Only a crisis, actual or perceived produces real change. When that crisis occurs, the actions that are taken depend on the ideas that are lying around. That I believe is our basic function, to develop alternatives to existing policies, to keep them alive and available until the politically impossible becomes politically inevitable. (Friedman, 2002, side xiv)

Friedman vidste, hvad han skrev om. I 1973 var han med til at hjælpe general Augusto Pinochet til magten i Chile netop ved at bruge krisen og det efterfølgende chok som våben. Ifølge Naomi Klein var det i samme taktik, Thatcher brugte i forbindelse med Falklandskrigen i 1982. Her brugte Thatcher den forvirring og panik, der fulgte i kølvandet på argentinske invasionen af Falklandsøerne til at gennemtrumfe en række NPM-reformer. Det medførte blandt andet privatiseringer af British

Telecom, British Gas, British Airways, British Airport Authority og British Steel, ligesom Thatchers regering også solgte statens aktier i BP. (Klein, 2009, side 164-165)²⁰

Men chokmetoden har også været brugt i Danmark til at gennemføre NPM-reformer. Det skriver lektor i statskundskab Christoffer Green-Pedersen i sin artikel 'Reformer af velfærdsstaten – politisk kontroversielle, men dog politisk mulige'. Han bruger den amerikanske politolog Paul Pierson til at beskrive, hvordan reformer af den offentlige sektor er politisk kontroversielle, og hvordan politikerne derfor forsøger at undgå at få skylden for dem. Pierson kalder det "blame avoidance", og ifølge ham er der flere grunde til, at politikerne ikke ønsker at tage æren for reformer.

For det første er selve det at tage en ydelse fra nogen med henblik på fx at lette skatten for de mange grundlæggende upopulært. Grunden er, at de, der mister deres ydelse, vil se det som en væsentlig forringelse og derfor bruge det som udgangspunkt for politisk aktivitet såsom ændret stemmeadfærd eller demonstrationer, mens de, der kunne få fordelene, fx skatteyderne, knapt vil bemærke det, fordi fordelene vil være marginale, når de bliver spredt ud på alle skatteydere. (...) Velfærdsreformer vil m.a.o. møde stærk modstand fra dem, der mister noget, og få ringe støtte fra dem, som opnår fordele. (Green-Pedersen, 2005, side 94-95)

Ifølge Green-Pedersen forsøger politikerne derfor ofte at undgå at få skylden for velfærdsreformer, blandt andet ved at forsøge at fremmane en krisestemning. Green-Pedersen peger på, at det netop var krisestemningen i forbindelse med den økonomiske krise i starten af 1980'erne, der tillod Poul Schlüters regering at skære i både efterløn og dagpenge, uden at vælgerne gjorde oprør. Ifølge Green-Pedersen skyldes vælgernes manglende modstand ikke, at vælgerne pludselig var blevet

20 Se i øvrigt Appendiks A for en uddybede analyse af Friedman og Thatchers brug af krise- og chokstrategier til at gennemtrumfe NPM-reformer.

fjendtligt stemt over for velfærdsstaten. Den manglende modstand skyldes i stedet, at vælgerne typisk accepterer argumenter om, at økonomiske kriser ikke giver mulighed for at fastholde den samme høje velfærd. Det har Anders Fogh Rasmussens VK-regering blandt andet udnyttet proaktivt. (Ibid., side 96)

I et interview med Weekendavisen kort efter regeringsskiftet i 2001 løftede Venstres daværende politiske ordfører, Troels Lund Poulsen, sløret for noget af strategien. I interviewet peger han på, at Poul Nyrup Rasmussen mistede magten, fordi han lavede et indgreb på efterlønnen kort efter, at han havde garanteret ordningen. Hvis efterlønnen skal afskaffes – og det skal den ifølge Lund Poulsen – så skal politikerne først gøde jorden. De skal med andre ord fremmane en krisestemning. ”Efterlønssagen viser jo, at man kan lave gennemgribende forandringer, dybt upopulære forandringer, hvis man bare inden, siger at det er nødvendige forandringer, man sætter i gang”, sagde Lund Poulsen den gang. (Weekendavisen, 27.03.02) Ifølge Dino Knudsen, der efterskriftsskribent og oversætter på Mikael Nybergs ’Kapitalen.com’, er det netop grunden til, at borgerlige politikere de seneste år har sunget sangen om fremtidens ældrebyrde, og at regeringsvenlige velfærdskommissioner har udgivet rapport på rapport, der viser, at hvis vi ikke sadler om nu og her og giver afkald på visse velfærdsydelser, så går den danske økonomi en sort fremtid i møde. (Nyberg, 2005, side 435)

I det foregående har vi set fortalerne gøre brug af alle kneb (læs: samtlige af Thompsons angrebsstrategier) i deres bestræbelser på at sløre NPM-projektets fordummende natur. Og det lader efterhånden til, at vi kan klassificere NPM-politikken, som noget der helt bevidst og alt for længe er blevet udlagt som noget andet end det neoliberale projekt, det i virkeligheden er. En observation vi yderligere vil finde rygdækning til, idet vi det følgende afsnit vil fremvise, hvordan den danske NPM-forkæmper, Anders Fogh Rasmussens, politiske venstre-drejning kan ses som en del af veltilrettelagt sløringskampagne

hvor i han kan ses at gøre brug af angrebsstrategier, med det formål at fremme de neoliberale kræfters privatiseringsprojekt.

Foghs venstredrejning var en sløringsstrategi

89 færøske stemmer kostede Venstres statsministerkandidat, Uffe Ellemann-Jensen, sejren ved folketingsvalget i 1998 og tvang ham til at træde tilbage. Fogh Rasmussen overtog magten i det gamle landmandsparti og var fast besluttet på at blive Danmarks næste statsminister. Sammen med sine rådgivere analyserede han valgresultatet, der kostede hans forgænger jobbet. Her viste det sig, at det især var de offentligt ansatte kvinder i 30'erne, der havde vendt Venstre ryggen. Derfor var det dette segment, som Venstre skulle vinde tilbage, hvis Fogh Rasmussen skulle gøre sig forhåbninger om at blive landets næste statsminister. Analysen af valgresultatet lagde grundstenen til en helt ny filosofi, der skulle rykke Venstre ind mod midten af dansk politik. (Kragh, 2004, side 206)

Venstres nye midtersøgende kurs var i direkte strid med tidligere udmeldinger fra Fogh Rasmussen. I 1993 udgav han sine politiske visioner under titlen 'Fra socialstat til minimalstat'. Fogh Rasmussen bærende påstand i bogen handler om, at danskerne har udviklet en slavementalitet på grund af statens alt for store omfang. Han skriver blandt andet, at den danske velfærdsstat har reduceret menneskene til "tæmmede og lydige sociale dyr". (Fogh Rasmussen, 1993, side 8) I slagkraftige vendinger tager han skarp afstand fra den keynesianske blandingsøkonomi og agiterer for, at velfærdsstaten skal skæres ned til det minimale. Han skriver:

Den tredje vej er en illusion. Der findes ikke nogen mellemvej mellem socialisme og liberalisme. Middelvejen fører til socialisme og trældom. Ved målbevidst at omdanne den skandinaviske model fra socialstat til minimalstat, fra blandingsøkonomi til markedsøkonomi, kan vi betræde vejen til frihed. (Fogh Rasmussen, 1993, side 176)

Bogens indhold kolliderede med partiets nye midtersøgende profil, og Fogh Rasmussen vidste øjensynligt, at hans neoliberale udfald kunne give ham et troværdighedsproblem. I hvert fald fandt han det nødvendigt at gå ud og tage afstand fra bogens indhold allerede inden, han formelt var udnævnt til Venstres nye formand. I et interview til Dagbladet Information den 19. marts 1998 sagde han:

Jeg synes selv, det er en groft misforstået bog. Dengang var det nødvendigt at råbe op for at blive hørt i debatten. I 1993 var man nødt til at slå et ordentligt slag i bolledejen, hvis man ville høres. Og jeg ville skrive en bog, der ikke var til at undlade at forholde sig til. Men hvad skal jeg næsten sige, det kan være forfærdeligt at blive konfronteret med, hvad jeg har sagt og skrevet. (Information, 19.03.98)

Fogh Rasmussen tilbagetog fortsatte de følgende dage, og to dage senere kunne læserne af samme avis læse, at "Venstres nye leder Anders Fogh Rasmussen har besluttet at lægge sit højideologiske opgør med velfærdsstaten på hylden". (Information, 21.03.98) under overskriften "Fogh går mod midten" udtalte Fogh Rasmussen, at "Jeg bekender mig til velfærdssamfundet". (Ibid.) Venstres nye midtersøgende kurs gav lynhurtigt pote hos vælgerne. En uge efter Fogh Rasmussen formelt var tiltrådt som formand for Venstre gav to meningsmålinger i Jyllands-Posten og Berlingske Tidende Venstre en fremgang på henholdsvis fem og syv mandater. (Kragh, 2004, side 209)

Fogh Rasmussen politiske forvandringsnummer var en succes. Han var stille og roligt ved at lægge afstand til sine neoliberale rødder og opbygge et image som velfærdsstatens beskytter. Men som vi også har set i den foregående analyse, så er der ikke meget, der tyder på, at Fogh Rasmussens såkaldte venstredrejning har været specielt dybfølt. Alt imens han åbenlyst har bekendt sig til velfærdsstaten og taget afstand fra sine tidligere udtalelser, så har minimalstatsprojektet kørt videre i kulissen. Under Foghs otte år lange regeringsperiode

har stort opslåede velfærdsforbedringer ført til mærkbare velfærdsforringelser. Afbureaukratiseringsreformer har givet en masse mere bureaukrati og gjort den offentlige sektor mere ineffektiv, selvom det proklamerede mål var det modsatte.

NPM-projektet og dets hungeren efter øget brugerbetaling, mere privatisering og øget medarbejderkontrol har levet i bedste velgående under Fogh Rasmussen. Vi kan derfor ikke se Fogh Rasmussens tilbagetog i forhold til hans bog om minimalstaten som andet end en bevidst sløring i forhold til vælgerne. Hvis Fogh Rasmussen ikke havde taget afstand fra sine neoliberale rødder tilbage i 1998, så havde hans politiske karriere været slut, inden den rigtig var kommet i gang. Det bekræftes af en måling, som Megafon foretog for nylig for Politiken og Tv2. Målingen viste, at hele 83 procent af vælgerne ønsker, at politikerne skal styrke det offentlige sundhedsvæsen. Dermed tager de afstand fra det paradys for private sundhedsvirksomheder, som Fogh Rasmussen har stået i spidsen for. (Politiken, 29.03.09) Dermed havde vælgerne sandsynligvis også vendt Fogh Rasmussen ryggen tilbage i 2001, hvis han offentligt havde fastholdt sit minimalstatsprojekt. Ved klart at benægte sit neoliberale ståsted formåede Fogh Rasmussen at vinde vælgerne tillid og gav ham mulighed for at indføre minimalstaten uden, at flertallet af vælgerne opdagede det. Således var planen om den perfekte tilsøring gennemført.

2.5. Opsamling

I det foregående kapitel har vi været vidt omkring i vores immanente kritik af NPM-projektet, hvilket har bragt en masse praksisteoremer i spil. Først og fremmest har vi vist, hvordan NPM-projektet kan ses at være et produkt af én mands drøm om at afmønstre samfundet og bringe det til en tilstand af ren kapitalisme og et erhvervslivs velvilje til at hjælpe denne mand med at skabe modrevolutionen mod den folkekære keynesianisme. Milton Friedmanns og det private erhvervslivs kollaboration viste sig som en stor succes. Ikke mindst udmøntede samarbejdet sig i Friedmanns bog 'Capitalism and Freedom',

der – med tanker om lavere skatter, færre regler for det private erhvervsliv og ikke mindst om privatisering af offentlige opgaver – kan anses for grundlaget i det tiltagende NPM-projekt.

Samtidig forklarede vi, hvordan Friedmans anti-keynesianisme først tog rigtig fart, da både Ronald Reagan og Margaret Thatcher tog Friedmans tanker til sig og besluttede at reformere de offentlige sektorer i USA og Storbritannien. Reformerne medførte mindre statslig indblanding i den private sektor, øget privatisering af statslige virksomheder, modstand mod fagforeninger og en reduktion af den offentlige velfærdsservice. Fortalt med andre ord gjorde de rige rigere og de fattige fattigere.

Det, at neoliberalisterne fremlagde de privatiserende reformer som det eneste alternativ, tillod den engelske professor i offentlig forvaltning, Christopher Hood, sig i mellemtiden at anfægte. Han betegnede NPM som et fordækt og unødvendigt brud med den keynesianske velfærdsmodel, der omvendt Friedmans kapitalistiske filosofi handler om at gøre den offentlige sektor så robust og modstandsdygtig som mulig. Hood pegede samtidig på, at NPM-projektet tillige bygger på en antagelse om, at de ansatte i den offentlige sektor er styret af en stærk individuel egeninteresse og ses som nyttemaksimerende. Ved hjælp af Hood kom vi frem til kernen af NPM-projektets bagvedliggende teori – principal-agent-teorien. Her afslørede vi, at det centrale spørgsmål ifølge NPM-fortalerne er, hvorledes principalen kan skabe nogle incitamentsstrukturer, der får agenten til at danse efter principalens pibe, selv om agenten ikke umiddelbart har lyst til det.

Med det historiske og teoretiske fundament på plads gik vi på opdagelse i NPM-projektets praktiske dimension. Der viste sig her en række iboende modsætninger i forhold til privatiseringen, udliciteringen og markedsstyringen af den offentlige sektor. Først og fremmest forklarede vi, hvordan NPM-projektet nok så fint blev pakket ind i ønsker om tryk-
hed, sikkerhed og øget velfærd til den enkelte. Men med VK-

regeringens politik om skattestop og privatisering følger ikke velfærd. Med den kurs VK-regeringen lægger for dagen, bliver den gamle børnesang 'Sørens far har penge' højaktuel igen, da udgangspunktet for velfærdssamfundet bliver: "Har du penge, kan du få, men har du ingen, må du gå!" Med andre ord forklarede vi, hvordan der sker et skred i samfundet, når det udelukkende er den bemidlede del af befolkningen, der vil opleve kvalitetssikring og øget velfærd. Lighed bliver erstatet med ulighed, og de, der har mest, får mere. Vi går altså fra at have et samfund, der bygger på en velfærdsmodel, hvor velfærd er for alle, til en velfærdsmodel, hvor den enkelte må finansiere egen velfærd eller lade sig nøjes.

Ligeledes så vi, hvordan udlicitering og frit valg underbyggede den politiske kurs ved at skabe A- og B-hold. Det betyder, at ydelser ikke bliver tildelt efter behov, men ud fra økonomiske effektivitetsovervejelser. Og stik i mod intentionen viser tendensen sig at skabe ineffektive arbejdsgange. Det offentlige bliver stillet til ansvar for det forringende kvalitetsniveau, der følger af udlicitering. Det betyder øget kvalitetssikring, der i sidste ende tager tiden fra de egentlige velfærdsopgaver. På grund af øget kvalitetssikring må det offentlige orientere sig mod administrative opgaver, der langt fra skaber en mere effektiv og afbureaukratiseret offentlig sektor.

Også den kontraktlige styring af den offentlige sektor bliver retfærdiggjort ved at fremlægge den som bærer af øget effektivitet og mindre bureaukrati i den offentlige sektor. To argumenter der hver for sig giver ganske god mening, men som sammen med tilspidsede kontrolforanstaltninger virker naturligt udelukkende. Kontraktstyringens kontrolforanstaltninger medførte nemlig en række besværlige ressourcekrævende dokumentationskrav, der ikke alene startede en "lavine af bureaukrati af værste skuffe"; men som også medvirkede en øget ineffektivt. Vi så eksempelvis, hvordan kontroltiltag (som eksempelvis gennemgang af 25.000 nydanskernes fraværslister syv år tilbage i tiden) og tåbelige styringsforanstaltninger medførte, at velfærdsarbejdets kvalitet ikke blev frem-

met, men nærmere kvantificeret.

Dernæst så vi nærmere på den tiltagende resultatorientering. Store forventninger om kvalitet og forbedring blev sat i spil, men som så mange gange før måtte vi skuffet erkende, at postulatet forblev et postulat, og at den offentlige sektors humanistiske værdiafsæt led som følge af en skævvredent idealfremstilling. På trods af regeringens ellers grundige definition af kvalitetsbegrebet stod den offentlige sektor og dens brugere tilbage med en kvalitativ værdi, der bedst af alt kan kategoriseres som kvalitetsforringelse forklædt som kvantitet. Og som om det ikke var nok, havde den tiltagende resultatstyring yderligere den effekt, at den i stedet for at fordre øget samarbejde virkede opmuntrende på offentlige sektors interne konkurrence og på den måde gjorde kollegaer til ”konkullegaer”, der ligefrem mobber hinanden på arbejdspladsen

Sidst, men ikke mindst erfarede vi, hvordan kontraktstyringen også havde opslugt institutionernes interne væsen og underlagt den samlede sektor en sand dominoeffekt af kontrol. Den offentlige sektor er blevet et sted, hvor alle – på baggrund af deres kontraktlige forpligtelse – holder hånd i hanke med den næste og sørger for, at ingen kratter for meget til sig – præcis på samme måde som neoliberalisterne viste. Hele dette foretagende blev forsøgt nuanceret som en del af en byttehandel i mellem top og bund, der ikke alene belønnede medarbejderen med øget selvstændighed som følge heraf. En yderligere nuancering af denne fremstilling såede i mellemtiden tvivl om kompetencernes anvendelighed som byttevare, idet de besad en fælles udbytteværdi for både arbejdspladsen og medarbejderne selv.

Endvidere rejste vi tvivl om selve nyerhvervelsens forudsætning. Den kausale sammenhæng i mellem øget selvstændig og kontraktlig styring synes at udeblive i en sådan grad, at vi genkendte modsætningen i mellem autonomi og heteronomi som endnu et bærende element i den immanente kritik, vi med rette kan rejse mod det neoliberale NPM-projekt.

Vilkårene i den foreslåede (forsmåede) byttehandel blev der- ved så tvivlsomme, at den i stedet for at være en fair bytte- handel i bedste fald kunne anses som en mild form for udnyt- telse af velfærdsarbejderen.

Helt konkret ledte afsnittet 'NPM i praksis' os til at rej- se følgende immanente kritikpunkter mod NPM-projektet:

NPM-projektet siges at give:	Men i virkeligheden medfører projektet:
Mere velfærd	Mindre velfærd
Social lighed	Social ulighed
Afbureaukratisering	Øget bureaukrati
Effektivitet	Ineffektivitet
Kvalitetsforbedringer	Kvalitetsforringelser
Kvalitet	Kvantitet
Byttehandel	Udnyttelse
Autonomi	Heteronomi
Samarbejde	Konkurrence (mobning)

De konsekvenser, som vi tegnede i afsnittet 'De yderste kon- sekvenser af NPM', tegnede dernæst et skræmmende bil- lede af den offentlige velfærd. Vi viste her, hvordan den in- terne offentlige sektor lugter langt væk af stærke og alvor- lige stressymptomer for den praktiserende velfærdsarbejder. Symptomer der alt for længe er blevet underkuet og sløret som et produkt af det totalitære NPM-projekts evindelige sty- rings- og kontrolmekanismer. Med Prætorious og Marcuse i hånden spåede vi den offentlige velfærdssektor en forfærdelig fremtid plaget af uro, psykiske men, manglende kvalitet, øget konformitet og ikke mindst totalitær teknokrati. Gennem den evindelige overvågning og kontrol er det lykkedes fortalene at legitimere velfærdsarbejderne knæfald og ansvarssvigt for dernæst at straffe dem med endnu mindre autonomi. Og gen- nem indoktrineringen af den tekniske fornuft har man tillige haft held med at eliminere det socialt retfærdige velfærds- samfunds sidste bastion; den kritiske refleksion og det åbne

sprog. Tilbage står vi med en profeti om et samfund, hvor den administrative vold, den forbrugsmæssige lighed og professionernes udjævning dækker over og kompenserer for den trældom, vi selv – igennem vores accept af den tekniske fornuft – har underkastet velfærdsarbejderen og den offentlige sektor, der netop, som Marcuse skrev, oplever trældom i sin reneste form: at eksistere som et middel, som en ting.

Med en bred og kritisk viden om det tiltagende NPM-projekt dykkede vi i det følgende afsnit 'Men hvordan kunne det gå så galt?' ned i den lokale kontekst for at se nærmere på, hvilke angrebsstrategier NPM-fortalerne har brugt i forbindelse med indførelsen af det neoliberale projekt. Her afslørede vi Hood og Jacksons seks bud på, hvormed det er lykkedes NPM-fortalerne at indføre det neoliberale NPM-projekt, og satte dem forhold til John B. Thompsons ideologikritik. Den første af Hood og Jacksons forklaringer var, at projektet dukkede frem i en tid, hvor der var behov for nye idéer. En tid hvor vælgerne ønskede at begrænse udgifterne til den offentlige sektor, hvilket havde gjort det let for projektets neoliberale ophavsmænd at rationalisere NPM-projektets legitimitet og overbevise vælgerne om, at væksten i den offentlige sektor skulle bremses, og at der i stedet skulle sættes gang i den private produktion.

En anden ting, der har virket gavnlig for NPM-projektet, var dets dragende "metaforisk kraft" på vælgerne, der hæftede sig ved management-begrebets association til magtfulde egenskaber som 'evne', 'beslutsomhed' og 'beherskelse'. En konnotation der medvirkede til, at flere accepterede den øgede privatisering af den offentlige sektor, som den eneste rigtige løsning. Sideløbende med tiden og den metaforiske kraft assisterede NPM-fortalernes flertydighed også med øget legitimering. Projektets flertydige væsen umuliggjorde nemlig enhver vælgermodstand til projektet, der gennem flertydigheden blev gjort til lidt af hvert. På én og samme tid kan NPM-fortalernes brug af begreber som eksempelvis "performance" få NPM-projektet til at handle om effektivitet, økonomi, kvali-

tet, tilgængelighed og brugertilfredshed. Denne forklaring på NPM-projektets genkendte vi som et produkt af den ideologiske angrebsstrategi 'dissimulation'. En strategi der tillige også ses anvendt hertil lands blandt andet i politikernes hyppige brug af management-begreber som eksempelvis 'outsourcing' (læs: udlicitering') og resultatkontrakter.

En fjerde forklaring på NPM-projektets store succes i den vestlige verden sås, idet fortalene for NPM har haft held til at fremstille markedsgørelsen af den offentlige sektor som en gevinst for alle – ikke blot for de virksomheder der overtager de offentlige serviceopgaver og beriger sig selv på at sælge ofte livsnødvendige ydelser til samfundets svageste – men også for borgere og medarbejdere, hvilket på ingen måde gjorde det vanskeligere at sælge projektet til den brede befolkning. Denne forklaring illustrerede vi som et produkt af brugen af to ideologiske angreb. Fortalernes evne til at tilsløre (dissimulation) NPM-projektets sande natur ved hjælp af brugen af flertydige begreber og til at konstruere symboler, der ikke afspejlede projektets sande billede (unifikation), er der ved en af grundene til det neoliberale projekts popularitet.

Ved den femte forklaring på NPM-projektets succes forklarede vi, hvordan NPM-fortalene har været særdeles effektive til at fremføre selektive og udokumenterede påstande om NPM-projektets effektivitet i forlængelse af flertydigheden, den metaforiske kraft og fortalernes evne til at få deres udokumenterede argumenter til at fremstå plausible ved at skabe tvivl hos offentligheden. Dette så vi som et tydeligt eksempel på brugen af angrebsstrategien 'reifikation', der som bekendt handler om at undgå at fremstille tingene i deres sande kontekst.

Det var ligeledes ved tvivlen, vi fandt den sjette og sidste forklaring på NPM-projektets store succes i form af de fire tvivlsskabende strategier: udførsel af karaktermord (reifikation), naturliggørelse af NPM-projektet som løsningen på det lave arbejdsniveau i den offentlige sektor (fragmentering), fremstillingen af NPM projektet som noget nyt (reifikation)

og fremanelsen af krisestemninger (ved hjælp af samtlige strategier).

De mange eksempler på brug af ideologiske angrebsstrategi ledte os til sidst i analyse til at klassificere NPM-projektet, som noget der helt bevidst og alt for længe blevet udlagt som noget andet end det neoliberale projekt, det i virkeligheden er. En observation vi yderligere fandt rygdækning til, idet vi idet fremviste, hvordan den danske NPM-forkæmper, Anders Fogh Rasmussens, politiske venstredrejning kan ses som en del af veltilrettelagt sløringskampagne med det formål at fremme de neoliberale kræfters privatiseringsprojekt.

Hvem kæmper vi med?

Hvor de sidste afsnit har budt på en rundtur i NPM-projektets verden, skal vi nu – i hvad der svarer til analysens 'fase 2' bevæge os tættere på aktionen og dens omdrejningspunkt – Det Radikale Venstre. I afsnittet 'Den metodiske refleksion' redegjorde vi for væsentligheden af at lade forslaget til aktionen være et produkt af en kollaborativ indsats fra både forskere (undertegnede specialegruppe) og det subjekt, som aktionen beskæftiger sig med (Det Radikale Venstre). Her redegjorde vi samtidig for, at specialelets kollaborationsmodus skulle se sig kendetegnet af, at Det Radikale Venstre – gennem samtaler (læs: miniaktioner) – var blevet ikklædt en udvidet og involverende informantrolle med det formål at binde teori og praksis sammen. Med andre ord vil det sige, at vi for med rette at kunne tilvejebringe aktionsforskningens bud på et eller flere forslag på bekrigende kommunikation bør kigge nærmere på den praksis, der omgiver Det Radikale Venstre som politisk parti. Besvarelsen af dette spørgsmål vil være omdrejningspunktet i det følgende afsnit. Her vil vi ud fra de forudgående mini-aktionssamtaler med partiet og indhentet data fra biografier, web- og avisartikler forsøge at afklare, hvilket politisk fundament partiet bekrieger den tiltagende NPM-tendens ud fra, hvordan der i partiet tales om den, og hvilke kommunikative afstandstagen til den neoliberale tendens partiet har ansporet.

Udover at virke vejledende på det kreative forslag til sidst i aktionsforskningprojektet tjener denne del af aktionsanalysen også et andet formål; analysen vil nemlig tilvejebringe en række praksiskritiske teoremer som følge af den immanente kritik, vi i afsnittet vil rejse mod Det Radikale Venstres kommunikative formåen i forhold til at bekriige NPM. Ved at anlægge en komparativ optik mellem de forrige afsnits kritiske perspektiver/teoremer og Det Radikale Venstres politiske og kommunikative fundament, sigter vi mod at udpege en række forhold, der – både for os selv såvel som for Det

Radikale Venstre – kan bidrage til en øget bevidstgørelse af NPM-projektets omfang, dets væsen og kritiske konsekvenser. Med andre ord er det i det følgende kapitel, at vi sammenholder vores egen viden med Det Radikale Venstres initiativer og afgivede holdninger til NPM-projektet for derved at kunne højne vores og Det Radikale Venstres praktiske og teoretiske forståelse af, hvordan vi bekrieger den neoliberale tendens. Men før vi kommer så langt, stopper vi op i et splitsekund for at se på Det Radikale Venstres historie.

3.1. Rundt om Det Radikale Venstre

Det Radikale Venstre udsprang fra Venstre i 1905, efter at det gamle bondeparti havde taget en højredrejning. Viggo Hørup er kendt som partiets åndelige fader til trods for, at han døde i 1902 og derfor aldrig oplevede stiftelsen af Det Radikale Venstre. Men i processen forud har han i taler og på skrift været en inspirationskilde, der den dag i dag fortsat citeres i den aktuelle debat. 'Odenseprogrammet' fra 1905 var partiets første politiske program, og det kom til at danne mønstret for den danske samfundsudvikling på væsentlige områder i demokratisk retning og med blik for et velfærdsamfund. Fra første færd har opretholdelsen af den danske velfærd altså været på programmet hos de radikale.

Som parti betegner de radikale sig selv som socialliberale. De søger at afbalancere den enkeltes frihed over for fællesskabet og er i den sammenhæng i mod særinteresser samt organisationsvælde for derimod at gå ind for saglighed og samvirke mellem organisationer og samfund og mellem den private og offentlige sektor. Det Radikale Venstres ideologi og pragmatiske tilgang har betydet, at de siden stiftelsen har indtaget en central plads mellem venstre og højre side i det partipolitiske spekter. Det har betydet, at de radikales stemme har været afgørende for stort set alle regeringsdannelser. Det Radikale Venstres regeringsperioder har til dato set ud som følger²¹:

År	Position
1909-1910	Siddet i regering med støtte fra Socialdemokratiet
1913-1920	Siddet i regering med støtte fra Socialdemokratiet
1929-1940	Støtteparti i en socialdemokratisk ledet regering
1957-1964	Støtteparti i en socialdemokratisk ledet regering
1968-1971	Siddet i regering med støtte fra de borgerlige
1988-1990	Støtteparti i en borgerlig ledet regering
1993-2001	Støtteparti i socialdemokratisk ledede regeringer

I de perioder, hvor de radikale er faldet uden for regeringsmagten, har deres mandat ofte været afgørende for flertalsdannelse. På den måde har Det Radikale Venstre i de fleste tilfælde kunne udnytte sin position som ”tungen på vægtskålen”, hvilket har medført, at de radikale – trods partiets størrelse – har haft stor indflydelse i dansk politik gennem tiden. Men efter valget i 2001, hvor Det Radikale Venstre og Socialdemokraterne mistede flertallet i Folketinget, blev de radikale bragt i en uvant situation, hvor de ikke længere havde det afgørende mandat til at afgøre flertalsdannelsen.²¹

Så selvom de radikale ved valget i 2001 fik en fremgang fra syv til ni mandater og i 2005 opnåede 17 mandater, måtte de se sig selv i en ny situation, hvor deres stemme ikke længere havde samme pondus. Billedet har siden ændret sig, og antallet af mandater er faldet. Og ifølge den tidligere radikale leder, Marianne Jelved, skyldes det, at de ikke længere opfattes som oppositionen, som det var tilfældet i 2005: ”Vi var tydelige i retorikken – også mere tydelige end SF’erne var. Og vi var dem, der egentlig ville en forandring og ville af med Fogh.” (Bilag 4, 09:50 min.) Det er her, de skal hen igen. For et politisk parti er det vigtigt, at der ikke hersker tvivl om, hvad de står for, og hvor de vil hen. Hvis der er usikkerhed om partiet, så

21 http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Danske_politiske_partier_og_bevalgelses/Det_Radikale_Venstre?highlight=det%20radikale%20venstre

22 Ibid

svigter vælgerne. Derfor er det ifølge partiet selv også vigtigt, at Det Radikale Venstre bliver klarere i retorikken, når de skal fremstå som alternativet til det neoliberale projekt. Der må ikke være slinger i valsen eller paradokser, der kan så tvivl om, hvorvidt de radikale er alternativet. Lad os derfor se nærmere på, hvordan Det Radikale Venstres forholder sig politisk til NPM-projektet.

3.2. Det Radikale Venstre vil ikke være Socialdemokraternes logrende hale

”Den 7. april 2006 blev en af de vigtigste dage i Det Radikale Venstres nyere historie.” Sådan indleder Bjarke Larsen sin bog ’Jelveds Danmark’, der bygger på interviews med Jelved. (Larsen, 2006, side 11) Datoen er vigtig for Det Radikale Venstre fordi, det var denne dag, at partiet besluttede at foretage en afgørende kursændring, der skulle gøre op med 13 års uforbeholden støtte til socialdemokraternes statsministerkandidat. Fremover ville Det Radikale Venstre stille med sin egen statsministerkandidat. Og ikke nok med det. Det Radikale Venstre udformede ved samme lejlighed fem uomgængelige krav på centrale politiske områder, der skulle imødekommes, hvis partiet skulle indgå i en regering med andre partier. Bruddet med socialdemokraterne kom efter en periode med uro i den radikale folketingsgruppe. Mens Naser Khader forsøgte at udnytte sin personlige popularitet i kølvandet på Muhammedkrisen til at trække partiet mod højre, begyndte flere og flere medlemmer af den radikale folketingsgruppe at sætte spørgsmålstejn ved partiets parløb med socialdemokraterne. De gav udtryk for, at socialdemokraterne havde overtaget VK-regeringens politik på for mange centrale områder, efter Helle Thorning-Schmidt overtog formandsposten. Det betød blandt andet, at socialdemokraterne adopterede VK-regeringens skolepolitik og accepterede et NPM-inspireret skoleudspil, der satte fokus på nationale test, bindende trinmål og øget disciplin. Socialdemokraternes højredrejning vakte harme blandt de medlemmer af den radikale folketingsgruppe, der hældede

mest mod venstre. (Ibid., side 12) De udtrykte, at det blev sværere og sværere for Jørgen Elvén at forsvare, hvorfor Det Radikale Venstre automatisk skulle pege på Thorning-Schmidt som partiets statsministerkandidat, når socialdemokraternes politik på centrale områder lignede den politik, VK-regeringen førte. De ville ikke være socialdemokraternes logrende hale og ville ikke gå på kompromis med radikale mærkesager, blot fordi de politiske vinde blæste mod højre. Bruddet med socialdemokraterne blev en realitet, da et overvældende flertal af de delegerede stemte for det radikale kursskifte ved Det Radikale Venstres landsmøde i september 2006. (Ibid., side 16-17) Kursskiftet kaldte de radikale for 'En anden vej for Danmark' – inspireret af Demokraternes slogan 'Another Direction for America', som sikrede partiet stor succes ved midtvejsvalget i begyndelsen af november 2006.

Bruddet med socialdemokraterne er interessant i forhold til vores speciale, fordi Det Radikale Venstre dermed tydeliggør nogle radikale mærkesager, der ligger helt i tråd med vores mål om at bekriige NPM. Ligeledes viser kursskiftet at de radikale ikke er bange for at gå deres egen vej. Men hvordan forholder Det Radikale Venstre sig til nogle af de iboende modsætninger, som vi tidligere har pointeret, at NPM-projektet indeholder? Svaret på dette finder vi i partiets principprogram, som vi vil se nærmere på i det følgende.

Principprogrammet er asfalten i 'En anden vej for Danmark'

Da Det Radikale Venstre lancerede 'En anden vej for Danmark' i 2006 var det et kursskifte i forhold til den NPM-inspirerede politik, som alle de store partier i Folketinget førte på det tidspunkt. Men 'En anden vej for Danmark' var ikke et kursskifte i forhold til Det Radikale Venstres egen politik. I partiets principprogram fra 1997 tager partiet afstand fra nogle af de neoliberale tendenser, som gennemstrømmer NPM-projektet, og som blandt andet truer med at afvikle det danske velfærdssamfund. I principprogrammet står der blandt andet, at "Det

Radikale Venstre vil arbejde for velfærdssamfundet og mod den sociale udstødelse”, og at ”vi vil fastholde et offentligt betalt sundhedsvæsen af høj kvalitet.”²³ Dermed erklærer Det Radikale Venstre sig eksempelvis uenige i den positive særbehandling, som private hospitaler og sundhedsklinikker har fået under VK-regeringen. Det betyder dog ikke, at partiet er notoriske modstandere af privatisering og udlicitering af alle offentlige opgaver. I principprogrammet står der eksempelvis også, at ”udlicitering skal bruges, hvor det er egnet (...)” dog altid ”(...) under demokratisk kontrol.”²⁴ I et interview med os den 30. marts 2009 uddyber Jelved, der nu er social-, uddannelses- og universitets- og forskningsordfører i partiet, teksten i principprogrammet. Hun afviser, at udmeldingen betyder, at Det Radikale Venstre ønsker et velfærdssamfund, der er drevet af private virksomheder. Hun påpeger, at:

(...) det kan være fuldstændig ligegyldigt, hvem der styrer Tele Danmark. Det har ikke noget at gøre med sårbare menneskers afhængighed af den offentlige sektor. Det, vi kalder kerneopgaver, er opgaver, hvor den svage part, der kommer ude fra samfundet, er afhængig af hjælp fra den professionelle velfærdsarbejder. Det er den relation, der er sårbar, og det er her, at vi ikke vil have, at det er penge, der afgør, hvilken behandling du kan få. (Bilag 4, 47:10 min.)

Jelved giver udtryk for, at en privatisering af velfærdsstatens kerneopgaver vil betyde serviceforringelser for samfundets svageste, fordi NPM-reformer har det med at have mere fokus på effektivitet frem for kvalitet. I Interviewet siger hun:

Jeg mener ikke, at vi kan markedsgøre relationer mellem mennesker. Vi kan ikke gøre størst mulig effektivitet til et succes-kriterium i mødet med den gamle (...) (Bilag 4, 26:20 min.)

Til gengæld er Jelved ikke bange for at privatisere velfærds-

²³ <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?aid=42>

²⁴ Ibid.

opgaver, der ikke er såkaldte kerneopgaver. Hun påpeger, at der er nogle opgaver, som den offentlige sektor administrerer lige nu, som private virksomheder kan administrere billigere og mere effektivt, uden at det går ud over borgerne. Hun siger:

(...) det er fuldstændig åndsvagt, at Gentofte Kommune har en gartnerafdeling. Hvorfor skal de have det? De kan da købe deres gartnerarbejde hos anlægsgartneren. De skal heller ikke have en malerafdeling. Hvorfor skal de have det? De kan da købe deres malerarbejde hos maleren. Alle de typer af opgaver, som ikke er menneskesårbare. Dem kan man sagtens privatisere. (Bilag 4, 49:43 min.)

Det Radikale Venstres principprogram og den politik, partiet fører, tager dermed højde for et par af de paradokser, som, vi i de foregående analyser har vist, eksisterer. Det Radikale Venstre er modstandere af NPM-reformer, der skaber ulighed i sundhedssektoren, og partiet vil ikke være med til at sætte kvantitet over kvalitet. Derudover vil partiet kun være med til at privatisere offentlige serviceydelser, der ikke kan karakteriseres som ”kerneopgaver”, og det skal kun ske, hvor det er egnet og under demokratisk kontrol. Det er en del af de pointer, som Det Radikale Venstre forsøgte at tydeliggøre med lanceringen af ’En anden vej for Danmark’.

Partiets stillingstagen og skelen mellem kerneopgaver og ikke-kerneopgaver skyldes givetvis en overhængende bekymring for velfærdsopgaver frem for ”mindre” menneskesårbare opgaver som gartneriarbejde i Gentofte. Men ikke desto mindre repræsenterer partiets accept af disse ikke-kerneopgaver en farlig politisk glidebane, der kan medvirke til en legitimering af NPM-fortalernes økonomiske ræsonnementer. For ved at anerkende, at noget med fordel kan privatiseres for derved at opnå en stadig kvalitativ og mere effektiv drift, risikerer partiet også at springe med på den neoliberalistiske galej, som fordrer øget stress og teknokrati. Helt konkret er det nærliggende at spørge partiet, hvorfor de mener, at ikke-kerneopgaver bedre lader sig privatisere end andre?

Et spørgsmål vi tillige vil aktualisere, når vi i aktionen præsenterer Det Radikale Venstre for de praksis-kritiske teoremer og vores bevidstgørende kreative indspark.

De fem uomgængelige krav i 'En anden vej for Danmark'

Her og nu skal vi i mellemtiden se nærmere på det konkrete politiske fundament, der danner rammen for det radikale udspil 'En anden vej for Danmark'. Som tidligere nævnt er 'En anden vej for Danmark' bygget op omkring fem uomgængelige krav på centrale politiske områder, som Det Radikale Venstre i 2006 krævede indfriet, hvis partiet skulle gå i regering med andre partier. De to første har ikke så meget med NPM og indretningen af den offentlige sektor gøre, så dem springer vi hurtigt hen over. For det samlede overblik skyld vil vi blot nævne, at det første krav handler om, at "danske statsborgere skal kunne arbejde og bo her i landet med deres ægtefælle og børn." (Larsen, 2006, side 82) Dermed gør partiet op med den såkaldte '24-årsregel'. Det andet krav handler om, at "udenrigspolitikken skal være præget af udsyn, ansvar og samarbejde med vore partnere". (Ibid.) Kravet skulle forhindre, at Danmark igen ville deltage i krige mod fremmed nationer uden at have FN-mandat til det. Med de to krav på plads går vi videre til de krav, som er lidt mere interessante i forhold til vores speciale og vores samarbejde med Det Radikale Venstre i forhold til at bekriige NPM-projektet.

I forbindelse med det tredje krav sætter Det Radikale Venstre for alvor fokus på nogle af de paradokser, der gennemsyrrer NPM-projektet. Kravet handler om, at "folkeskolen skal bygge på tillid og frihed til, at undervisningen tilrettelægges lokalt." (Ibid.) Dermed går Det Radikale Venstre i rette med den skolepolitik, som VK-regeringen, Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet fører, og som i høj grad baserer sig på tests af elevernes faglige evner og konstante dokumentationskrav, som eksempelvis elevplaner. I forbindelse med kravet vil Det Radikale Venstre afskaffe de obligatoriske tests ud fra devisen om, at testene ødelægger elevernes evne til at være kreative

og innovative, og så er testene et alt for stort bureaukrati, der virker dræbende på lærernes arbejdsglæde. (Ibid., side 99) I Bjarke Larsens bog siger Jelvéd blandt andet, at den folkeskolepolitik, som er indført under VK-regeringen, trækker ”skolen et forkert sted hen.” (Ibid., side 100).

Fællesnævneren er central styring og bureaukrati, hvor man tager indflydelsen og ansvaret væk fra den enkelte kommune, den enkelte skoleleder, den enkelte lærer. Men det, der skaber den bedste undervisning, er engagerede, entusiastiske lærere, som har deres faglige baggrund i orden. Det får man ikke på denne måde (med VK-regeringens NPM-inspirerede skolepolitik) (...) (Larsen, 2006, side 100)

Med kravet om at folkeskolen skal bygge på tillid, tydeliggør Det Radikale Venstre den kendsgerning, at NPM-projektet bygger på principal-agent-teoriens iboende mistillid til de ansatte i den offentlige sektor. Det Radikale Venstre vil have principal-agent-teorien ud af klasseværelset og erstatte den med en større tillid til, at lærerne passer deres arbejde ordentligt. Derudover viser indholdet af det tredje krav, at Det Radikale Venstre ligesom os har set det paradoksale i, at NPM-reformer bliver indført med lovning om at afbureaukratisere den offentlige sektor. Kendsgerningen er, som vi tidligere har vist, at NPM-reformerne gør medarbejdernes arbejde mere bureaukratisk. Ydermere tydeliggør det tredje krav i ’En anden vej for Danmark’, at Det Radikale Venstre ønsker at problematisere det tab af autonomi, som lærerne lider under, når politikerne indfører love, der tvinger lærerne til at indrette deres undervisning på en sådan måde, at eleverne kan svare rigtigt på spørgsmålene i de obligatoriske tests. Samtidig italesætter det tredje krav det katastrofale i, at testene i folkeskolen fører til øget standardisering frem for sprudlende kreativitet og innovation.

Ligesom Det Radikale Venstre ikke ønsker at afvise enhver form for privatisering og udlicitering af offentlige serviceydelser, så er partiet heller ikke parate til at afvise enhver form

for tests i folkeskolen. I forbindelse med vores interview med Jelled uddyber den tidligere radikale leder partiets holdning til brugen af de obligatoriske tests i folkeskolen. ”Jeg er ikke bange for benchmarking. Men jeg er bange for det misbrug, der foregår (...)”, siger hun og uddyber:

Jeg har ikke noget imod PISA. Men jeg har noget imod misbruget af PISA-prøverne. PISA er rigtig god til, at man spørger, hvordan kan det her være? Og så sætter man noget forskning i gang. Hvorfor er Danmark det dårligste land i verden til at uddanne tosproget børn? Det er Bertel Haarder fuldstændig ligeglad med. (Bilag 4, 49:43 min.)

Det Radikale Venstre vil altså gerne være med til at teste eleverne i den danske folkeskole, partiet vil bare ikke være med til at bruge testene til at ”ranke” skolerne. Testene skal bruges til at lave forskning om, hvordan man kan forbedre undervisningen.

Det Radikale Venstre optik på dette punkt er naturligvis at eftertrækte, men desværre også en anelse utopisk i sit fundament. Hvor ville det være dejligt, hvis offentligheden altid satte tid af til at sætte sig ordentligt ind i sagens natur, og medierne gjorde en dyd ud af at nuancere de forskellige målingers resultater. Men sådan fungerer det desværre ikke i et komplekst samfund, hvor aviserne sælger sig selv i overskrifter, og hvor læserne kun har kort tid tilovers til fordybelse. Som projektgruppe på Aalborg Universitet har vi som specialegruppe tillige den erfaring – efter på et tidligere semester at have beskæftiget os med den danske folkeskole – at de mange evindelige tests naturlige politiske efterspil, gør det uendeligt svært at styre den efterfølgende medieformidling i mod en retvisende skildring af sagens natur. I semesteropgaven ’Den stigmatiserede lærer – fire skridt til kommunikativ modmagt’ illustrerede vi dengang via en medieanalyse, hvordan eksempelvis en national PISA-måling medførte, at undervisningsministeriet i offentligheden definerede 17 procent af Danmarks 9. klasseselever som ”funktionelle analfabeter”. En udtalelse

hvis normativitet resulterede i, at flere af de store dagblade få øjeblikke senere forledte sig til at proklamere, at testen havde vist, at en fjerdedel af alle danske folkeskoleelever ikke kunne læse. (Christensen, Dahlqvist og Overholt, 2007, side 11-14) Kort sagt leder vores egen erfaringer – levet og lært – os desværre til at klassificere Jelveds idealistiske forhåbninger om målingernes gavnlige effekt som utopiske, hvorfor partiet ligeså vel kan melde klart ud og tage helt afstand fra målingernes instrumentelle fornuft.

Det fjerde krav i 'En anden vej for Danmark' minder meget om det tredje. Det Radikale Venstre breder blot kravet ud, så det ikke længere kun omfatter lærerne, men hele den offentlige sektor. I det fjerde krav forlanger Det Radikale Venstre, at "velfærdssamfundet skal bygge på tillid og ansvar samt gensidig respekt." (Larsen, 2006, side 82) Kravet er så vigtigt for Det Radikale Venstres projekt, at partiet i foråret 2007 som nævnt formulerede en hel reform om det fjerde krav. Reformen kaldte Det Radikale Venstre for en tillidsreform, og under parolen "vi tror godt, du kan selv"²⁵ forsøgte partiet at gøre vælgerne opmærksomme på VK-regeringens stadig stigende detailregulering af den offentlige sektor. Selvom reformen efterhånden er blevet godt to år gammel, er den stadig en væsentlig del af den radikale politik. I vores samtale med Jelled kalder hun tillidsreformen "helt grundlæggende" for Det Radikale Venstres politik. Og selvom de radikale sjældent taler eksplicit om reformen længere, så er den stadig højaktuel, fordi den kendetegner den værdipolitik, partiet fører. Præmissen i tillidsreformen er, at medarbejderne i den offentlige sektor skal have større indflydelse på deres eget arbejde, og at politikerne skal holde igen med al unødig kontrol. Ifølge Jelled er politikerne nemlig alt for hurtige til at følge folkestemningen, hver gang der dukker en sag op med svigt i eksempelvis ældreplejen. "(...) I stedet for at koncentrere sig om, hvorvidt der er behov for, at man strammer op på nogle

²⁵ <http://www.radikale.dk/CMS/forside04.aspx?SiteID=67850>

procedurer i Odder, så bliver der lavet et nationalt regelsæt med f.eks. udvidede, uanmeldte besøg fra embedslægen og hvad ved jeg (...) Der sker hele tiden knopskydninger (...)", siger Jelveid blandt andet i Bjarke Larsens bog. (Ibid., side 107)

Den radikale tillidsreform bygger på tre forudsætninger om tillid. Først og fremmest har Det Radikale Venstre "en tillid til, at kommunalbestyrelsen kan opstille de rigtige rammer for institutionernes arbejde." Dernæst har partiet "en tillid til, at medarbejdernes faglighed og kompetencer gør regler og bureaukratiske rutiner overflødige." Og endelig har Det Radikale Venstre "en tillid, til at borgerne kan formulere de krav og ønsker, de har til institutionernes arbejde."²⁶ De tre forudsætninger er yderst sympatiske og går let i tråd med ambitionen om at bekriige NPM-projektet. I forhold til Det Radikale Venstres begrundelse for de tre forudsætninger skal de dog passe på, at de ikke falder ind i en diskurs, der går bedre i tråd med de neoliberale tanker end med ønsket om tillid til den offentlige sektor. I manchetten til det dokument, der beskriver tillidsreformen på radikale.dk, står der, at "Det Radikale Venstre ønsker en tillidsreform af de kommunale institutioner, der løser vores velfærdsopgaver, så samfundet får en langt bedre udnyttelse af de menneskelige ressourcer i vuggestuer, børnehaver, fritidsordninger, jobcentre, skoler og plejehjem."²⁷ Med disse ord risikerer de radikale igen at hoppe med på den økonomiske diskurs frem for eksempelvis at understrege, hvor fordummende og stressfremkaldende NPM-projektet er. Vi mener, at teksten med fordel kunne nævne, hvad medarbejdernes tab af autonomi betyder for medarbejdernes arbejdsmiljø. Men i stedet vælger de radikale udelukkende at fokusere på deres ønske om at afskaffe regeltyranniet for på den måde at få mere ud af de menneskelige og økonomiske ressourcer. En sådan diskurs kan være med til at fjerne fokus fra det essentielle i Det Radikale Venstres projekt; nemlig tillid til den offentlige sektor.

26 <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8191>

27 Ibid.

Derudover finder vi også et andet problem i den retorik, de radikale anvender i reformen, når de skriver, at partiet ønsker en tillidsreform, der ”understøttes af fokus på den gode ledelse i offentlige institutioner (...)”²⁸ Og måden Det Radikale Venstre ønsker at sætte fokus på den gode ledelse er ved at udvikle ”(...) et kodeks for den gode topledelse.” På den måde er Det Radikale Venstre med til at skabe en mistillid til lederne i det offentlige frem for tillid til den samlede offentlige sektor, hvorved der på samme måde som i NPM-projektet opstår paradokser i de radikales tillidsprojekt.

Et råd til Det Radikale Venstre må være, at de skal være opmærksomme på den diskurs og retorik, de bruger om tillidsreformen. En afvigelse kan være med til at fjerne fokus fra tillidsbegrebet, så det i stedet handler om kroner og øre. Ligeledes finder vi, at på samme måde som Det Radikale Venstre tager højde for den immanente kritik, som vi har rejst mod det neoliberale NPM-projekt, indeholder deres eget tillidsprojekt desværre også paradokser. En lille ”kanon” med 10 gode råd til offentlig ledelse kan hurtigt sende de radikale ud i det samme paradoksale univers, som NPM-projektet lever i, hvor et forsøg på at skabe tillid blot munder ud i mistillid til ledelsen i den offentlige sektor. På samme måde som det skaber en modsætning, når tillid bliver efterfulgt af påstanden om, at medarbejderen er styret af økonomisk rationalitet. Så selvom vi må klappe i vores hænder af begejstring over de radikales initiativ til at gå i mod strømmen og sætte tillid til den offentlige sektor på dagsordenen, kan der tillige rejses en immanent kritik af Det Radikale Venstres politiske praksis. Den må vi have in mente, når vi præsenterer vores bevidstgørende kreative indspark for Det Radikale Venstre.

I det Det Radikale Venstres femte og sidste krav er der i mellemtiden ingen slinger i valsen. Kravet handler her om, at ”skattestoppet skal afskaffes (...)”, fordi det er ”(...) asocialt og ved at skabe en ny, historisk stor ulighed i det danske sam-

²⁸ Ibid.

fund.” (Larsen, 2006, side 82) Det Radikale Venstres mål om at begrænse uligheden er sympatisk og stemmer godt overens med hele målet om at bekriige NPM-projektet. Et socialt retfærdigt og ligeværdigt dansk velfærdssystem forpligter naturligvis de bredeste skuldre til at bære de tungeste byrder.

3.3. En tillidskampagne

Med baggrundsviden om idéerne bag tillidsreformen på plads lad os så se nærmere på, hvordan Det Radikale Venstre lancerede reformen. I marts 2007 kastede partiet sig ud i en storstilet lancering af tillidsreformen. Budskabet om partiets bud på en tillidspræget fremtid skulle spredes – ikke mindst til de i cirka 800.000 potentielle ambassadører, der til dagligt har deres arbejdsmæssige gang i den offentlige sektor. Den 15. marts 2007 udsendte Det Radikale Venstre en folder til den offentlige velfærdsarbejder.²⁹ Under overskriften ”Vi tror godt, du kan selv” forklarer partiet, at de nu lancerer en tillidsreform – ”et forslag til en slags kulturrevolution i vores hoveder”. Et forslag der repræsenterer partiets bud på den fremtidige udvikling i og af den offentlige sektor. På folderens forside havde partiet valgt at afbillede en af den offentlige velfærdssektor kæmpende arbejdere, børnehaveleder Kirsten Lindboe, der på billedet sidder sammen med to legende børn.

Inde i folderen tegnes der – idet tillidsreformens indhold på folderens i alt seks sider beskrives sort på hvidt uden videre afbildninger eller illustrationer – et mindre bombastisk billede, hvor det eneste, der bryder med den teksttunge stil, er de enkelte tekstfremhævelser, der ses i hver af de seks siders margen. Gennem fremhævelserne lægges der tryk på de kernepunkter, som det radikale reformudspil hviler på, og som vi også så nærmere på i det foregående afsnit. Eksempelvis fremhæves det her, at ”Institutioner skal have deres egen lov”, og at ”Fagligheden skal styrkes”.³⁰

29 <http://viewer.zmags.com/showmag.php?mid=wsgpr>

30 Ibid.

Den udsendte folder lod partiet ledsage af en række kampagneelementer i form af annoncer i samme stil som folderens forside, hvor de blandt andet afbilleder en kommunal medlemmer og en social- og sundhedshjælper. Teksten på de forskellige annoncer er alle ens og en anelse længere end på forsiden af folderen. Her står der:

Vi har tillid til dig. Vi tror på, at du gør dit arbejde ordentligt. Men der kommer stadig flere regler, du skal følge, og stadig mere styring af dit arbejde. Det tager tid fra dét, dit arbejde egentlig handler om. Vi tror, du kan selv, når du får lov. Derfor vil vi have færre regler og større ansvar til dig. Klik ind på www.radikale.dk og fortæl os hvad der skal til, for at dit arbejde bliver bedre. (<http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8405>)

Yderligere appellerede Det Radikale Venstre i annoncerne til, at de offentlige velfærdsarbejdere skulle tage del i kampagnen ved at skrive til partiet og fortælle, hvordan deres arbejdsliv kunne gøres bedre.

Ud over de visuelle medier supplerede Det Radikale Venstre yderligere lanceringen af tillidsreformen med at tage på en landsdækkende tillidsreformturné rundt til forskellige offentlige velfærdsinstitutioner for at sprede budskabet om den nye tillidsorienterede "anden" vej. Blandt andet besøgte Marianne Jelved og Morten Østergaard sammen Børnenes Hus i Randers og lagde samtidig vejen forbi byens lokale områdecener i håb om her at finde meningsfæller.³¹

Til sidst offentliggjorde de aktive politikere en række kronikker fordelt udover de følgende to år, hvori tillidsreformen aktualiseredes, herfra blev enkelte udgivet i de danske dagblade, andre på nettet eller partiets ugebrev.³²

Målet med den samlede lanceringsindsats var ifølge pressemedarbejder for Det Radikale Venstre, Anna Rørbæk, simpel: den – for det ressourcesvækkede parti – omfattende kampagne skulle blot konkretisere samhørigheden mellem

31 <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8404>

32 <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8296>

den radikale tillidsreform og den udøvende velfærdsarbejders praktiske hverdag. (Bilag 5, 24:30 min.)

Ifølge Rørbæk lå den store udfordring i henhold til at sprede reformens budskab i reformkonceptet selv. I en samtale på Det Radikale Venstres Christiansborgkontor forklarede Rørbæk, at begrebet 'reform' kan være et problematisk begreb at arbejde med, da der "(...) faktisk findes rigtig mange mennesker, der ikke ved, hvad en reform er (...)" (Bilag 5, 24:30 min.), og derfor kan de have svært ved at forhold sig til de radikales tillidsudspil. Derved blev konkretiseringen af reformen i praksis i endnu højere grad en væsentlig bevæggrund for lanceringens form.

Den iagttagelse er vi tilbøjelige til at give Rørbæk ret i. Vi arbejder i forvejen med en kompleks problemstilling, hvortil der knytter sig en række ligeså komplekse begreber, man i formidlingen må forsøge at bløde op for. En opblødning der ikke mindst fordres af, at det overhængende begreb på et plausibelt grundlag kan antages som så bredt forankret, at alle er med. Der er skrevet lange politiske forvaltningsbøger om, hvad en reform er. Bøger som vi ikke kan eller vil forvente, at den praktiserende sosu-assistent har læst eller interesserer sig for. Med andre ord henter vi her en lektie om, at et eventuelt nyt eller lignende udspil bør adoptere sit begrebslige ophav fra de praktiserendes terminologi.

Initiativets overliggende begrebsliggørelse er i mellemtiden ikke den eneste udfordring, vi selv og Det Radikale Venstre vil møde i formidlingen af den komplekse NPM-problematik. Det Radikale Venstre er flere gange blevet beskyldt for at være for overakademiske i deres politik og formidling af samme. En erkendelse som også går igen hos både Rørbæk og hendes kollega Anna Riis, som er politisk konsulent for Det Radikale Venstre. I en af specialets mini-aktioner forklarer de to embedskvinder, at partiets store fokus på saglighed kan øge kompleksiteten, når politikken skal formidles ud. Yderligere giver Rørbæk udtryk for, at partiets saglighed også besværliggør processen, når partiet forsøger at træn-

ge igennem hos de store mediehuse. Dertil hører det ifølge Rørbæk, at man med den pæne saglighed konkurrerer mod partier, hvis politiske fundament tillader de mere markante og ekstreme meningsudbrud, som medierne i sidste ende oftest bringer. (Bilag 5, 7:30 min.) Derved trækker Rørbæk en tråd tilbage til den del af Det Radikale Venstres politiske fundament, som kan forekomme ønskværdigt, men også utopisk at forfølge. For på samme måde, som da vi tidligere kritiserede Jelveds indirekte accept af forenklende målinger, bør partiet – i bestræbelserne på at blive skarpere i retorikken – fokusere på at fremhæve den del af politikken, som de finder væsentligst og ikke forlede sig til i hver eneste formidling at kommunikere modtageren ihjel, som eksempelvis med seks siders uafbrudt tekst. Dermed ikke sagt at det kæmpende parti skal gå på kompromis med sagligheden, vi mener blot, at de i formidlingen skal vælge deres kampe.

Vender vi i mellemtiden igen blikket mod partiets lancering af tillidsreformen i 2007, er der også noget ved tillidkampagnens kontekstuelle appel, der skærer os i øjne. Ved udelukkende at fokusere på at tale til de offentlige ansatte i en bredt forankret kontekst, mener vi, at Det Radikale Venstre snyder sig selv for at høste frugterne af den ellers omfattende tillidsreform. En kritik vi retter ud fra to perspektiver; netop (1) når Det Radikale Venstre taler til velfærdsarbejderen i den offentlige sektor i stedet for at tale med dem, får de aldrig skabt det grundlag for perspektivdeling, som partiet angiveligt søger, og (2) når partiet udelukkende fokuserer på velfærdsarbejderen i den offentlige sektor, snyder de sig selv for at appellere og samle den brede offentlighed om den velfærdsproblematik, markedsstyringen af den offentlige sektor også rummer.

I henhold til (1) mener vi, at Det Radikale Venstre rammer forbi det egentlige mål, idet en mediebred kampagne forsøger at tilvejebringe en dialog med den offentlige sektor – det burde de måske i stedet gøre på turnégulvet. Helt konkret er vores postulat, at den praktiserende velfærdsarbejder i stedet for en invitation til dialog vil modtage det radikale udspil

i dagspressen som endnu en omgang politisk pamperi. ”For de politikere ved jo intet om den virkelighed, jeg befinder mig i!”, ville sosu-assistenten måske udbryde, når hun læser, at en politiker endnu en gang ”kloger” sig på hendes vejende. I bagklogskabens lys kan man sige, at partiet i stedet burde have fokuseret på at kickstarte den ansøgte dialog nede på gulvet – i velfærdsarbejderens nærvær – og i stedet lade den bredt forankrede formidling italesætte den del af problematikken, der i sandheden har bred relevans; netop den afviklende velfærd. Det bringer os til (2). For når partiet i den landsdækkende presse italesætter det store bureaukratiske makværk og regelhysteri, der hersker i den offentlige medarbejders liv, forekommer det os ikke tilnærmelsesvis så vedkommende for de, der ikke arbejder i den offentlige sektor, som hvis partiet gjorde en dyd ud af at formidle om de velfærdsforringelser eller afvikling af samme, der er sket som følge af den øgede markedsstyring. Som vi har konkretiseret i analysen af NPM-projektet, er konsekvensen ikke kun, at velfærdsmedarbejderne bliver udsat for øget bureaukrati, manglende tillid og tro på faglighed. Det får også konsekvenser for Hr. og Fru Jensen Danmark, når velfærdssamfundet langsomt afvikles. Et perspektiv som Det Radikale Venstre tilsyneladende ikke er opmærksom på, idet pressemedarbejderen Rørbæk forklarer tillidsreformens målgruppeorientering på følgende måde:

Nu skal I tænke på, at vi går ikke ud og prøver at kapre 100 procent af befolkningen. Vi skal bare kapre de, der er relevante for os. Og det er blandt andet hele den offentlige sektor, ikke? Og eksperterne på området. (Bilag 5, 25:05 min.)

At budskabet i de radikales kampagne har været for snævert ved entydigt at være målrettet mod medarbejderne i den offentlige sektor kan anses for en fodfejl, da det, der er så essentiel ved hele kampagnen, er, at projektets velfærdsorientering netop vedkommer alle. Vi har allerede tidligere illustreret, hvordan der i den danske vælgerskare er opbakning til en forsat kvalitativ og social retfærdig velfærdssektor for

alle. De grupper, som er relevante, er ikke kun den offentlige sektor og eksperter på området, men også Hr. og Fru Jensen, der fortsat ønsker et sikkerhedsnet i form af en velfærdssektor i Danmark eller blot ønsker at vide, at Hr. og Fru Pedersen længere nede af vejen også vil blive taget godt i mod, hvis de skulle blive syge. Ved kun at fokusere på tillid fremstår Det Radikale Venstre blinde overfor de øvrige paradokser i NMP-projektet, som udover at have en bredere appel er så absurde, at de bør sættes på dagsordenen af et parti, der ønsker en offentlig sektor, der bygger på kvalitet og menneskelig forståelse. Spørgsmålet om tillidskampagnens mulige adressering er så absolut også en lektie, som vi vil medregne, når vi præsenterer Det Radikale Venstre for de praksis-kritiske teoremer, som vi ønsker at beskrive i vores bevidstgørende kreative indspark.

At vi ikke har ramt helt forbi med vores kritik ses yderligere i det, at tillidsreformen – selv om partiet selv tilkendegiver det modsatte (Bilag 5, 25.05 min) – tilsyneladende ikke opnåede at skabe den debat og effekt, som partiet ønskede. Ganske vist fik den en varm modtagelse af særligt fagforeningerne, der stod i forreste række med positive vendinger om det radikale initiativ.³³ Tillige karakteriserede formand for Kommunernes Landsforening og medlem af Venstre, Erik Fabrin, den radikale tillidsreform for at være det indtil videre bedste bud på den offentlige sektors fremtidige styring. (Information, 27.04.07)

Det til trods måtte Det Radikale Venstre se deres massive udspil nedgraderet til at figurere i kvalitetsreformens skygge. Eksempler på dette ses i flere af de artikler om tillidsreforms, som Det Radikale Venstre selv har lagt ud på sin hjemmeside.³⁴ Artiklerne viser, at der ikke gik lang tid, fra reformen blev præsenteret, som Det Radikale Venstres bud på bedre offentlig service, og til at den blot blev anvendt som reference-ramme i forhold til de radikales velfærdspolitik. I forlængelse

33 <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8261>

34 <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8441>

heraf kunne vi naturligvis også anskue det således, at målet om at skabe og tilkendegive et nyt politisk ståsted var opnået. En målsætning som i mellemtiden – qua den virkelighed vi her i specialet har præsenteret – overhovedet ikke står mål med problemets omfang. Kort sagt kalder Det Radikale Venstres tillidsreform på, at partiet endnu en gang træder ind i ringen denne gang for at fortælle Danmark, hvilken vej vi mener, velfærden er på ned ad.

3.4. Radikale.net

Siden tillidsreformen er der sket meget med Det Radikale Venstres kommunikationsplatforme. Partiet satser benhårdt på nye sociale medieplatforme som eksempelvis Twitter og Facebook. I den forbindelse har partiet også skabt sit eget sociale medie, som de kalder Radikale.net, og som uden tvivl ville være en del af kommunikationsplatformen, hvis tillidsreformen skulle reaktualiseres. Radikale.net kan ses som et led i en kommunikationsstrategi, der læner sig op af den bølge af netværksbaseret deltagelsesdemokrati, der er fulgt i kølvandet på Barack Obamas valgkampagne, der for alvor satte fokus på mulighederne i interaktive medier. Men her godt 250 dage efter valget er luften så småt gået af ballonen. Det mener Klaus Frandsen, der er landsformadskandidat for Det Radikale Venstre. I Politiken skriver han, at "(...) de danske partier [er] faldet tilbage i deres efterhånden mangeårige resignation i forhold til medlemsinddragelse." (Politiken, 20.06.09) Hvilket Frandsen ser som uambitiøst og en fadæse. Han står ikke tilbage for at kritisere både Venstre, SF, De Konservative, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og sågar sit eget parti Det Radikale Venstre for at hænge i bremsen. Frandsen er uforstående over for denne stilstand, når nu tankegangen om at arbejde i sociale netværk efterhånden har slået sig fast i Danmark. Ifølge Frandsen har Obama gødet jorden for en udvikling, de danske partier burde gå med på, så politik kunne behandles og nydes på niveau med en tilskuersport. (Ibid.) Vi konstaterer, at der ikke er meget brugerinddragelse i tilskuer-

sport, og at Frandsens valg af metafor i den henseende ikke er den bedste. Men vi ser igennem fingrene med hans lille fortællelse og klamrer os i stedet til hans påstand om, at de danske, politiske partier ikke har været dygtige nok til at udnytte de sociale medier.

Det er dog ikke fordi, de danske partier slet ikke har fået øjnene op for de sociale mediers kommunikative muligheder. Og det er de færreste danske toppolitikere, der ikke både har en profil på Facebook og Twitter. Som pressemedarbejder Anna Rørbæk stolt proklamerede i vores interview, var Margrethe Vestager den første partileder på Twitter. (Bilag 5, 13:23 min.) Og det er et udtryk for en tendens, de radikale gerne vil følge op på. For ifølge Rørbæk har Det Radikale Venstre et ønske om at følge med og udvikle sig i takt med, at de kommunikative platforme åbner nye muligheder for øget kontakt til vælgerne. (Bilag 5, 13:20 min.) Men det handler i den sammenhæng også om, hvordan vælgerne føler, at platformen bliver brugt. Er der kontakt mellem Vestager og vælgerne, eller er der fortsat blot tale om, at Vestager fortsætter en politisk monolog? I sin kritik af de danske partiers brug af sociale medier påpeger Frandsen, at:

Medlemmerne skal inddrages mere i aktiviteter, som også har en udadvendt kommunikativ vinkel. Møder skal kombineres med forudgående onlineforløb, der gør, at man kan komme længere på mødet. Og mere direkte partnerskaber mellem partier og enkeltsagsorganisationer og i nogle tilfælde virksomheder skal føre til en kommunikation, hvor det konkrete og nære blandes mere frugtbart med det principielle og ideologiske. (Politiken, 20.06.09)

I den sammenhæng mener vi, at de radikale har bevæget sig et skridt i den rigtige retning med lanceringen af Radikale.net, som figurerer uafhængigt at Det Radikale Venstres hovedside Radikale.dk. På Radikale.net har brugerne mulighed for at debattere alt, hvad der rører sig på den politiske scene. Med de radikales egne ord er Radikale.net ”for alle, som gerne vil være

med til at præge debat, politik og ideudvikling i Det Radikale Venstre. Netværket skal være med til at udvikle, kvalificere og udfordre det politiske indhold i partiet”.³⁵ Udover at brugerne har mulighed for at debattere, opfordres de også til selv at arrangere events, anbefale indlæg og lignende samt udnyttet Radikale.net til at skabe, opbygge og udbygge relationer. Derudover kan Radikale.net ses som et samlingssted for de radikales gøren og laden på internettet, idet hjemmesiden samler partiets politikere og kandidaters blogs, twitterprofiler og så videre. På den måde kan Radikale.net ses som et mødested for alle med interesse for radikal politik.

Radikale.net er et udtryk for den måde, hvorpå Det Radikale Venstre udnytter de sociale medier og ønsker at gøre brug af mulighederne, der følger heraf. Som Det Radikale Venstre skriver i Radikale.nets manifest, så skal Radikale.net blandt andet være et udtryk for, at:

Åbenheden går begge veje. Vi vil ikke bare lytte, men også indrette vores arbejdsformer, så vi så tidligt så muligt, kan få flest muligt med i vores politikudvikling. Radikale.net skal optimere ideprocessen, så ideerne kan udvikle sig og ende i politikken, i stedet for at visne hen i indbakkerne. (<http://radikale.net/om/manifest>)

I hvor høj grad platformen på nuværende tidspunkt bliver inddraget i den radikale politik, skal vi lade være usagt. Men det, at platformen er tilgængelig, viser, at de radikale om ikke andet søger brugernes og mulige vælgeres deltagelse. Radikale.net kan på den måde ses som et forgangseksempel i dansk, politisk sammenhæng, da de umiddelbart er det første danske moderparti, der interaktivt åbner op for partiets politiske kommunikation. Det Radikale Venstre adskiller sig på den måde fra andre partier i Danmark, ved at de med Radikale.net sætter partiets politik i centrum via sociale medier frem for blot at skabe pseudovensker til folketingsmedlemmerne på Facebook.

35 <http://radikale.net/om/radikale-net>

3.5. Opsamling

Over de sidste sider har vi fået et indblik i Det Radikale Venstres historie og politiske fundament i forhold til at bekridge NPM-projektet. Ud fra de historiske gemmer kan vi trække, at de radikale i øjeblikket står i en situation, hvor deres mandater langt fra kan anskues som tungen på vægtskålen. De må ud og markere sig, så de igen kan komme til at fremstå som opposition og alternativet til den neoliberale VK-regering. Vejen hertil går blandt andet gennem klar retorik og tydelig markering af Det Radikale Venstres ståsted. Som vi har fremhævet i ovenstående, bunder den radikale kommunikation i saglighed og ofte overakademiske argumenter, der på ingen måder fanger medierne og dermed vælgenes opmærksomhed.

Når Det Radikale Venstre vil ud over rampen, skal de altså ikke kaste sig ud på en glidebane, hvor de væver mellem kerneopgaver og ikke-kerneopgaver, der kan give bagslag og i stedet legitimere NPM-fortalernes økonomiske ræsonnementer. Vi kan kun opfordre de radikale at holde sig væk fra en diskurs, der er vand på den neoliberale-mølle og beforder øget stress og teknokrati. På samme måde er det nødvendigt at melde klart ud, at Det Radikale Venstre tager afstand til målingernes tekniske fornuft. Som vi har erfaret fra tidligere arbejde med folkeskolens testhelvede, vil selv en nok så menneskelig tilgang til tests blive fordrejet i mediernes søgen efter overskrifter til at sætte folkeskolen såvel som eleverne i boks. Derfor er forhåbninger om, at målinger kan have en gavnlig effekt illusorisk.

Ligeledes ser vi det nødvendigt at bløde op for formidlingen af komplekse begreber, som en tillidsreform og store dele af NPM-projektet kan ses som udtryk for. Vi ser derfor også store muligheder i at begynde en dialog på gulvet – ude i virkeligheden hos dem, der rent faktisk oplever NPM-projektets absurditeter. Kedsommelige tekststykker og lange argumenter, der slår modtageren ihjel undervejs, skal erstattes af simpel og spiselig formidling ved at adoptere de praktiserendes terminologi.

Ved stærkt at markere deres ståsted mener vi, at Det Radikale Venstre – gennem velfærdsargumentationen – opnår en mulighed for at differentiere sig fra de øvrige socialorienterede partier, der blot bøjer sig i vinden og trækker mod højre.³⁶ I det ovenstående har vi netop set, hvordan de radikale ikke er bange for at bryde med den politik, som de andre partier fører, i troen på, at de selv ved bedst. Det har blandt andet betydet, at partiet i 2006 ikke længere ville være en del af socialdemokraternes midtersøgende kurs. Det Radikale Venstre slog i stedet ind på en kurs, der skulle være med til, at befolkningen fortsat ville opleve lighed i sundhedssektoren, og at kvalitet blev vejet højere end kvantitet. I den forbindelse så vi desværre, at Det Radikale Venstre ensidige fokus på tillid gør dem blinde over for de øvrige paradokser, NPM-projektet indeholder. I stedet for kun at henvende sig direkte til offentlige ansatte bør de i stedet adressere den brede offentlighed for derved at fremvise problemets omfang.

Sidst men ikke mindst har vi glædet os over de radikales ønske om at udnytte de sociale mediers potentiale. Det er blandt andet kommet til udtryk i debatsiden Radikale.net, der åbner for gennemsigtighed og dialog i forhold til partiets politik. Ved at skabe et fristed for politisk debat er det netop også muligt at få debatten ned på jorden og tage udgangspunkt i den praktiske virkelighed.

³⁶ Se eventuelt Appendiks b hvor vi viser, hvordan Villy Søvndals SF har vundet stor opbakning blandt vælgerne ved blandt andet at søge mod midten af dansk politik.

Hvem kan vi lære af?

Efter at have været en tur rundt om Det Radikale Venstre er det på tide at kaste os ud i 'fase 3' af aktionsforskningscyklusens analysedel og se nærmere på, hvem vi kan bruge som inspirationskilder til en bekrigelse af NPM-projektet. Som vi har set i afsnittet 'Herbert Marcuse og teknokratiets totalitet' har den instrumentelle fornuft bevirket, at neoliberalisterne – på trods af projektets irrationelle, modsætningsfyldte og konsekvensfyldte natur – tilstedelighed har held med tilsløre projektets sande neoliberale intentioner gennem en række diskursive forvanskninger og derved forsætte realisering af den neoliberalistiske plan. Derfor vil vi i kampen mod det neoliberale projekt lade os inspirere af andre i forhold til at finde en form, der kan hjælpe os til at fremvise denne instrumentelle fornufts irrationelle og umenneskelige logik samt de diskursive forvanskningers tilstedeværelse i NPM-fortalernes retorik. Verden er i den sammenhæng fuld af inspirerende eksempler på, hvordan vi kan bedrive politisk og idealistisk kommunikation. Overført kunne vi endda sige, at der i en hver kommunikationsteori ligger en indsigt, som på den ene eller anden måde kunne levere en værdifuld indsigt i, hvordan meningsformidling kan formes, når stemmetilslutningen til en idé skal vindes. Ud af disse mange muligheder har vi ladet valget falde på en række teoretikere, praktikere og genrer, som, vi mener, kan skabe en øget bevidstgørelse og indsigt i, hvordan den givne problemstilling kan kommunikeres. Disse har vi i det følgende opdelt ud fra to idealer, som på hver sin måde kan bidrage med indsigt i, hvordan vi bedst muligt kan få spredt viden om de praksiskritiske teoremer, som vi fremførte i 'fase 1'.

Det første ideal, vi vil lade os inspirere af, er satiren, der som genre kan bidrage med en række alternative tilgange til at fremvise NPM-projektets fordummende natur. Gennem satiren får vi øjnene op for en retorisk diskurs, der kan være med til at løfte låget på den herskende fornuft og de værdinormer, der alt for længe har ligget og boblet i gryden.

Det andet ideal, vi vil bringe på banen, kan ses som et udtryk for tidens trend, idet vi bringer begreber som lærende brand og web 2.0 i spil. Selv om dette valg kan forekomme en smule ”poppet”, mener vi ikke desto mindre at kunne hente en række indsigtsfulde idealer i Claus Buhls idé om det lærende brand og web 2.0-teoriens interaktionspotentiale. Idealer der tror på muligheden for at skabe involverende meningskommunikation, der er dynamisk og ikke bare bygger på her-og-nu-påvirkninger. Denne gennemgang supplerer vi med en række eksempler på, hvordan det er muligt at nå ud til vælgerne via interaktive medier og samtale. Lad os kaste os ud i det.

4.1. Satiren som våben; identity correction, spoofing og reversing

Satire: en udtryksform hvormed man kritiserer personer eller sociale eller politiske forhold ved at latterliggøre dem. (Nudansk Ordbog, 1999)

Den 12. november 2008 – otte dage efter valgdagen der havde givet USA deres første afroamerikanske præsident – vagnede Manhattan op til en række opsigtsvækkende nyheder. I en gratis-uddelt særudgave af dagbladet New York Times³⁷ kunne new york’erne på forsiden af avisen læse, at krigen i mod Irak var forbi, og at de mange tusinde udsendte soldater – der havde været i nationens tanker – øjeblikkeligt ville vende hjem. Placeret under den overraskende hovedhistorie kunne amerikanerne samtidig læse artiklen om, at den daværende amerikanske præsident George W. Bush var blevet stævnet og beskyldt for højforræderi og for at lyve og manipulere med såvel amerikanerne og resten af verden, idet han på trods af sin viden om, at Irak ikke var i besiddelse af de omtalte masseødelæggelsesvåben, alligevel havde kastet USA ind i krig mod

³⁷ Læs hele avisen her: <http://www.nytimes-se.com/>

Saddam Hussein og de irakiske tropper.

Også inde i avisen pumpede de omvæltende nyheder af sted. Her blev der eksempelvis proklameret, at New Yorks cykelsti-system stod foran en kæmpe udvidelse, og at en ny lov om maksimallønninger var blevet vedtaget af den amerikanske kongres og sådan blev det ved.

For langt de fleste fortalte den store internationale avis historier, som kun få havde drømt om ville ske midt i novemberkulden. Hvad, de færreste dog bemærkede ved første gennemlæsning, var, at avisen var dateret et halvt år frem i tiden til den 4. juli 2009, og at der på forsiden – i øverste venstre hjørne – stod: ”All the News We Hope to Print”. Først i løbet af formiddagen forlød det, at redaktionen på New York Times var fuldstændig ubekendt med dagens gratiseksemplar, og at ingen af nyhederne deraf kunne ses som rigtige. Det lå dog alligevel ikke avisens fjernt at bringe en positiv vinkling på de endnu ukendte bagmænds håbefulde udgivelse. I en artikel den følgende dag i den rigtige New York Times citerede de den kendte, amerikanske journalist, Alex S. Jones, for at sige:

I would say if you’ve got one, hold on to it. It will probably be a collector’s item. I’m just glad someone thinks The New York Times print edition is worthy of an elaborate hoax. A Web spoof would have been infinitely easier. But creating a print newspaper and handing it out at subway stations? That takes a lot of effort. I consider this a gigantic compliment to The Times.³⁸

Kort tid efter erklærede en lang række aktivistorganisationer sig på banen som bagmændene bag udgivelsen, der skulle tjene det formål at vise USA, som de mange involverede gerne så nationen. Med i alt 1,2 millioner uddelte eksemplarer af avisen med hjælp fra flere hundrede frivillige hjælpere havde aktivistgrupperne – anført af gruppen ’The Yes Men’ – illustreret styrken af den selvopfundne, satiriske disciplin – ’identity

³⁸ <http://becausewewantit.org>

correction'. Disciplinen går kort sagt ud på at tilrette nogens identitet ved at udgive sig for at være noget andet, end det man er. Denne gang var det altså New York Times og verdens nyheder, der fik stjålet og tilrettet sin identitet.

Selvom avisudgivelsen kan ses som The Yes Men-gruppens ilddåb, var det ikke første gang, gruppen havde trådt ud på de skrå brædder for at rette op på tingenes tilstand. I gennem længere tid havde gruppen – gennem falske websites – eksempelvis udgivet sig for at være både repræsentanter for WTO og The Dow Chemical Company. Gruppens mest bemærkelsesværdige spoof³⁹ var, da en af dens medlemmer udgav sig for at være repræsentant for den kæmpestore kemikorporation, The Dow Chemical Company. Det resulterede i, at personen i et fem minutter langt live-interview⁴⁰ på BBC World på 20-årsdagen for en stor giftkatastrofe i den indiske by Bophal fik mulighed for at stå frem og på vegne af The Dow Chemical Company tage det fulde ansvar for katastrofen. Identitetstilrettelsen skete som et forsøg på at skabe opmærksomhed om det faktum, at The Dow Chemical Company af mange ses som hovedansvarlig for katastrofen, uden at organisationen dog nogensinde selv har anerkendt et ansvar.⁴¹

Men hvad er det egentligt The Yes Men gør? Vores postulat i det følgende er, at de anvender satiren som våben til at lancere den immanente kritik. Eller sagt med Herbert Marcuses ord; som et våben til netop at dekonstruere og frigøre tolerancen fra dens repressive funktion. Et sådant postulat kalder naturligvis på en nuancering og begrundelse. Lad os starte ved begrebet 'den repressive tolerance' som første gang så dagens lys, da det i 1965 strøg ud af munden på Marcuse.

39 Betydning: Det at udgive sig for nogen eller noget man ikke er. "(...) a spoofing attack is a situation in which one person or program successfully masquerades as another by falsifying data and thereby gaining an illegitimate advantage" (http://en.wikipedia.org/wiki/Spoofing_attack)

40 <http://www.youtube.com/watch?v=SIUQ2sUti8o>

41 Se flere eksempler på gruppens bedrifter i dokumentarfilmen 'The Yes Men saves the world'

Den repressive tolerance

Vi har allerede tidligere haft kløerne i Marcuses systemkritiske verdenssyn, hvorfra også begrebet den repressive tolerance stammer. Marcuse talte første gang om tolerancen som repressiv i et essay tilegnet hans studerende ved det amerikanske universitet Brandeis University. I essayet fremførte Marcuse et argument om, at den ellers hædrede demokratiske tolerance – der baner vejen for ytringsfrihed og fri opposition – i virkeligheden befandt sig en passiv tilstand og derfor ikke længere kunne siges at bidrage til etableringen af et frit demokrati. Ifølge Marcuse medførte den passive tilstand en kaptivering af menneskelig ageren ud fra de etablerede værdinormer og politikker.

Tolerancen er ikke længere en aktiv, men en passiv tilstand, fra praktisk handling er det blevet til en tilstand af ikke-handlen: Laissez-faire over de etablerede autoriteter. Det er folket, som tolerer regeringen, som så igen tolerer en vis opposition inden for de rammer, der er skabt af de samme etablerede autoriteter. (Marcuse, 1972, side 8)

Under samfundets repressive natur skelnede Marcuse mellem to former for tilstedeværende former for tolerance; den passive, ”der hviler på de indgroede og etablerede holdninger og ideer, selv når disse tydeligt nok har skadelig virkning på mennesker og natur” og ”den aktive, officielle tolerance over for højre- som venstrekræfter, over for aggressive bevægelser såvel som fredsbevægelser, over for hadspartier så vel som humanitetspartier.” (Marcuse, 1972, side 11) Hvor den passive tolerance helt indlysende virker frihedsinddæmmende, fremførte Marcuse, at den aktive (abstrakte) tolerance tillige virkede som en sten i skoen på den ønskede frigørelse. Marcuse postulerede, at tolerancens liberale funktion var gået i tabt, idet den gennem økonomiske og politiske processer var blevet underkastet de herskendes interesse i den effektive totaladministration. På samme måde som vi redegjorde for i afsnittet ’Konsekvens – teknokratiets totalitet’, havde den vestlige

verdens sværger til og indoktrinering af den tekniske naturvidenskabelige metode lukket alle andre alternativer ude, hvilket ikke alene virkede inddæmmende på, hvad der ud fra de givne normer var ”tilladt”, men tillige gjorde selv den ”aktive” tolerance repressiv. (Ibid., side 39)

Den ændrede struktur har tendens til at svække tolerancens effektivitet, hvor det gælder tolerance over for anderledes-tænkende og oppositionelle bevægelser og tendens til at styrke de konservative og reaktionære elementer. (...) Og på de faste grundlag som et integreret, koordineret samfund udgør der så at sige er lukket for enhver kvalitativ forandring, tjener tolerancen til at inddæmme et hvert forsøg på ændring snarere end til at fremme det. (Marcuse, 1972, side 40)

Den teknokratiske totalitet repræsenterede derved et opgør med tolerancens progressive, historiske kraft til at omfatte de afvigende meninger, der ikke bekendte sig til samfundets etablerede værdinormer og institutionelle rammer. For i selve dets struktur er flertallet under den repressive tolerance ”lukket” og forstenet – det afviser ”a priori” enhver forandring ud over de forandringer, der holder sig inden for systemets rammer.” (Ibid., side 42)

Andre ord kan tales og høres, andre ideer kan udtrykkes – men for det store konservative majoritet bliver de øjeblikkeligt ”vurderet” (dvs. automatisk forstået) i det officielle sprogs terminologi, som på forhånd har fastlagt den retning, tankeprocessen kan tage. (Marcuse, 1972, side 21)

I henhold til nærværende speciales emnefelt har vi allerede tidligere peget på en række af de paralleller, man med rette kan trække fra NPM-projektets indflydelse på (afviklingen af) velfærdssektoren og til Marcuses systemkritik. Herunder kan man også trække en parallel fra teknokratiets repressive funktion til den tolerance, der finder sted i dagens Danmark. Det er samtidig her, den pragmatiske tillem্পning finder sted. For i frygt for at begive os ud i en større samfundsteoretisk diskus-

sion, end det allerede er tilfældet, vil vi for nu ”nøjes” med at se nærmere på den tolerance, regeringen og de etablerede magthavere møder kritikken i og af den offentlige sektor, og ikke forlede os til at se nærmere på nogle af samfundets øvrige dimensioner.

Forholder vi os til den offentlige sektor, var vi i kapitlet ’Hvad er NPM?’ flere gange inde på, hvordan de herskende principaler italesatte den neoliberale tendens, som ”den eneste løsning”. Dette angav vi dengang som en tilsnigelse af fakta, der i sidste ende ikke holder vand. Denne form for subjektiv, neoliberal erkendelse fordrejer de værdinormer, som er til ladt inden for systemet, hvilket netop var det, drengene fra Frankfurterskolen rettede en stærk, immanent kritik imod. Hvor Marcuse og Horkheimer i 1965 angreb den herskende klasse for at anvende en orwellsks syntaks og logik (Ibid., side 36), synes de mange iboende modsætninger i NPM-projektet også at repræsentere en modstridende logik, der i sidste ende kun har til formål at bestride den alsidige tanke. Marcuse angiver følgende eksempel på magthavernes sprogtyranni:

Et eksempel, tese: Vi arbejder for fred; antitese: Vi forbereder (eller fører endog) krig; modsætningerne forenes. At forberede krig er at arbejde for fred. (Marcuse, 1972, side 21)

I forlængelse heraf kunne politikernes legitimering af NPM-projektet netop ses præget af en orwellsk logik. Et eksempel, tese: Vi arbejder for en stærkere og mere kvalitativ offentlig velfærdssektor; antitese: Vi privatiserer, standardiserer og skærer ned på velfærdssektoren; modsætningerne mødes. At privatisere, standardisere og skære ned er at arbejde for en stærkere og mere kvalitative offentlig velfærdsektor.

Et andet (ud af flere) eksempel på, at tolerancen inden for velfærdssektoren er repressiv, ser vi eksempelvis i undervisningsminister Bertel Haarders imødegåelse af kritikken fra og om folkeskolen. Konstante nye reglementer, elevplaner, PISA-

tests og – som følge heraf – et bureaukrati uden lige, fik for nogle år siden samtlige af folkeskolens aktører til at råbe vagt i gevær. Lærerne selv, deres fagforening, KL og skolernes ledere langede alle ud efter det konstante bombardement af nye regler, der den seneste tid havde regnet ned over folkeskolen. Kritikken rettede sig især i mod, at de praktiserende aktører ikke selv mente at have haft indflydelse på de mange nye bestemmelser, og at reglerne som følge heraf hverken havde rod i eller kunne praktiseres i skolernes virkelighed. Kravet fra de praktiserende var simpelthen, at de mange nye dokumentationskrav skulle fjernes, og at tilliden til folkeskolens praktiserende skulle sættes på dagsordenen. (Information, 12.06.07)

Kritikken tiltog, og det blev efterhånden almindelig kendt, at noget måtte gøres, men hvad nu hvis man som principal ikke havde lyst til at forkaste de mange kontrollerende dokumentationskrav som følge af kritikken? Det er her, den repressive tolerance kommer ind, for en dag i januar 2008 stod Haarder frem og anerkendte for første gang, at administrationen af folkeskolen havde udviklet sig til et bureaukratisk makværk, der måtte ryddes op i. Haarder erklærede dog også i samme vending, at den oprydning ikke indbefattede en nedlæggelse af de mange dokumentationskrav, for det at lave elevplaner stod jo skrevet i loven, hvilket øjensynligt bandt Danmarks undervisningsminister på hænder og fødder i forhold til en ændring. Haarders løsning på bureaukratiproblemet tog form af en diskursiv forvanskning ved, at han i stedet indsatte endnu en bureaukratisk magtfaktor i form af et såkaldte ”monsterudvalg”, der skulle rydde op i de allerede eksisterende bureaukratier. (Politiken, 11.01.08)

Med bureaukrati skulle bureaukrati altså løses, hvilket endnu en gang eksemplificerer den instrumentelle logiks repressive funktion i forhold til de friheds- og demokratiidealer, der fremsættes af den praktiserende velfærdsarbejder. For selvfølgelig kunne Haarder ændre lovgivningen ligesom så mange gange tidligere, problemet var blot, at den forslåede ændring ikke passede ind under de etablerede rammer og værdinormer (læs: de neoliberale).

Med andre ord må den danske velfærdssektor i dag mere end nogensinde se sig bundet på hænder og fødder, idet man her ikke en gang kan ty til ønskværdige, demokratiske idealer – idet tolerancen er blevet repressiv.

Men hvad stiller man så op? Tolerancens repressive funktion gør gode råd dyrere. Marcuse selv gav udtryk for, at modstanden, som han mente fandtes i skjulte minoritetsgrupper, ville blive mødt med hunde, sten og våben, men at forandringen til stadighed lå gemt i den politiske demonstration.

Når de samles og går ud på gaderne, uden våben, uden beskyttelse for at bede om de mest primitive borgerrettigheder, så ved de, at de kommer til at møde hunde, sten, bomber, fængsel, koncentrationslejre, ja, selv døden. Det er deres styrke, der står bag enhver politisk demonstration til fordel for ofrene for lov og orden. Det, at de begynder at nægte at spille spillet, er måske det, der markerer begyndelsen og slutningen på en periode. (Marcuse, 1971, side 263)

I håb om netop at aktivere denne bevægelse gav han udtryk for nødvendigheden af en evig tilstræbelse mod den bevidstgørelse, der skulle få brudt med den falske bevidsthed, som magthavernes orwellske dobbelthed repræsenterede og dyrkede. (Marcuse, 1972, side 36) I henhold til nærværende speciale er det derfor væsentligt, at den bekrigende kommunikation italesætter og påpeger den repressive tolerance ved at gøre brug af den immanente kritik, som vi har fremført i gennem specialet. Derved bliver målet ikke alene at udstille, men også synliggøre den orwellske logik (læs: NPM-projektets modstridende natur), der præger legitimeringen af NPM-projektet og velfærdssektorens afvikling. Hvor Marcuse appellerede særligt til, at bevidstgørelsen skulle finde sine rødder i et studentlerdedet opgør mod skolernes indoktrinering af de etablerede, modsætningsfyldte og repressive værdinormer, mener vi tillige at have fundet et tilsvarende stærkt våben til at give samme eller større indsigt i "the problem in hand". Det er her, vi vender tilbage til The Yes Men og den satiriske genre.

Vi redegjorde tidligere for, hvordan gruppen The Yes Men i gennem spoofing praktiserer en såkaldt identity correction. Ved at udstille magthavernes overgreb og italesætte deres handlingers sociale uretfærdighed, påpeger gruppen – gennem den politiske satire som demonstrationsform – en væsentligt indsigt i, hvad vi (borgerne) passivt har ladet stå til. For The Yes Men hedder modstanderen eksempelvis The Dow Chemical Company og virksomhedens fornægtelse af ansvar, hvortil den satiriske identity correction gjorde det muligt på ny at rejse debatten om, hvad der er rimeligt og ret i et ”civiliseret samfund”. Et andet tilfælde så vi i den stortopslåede New York Times-udgivelse, der på samme måde havde til formål at impersonere og tilrette den eksisterende, etablerede medieorden for at skabe øget bevidstgørelse og indsigt i den kvalitative forandring, der turde komme i kølvandet af valget af Obama. I vores tilfælde forholder sagen sig i overført betydning på samme måde. Med satiren som våben kan vi sætte os selv og Det Radikale Venstre i stand til at pege på og eksemplificere de barrierer, der tilslører den repressive tolerance, og på ny frigøre den indsigt, der vil gøre op med det instrumentelle, neoliberalistiske regime. Med satiren i hånden ønsker vi altså at blæse op til kamp.

Genregymnastik

Den politiske satire udgøres i mellemtiden af mangt og meget, og i den forbindelse kan identity correction blot ses som én af genrens mange forgreninger. For at skabe øget indsigt i anvendelsen af den satiriske genre, vil vi derfor trække en række forbilledlige eksempler ind til at illustrere genrens differentierede virkemåder. Men først lidt historie:

Historisk set skelnes der fra romertiden i mellem to forskellige former for satire: Først og fremmest den legefule og uskyldige, horatianske satire, hvis primære formål findes i dens underholdende natur. Og dernæst den systemkritiske, juvenilske satire, hvis foragt for den, som satiren skulle ud-

stille, er det centrale.⁴² Det er den sidste af disse to satiriske former, vi i det følgende vil beskæftige os med.

Den juvenilske satire er opkaldt efter den romerske satiriker, Juvenal, der levede sent i det 1. århundrede. Det særlige ved Juvenals satire var hans evne til kraftigt at udstille det romerske samfundsliv fra dets værste side ved at fortælle historier om ”folks grådighed og penges altoverskyggende magt, om opkomlinge og fremmede, der invaderer byen, om den uudholdelige trafik og de dårlige lejekaserner, om homoseksuelle og om kvinder, utroskab og sex. Hans pessimistiske samfundskritik kredsede om sædernes forfald.”⁴³ Juvenal blev samtidig et af de tidligste udtryk på, at den udstillende satire ikke var populær blandt det borgerskab, som den som oftest karikerede. Da han efter offentliggørelsen af et hans vers måtte se sig landsforvist til en fjern romersk provins. Historien om Juvenal og hans tekster bestod i mellemtiden længe nok til, at de i det 18. århundrede kunne tjene som inspiration til blandt andre Ludvig Holberg og den amerikanske satiriker Jonathan Swifts satiriske tekster.

Ved sidstnævnte – som i øvrigt også er forfatteren af Gullivers rejse – finder vi ophavsmanden til en af datidens mest opsigtsvækkende satiriske og politiske tekster. I essayet ’A modest proposal’ fra 1724 åbner Swift teksten med en reflektion over den høje børnedødelighed og fattigdom i det 18. århundredes Irland, hvilket han naturligvis ser som et problem, der bør løses. I teksten fremlægger han gennem en konstant objektiv og saglig logos-appel et ønske om at komme med et beskedent forslag til en løsning på problemet, der lyder således:

I have been assured by a very knowing American of my acquaintance in London, that a young healthy child well nur-

42 http://www.chca-oh.org/files/High_School/HSTeachers/BJordan/AP_12_English_Literature_and_Composition/Satire.doc

43 http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Litteratur/Latinsk_litteratur/Latinsk_litteratur_i_kejsertiden/Juvenal

sed, is, at a year old, a most delicious nourishing and wholesome food, whether stewed, roasted, baked, or boiled; and I make no doubt that it will equally serve in a fricasie, or a ragoust.

I do therefore humbly offer it to public consideration, that of the hundred and twenty thousand children, already computed, twenty thousand may be reserved for breed, whereof only one fourth part to be males; which is more than we allow to sheep, black cattle, or swine, and my reason is, that these children are seldom the fruits of marriage, a circumstance not much regarded by our savages, therefore, one male will be sufficient to serve four females. (Swift, 1724, side 90)

Swifts aparte forslag om at sælge (alligevel) døende børn som føde til overklassen for at komme fattigdommen til livs og hive noget positivt ud af den høje dødelighed vakte naturligvis stor forargelse i det fattige Irland. Ikke mindst fordi forfatteren gennem satirens stærke logos-appel formåede at impersonere den reelle, intellektuelle genre, som datidens debatter var skrevet i, og på den måde rette en skarp, immanent kritik mod de barrierer, der ledte til den enorme klasseforskel og fattigdom i Irland. I gennem hele teksten bevarer Swift en satirisk logos-appel, der stadfæster det øjeblikkelige indtryk af teksten som et reelt forslag for til sidst i gennem essayets implicite metatekst at have skabt en tekst, hvis reelle appel mest af alt er pathos-orienteret. Vi forlader Swift med en lektie om, at en satirikers succes ikke mindst afhænger i vedkommendes evne til at iscenesætte teksten ud fra de tre klassiske appellformer – etos, pathos og logos⁴⁴.

Lazlo, Lost Generation og Danes for Bush

Vender vi i mellemtiden tilbage til dagen i dag, kan både Juvenal, Holberg og Swift ses som ophavet til meget af den

44 Appellformerne bliver anvendt som virkemiddel til at overbevise en given modtager. Afsender kan enten slå på logos (fornuften), ethos (afsender troværdighed) og pathos (følelserne). (Drotner m.fl., 2001, side 165)

store mængde politiske satire, vi møder hver eneste dag. I stedet for at fremhæve alle de bud, der med rette kunne tjene som inspiration for det forslag og den indsigt, som vi her i spejlets aktionsforskningssekvens vil fremføre, vil vi i stedet afslutningsvis fremhæve et par satirikere, som vi sammen med afsnittets øvrige fremhævede forbilleder vil medtænke, når den kreative proces igangsættes.

Den første af disse i alt tre forbilledlige eksempler er komikeren Don Novellos udgivelse af en række satiriske breve under pseudonymet Lazlo Toth. I perioden 1972 til 1992 udsendte Novello, der var kendt fra både en Godfather-film og det amerikanske satireprogram Saturday Night Live, en række breve til virksomheder, politikere og kendte personligheder. Fælles for brevene var, at Lazlo henvendelser altid bar præg af absurditet, overdrivelse og karikatur, som da han eksempelvis fremlagde sin omskrivning af Frank Sinatras 'The lady is a tramp' til 'The lady is a Queen' i et brev til Storbritanniens dronning.⁴⁵

Det fantastiske ved Lazlos breve var i mellemtiden ikke selve afsendelsen, men mere at han som oftest – ja faktisk som hovedregel – modtog seriøse svar på sine absurde henvendelser. De mest interessante og humoristiske af korrespondancerne samlede han senere i bogen 'The Lazlo Letters'. Herfra ses et udmærket eksempel på Lazlo-brevenes satiriske funktion i hans henvendelse til præsidenten for den amerikanske fastfood-koncern, Kentucky Fried Chicken. I brevet fra 1974 giver Lazlo udtryk for at sympatisere med korporationen i dens kamp i mod "de røde lejesvende", der kritiserede koncernens behandling af kyllinger, og den gruppe af "militante eksautomekanikere", der ønskede kyllingen som USA's nye nationalsymbol i stedet for ørnen. For som Lazlo skrev, så "ønsker ingen at spise nationalfuglen, og derved ville den stakkels fastfood-koncern jo være 'out of business'". Til den absurde henvendelse skrev Kentucky Fried Chicken tilbage:

Mr. Toth, We couldn't agree with you more; Eagles are for

45 http://mostlywater.org/long_live_lazlo_toth

emblems and chickens are for eating.⁴⁶

Selvom Novello primært gik efter det billige grin og ikke kan siges at have haft en strømline, politisk dagsorden med satiren, så tjener de mange breve og deres læseværdighed som et udmærket eksempel på, hvordan man gennem spoofingbreve og identity snatching kan lykkedes med at ”provokere” ofrene for spøgen til at udstille sig selv. Eksempelvis kan vi forestille os et satirisk brev til Bertel Haarder, hvor vi roser ham for den håndfaste behandling af den danske folkeskole med det håb, at han i svagt øjeblik vil give afkald på den politiske korrekthed og skrive anerkendende tilbage. Om ikke andet står vi tilbage med Novellos lektie om, at hvis: ”You send out letters, you get back letters, that’s for sure!”⁴⁷

Et andet og mere seriøst bud på et forbilledligt eksempel finder vi i en amerikansk, politisk kortfilm, hvis simple brug af rulletekst og pathos-orienteret lydside gør filmen til et oplagt forbillede for påpegningen af NPM-projektets paradoksalitet. Filmens æstetik og virkemiddel illustreres bedst ved selvsyn, vi beder dig derfor tage en kort pause fra specialelæsningen, klikke dig ind på YouTube.com, indtaste søgeordene ”Lost Generation”, skrue op for lyden og selv se den cirka to minutter lange film. Alternativt kan du blot følge linket fra denne sides fodnoter.⁴⁸

Velkommen tilbage. Som du sandsynligvis bemærkede, afspilles den samme tekst i begge af filmens gennemlæsninger. Forskellen er blot, at den indledende negative beskrivelse bliver forvansket, idet der – så at sige – spoles tilbage med et positivt ladet budskab. I denne form for politisk satire, mener vi at finde en fremragende illustration af paradoksalitet ledsaget af en stærk pathos-orienteret lydside. I henhold til udarbejdelsen af dette speciales konkrete, kreative forslag, mener vi tillige, at vi med fordel kan lade os inspirere af, hvad

46 Ibid.

47 Ibid.

48 <http://www.youtube.com/watch?v=42E2fAWM6rA>

man kan kalde filmens 'reversing strategy' til at udstille de differentierede holdninger, der omgiver det paradoksale NPM-projekt. Med fra kortfilmen, *Lost Generation*, tager vi således læresætningen: "Prøv at vende tingene på hovedet"

Det sidste og afsluttende forbilledlige eksempel, vi vil fremhæve, er dansk. Lige siden Holberg har vi her i Danmark haft en stolt tradition for den politiske satire. Et eksempel herpå ses i den årlige udgivelse af det satiriske mandelgavehit, *Svikmøllen*, der i gennem de sidste 96 år har underholdt danskerne rundt om ved julebordet med politisk satire – dog af den mere horatianske slags. Det er i mellemtiden ikke i *Svikmøllen*, vi finder det forbilledlige eksempel, som vi vil se nærmere på, men derimod i de to satiriker Mads Brügger og Jakob S. Boeskovs parodi og udstilling *Bush' amerikanske tilhængere* under den amerikanske valgkamp i 2005. I reportageserien '*Danes for Bush*' forgiver Brügger og Boeskov at være indædte, danske Bush-tilhængere for dermed på en satirisk måde at infiltrere og dække det "sande" republikanske parti midt i den tilspidsede valgkamp.

Under deres tur fra kyst til kyst, besøger de diverse lokale republikanske støtter, holder taler og uddeler kampagne-materiale i form af badges, balloner og foldere. Overalt hvor de kommer frem afleverer de den samme besked: "Vi er fra Danmark, og vi vil have jer til at stemme på præsident George W. Bush."⁴⁹

I reportageserien lykkedes det de to "danes for Bush" at af-dække nogle særdeles skræmmende tendenser inden for den yderste højrefløj i det republikanske parti. Det kommer eksempelvis til udtryk i andet afsnit af de i alt tre reportager, hvor en dansk-amerikansk Bush-tilhænger i den tro, at han taler med to danske meningsfæller, først proklamerer "(...) at nogle mennesker fødes fattige, men sådan er livet". Herefter bliver han mødt med spørgsmålet om, hvorvidt han vil melde

⁴⁹ <http://presse.dr.dk/presse/Article.asp?articleID=21964>

sig under fanerne i kæmpen mod Irak. Hertil svarer han, at det ville han gerne, men han er desværre farveblind, hvilket umuliggør, at han kunne komme i frontlinjen. Og hvis han ikke kan få den rolle i den amerikanske hær, så vil han hellere forsætte med at lave "business", som han siger! (Danes for Bush, 2004, 2. afsnit)

Et andet eksempel på satirens evne til at udstille etablerede tåbeligheder ses, da Danes for Bush-drengene sludrer om krigen i Irak med en texansk højesteretsdommer, der også er dedikeret republikaner og Bush-tilhænger. Dommeren Podgorski fra Denton forslår her:

I don't think nuke is the answer. I think what you need to do is to take one block at a time, and also –this is pretty drastic, but I was in the Marine Corps and what we did was pretty drastic – you find someone with a weapon, you find a weapon in a house, you torch the house. And if there are kids in there, you torch the kids. And the wife, and the dog, and the cat, the goldfish, everything. (...) The purpose of war is killing people. If you do that, do it right otherwise – don't go to war. (Danes for Bush, 2004, 1. afsnit)

De fleste vil sikkert genkende Podgorski forslag som akkurat lige så ublu og vanvittigt, som Swifts forslag om at spise spædbørn i Irland. Forskellen er blot, at hvor det ene forslag er satire, er det andet fremprovokeret heraf.

Drengenes udstilling af den amerikanske, konservative højrefløj blev kaldt alt fra genial til anstødelig, og drengene selv blev både hædret og tilsvinet for deres satire. Selvom Brügger og Boeskov gennem deres eventyr blev kaldt både "røde lejesvende" og opfindere af socialistisk propaganda, mener vi, at de to drenge på fornem manér fik vist deres pointe ved at udstille de etablerede værdinormers tåbeligheder uden – på samme måde som eksempelvis Michael Moore – at forlede sig til at fremsætte halvfiktionelle spekulationer blot ved at lade de anklagede udstille sig selv. På en og samme tid synes drengenes karikerende spoofing-reportage både at

bringe korrespondancen med de udstillede tætttere på publikum end The Lazlo Letters, mens den satiriske impersonering forbliver på niveau med gutterne fra The Yes Men. Vi forlader derfor Brügger og Boeskov med lektien om, at den satiriske karikatur kan bekræfte tolerancens repressive funktion på mange niveauer, og at et givent svar på tiltale herunder afhænger af, hvem der spørger. Lad os fortsætte med at se nærmere på, hvordan man kan skabe et lærende brand.

4.2. Buhl, Barack og Cluetrain Manifestets opgør med den etablerede orden

Under den seneste amerikanske valgkamp har fokus særligt været på Barack Obama, der har skilt sig ud ved at bejle til – og til slut ende op med – at blive USA's første, sorte præsident. Selv i Danmark lod medier, kendisser og Ole på fisketorvet sig rive med af den romantisk oplevede Obama-feber. Obama repræsenterede nemlig en nyhed og et opgør med den etablerede og (set i danske øjne) forkullede, amerikanske konservatisme. Obama og hans kampagnestab formåede at føre en valgkamp, der mere end nogensinde før gjorde (eller foregav at gøre) den etablerede politik til hver mands eje. I gennem kampagnens aktivering af store og små græsrodsbevægelser, formåede Obama at aktivere amerikanernes, demokratiske ejerskabsfølelse over politikken og gøre rigtig mange til en del af "Team Obama". De nye medlemmer kvitterede til gengæld for den udtalte tillid med en stemme i den demokratiske boks, da det amerikanske præsidentvalg løb af stablen i november 2008. Via de nye, sociale medier åbnede Obama-kampagnen op for en folkelig, demokratisk diskussion og skabte på den måde en hidtil uset form for brugerinvolveret politik.

Under retoriske slogans som "Yes we can" samlede Obama amerikanerne om en idé, de kunne leve deres liv med. Det er Obama-kampagnes forvaltning og promovning af denne idé vi i det følgende afsnit vil udtrække en række indsigter fra. I afsnittet vil vi forfølge to teoretiske afsæt, som vi mener, hver for sig og sammen kan øge bevidstgørelsen af, hvad der

ligger bag den demokratiske præsidents øjeblikkelige popularitet. Det første af disse teoretiske afsæt finder vi i Claus Buhls forståelse af den amerikanske præsidentkampagne, som et udtryk for et lærende brand. Denne ”buhlske” forståelse af hvad der skaber succesfuld og samlende kommunikation, vil vi yderligere nuancere ved at inddrage nogle af de indsigter om involverende webformidling, som Rick Levine, Christopher Locke, Doc Searls og David Weinberger lader komme til udtryk i ’Cluetrain manifestet’, der bærer undertitlen ’End of business as usual’. Lad os i første omgang se nærmere på Buhls idéer og på, hvad det vil det sige at være et lærende brand.

En idé man kan leve sit liv med

Hvis Obama kan blive et brand, så kan Det Radikale Venstre måske også blive det. Sådan har vi valgt at tænke om Buhls italesættelse af den amerikanske præsidents kommunikative positionering. Men hvad vil det i det hele taget sige at være et brand? Buhl introducerer i sin bog ’Det lærende brand’ brand-begrebet som noget mere end det, et produkt kan tilbyde i dets fysiske egenskab af at være et produkt. Han definerer et brand som:

Et ord, der er konnotationer til. Som er kendt. Som har samtidige rationelle og emotionelle dimensioner, og som kan bruges af forbrugeren som en idé til at leve en del af deres liv med. (Buhl, 2005, side 15)

Det handler på den måde ikke så meget om selve produktet – eksempelvis om det virker eller ej, for det tager vi for givet, at det gør. Det handler derimod om, hvad produktet kan tilbyde i form af et selv billede, som forbrugerne kan vælge at tilslutte sig eller forkaste. På den måde er det, det, produktet står for, der kommer i centrum frem for selve produktet.

Det Radikale Venstres produkt er den politik, de tilbyder forbrugerne – i dette tilfælde vælgerne. Og som det er tilfældet med en vare, er politiske budskaber som produkt også underlagt partiets brand. Gennem partiets brand tilbydes en

idé, som vælgerne har mulighed for at identificere sig med eller ikke. At man stemmer på et bestemt parti fortæller noget om ens selvbillede. På den måde fortæller valget af parti noget om, hvem vi er. Dette lægger sig op af det centrale i Buhls brandforståelse, der handler om, at et brand skal være et udtryk for en idé, som forbrugeren – eller vælgeren i vores terminologi – kan forholde sig til og bruge ved, at idéen tilbyder noget på såvel det rationelle og emotionelle plan. Obamas slogan ”Yes we can” konnoterer til vindermentalitet, tro på egne evner og sammenhold. Dette har været efterlyst af den amerikanske befolkning under den splittelse, som Bush-regeringen førte med sig via krige, manglende hjælp til fattige og nødlidende i USA (blandt andet i forbindelse med oversvømmelserne i New Orleans), den globale opvarmning samt den økonomiske krise. Samtidig konnoterer de tre, små ord til fornuften, som med udgangspunkt i den selv samme splittelse har medført et svækket økonomisk Amerika, der har behov for en mere socialpolitisk tanke. Ordene ”Yes we can” bliver på den måde tilknyttet en lang række konnotationer, hvorved de kommer til at stå for langt mere end deres egen grundbetydning.

Fra statisk til lærende branding

Det er netop igennem idéen, at et brand har mulighed for at adskille sig fra andre brands, og det er idéen, der skal give mening i forbrugernes liv. Men det har ikke altid set sådan ud. Brandbegrebet kan føres tilbage til dengang, hvor kvægejerne begyndte at brændemærke deres køer som et tegn på ejerskab og kvalitet. Den begyndende masseproduktion i 1800-tallet medførte, at producenter af produkter adopterede brændemærkningen. Mærkningen, som på grund af det tekniske fremskridt kunne støbes direkte på produkterne, blev udtryk for et kvalitetsstempel, og var på den måde forbrugernes garanti for, at produktet levede op til de forskrifter, producenten lovede. Efter anden verdenskrig dukkede endnu en brandtype op, som Buhl betegner som ’klatremær-

ket'. Denne type af brands har primært fokus på social status. Klatremærket er en måde at iscenesætte sig selv på i det ønskede sociale selskab. Brandet lukrerer på en tanke om, at forbrugerne ønsker at rangere højt på den sociale rangstige og derfor søger de dyre produkter, der kan betragtes som statussymboler. Produktets egenskab er ikke længere nok – det skal også være muligt at indtage en særlig social stilling, når man anvender produktet. Hvis reklamesloganet eksempelvis lyder "ni ud af ti filmstjerner bruger LUX", så er den ganske almindelige sæbe blevet tillagt et glamourøst skær igennem reklamens konnotationer. (Ibid., side 25-28)

Tanken bag denne type brands bunder i overbevisningen om, at man kan styre og kontrollere forbrugerens valg af brands. Denne form for ydrestyringstænkning kan være attraktiv at arbejde med, da det giver markedsførings- og reklamefolk følelsen af overblik, mening og kontrol. (Ibid., side 30) Hvis bare produktet præsenteres rigtigt, køber forbrugeren det. Men ifølge Buhl er virkeligheden en anden. Han mener, at moderne brands bør have karakter af det, han betegner som 'levemærket'. Levemærket er et udtryk for en helt ny måde at anskue forbrugeren, der ikke længere ses som ydrestyret, men derimod som et selvstændigt individ, der sammensætter sin stil, som han eller hun vil. Med udgangspunkt i den unge kvinde Pernille eksemplificerer Buhl levemærket:

Pernille er det, den franske antropolog Claude Levi-Strauss kalder for en bricolør. Et menneske, som sammensætter sin egen stil ud fra mange forskellige stilarter. Hun sammensætter brands på måder, som det falder hende bedst. Det er en måde at lave den del af hendes liv på. Og heden brands bliver dermed til levemærker. (Buhl, 2005, side 33)

Forbrugeren er i dag ikke et produkt af ydre brandværdier, men et produkt af sit eget liv. Valg af brand siger noget om, hvem man er. Når forbrugeren selv sammensætter sine brands, som han eller hun vil, er det nødvendigt at tænke anderledes. For forbrugeren – eller vælgeren for den sags skyld – lader sig ikke

spise af med tomme løfter. I dag vælger og vrager vælgerne mellem partierne alt efter, hvilket parti de kan identificere sig med. Det er ikke muligt på samme måde som tidligere at sætte vælgerne i boks. Brands skal derfor være eksponent for en idé, som vælgerne kan bruge i deres liv. For hverken brands eller vælgeren er statistiske. Den kernevælger, du tror, du har fat på, kan stemme på et andet parti i morgen. Buhl mener, at vi har brug for idéer, som vi kan leve vores liv med, fordi

(...) vi har mistet så mange traditioner og plejer som retningsgivere for vores liv, at vi møder morgendagen med en højere grad af ubestemthed end nogensinde. Vi er mere fælles om at være ubestemte og posttraditionelle, end vi er isolerede og individualistiske. Det betyder, at der kommer en ny efterspørgsel efter idéer. På nye traditioner og nye plejer, som kan være med til at skabe mening og overskuelighed i forbrugers verden. (Buhl, 2005, side 96)

Brands er vores tids svar på traditioner. Vi lever vores liv med dem, støtter os til dem og bruger dem til at forstå os selv og omverdenen. Der er brug for overskuelighed og mening i et samfund, som ikke på samme måde som tidligere er bestemt af "plejer" og "traditioner". På en eller anden måde skal der ske en selektion, og her er det så, at brands kommer ind i billedet. De afgrænser en selektion og definerer idéer, som brugeren så kan leve sit liv med. For at et parti som eksempelvis Det Radikale Venstre kan være et brand i Buhls forstand, må det udvikle sig i takt med vælgerne og give dem idéer, de kan identificere sig med. Det sker ved, at partiet forandrer sig og udvikler sig i fællesskab med vælgerne. Det er dog ikke ensbetydende med, at Det Radikale Venstre blot skal give afkald på sin ideologi for at lade vælgerne tage over. Det handler derimod om, at vælgerne skal have lov at se sig selv i ideologien ud fra deres egne individuelle forståelser:

Brands bliver kun populære, hvis de rækker ud over sig selv og udtrykker idéer, som forbrugerne kan se en mening i at tage til sig. Og de bliver kun ved med at være populære, hvis

de udvikler sig diskontinuert. Med nye idérige eksempler på, hvordan brandsene kan være med i nye sammenhænge. (Buhl, 2005, side 24)

Et brand skal altså være åben for udvikling, så det ikke bliver statisk. I klassisk brandingforståelse har der været en tendens til at stå for det samme hele tiden ud fra en hypotese om, at det giver troværdighed. Det giver stabilitet, og det er det, brugerne vil have. Det samme har også været tendensen i den politiske verden. Først siger vi, hvad vi vil. Så går vi til valg. Og så udfører vi det, vi har aftalt. Denne tilgang til branding holder da også et stykke hen af vejen. I hvert fald så længe vælgerne finder brandet relevant og troværdigt. Men vælgerne udvikler og forandrer sig, og derfor må brandet gøre det samme. Det nytter ikke, at man fortsætter med at udtrykke det samme igen og igen og igen, da det i et samfund under konstant forandring vil miste en del af sin gyldighed og værdi i nye situationer.

At stå for det samme hele tiden har værdi, så længe tiden er den samme. For at opnå succesfuld branding er det nødvendigt at knopskyde med nye idéer og udtryk. Bringe det uforudsete i spil. Det der ikke nødvendigvis forventes fra netop det brand. Man skal hele tiden tage udgangspunkt i brandets værdi, men det må ikke være kontrolfikseret. Det er sjældent, at et brand har held med at være lukket for dialog og engagement. Det, et brand opnår sejre med, er ofte også det, brandet dør af, hvis det ikke udvikler sig. Det kom eksempelvis til udtryk, da George W. Bush blev ved med at tale om truslen mod Amerika, alt imens Obama fortsat vandt frem ved at tale om "the audacity to hope". I stedet for at køre videre i en gammel travet, tænker Obama fremadrettet. Et brand skal derfor være udviklingsorienteret og åbent for dialog. Det skal være lærende.⁵⁰ Lad os se nærmere på hvad det vil sige.

⁵⁰ www.buhl.dk/blog/?p=228

Det lærende brand

At et brand skal være lærende handler om, at det skal kunne byde sig til ved at være i stand til at forandre sig i takt med, at forbrugerne og omverdenen forandrer sig. Helt konkret sætter Buhl disse ord på et lærende brand:

Jo mere interaktion mellem virksomhed, brand og forbrugere omkring den fælles idé, jo bedre. Det lærende brand handler ikke om at opbygge et ganske bestemt brandimage. Men om at eksponere idéer, som virksomheden og forbrugerne kan dele og udvikle et fælles liv med. (Buhl, 2005, side 114)

Interaktion med brugeren – hvordan han eller hun lever med den idé, som brandet står for – er kodeordet i forhold til at blive lærende. Det er nemlig brugeren, der lever med idéen, og derfor er det også brugeren, der ejer brandet og ikke den virksomhed eller organisation, som tilbyder det. (Ibid., side 22) Det giver ikke mening, at man som brandansvarlig forsøger at styre de måder, brugerne bruger idéerne på – for det kan simpelthen ikke lade sig gøre. Brugere kan ikke styres, men vælger den idé, som passer bedst til den måde, de lever deres liv på. Men partier er ikke korporationer, der som McDonald's kan begynde at sælge gulerødder og salat, fordi forbrugerne ønsker sundt mad. Det Radikale Venstre skal naturligvis forholde sig autentisk til samtidens problemer i forhold til de værdier som partiet står for, og ikke lade sig styre af mediedagsordener og den vej vælger blæser⁵¹. Det er dog ikke ensbetydende med, at partier ikke kan tage ved lære af tankerne bag det lærende brand. Det handler for partier om at tænke i nye måder at vise deres grundholdninger på.

Tanken om forbrugernes egenrådighed og samtalens værdi er Buhl ikke alene om. I 'Cluetrain Manifestet' fremlægger fire autodidakte web-formidlere deres bud på, hvordan det 21. århundredes enorme medieudbud påvirker forbruger-

⁵¹ Læs eksempelvis analysen af SF's store fremgang i Appendiks B for en uddybelse af dette perspektiv.

ne og det konsumerende marked, som formidlingen foregår i. I manifestet fortæller de fire forfattere, hvordan de – hver for sig og på baggrund af adskillige års erfaringer – oplever, at de nye digitale medier har forandret markedsformidlingen til ukendelighed. Drengenes postulat er simpelt: Vanetækning bør gemmes væk, og i stedet bør virksomheder, offentlige institutioner, politiske foreninger og så videre åbne deres øjne for, at forbrugeren – som følge af de nye frie medier – ikke kan styres. Derimod bør man som formidlende organisation i stedet tænke hen i mod at være aktivt medvirkende eller skabende af den meningsudveksling, der vil finde sted under alle omstændigheder.

Hvad skal man så gøre ved det? Det er nemt nok: Brænd den vanestyrede forretning af. Bryd den ned. Afspær området. Byg barrikader. Gør kampvognene ukampdygtige. Vælt statuerne af helte, der har været glemt alt for længe. (...) budskabet har været det samme hele tiden, fra Paris i 1968 til Berlinmuren, fra Warszawa til Den Himmelske Freds plads: Giv folk frihed. Luk vinduerne op og skru op for lyden. Hvis vi laver tilstrækkeligt meget larm, vil CNN måske lave en reportage om det. (Levine m.fl., 2001, side 37)

Du vil sandsynligvis genkende retorikken i det fremhævede citat, som bærer præg af samme emancipatoriske appel og optik, som vi tidligere har set Marcuse lægge for dagen. Og ganske rigtigt kan internettet med dets ustyrlige væsen også ses som det medie, der besvarer vores egne og Marcuses bønner. For med internettet opnår det ”almindelige” menneske muligheden for at komme frit til orde og derved reducere den tekniske fornufts utrolige magt. På internettet er der kun få eller ingen regler for, hvad der må udtrykkes, og hvad man må udtrykke tilslutning til, hvilket ifølge Cluetrain Manifestets ophavsmænd har eller vil medføre den frigjorte tanks revolution.

Internettet er oprørsk i sin natur. Det underminerer den tankefulde respekt for central autoritet, hvad enten ”autoriteten”

er den pæne, ensartede stemme, vi hører i tv- og radioreklamerne, eller den sleske retorik vi finder i virksomhedernes årsrapporter. (Levine m.fl., 2001, side 36)

Et bevis på, at internettet rummer en del af svaret til opgøret mod den repressive tolerance, finder vi på den anden side af Øresund, hvor det såkaldte 'Piratparti' – hvis væsentligste politiske princip er at opretholde internettets frihedsideal – har vundet så stor vælertilslutning, at de svenske vælgere for nylig tildelte partiet to mandater ved EU-valget. Det svenske parti slog sig særligt op på at diskutere rammerne for fildeling på det globale net, der for kort tid siden var blevet indskrænket af de europæiske myndigheder, der havde lukket ned for en hjemmeside, der linkede til steder på nettet, hvor brugere kunne hente ulovlige filer, som eksempelvis populære musikalbums, de nyeste film og så videre. Piratpartiets indvending i mod denne indskrænkning gik især på, at lukningen af fildelingsportalen kunne ses som starten på en frihedsinddæmmende glidebane, der i sidste instans truede internettets emancipatoriske natur gennem censurering.⁵² Hvis ikke internettet forbliver frit for alle, vil vi igen være bragt tilbage til den mediestilstand og monopolisme, inden det for alvor, som Marcuse ønskede, havde frigjort mennesket fra de etablerede værdinormers instrumentelle fornuft.

Vender vi i mellemtiden tilbage til Buhl og Cluetrain Manifestet, er der noget, der tyder på, at idealerne om fri debat og åben samtale ikke repræsenterer nogen nyhed for Det Radikale Venstre. Det ser vi, idet partiet som bekendt har etableret webportalen Radikale.net for netop at åbne for en fri meningsudveksling om blandt andet partiets politik og meget andet. At partiet allerede har fået øjende op for erkendelsen om, at på nettet kan brugerne ikke styres, og at man derfor ligeså godt kan involvere sig i debatten, ser vi dog ikke som nogen inddæmning af vores kreative muligheder. For uden denne indledende erkendelse fra partiet ser man alt for

⁵² <http://www.piratpartiet.se>

ofte involverings-, lærings-, og web 2.0-projekter dø ud eller endda give bagslag. Siden opstarten af de første sociale medier er profetierne om det potentiale, de nye medieplatforme rummer, blevet pumpet ud fra reklame- og kommunikationsbureauer til sultne og opmærksomhedssøgende organisationer. Særligt har man siden opblomstringen af portaler som Facebook og Twitter set en eksplosiv interesse for at begå sig virtuelt, således har en hver politiker og offentlig person enten sin egen profil og/eller en dedikeret fanside på eksempelvis Facebook. Alt sammen iværksat under det postulat at det er her, fremtiden ligger. Det er dog et postulat, hvis entydige forudsigelse vi har tænkt os at anfægte og nuancere. Den optimale anvendelse af de nye medier ligger netop ikke blot gemt i idealet om at kaste sig ud i en lærende samtale med internettets autonome brugere. Den ligger derimod i handlingen af at gøre det. Alt for mange gange ses der – qua de nævnte bureauers ustandselige oversalg af medieløsninger – eksempler på, at politiske organisationer og virksomheders tilstedeværelse på nettet mest af alt kan siges at være pseudo-dialogisk (ja, måske endda monologisk) af natur. En pointe som tre specialekollegaer fra Roskilde Universitet også har lagt mærke til i deres analyse af det politiske parti, SF's, anvendelse af de nye sociale medier. I en kronik i Dagbladet Information langer Søren Lerche, Lars Olsen og Laura Bolt Sørensen med udgangspunkt i kommunikationsspecialet ud efter den tilsyneladende gængse forståelse af webdialog, idet de antaster SF for ikke at anvende de sociale medier til at skabe samtale og derved bryde med partiets ideal om at gå på to ben. Det vil sige at sammenkoble arbejdet på Christiansborg og i byrådene med befolkningens aktiviteter. I kronikken skriver de:

SF kan bruge de sociale medier til at fastholde både dets nye og gamle medlemmer, til at inkludere, opbygge relationer og mobilisere både partimedlemmer og de mange danskere, der ikke er medlemmer af SF men måske kan identificere sig med nogle af SF's mærkesager. I dag bruger SF kun de sociale

medier til envejskommunikation. Her kan SF lære meget af Obama-kampagnen. Men der er brug for en nytænkning af den politiske kommunikation. (Information, 09.07.09)

At involvere og skabe samtale, i mens man selv parteciperer, kan altså være lettere sagt end gjort. I henhold til nærværende analyse er det dermed også væsentligt, at vi – i udviklingen af de kreative indspark til Det Radikale Venstre – ikke glemmer lektien om, at det at involvere forudsætter, at man også gør det. I henhold til denne observation slutter specialegruppen fra RUC kronikken med det buhlske læringsideal om, at man skal vise sig villig til at flytte sig med brugerne. I kronikken forklares, hvordan potentialet for at iværksætte en bevægelse, der konstant udvikler sig, forudsætter konstant nytænkning i forhold til det, man ønsker at diskutere. Ensidig enkeltsagsorientering kan ifølge de tre RUC-studerende nemlig have den uheldige konsekvens at passificere brugeren og derved gøre organisationens bestræbelser nytteløse. (Information, 09.07.09). De skriver:

En netværksorganisation binder enkeltsagsgrupperne sammen i et fællesskab. Svagheden ved det individualiserede fællesskab er, hvis der ikke er en gensidig erkendelse af dets styrke og kvalitet. Hvis man ikke accepterer grundlaget for fællesskabet, web 2.0 grundpræmissen, som gør at netværksorganisationstanken udfolder sig, så mener vi ikke, at det vil fungere. SF skal acceptere potentialet i enkeltsagerne, græs-rødderne og individualismen, og samtidig skal individerne have blik for værdien af at indgå i og være underlagt nogle overordnede rammer, der vil styrke deres politiske engagement og aktiviteter. (Information, 09.07.09)

Ifølge RUC-gruppen forpligter de nye medier altså både brugeren og organisationen til at deltage i at skabe den aktive interaktion. På samme måde, som da Obama under den amerikanske valgkamp udnyttede de sociale medier på en måde, der involverede vælgerne til at deltage aktivt og således få en bid af et ejerskab i kampagens udvikling, vil vi tilstræbe et

kommunikativt løsningsforslag, der retter sig i mod øget inddragelse og nærvær, når Det Radikale Venstre skal fremlægge sin NPM-bekræftende politik.

But wait there is more...

Ifølge Buhl skabes det vedvarende slægtskab til brandet ikke alene i gennem samtale, for hvis ikke den bagvedliggende strategi knyttes op om en idé, mister den sin relevans også for vælgerne. Og netop idéen skal udtrykkes i alt, hvad brandet er eksponent for på samme måde, som Obamas kampagne havde ”forandringer” som sin idé.

Det vigtige for et lærende brand er, at idéen altid er en del af de produkter eller tiltag, som der bliver skabt i brandets navn. Tryk er eksponent for idéen ’Det handler om at være Tryk’, og derfor er det vigtigt, at den er med i alt, hvad Tryk laver. Det går altså ikke, at de begynder at lave noget som strider imod idéen, men det betyder ikke, at de kun skal sælge forsikringer. Tværtimod. Når de tilbyder førstehjælpskurser, opsætter plakater med baderåd og sætter livreddertårne op på strandene, opfører de sig lærende i forhold til deres idé. (Buhl, 2005, side 121) De bevæger sig ind på andre domæner, end de plejer, og laver dermed en diskontinueret forandring – men stadig inden for rammerne af idéen om at være tryk-leverandør. Det gør ifølge Buhl Tryk til et stærkt brand.

Pointen er nemlig, at et stærkt brand, er et brand, som er levende i sin samtid, ikke er en museal genstand, som læner sig op ad en gang for alle bestemt brandmanual eller et en gang for alle bestemt værdisæt. (Buhl, 2005, side 110)

De samme tanker kan overføres til politik, som Obama eksempelvis gør det ved at gøre ”forandring” til en gennemgribende idé for alt, hvad han arbejder med. Hvis Det Radikale Venstre skal skabe en modmagt til NPM eller skabe mere tillid til den offentlige sektor og dens ansatte, er det essentielt, at partiet har en overordnet struktur inden for den diskontinuerlige kurs. De kan skabe tiltag, der kan appellere til forskellige grup-

per af befolkningen, og derigennem gøre sig interessante for den enkelte og dermed styrke sig selv gennem den overordnede idé, der skaber sammenhæng gennem forskellige tiltag. Idéen om at skabe modmagt til NPM kan altså foregå gennem traditionelle kampagner såvel som sociale medier, events, i politiske debatter eller gennem en styrkelse af den offentlige ansattes mulighed for selv at etablere en modmagt. Det lærende i Buhls brandforståelse ligger netop i, at brandet skal tilbyde læring til sine brugere, samtidig med at brandet skal lære af sine brugeres måde at leve med brandet på. Det er herigennem, at forbrugerne kan nås. Det er i gennem brandets tilbud, at forbrugeren bliver motiveret til at benytte det. Det handler om at nå ud til forbrugeren ved at:

Lave en læringsproces, hvori [der] både indgår produkter, måden at bruge dem på, måden at tale om dem på, og måden at dele dem med andre på. (Buhl, 2005, side 63)

Idéen er altså at finde koncepter, der kan iværksættes i praksis og opfylde de mål, et brand har for at kunne markere sig som lærende. Et eksempel på dette finder vi blandt andet hos den syvdobbelte vinder af cykelløbet Tour de France – amerikaneren Lance Armstrong. Lad os tage et kig på hvad Armstrong og en række andre forbilledlige eksempler kan tilføje af indsigt.

Livestrong, Moonwalk og fortællingen om de materielle goder

For få år siden var kampen mod kræft noget, der mest af alt handlede om sygdom, sygehuse, kemoterapiens følgevirkninger og en alt for tidlig død. Men det ændrede Armstrong, der selv havde kæmpet en lang og sej kamp mod sygdommen. Han rejste sig fra dødslejet, vendte tilbage til cykelsporten og vandt efterfølgende Tour de France syv gange i rap. Armstrong er om nogen personificeret ved løbets gule førertrøje. Hele den hype, der var omkring Armstrongs personlighed i de år, bragte han med ind i kampen mod kræft ved hjælp af sin velgørenhedsorganisation, Livestrong.com. Han

solgte tonsvis af små, gule gummiarmbånd til en dollar stykket, der gik ubeskåret til Livestrong-fonden. Armbåndet gik hen og blev en sand modedille, fordi det tilbød folk en idé, de kunne leve deres liv med, samtidig med at bærerne kunne vise folk omkring dem, at de støttede kampen mod kræft på en smart og moderigtig måde. Nu er Armstrong vendt tilbage til cykelsporten og ligger i skrivende stund nummer tre i Tour de France, og det vil næppe mindske hypen om Livestrong.com. Armbåndene er dog ikke så populære mere, til gengæld har Armstrong blandt andet lanceret Livestrong-solbriller i samarbejde med brillegiganten Oakley, og Livestrong.com er blevet en kæmpemæssig internetportal, der ikke bare handler om sygdom og kræft, men hvor folk fra hele verden kan lære om sundhed og interagere med hinanden gennem de indbyggede kommentarfunktioner. Kampen mod kræft er flyttet ind i nye fysiske og sociale rammer og er i høj grad blevet personificeret ved hjælp af Armstrongs gule trøje. Det kan man også læse på de franske landeveje, når Tour-feltet kører forbi. I stedet for at hylde amerikaneren ved at skrive "Armstrong" på asfalten, er det blevet kutyme at "tagge" vejen med "Livestrong" med brandets gule bogstaver.⁵³

Et andet eksempel på inddragende og involverende kommunikationsrammer finder vi på hjemmesiden EternalMoonwalk.com. Den 25. juni 2009 lukkede popsmeden, Michael Jackson, sine øjne for sidste gang, da han sov ind som følge af hjertestop. Jacksons musik har berørt millioner af mennesker med en sand stjerneparade af internationale hits igennem fire-fem årtier. Dødsfaldet kom derfor som et tragisk chok for rigtig mange mennesker. Det skulle dog alligevel ikke vare længe, inden kommercielle kræfter fik købt aktier i kunsternes alt for tidlige død, hvilket udløste et sandt kommercialiseringshelvede, hvori selv virksomheder og privatpersoner, der aldrig havde haft nogen relation til Jackson, ikke så sig blege for at lukrere på sangerens død.

53 Læs mere på www.livestrong.com eller www.twitter.com/lancearmstrong

Med alt fra tv-udsendelser til nye pladeudgivelser og så videre lukrerede omverdenen på alverdens Jackson-orienterede initiativer, hvorfra langt de fleste udelukkende kan ses som et forbillede på, hvordan man snylter på noget så tragisk som døden. Et af disse initiativer skilte sig i mellemtiden ud. På hjemmesiden EternalMoonwalk.com lancerede det (i globalt henseende) lille pladeselskab 'Studio Brussel' en hyldest-side til et af Jacksons største kendetegn – den legendariske 'moonwalk'. Studio Brussel opfordrede folk fra hele verden til selv at optage deres egne moonwalk-videoer. Det startede en sand lavine af indlæg. Hvert af disse videoklip blev sat til at køre horisontalt fra højre mod venstre i forlængelse af hinanden over skærmen. En virtuel metertæller blev sat på, og vupti havde pladestudiet skabt 'The Eternal Moonwalk'. Om moonwalken på hjemmesiden i virkeligheden vil vare for evigt er nok tvivlsomt, men indtil videre har cirka 1.500 mennesker moonwalket mere end 4,5 kilometer henover Studio Brussels hjemmeside.⁵⁴

Et sidste og måske mere lærende eksempel finder vi på hjemmesiden StoryOfStuff.com, der kort fortalt er en hjemmeside, der lærer brugeren, hvor "stuff" (læs: materielle goder) kommer fra. Det særlige er i mellemtiden ikke læringen eller den klimavenlige idé, der forsøges fremmet på hjemmesiden, men derimod formen hvorpå læringen og interaktiviteten finder sted. Stop selv op, tag et kig på siden og lad dig rive med af speakeren, Annie Leonards, rundtur i den vestlige verdens skræmmende, kommercialiseringskultur. Her bemærker du måske, at indlæring siden tager form ved på mange måder at minde om en almindelig forelæsning. Denne forelæsning er blot suppleret med den digitale verdens interaktivitet. Ved at klikke på "tavlens" forskellige elementer gør sidens opbygning dig i stand til at navigere frem og tilbage i historien samt indhente konkret viden om den sekvens af historien, du er interesseret i. I forlængelse heraf opmuntres brugeren tillige

54 www.eternalmoonwalk.com

til at "take action" i mod den fortælling, siden præsenterer, ved at støtte op om en eller flere af de græsrodsorganisationer, der står bag siden. Samtidig finder du på siden yderligere referencer til, hvordan du selv kan gøre en forskel ved enten at slutte op om sidens mission og sprede budskabet ved at hente filmen og vise den til andre eller maile informationer til bekendte.⁵⁵ Alt i alt kan hjemmesiden og dens snedige brug af webmediets muligheder ses som et oplagt forbilledligt eksempel på, hvordan man med få virkemidler kan kommunikere selv den mest komplekse fortælling uden at tabe tilskueren på gulvet.

4.3. Opsamling

I kapitlet har vi fået en række indsigter i, hvordan man kan bedrive politisk og idealistisk kommunikation.

Vi startede i det satiriske hjørne og lod os inspirere af The Yes Mens identity snatching af en stor, anerkendt avis. Derefter tog vi længere tilbage i historien og stiftede bekendtskab med blandt andre Swift og hans kannibalistiske historier, der rystede borgerskabet i 1700-tallets Irland, og som stadig fornøjer eller forarger – alt efter mængden af humoristisk sans – folk i dag. Vi så blandt andet også nærmere på Novellos såkaldte Lazlo-breve og funderede over, at der kunne være nogle spændende bekrigelsesmuligheder i forhold til NPM-fortalerne ved at udgive sig for at være brændende fans af undervisningsministeren og hans politik og derigennem overdynge ham med fanbreve, hvori vi roser VK-regeringens hårdhændende politik over for folkeskolens stræktrøjeklædte lærdomshippier. Men det var ikke det hele. Vi drog blandt andet også en tur til USA med et par fyre, der ikke var helt så pjattede med Bush, som de gav udtryk ud for.

Turen gennem det satiriske univers har givet os blod på tanden til at forsøge at implementere nogle af de satiriske indsigter i den kommunikation, som vi udvikler i samarbejde med de radikale. Vi kan bestemt se nogle perspektiver i sati-

⁵⁵ www.storyofstuff.com

ren, som et dansk, politisk parti kan bruge i sine kampagner, og disse perspektiver vil vi komme nærmere ind på i det følgende kapitel.

Derefter hentede vi indsigter hos Buhl, Obama og i Cluetrain-manifestet. Her lærte vi, hvordan et politisk brand ikke længere er noget, man kan skabe udelukkende ved at klæbe valgplakater op i hver eneste københavnske lygtepæl. Politikerne er nødt til give vælgerne en idé, som vælgerne kan leve deres liv med. Brandet skal være lærende og være i stand til at forandre sig i takt med, at vælgerne forandrer sig. Det betyder dog ikke, at politikerne skal være populistiske. De skal bare være bedre til at tænke nye måder at vise deres politiske idé på. I Cluetrain-manifestet hentede vi den indsigte, at de nye medier gør det umuligt for virksomheder og også politiske partier at styre, hvad forbrugerne og vælgerne synes om deres brand. Derfor bør virksomheder og partier inddrage forbrugerne og vælgerne, så de aktivt kan være med til at skabe virksomheden eller partiets brand. Det er nogle af de indsigter, som vi vil gå videre med i det følgende afsnit. Lad os gå i gang med det.

Hvordan kæmper vi?

Med overskriftens spørgsmål når vi til fjerde og sidste fase i aktionsforskningscyklussens analysedel; netop fremførelsen af den kommunikative kontrastrategi og de bevidstgørende, kreative indspark, som de sidste mange siders opstilling af praksiskritiske teoremer har fordret.

Helt konkret vil vi i nærværende kapitel rykke nærmere på Det Radikale Venstre og undersøge, hvordan partiet kan forvalte et kommunikativt modangreb på det neoliberale NPM-projekt. Vi begynder på et metaplan, hvor vi fremfører vores tanker om den overordnede kontrastrategi, som, vi mener, partiet bør anlægge i kampen mod NPM. Herefter ser vi nærmere på den form, modangrebene kan tage under kontrastrategien. Disse modangreb er som nævnt et produkt af en kreativ proces, der ligger uden for specialets redaktionelle univers. I denne proces har vi med udgangspunkt i de forrige kapitlers indsigter og praksiskritiske teoremer ladet snakken gå, ideerne flyde og tankerne strejfe for derved at komme frem til en række indspark, som, vi mener, kan virke bevidstgørende og gavnlige, når Det Radikale Venstre skal bedrive kommunikativ krig i mod NPM-projektet. Hvorfor netop disse indspark er opstået i gruppens sammensurium, vil vi i lade stå udforsket hen og i stedet fokusere på det, vi ved; netop hvorfra idéerne finder deres inspirationelle ophav.

Men inden vi kommer så langt, bør vi endnu en gang påpege, at de fremsatte forslag ikke må betragtes som endelige, men i stedet bør ses som et indlæg til den kritiske og bevidstgørende diskussion, vi ønsker at tilvejebringe i den efterfølgende aktion med Det Radikale Venstre. Med andre ord er dette kapitel blot et oplæg til de praksiskritiske teoremer, vi efterfølgende ønsker at præsentere de radikale for. En præsentation, der forhåbentlig vil danne grundlag for en mere kvalitativ forvaltning af partiets og vores egen fremtidige kommunikative formåen i forhold til at forfølge specialets overliggende forskningsformål; at bekriige den tiltagende

NPM-tendens. Som vi tidligere fremlagde i afsnittet 'Et meto-disk afsæt' forudsætter en videre og mere konkret koncep-tualisering af en modkampagne en langt mere involverende aktionscyklus, hvori Det Radikale Venstre som praktikerne i kollaborationsmodusset opgraderes til en ligestillet udfyldel-se af rollen som forskere og omvendt. Lad os med disse ord kaste os over kontrastrategien.

5.1. Kontrastrategien

Første punkt på dagsorden i forhold til at etablere en kom-munikativ kontrastrategi er helt konkret at afgøre den idé, der skal være bærende i kampen. I nærværende aktionsforsk-ningsprojekt er det altoverskyggende og centrale element i strategien at fremvise NPM-tendensens fordummende natur og iboende modsætninger over for offentligheden.

Som vi så i afsnittet 'De radikale vil ikke være socialde-mokraternes logrende hale' har Det Radikale Venstre allerede orienteret sig mod den mistillid, som den offentlige velfærdar-bejder bliver mødt med på arbejdspladsen, og som tillige er en central og udslagsgivende del af det velfærdsafviklende NPM-projekt. En orientering vi i mellemtiden anfægtede som uam-bitiøs i forhold til at vinde vælgertilslutning, idet den ensidige kommunikation til den offentlige velfærdsarbejder ikke tog højde for det vælgerpotentiale, der ligger gemt i en kampag-ne, der fortæller den brede offentlighed om NPM-projektets overliggende mål og konsekvens; netop afviklingen af vel-færdssektoren.

Med dette in mente mener vi, at partiet i dets fremti-dige formidling bør klynge sig til velfærdsidealet. Det Radikale Venstre skal udbygge partiets kritik og afstandstagen til den offentligt ansatte velfærdsarbejders forringede arbejdsvilkår til også at omhandle en kritik af de velfærdsforringelser, der følger heraf. Offentligheden bør vide, at den råddenskab, der i øjeblikket flourer i den offentlige sektor, handler om mere end en række menneskers arbejdsvilkår. Den handler også om at sikre velfærden, så hver mand ved, at det ikke bare er én

selv, men også ens nabo, der har et sikkerhedsnet i form af en veludbygget velfærdssektor.

I den forbindelse vil vi i den bevidstgørende aktion med Det Radikale Venstre efterspørge og tilskynde, at partiet udbygger og tilretter sin ambition for tillidsprojektet til også at medregne de mange absurditeter, NPM-projektet indeholder, og tillige orientere sig mere i mod en referenceramme, der retter sig i mod velfærd i stedet for tillid. Et lille skridt i den retning kunne eksempelvis være ved – på samme måde som vi har gjort det i gennem dette speciale – konsekvent at kalde de ansatte i den offentlige sektor for ”velfærdsarbejdere” eller ”velfærdsmedarbejdere”. Derved foretager vi det, der i Thompsons begrebsapparat hedder en ’eufemisering’. Vi fjerner mulige negative konnotationer, som begrebet ’den offentlige sektor’ vækker hos især de neoliberale vælgere. I stedet lader vi begrebet med de positive konnotationer, som velfærdsbegrebet må afføde hos de 83 procent af vælgerne, der mener, at politikerne skal udbygge den offentlige sundhedssektor. (Politiken, 29.03.09) I den forbindelse kan vi også bruge den ideologiske strategi, Thompson kalder ’fragmentering’, til at skabe en forskel mellem de medarbejdere, der er ansat i den offentlige sektor, og de, der er ansat i den private sektor. Mens Det Radikale Venstre konsekvent bør kalde de ansatte i den offentlige sektor for ”velfærdsarbejdere”, bør de lige så konsekvent holde fast i, at privatansatte hedder ”servicemedarbejdere”. Deres job i den private sektor har nemlig intet at gøre med velfærd, og de kan derfor ikke få prædikatet ”privatansatte velfærdsarbejdere”. Med dette lille retoriske greb tydeliggør de radikale, at velfærd kun er noget, der kan fås i den offentlige sektor, og på den måde kommer vi tættere på kernen af, hvad der i virkeligheden er på spil i den NPM-inficerede offentlige sektor – nemlig manglen på velfærd.

Udover at foretage et mindre retoriske greb, der tydeliggør kontrastrategiens omdrejningspunkt, mener vi også, at Det Radikale Venstre skal stille sig i klar opposition til de neoliberale politikere og deres NPM-projekt ved åbent at erklære

krig i mod den instrumentelle fornuft gennem en skarp og vedvarende immanent kritik i mod NPM-systemets fordummende natur i alle henseender.

Som vi har vist i de forrige analyser, er det lykkedes NPM-fortalerne at få held med at indføre kontrol-, bureaukrati- og privatiseringshysteriet, uden kritikken fra offentligheden, oppositionen og medierne fik gjort kål på det. Med hjælp fra blandt andre Christopher Hood, Michael Jackson og Christoffer Green-Pedersen samt John B. Thompsons ideologikritiske strategier fandt vi frem til, at det tiltagende NPM-projekt, som oftest bliver opretholdt og sløret gennem brugen af en række ideologiske strategier. Som vi har vist, dækker disse tilsløringer over NPM-projektets iboende modsætninger – for som analysen af NPM i praksis påpeger, så medfører den neoliberale afbureaukratisering blot øget bureaukratisering på samme måde, som kvalitetssikringen blot udmunder i kvantitative standarder, der ikke kaster andet af sig end kvalitetsforringelser. Og vi kunne blive ved! Denne viden ønsker vi, at Det Radikale Venstre skal gøre brug af i forhold til at demaskere de neoliberales diskursive forvanskning af den kritik, man med rette kan rejse i mod NPM-projektet.

I henhold hertil er det derfor også væsentligt, at de radikale gør deres hjemmearbejde ordentlig og forbereder sig på at imødegå de strategier, som vi her i specialet har vist, at NPM-fortalerne angriber den offentlige velfærdssektor med. Når de neoliberale politikere ruller NPM-relaterede initiativer ud, bør de radikale, på samme måde som vi har gjort her i specialet, foretage en kort analyse af, hvilke angrebsstrategier fortalerne gør brug af for at opretholde røgsløret, der dækker over markedsstyringen og markedsgørelsens fordummende natur. På samme måde som et fodboldhold bør partiet naturligvis imødegå strategien – ikke blot for at undgå, at nogen løber nedenom venstre flanke, men også for, at partiet selv kan få banket bolden i kassen og igen komme foran på point.

Det Radikale Venstre bør altså hele tiden være klar til at skille de neoliberales argumenter ad og vise, at når forta-

lerne via unifikations- og dissumulationsstrategier glorificerer NPM-projektet, så er det i virkeligheden en tilsløring af projektets negative konsekvenser. De radikale skal stå klar med en kontrastrategi, hvor de udstiller NPM-projektets iboende modsætninger og gør viden om de diskursive forvanskninger til en central del af partiets modangreb. Eksempelvis kunne partiet i deres håndtering af regeringens såkaldte ”kvalitetsreform” have gjort en sag ud af at angribe tilsløringen af reformens egentlige formål; nemlig øget styring og kontrol af den offentlige sektor. På samme måde skal partiet gøre det klart, at når udlicitering og forfordeling af de private sygehuse udstilles som værende for alles bedste, er det blot et udtryk for endnu en diskursiv forvanskning af projektet, der skaber A- og B-hold. Tillige skal det stå klart, at idealet om samarbejde dækker over et totalitært styre, der medfører konkurrence og i værste fald mobning af konkulegaer, der i forlængelse af det hele risikerer at ende på den lukkede med stressforbrændinger af 1., 2., 3., eller 4. grad. Kort sagt skal de radikale være førende i kritikken af NPM-projektet, og de skal ikke være bange for at skrue op for retorikken og udnytte en hver chance for at revse NPM-projektet i pressen. De radikale kan eksempelvis lade sig inspirere af den fiktive avispåtale til de landssækkende dagsblade, der er at finde på de næste side.

Her i teksten skal vi i mellemtiden et smut forbi satiren og en række interaktive muligheder, som, vi mener, kan være behjælpelige med at kickstarte kontrastrategiens modangreb ved at skabe indsigt i den immanente kritik, man med rette kan rejse mod det neoliberale fyrtårn; NPM.

5.2. Det satiriske modangreb

I kapitlet ’Hvem kan vi lære af?’ forklarede vi, hvordan vi ser genren satire som en oplagt måde at rette et direkte angreb på den instrumentelle NPM-fornuft. En effekt vi naturligvis ikke vil snyde Det Radikale Venstre for at gøre brug af, hvorfor vores første kreative indspark også finder sit fundament i den satiriske genre. Inden vi dog helt forleder os til at foreslå, at

Påtale: Spring ud af kostumet, Lars

De seneste 100 dage har åbnet for mange spekulationer om Danmarks nye Statsminister. Hvad vil Lars Løkke Rasmussen? Vil han afvige for forgængeren? Springe ud i fuldt i flor og vise sig som en folkelig statsmand? Imens er sandheden blot, at Løkke Rasmussens sande jeg allerede har vist sig. Senest kom det til udtryk, da han forsøgte at tilsløre den kritik, der med rette kunne rejses imod ham i forlængelse af rigsrevisionens rapport om sundhedssystemet. Rapporten viste, at Statsministeren i sin tid som sundhedsminister havde sløset med økonomien og udbetalt mere end nødvendigt for at få private sygehuse til at varetage behandlingen af række danske venteliste-patienter. Statsministeren modværgede kritikken med ordene om, at han ikke havde brudt loven, og at der derfor – på samme måde som hans forgænger ville have sagt – ikke var noget at komme efter. Denne form for tilsløring af Regeringens sande intentioner fortæller mere om Lars Løkke Rasmussen, end man lige tror.

Lars Løkke Rasmussens håndtering af sagen viser nemlig, at han ikke vil holde sig tilbage for at vedligeholde det røgslør, som hans forgænger igennem længere tid har skabt og opretholdt. Gennem konstante og afværgende forvanskninger lader det til, at Lars Løkke Rasmussen plan – som var det hans forgængers – ikke afviger fra den plan, der kort sagt går ud på at markedsføre og -styre den offentlige velfærdsektor, som var det en møbelhandel. Eller sagt med andre ord er en plan, der går ud på afvikle den socialt retfærdige velfærd, alt imens de ved hjælp af tilsløringer og fordækte sandheder giver udtryk for, at sådan forholder sagen sig ikke. Men det gør den.

Ved at påfører sig en fåredragt har Lars Løkke Rasmussen og hans VK-regering haft held med at pådutte offentligheden en modsætningsfyldt logik, der kort sagt gør det muligt

for regeringen at give sig ud for noget andet, end den er. Vi er blevet givet løfter om mere velfærd, men oplever den som mindre tilgængelig. Vi er blevet lovet kvalitet, men da lægen, sosu-assistenten og læren skal skynde sig videre, får vi blot kvantitet. For også løfterne til dem der varetager velfærden er blevet brudt. Her er den offentlige velfærdsarbejder blevet garanteret mindre bureaukrati, men drukner stadig i papir. Velfærdsarbejderen og –kommunerne er blevet lovet selvstændighed, men kigges konstant over skulderen.

Tilbage står vi med en offentlig velfærdssektor, hvori stress, classeskel og skæve effektivitetsidealer viser, at intet i virkeligheden er, som det siges at være. Alt for længe har vi ladet det velfærdsafviklende projekt stå til. Alt for længe har vi ladet sandheden dække af Regeringens evige tilsløringer. Alt for længe har vi ladet ulven påføre sig sine fåreklæder til, at vi kan se, at han på samme måde som forgænger, er en farlig mand for den danske velfærd.

Påtalen er et fiktivt eksempel, udarbejdet af nærværende speciale-gruppe.

Marianne Jelved påbegynder en satirisk kædebrevsskrivning, eller at Margrethe Vestager udgiver sig for at være en højredrejet fundamentalist, bør vi dog skænke den politiske kontekst, Det Radikale Venstre kommunikerer i, en tanke.

Vi tilkendegav tidligere en særlig begejstring for den juvenalske satire, der, som du måske husker, gør en dyd ud af at udstille de etablerede magthavere gennem karikeringen og den satiriske spoofing. At kaste sig over en sådan genre rummer i mellemtiden en udfordring i forhold til den praksis, de radikale som et politisk parti befinder sig indenfor. Det er vanskeligt at forestille sig, at de forrige siders satiriske forslag nogensinde vil være realistiske at udføre for et seriøst politisk parti, uden partiet vil miste vigtig diplomatisk troværdighed blandt venner, fjender, medier og offentlighed. I den kreative proces er vi derfor også gået en stor bue uden om forslag, der kunne risikere at skæmme Det Radikale Venstres toppolitikeres troværdighed ved at fremsætte dem som satirikere frem for seriøse politikere og regeringsrevsere. I stedet har vi forsøgt at kreere en række forslag, hvori vi bevarer den satiriske disciplins styrke ved at fremvise NPM-projektets fordummende natur uden direkte at involvere Det Radikale Venstre i offentlighedens øjne. Selvom vi tilgår satiren varsomt, vil vi stadig præsentere et forslag, der kan ses som yderliggående i forhold til de gængse partipolitiske rammer. Et valg vi ikke mindst træffer, idet Det Radikale Venstre selv forklarer, at partiets kommunikative rammer kan anses som vidtgående inden for den politiske formidling, så længe det kan "rummes inden for partiets troværdighed." (Bilag 5, 36.15 min.) Et udsagn vi – i den kreative proces – har valgt at tage for gode varer, idet vi med vores kreative forslag vil sprænge rammerne for, hvad et "traditionelt" parti kan rode sig ud i. Nok om hvorfor og hvordan lad os se nærmere på de konkrete kreative indspark vi ønsker at fremføre for Det Radikale Venstre i den bevidstgørende aktion.

Opinionsgruppen: Stop velfærdshysteriet

Helt konkret fremsætter vi et forslag om, at partiet – på samme måde som The Yes Men og Danes for Bush – ned-sætter en gruppe af ukendte (måske yngre politikere eller hyrede skuespillere) til at etablere 'Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet'⁵⁶. Gruppens primære funktion er så at sige at "snatche" NPM-fortalernes identitet med det formål at bidrage til vidensdelingen om NPM-projektet ved at karikere den neoliberale "fjende". Karikeringen kan derved tydeliggøre den herskende fornufts instrumentelle natur. Udadtil tilkendegiver opinionsgruppens medlemmer, der giver udtryk for at have afsæt i diverse liberale tænketanke, at sammenslutningen skal ses som et udtryk for ønsket om et opgør med det konstante velfærdshysteri og fremanelen af den velfærdsfri minimalstat. Opinionsgruppens ypperste formål er derfor at argumentere for en øget privatisering af den offentlige sektor, der – som medlemmerne giver udtryk for – fungerer som en klos om benet på et frit og markedsstyret samfund. Og hvor (eller hvis) privatiseringen ikke er mulig, giver gruppen udtryk for et ønske om øget kontrol med, hvad den offentlige sektor bruger borgernes surtbetalte skattepenge på. Præcis som vi ser det i NPM-projektet, bør Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet være båret af en dyb mistillid til det offentlige velfærdssystem og de tilhørende velfærdsarbejdere, og derfor må gruppen fremføre ønske om øget udlicitering, kontrol og resultatorientering af og i den offentlige velfærdssektor. Med egen hjemmeside, foreningsbeskrivelse og direktør vil vi kort sagt opfordre Det Radikale Venstre til at lade gruppen springe ud i frit flor og så vidt muligt imitere

⁵⁶ Alternativt kan sammenslutningen naturligvis have en anden samlebetegnelse, som eksempelvis 'foreningen', 'tænketanken' eller 'aktionsgruppen'. Efter megen spekulation brændte vi i mellemtiden varm på betegnelsen 'opinionsgruppe', der kan ses som en selvopfundet hybrid af de gængse samlebetegnelser, der allerede florerer. Hvor opinion referer og konnoterer til sammenslutningens meningsfællesskab med tilpas distancering til den "røde" aktionsbetegnelse, referer gruppen til en forståelse af sammenslutningen som noget, der er mere mobilt og mere sammensat/udvalgt en end forening.

de formalier, der udgør en traditionel forening. Samtidig bør Det Radikale Venstre så vidt muligt forsøge at undgå, at opinionsgruppens virkelige og karikerende formål bliver afsløret offentligt, idet intentionen ikke er, at promovere Det Radikale Venstre direkte, men i stedet at medvirke til at skabe den røre i andedammen, der skal til for at aktualisere den dagsorden, Det Radikale Venstre i partiets ”gængse” kommunikative linje forsøger at fremme.

Opinionsgruppens autonomi og uafhængighed i forhold til de radikale partipolitiske interesser gør tillige den til en oplagt platform til at bryde alle rammer for politisk orienteret formidling gennem happenings og udsagn – dog inden for lovens rammer. Samtidig kan gruppen også iscenesættes til at have en række mere konspiratoriske ærinder som eksempelvis at være dem, der udnævner Det Radikale Venstre til den sande opposition til det markedsgjorte samfund. I appendiks B har vi lavet en mere omfattende analyse af SF’s vælgermæssige succes. Her pointerer vi, at én af grundene til, at Villy Søvndals gamle folkesocialister er blevet så populære er, at Anders Fogh Rasmussen og hans VK-regering udråbte SF som den egentlige opposition. Strategien var et forsøg på at drille socialdemokraternes Helle Thorning-Schmidt ved at overse hende i debatten. Strategien var smart, idet Thorning-Schmidt mistede vælgere. Problemet var bare, at Fogh Rasmussen dermed var med til at sende vælgerne direkte i armene på Søvndal, som måske er blevet endnu farligere for VK-regeringen, end Thorning-Schmidt nogensinde bliver. Hvis Opinionsgruppen: Stop Velfærdhysteriet udnævner de radikale til ”den egentlige opposition”, så er det vores håb, at Jørgen Vestager vil opleve noget af den samme succes som Søvndal. Hvordan gruppen helt konkret kan tilvejebringe nogle af disse initiativer, vil vi vende tilbage til i afsnittet ’Konkrete forslag til satiren’, hvor vi fremfører en række af de konkrete initiativer, den kreative proces har frembragt. Inden da skal vi her i teksten kigge nærmere på en mere presserende del af konceptforslaget; nemlig gruppens satiriske niveau.

Det satiriske niveau og retorikken bag

Et væsentligt element i planlægningen af en satirisk sekvens er satirens niveau. Det vil sige det niveau af seriøsitet, hvorpå man udstiller den imiterede eller karikerede – eller med andre ord ekstremiseringen af karikeringen. Som vi tidligere har set eksempler på, kan satirens intertekstuelle referencer operere på mere end ét niveau. Eksempel kan man på samme måde som med Danes for Bush forsøge at iscenesætte satiren i en subtil rolle, der for nogen vil virke reel ved første øjekast, men for andre i en anden kontekst vil virke dybt satirisk. Omvendt kan satiren også have en så ekstrem funktion, at den i mange tilfælde vil blive genkendt som værende ikke sand. Dette ses eksempelvis, når deltagere i et skjult kameraprogram begynder at kigge efter kameraer eller kort efter afsløringen udbryder ”jeg vidste, der var noget lummert på færde!” En situation, der kan gøre den udstillede usikker eller mistænksom og derved have mindre tilbøjelighed til at sænke paraderne, hvilket Det Radikale Venstre ikke må lade ske.

Det forekommer os derfor naturligt at tilføje den satiriske karikering af NPM-fortalerne et imitationsideal, der retter sig mod så vidt muligt at imitere NPM-fortalerne samt tilføje et strejf af absurditet, uden at etableringen af opinionsgruppen vil blive genkendt som spoofing. I den forbindelse kommer vores tidligere analyser af NPM-fortalernes brug af ideologiske angrebsstrategier os til gode. Gennem analysen har vi netop vist og lært, hvordan fortalerne for privatiseringsprojektet har haft held med at skabe og opretholde et billede af NPM som et fornuftigt løsningsalternativ. I afsnittet ’Men hvordan kunne det gå så galt?’ undersøgte vi hvilke ideologiske greb, fortalerne primært gør brug af, når kritikken af NPM-projektet skal afværges. Med den viden in mente forekommer det ligetil blot at lade den satiriske gruppes medlemmer imitere fortalerne egen strategier og skrue en anelse op for retorikken, når gruppen fremlægger sin velfærdsafviklende dagsorden for omverdenen. I Konservativ Ungdoms presseudmeldinger finder vi et udmærket eksempel på, hvor meget vi kan stram-

me retorikken. Den politiske ungdomsorganisation har flere gange haft held med at komme i medierne med dybt usympatiske budskaber som eksempelvis, da de foreslog at afskaffe stemmeretten for mennesker på overførelsesindkomst⁵⁷ eller da de fremførte, at ulighed er fantastisk for alle.⁵⁸ De to eksempler fortæller os, at pressen er lydhør over for det ekstreme, og at opinionsgruppen kan og skal skrue forholdsvist højt op for retorikken for at blive genkendt som satirikere.

I den forbindelse vil det være oplagt at karikere fortalernes brug af ideologiske strategier ved at lade opinionsgruppen og dens medlemmer anvende strategierne i en så karikeret grad, at hvad der for os længe har været soleklart også vil forekomme tydeligt hos blandt andre den opinionsdannende offentlighed; medier og den udslagsgivende vælgerskare. Eksempelvis kunne foreningens direktør forsøge at få medieomtale i forbindelse med en kommentar til avisartiklen om socialrådgiveren, Charlotte Storm, og det nye reglement, der påbød Charlotte og hendes kollegaer at gennemgå syv års fraværslister. Direktøren kunne på en helt absurd måde tage afstand fra velfærdsarbejdernes trængsler ved åbent at kategorisere deres kritik som ”klynkeri”. Han kunne eksempelvis sige:

Jeg synes da heller ikke, at det er særlig sjovt, at vi skal rende rundt og bruge en masse ekstra ressourcer på at gå og dobbelttjekke en masse sagsakter i socialforvaltningernes støvede arkiver. Men faktum er jo, at det er nødvendigt. Hvis grædekonerne i den offentlige sektor havde lidt mere travlt med at gøre deres arbejde ordentligt første gang i stedet for at gå og klynke over, at regeringen interesserer sig en smule for deres arbejde, så havde vi ikke noget at snakke om. Så ville alt fungere til UG, kryds og slange, og de sløveste nydanskere ville få det skub, som de jo i bund og grund også selv ønsker.

57 <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-23282148.html>

58 <http://www.konservativungdom.dk/holdninger-og-debat/artikler/ulighed-er-fantastisk-for-alle/>

På en og samme gang kan gruppen i gennem satiren karikere samtlige af de ideologiske strategier, som NPM-fortalerne gør brug af. I udtalelsen findes der således både fragmentering i form af betegnelsen ”grædekonerne i den offentlige sektor”, legitimering i form af tekstens rationalisering ved at pege på, at medarbejdernes ”klynkeri” medfører, at de ”ikke gør deres arbejde ordentligt”, og at der dermed ”er noget at snakke om”. Derudover findes der også reifikation i form af udtalelsen ”det er nødvendigt”, unifikation i form af udtalelsen ”så vil alt fungere” og dissimulation i form af, at den stupiditet, som socialrådgiverne adresserer, overhovedet ikke bliver italesat i direktørens kommentar.

Opinionsgruppen bør dog rette en særlig opmærksomhed i mod anvendelsen af den ideologiske strategi dissimulation, der søger at etablere og opretholde relationer af dominans ved at lade dem være skjult, afvist, tilsløret eller ved at blive repræsenteret på en måde, der afleder opmærksomheden fra eksisterende relationer eller processer. En fejlkarikering af denne strategi kan nemlig risikere at bidrage til en øget fremanelse af NPM-projektets legitimering i offentligheden, og ikke, som det er gruppens virkelig formål, at bidrage til tydeliggørelsen af det, der NPM-fortalerne forsøger at tilsløre. Ved selv at anvende den ideologiske strategi i praksis risikerer gruppen at ryge med på de neoliberale NPM-fortaleres galej og derved bidrage til den egentlige tilsløring, der finder sted. Gruppens ophavsmænd bør derfor også være særdeles omhyggelige i de karikeringer, hvor netop NPM-fortalernes tilsløring udstilles. En sådan omhyggelighed kan eksempelvis vises ved at tydeliggøre tilsløringens absurditet, således at dens tilslørende effekt afsløres og for offentligheden kan ses som et tydeligt forsøg på en tilsløring. Lad os konkretisere med endnu et fiktivt eksempel fra en anden kendt sammenhæng. I sagen om universiteternes nye resultatsystem og professorernes raseri over samme, kunne den satiriske gruppes direktør eksempelvis udtale at:

Det undrer mig, at etablerede og intellektuelle professorer kan fare sådan i flint over de her nye resultatlister. De er jo blot en del af en helt naturlig udvikling. Jeg er klar over, at fløjlsjakkerne på universiteterne nogle gange har lidt svært ved at følge med udviklingen. Men resultatstyring har jo til alle tider vist sig som en fordel for alle parter. Folk bliver mere effektive med en lille smule sund konkurrence – og det skaber også god team spirit blandt medarbejderne. Det kan du se på et hvilket som helst key account manager-team i den private sektor. Medarbejderne nyder jo at slås for de bedste salgstal. Hvorfor kan universitetsprofessorerne så ikke også? De burde hanke lidt op i sig selv og se at komme med os andre ind i det 21. århundrede. Her bliver man belønnet for resultater, ikke for pyller.

Det absurde ved ovenstående eksemplificering er således ikke selve ytringen, men mere det faktum, at direktøren for Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet egentligt ikke italesætter det problem, der tages op i artiklen (listernes stupide belønningskriterier), men i stedet diskuterer det overliggende problem; resultatstyringen. Og han gør det selvfølgelig på en måde, så han fremstår så usympatisk, at selv Friedmann ville vende sig i graven. I et forsøg på at skabe flere eksempler har vi udarbejdet endnu en eksemplificerende påtale til de største dagblade med gruppen som afsender. Kritikken kan du læse på følgende sider. Her i teksten skal vi i mellemtiden se nærmere på nogle af de øvrige konkrete forslag, vi har til gruppens initiativer. Lad os se nærmere på dem.

Konkrete forslag

I det følgende vil vi fremføre en række idéer til konkrete tiltag, som den satiriske Opinionsgruppe: Stop Velfærdshysteriet kan iværksætte. Vi starter helt ved toppen; ved gruppens lancering.

For at gruppen bedst muligt kan imitere en reel forening, bør den følge en række formalier, der knytter sig hertil. Først og fremmest bør opinionsgruppen gøre sig selv synlig i gennem en ihærdig presseindsats, hvor opinionsgruppen får

Opinionsgruppen Stop Velfærdshysteriet: "Privatiseringen er nær"

Utallige landsdækkende medier (og ikke mindst de røde lejesvende fra DR) har den sidste tid stået på nakken af hinanden for at dække det fuldstændige tåbelige og opportunistiske angreb, som blandt andre Cafe Latté-kommunisterne fra Det Radikale Venstre har rettet mod landets statsminister, Lars Løkke Rasmussen.

Oppositionen raser over en rapport fra Rigsrevisionen, der blot illustrerer, at Løkke Rasmussen, i sin tid som sundhedsminister, har betalt mere end markedsprisen for statslige ydelser købt hos privathospitaler. Blandt anklagerne finder man yderligere beskyldninger om, at der skulle være blevet fortalt halve sandheder om indholdet af denne rapport, og at Regeringens medlemmer af Statsrevisionen skulle have hjulpet Løkke Rasmussen med at opretholde løgnet om indholdet.

Tåbeligt, tåbeligt, tåbeligt for der er i sandheden intet at skjule. Det, at der er betalt en smule ekstra penge til det private erhvervsliv, kan kun ses som et udtryk for, at vores Statsminister allerede i sine spæde ministerdage har turde træffe vanskelige beslutninger uden at afvige fra sit liberale ståsted. For selvom Løkke Rasmussens beslutning ikke er populær, er den nødvendig. Alt for længe har vi ladet stå til, imens vi er blevet tudet ørerne fulde om utopiske socialistiske idealer, som den eksempelvis den gamle skønsang om velfærd til alle. En skønsang som Løkke Rasmussens målrettede skridt imellemtiden markerer en omskrivning af. Velfærd bør netop være for dem, der vil arbejde og de, der vil betale. Det skal være slut med foræringer til dovne socialister og andre arbejdssky elementer.

Fordelsbehandling og et klart udtryk for øget og unødvendigt ressourcebrug blot for at opretholde øget privatisering,

råber de sure og udsultede kritikere i munden på hinanden når de langer ud efter Statsministeren. Imens tør ingen af dem erkende, at de ikke selv ville have det fornødne is i maven til at træffe de beslutninger, der skal til for at skabe udvikling. Tiden har igen og igen vist, at vi ingen veje kommer, med mindre initiativet lægges i det private erhvervslivs hænder.

På grund af kommunernes og regionernes inkompetence samt politikernes manglende vilje til at erkende tingens (s)tilstand, må vi skatteydere hvert år affinde os med at betale alt for meget for ydelser, vi skal være heldige for at få. Og medtænkes så oveni købet de enorme økonomiske indsprøjtninger, der hvert år bliver givet til den offentlige velfærdssektor, så forkælede sygeplejersker, pædagoger og lærer kan formøble vores surttjente skattekroner væk ved at dovne den, vælter kritikernes korthus først for alvor. Det er naturligvis ærgerligt for medarbejderne i den offentlige sektor, at kaffehyggeriet i personalestuer må ophøre. Men for os andre bliver det en befrielse endelig at se en smule aktivitet i velfærdssektoren, som følge af den konkurrence en øget privatisering vil medføre.

Med Løkke Rasmussens målrettede skridt mod at favorisere det private, ser vi endelig starten på en udvikling. Noget nyt og kraftfuldt, der vil gavne os alle. Med Løkke Rasmussens målrettede skridt kommer vi netop tættere på den private velfærd og derved enden af det velfærds-hysteri, der alt for længe har tudet vores øre fulde.

Påtalen er et fiktivt eksempel, udarbejdet af nærværende speciale-gruppe.

mulighed for at introducere sig selv i gennem gruppens missionstatement. I missionstatementet bør Det Radikale Venstre vægte at fremføre gruppens ophav som værende neoliberalt af natur, idet velfærdsmodstanderne heri præsenterer den afvikling af velfærdssektoren, som de ønsker at debattere. Gruppen bør åbent erklære, at deres dagsorden, som også navnet afslører, er at gøre op med ”det socialt orienterede velfærdshysteri, der alt for længe har fungeret som en klods om benet på det frie og markedsgjorte samfund.” Samtidig bør gruppen også erklære, at så længe danskerne må slå sig til tåls med at have en offentlig sektor, vil gruppen konstant søge at fremme initiativer, der ”kontrollerer og garanterer, at skatteyderne får fuld valuta for deres surtbetalte skattekrone.” Således bør gruppen i missionstatementet fremføre, at den vil slås for en konstant aktualisering af velfærdsydelsernes legitimitet og fungere som vagthund for sikringen af en effektiv og strømlinet offentlig sektor, der konstant vil blive forsøgt drevet til revision eller udlicitering. Inspireret af YouTube-filmen ’Lost Generation’ kunne gruppens missionstatement eksempelvis udarbejdes i samme stil som teksten i filmen; som en tekst der kan læses både forfra og bagfra med forskellig betydning. Den bagvendte betydning af teksten vil umiddelbart ikke komme til syne for hverken medier eller offentlighed, men med tiden kunne det være, at en eller anden opdagede mønstret, eller at Det Radikale Venstre i forbindelse med den eventuelle afsløring af gruppens sande identitet kunne sige: ”Vi skrev ikke noget, vi ikke mente. I læste det bare omvendt.” Hvis det skulle lykkes Det Radikale Venstre at udføre en sådan gemik, ville det uden tvivl tiltrække opmærksomhed. Skulle initiativet derimod ikke lykkedes, er intet dog tabt.

Gruppens hjemmeside, StopHysteriet.dk,⁵⁹ vil fungere som gruppens altoverskyggende hovedsæde. Her vil det fremgå, hvilke konkrete initiativer gruppen har iværksat. På hjemmesiden vil der tillige være en uddybende beskrivelse af

59 Og ja, domænet er ledigt.

gruppens formål, tilblivelse, medlemmernes baggrund og så videre. Som det eksempelvis er tilfældet med tænketanken CEPOS, så forestiller vi os, at gruppens vigtigste opgaver bliver at blande sig i debatten fra alle mulige vinkler. Enten kan gruppen, som det var tilfældet i den tidligere fremhævede dagbladskritik, selv gå ud og aktualisere dagsorden og bringe sin stemme på bordet ved henvendelse og udarbejdelse af egne indslag. Med en fornøden succes forventer vi i mellemtiden ikke, at der vil gå længe før rapportere og journalister landet over vil gøre brug af gruppens yderliggående retorik til at skabe konfliktstof til avisernes debatsider og i Tv-avisens samfundskontekstualisering på samme måde som det er tilfældet med Konservativ Ungdom. Denne status kan opinionsgruppen sandsynligvis opnå, hvis den eksempelvis i en debat om hospitalernes ventelister proklamerer, at man bør indkomstfordele hospitalernes ventelister således, at de rige, der bidrager med mest til samfundet, får den hurtigste behandling, mens de fattige, som ikke bidrager med så meget, bedre kan vente lidt længere – selvfølgelig med den unifikationsstrategi, der hedder, at ”det er for samfundets bedste!” Opinionsgruppen kan også stramme retorikken og foreslå, at alle offentlige ansatte bør bære en lille gul smiley på deres tøj (eller uniform), der er mere eller mindre sur alt efter den ansattes effektivitetsniveau. For som opinionsgruppe understreger med udgangspunkt i et sandt sammensurium af neoliberalisternes mest brugte ideologiske strategier, ”så bør forbrugerne naturligvis have mulighed for at se, om de henvender sig til en skatteyderbetalt dovenlars eller en ’public consultant’ på højeste niveau.”

Mulighederne for debatemner er mange, og hvis den nye opinionsgruppe fremtræder med en smule aggressivitet i sin saglighed, så vurderer vi, at der bestemt er gode muligheder for, at landets travle journalister vil give gruppen tale tid på stille dage, hvor de har svært at fylde Tv-avisen ud. Så ved journalisterne, at de kan tage et smut ind til midtbyen og møde opinionsgruppens direktør og få en god, konfliktuel hi-

storie ved blot at agere mikrofonstativ. Som nævnt bør gruppen også bruge sin taletid til at nævne Det Radikale Venstre som gruppens sande modpol. For som gruppen slår fast: ”så er der jo ikke nogen, der med rette kan tro på et ord af, hvad café latte-kommunisterne fortæller” eller ”tilsyneladende er Det Radikale Venstre efterhånden de eneste, der ikke tror på, at kvalitet kan måles og puttes på formel.” På den måde kan journalisten, der lige har ageret mikrofonstativ for opinionsgruppens direktør, lægge vejen forbi Christiansborg for en hurtig kommentar fra de radikale, inden turen går tilbage til redaktionen. På den måde er opinionsgruppen også med til at give Det Radikale Venstre taletid. Opinionsgruppens forargelse over de radikales politik vil tillige gøre dem til oplagte debattører på de radikales interaktive legeplads Radikale.net. Det kan måske få de radikale græsrodder til at sætte café latte fra sig og springe ind i velfærdskampen.

Til at supplere op om hjemmesidens debatstof bør gruppen naturligvis både være på Twitter og være aktive på Facebook og andre relevante sociale medier. Her vil gruppen ikke mindst have til opgave at optræde så kompromisløst og ”ufrivilligt” komisk, at gruppen tiltrækker opmærksom og bliver fulgt af potentielle radikale velfærdssympatisører. Yderligere kan gruppen udnytte de sociale medier til at sprede en række virale og (for velfærdssektoren) komplimenterende reportageaktioner, der vil være tættere på tåbelige end seriøse. Eksempelvis kunne gruppen portrættere den ”dovne” velfærdsarbejder ved at forsøge at iscenesætte en situation, hvori tilfældige velfærdsarbejdere blev bragt i ufrivillige komiske situationer. Eller klip hvor gruppen soleklart overdriver det indsamlede materiales propagandaeffekt.

I det ovenstående har vi givet udtryk for nogle af de indledende tanker, vi har gjort os om gruppens praktiske initiativer. Med Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet findes der i mellemtiden mange flere muligheder, end dem vi indtil videre har nævnt. Men det er også det, der er det fede ved opinionsgruppen. Når rammerne for gruppen først er udstuk-

ket, er det ingen sag at finde på nye absurde idéer, der kan udstille NPM-projektets iboende modsætninger. Selvom det er nemt, har vi alligevel valgt at sætte opinionsgruppens kreative proces i gang med et par hurtige kreative skud fra hoften, der – sammen med den viden vi yderligere har tilvejebragt i specialet – kan tjene som inspiration til andre og endnu mere skøre initiativer. For med den absurde opinionsgruppe er intet for vildt eller politisk ukorrekt.

Dokumentar om gruppens tilblivelse

Danes for Bush gjorde det, og Christopher Guldbrandsen har gjort det flere gange, så hvorfor ikke forsøge at skabe en dokumentar om den idealistiske gruppes tilblivelse? På samme måde som med Danes for Bush kunne man foregive at dække tilblivelsen af en politisk gruppe ved at følge dem i tykt og tyndt. Et sådan initiativ kan naturligvis blive rigtig dyrt for et ressourcervækket parti at stable på benene, men ikke desto mindre er det til stadighed værd at forfølge, om der eventuelt skulle være meningsfæller med kundskaber inden for de audiovisuelle medier, der vil være villige til at danne alliance og kaste sig over en dækning af det satiriske projekt. I den forbindelse har neoliberalisterne endnu ikke haft held til at lukke og slukke for Statens Kunstfond, så måske kan der være midler at hente der. Hvis ikke så åbner de nye sociale medieplatforme som eksempelvis YouTube.com for, at partiet midt i processen kan skrue ned for projektets ambitionsniveau uden, at det nødvendigvis falder til jorden. I stedet skal dokumentarserien blot omformes til et mere tilgængeligt og viralt format.

Brevudveksling med meningsfæller

Stærkt inspireret af The Lazlo-letters kan opinionsgruppen påbegynde mailkorrespondancer med diverse NPM-fortalere eller initiativtagere. Et eksempel herpå kunne være at skrive en mail til Bertel Haarder, hvor gruppen indledningsvis roste ham for hans håndfaste behandling af den danske folkeskole fulgt op af et spørgsmål om, hvorfor han ikke – i stedet for

at nedsætte det tidligere omtalte monsterudvalg – gjorde en sag ud af at kæmpe for de kontrolrammer, han allerede havde skabt. ”Som alle ved, så hjælper de nye initiativer og er med til at holde effektiviteten oppe hos lærerne og styrke fagligheden”, kunne gruppen eksempelvis skrive. Et andet brev kunne udformes til direktøren for CEPOS, Martin Ågerup, hvori gruppen roste ham for den stringente liberale linje, tænketanken længe og flittigt har lagt. Til sidst i brevet kunne man rase over de evige kommunistiske udmeldinger, man som liberal konstant må kæmpe imod. Brevet kunne slutte med en usympatisk bemærkning om, at ”selvfølgelig bliver nogen født fattige, men sådan er livet”.

Målet med de afsendte mails er naturligvis, at de skal fungere som et første indlæg i en korrespondance mellem de kæmpende meningsfæller. En korrespondance man senere vil kunne udstille på opinionsgruppens hjemmeside, men de radikale kunne selvfølgelig også gøre som Don Novello og lave en bog ud af korrespondancerne.

Konstant influering

Opinionsgruppens uafhængige natur gør det oplagt at føre gruppen frem ved at virke forandrende på alle mulige politiske ukorrekte og absurde måder. Eksempelvis kunne man – på samme måde som de strejkende FOA-medlemmer – hejse et skilt op foran Tv2 programmet ’Go’ morgen Danmarks’ studie på hovedbanegården med teksten: ”Stop Velfærdshysteriet” eller lignende.

I forbindelse med yderligere påfund til, hvordan gruppen kan tiltrække opmærksomhed ude på gaderne, ved vi, at Det Radikale Venstres pressekorps allerede ligger inde med en masse idéer, der ved deres fremkomst var blevet fundet for yderliggående til promovering af det politiske parti. Den store sækfuld af idéer, der ligger her, kunne partiet nu få lov at bringe i spil i gennem Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet.

5.3. Det involverende modangreb

Men som nævnt skal de radikale ikke kun bekriige NPM-projektet gennem den politiske satire, som Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet kan skabe. I afsnittet 'Hvem kan vi lære af?' tilkendegav vi i forbindelse med portrætteringen af Barack Obamas kampagne sat op mod Claus Buhls brandidéer en interesse i at gøre brug af samtalen og de interaktive mediers mange muligheder. Vi ser netop internettets interaktive muligheder som en fremragende platform til at sprede budskabet om de etablerede værdinormers negative konsekvenser uden at blive bortcensureret eller ydrestyret. Ligeledes finder vi, at internettet er en oplagt platform til at danne rammerne for, at alle kan deltage i debatten. Velfærdssamfundet vedkommer alle, og derfor mener vi også, at alle skal have mulighed for at give deres mening til kende. Sagt med andre ord vil vi frakaste ethvert ideal om direkte kontrol og i stedet gøre brug af de allerede eksisterende oplevelser, der findes derude. Vi vil lade ordet være frit og byde alle meninger velkommen.

Som vi allerede har været inde på, kan Radikale.net netop ses som en generator for samtale og debat. Vi ønsker dog ikke at lade Radikale.net danne rammerne for velfærdsdiskussionen, da vi mener, den skal have sin egen platform, så debatten ikke drukner i andre politiske budskaber. Vi mener, at velfærdsdebatten skal være et så fremtrædende element på hjemmesiden, at den skal have sin egen kommunikationsplatform. I og med de radikale allerede har en hjemmeside, hvor de opfordrer danskerne til at tage del i debatten om fremtidens politik, formoder vi også, at de radikale er enige med os og Buhl i, at det er samfundets velfærdsarbejdere og potentielle velfærdsmodtagere, der skal føre diskussionen om, hvordan fremtidens velfærdssamfund skal se ud. Ved at lave en hjemmeside, som har til formål at sætte indretningen af velfærdssamfundet til debat, giver vi om ikke andet offentligheden mulighed for at tage del i debatten. Ambitionen bør være, at hjemmesiden, der eksempelvis kan gå under navnet Velfærden.dk, skal danne rammen for en velfærdsdebat mel-

lem politikere, manden på gaden, velfærdsarbejderen, forskeren, Den Alternative Velfærdskommission, CEVEA, CEPOS, Fogh Rasmussen og hans arvtager Løkke Rasmussen, neoliberalisterne, kapitalisterne – og ikke mindst vores venner fra Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet, der meget passende kan bruges til at skubbe debatten lidt i gang, hvis den bliver alt for konform. Hjemmesiden skal kort sagt være åben for alle, der har lyst til at debattere indretningen af den danske velfærdsstat. Det Radikale Venstre kan i den forbindelse med fordel alliere sig med nogle hårdtslående velfærds fortalere, der kan være med til at præge velfærdsdebatten i en retning, der kan gøre det svært for NPM-fortalerne at få deres budskaber til at bide sig fast hos hjemmesidens brugere.

Vi mener, at Det Radikale Venstre bør fremstå som afsendere af hjemmesiden, ligesom de også gør det på Radikale.net. Vi mener dog ikke, at afsenderrollen bør skinne alt for meget igennem – kun nok til, at nysgerrige journalister og politiske meningsfæller kan se, at velfærdsdebatten er et radikalt initiativ, der i sin grundvold er positivt stillet over for den offentlige sektor. Men det vigtigste er dog, at Det Radikale Venstre etablerer en hjemmeside, der søger at skabe en nuanceret samtale, der både kan rive op i de ”røde lejesvende” såvel som de ”neoliberale medløbere”.

For at sætte fokus på siden og gang i debatten vil vi appellere til velfærdsarbejderne om at beskrive deres oplevelser og erfaringer fra hverdagen i den offentlige sektor. Det kan eksempelvis ske gennem skrevne indlæg eller små videooptagelser, der kan uploades på siden. Derudover kan sådanne indlæg være med til at give viden og indsigt i den modsætningsfyldte arena, som velfærdsarbejderen hver dag må agere i. Indblikket i velfærdsarbejderens hverdag kan blandt andet være med til at illustrere, at den faldende kvalitet ikke er et udtryk for manglende professionalisme, men derimod et udtryk for de meningsløse strukturer velfærdsarbejderne må agere under. Det kan muligvis engagere brugerne af den offentlige sektor til også at komme med historier, der netop

illustrerer den dalende kvalitet – til trods for VK-regeringens nok så flotte påstande om, at der aldrig er tilført flere penge til velfærdsarbejdet.

Tomme, hvide billboards skal sætte debatten i gang

Som et led i markedsføringen af Velfærden.dk forslår vi de radikale, at de skal fremstille en række ”billboards”, der er helt blanke – kun prydet af et diskret partilogo og en markant tekst, der opfordrer beskueren til at give sin mening til kende. Ét billboard kan eksempelvis sige: ”Hvad kendetegner den of-fentlige sektor netop nu?” Mens en anden kan sige: ”Hvordan skal velfærdssamfundet se ud i fremtiden?” Spørgsmålene tager afsæt i nogle af de emner, der vil blive diskuteret på Velfærden.dk. Vi forestiller os, at de blanke billboards skal sættes op på centrale pladser – eksempelvis i de 10 største byer i landet. I forbindelse med de blanke billboards skal der hænge en håndfuld sprittuscher, som beskueren kan bruge til at dekorere det tomme ”lærred” med. Vi håber, at beskuerne har lyst til at svare på de spørgsmål, der fremsættes på de blanke billboards, og derved blande sig i debatten om fremtidens velfærdssamfund. På den måde inviteres beskueren til at deltage i samtalen og komme med et bud på, hvordan vedkommende forstår den danske velfærdssektor netop nu. Det er vores håb, at inddragelsen af beskueren på denne lidt alternative måde i det fysiske rum kan betyde, at den radikale kampagne, der kører på Velfærden.dk, bliver mere interessant for folk at involvere sig i, ligesom den sandsynligvis også vil blive sjovere at snakke om.

Inspirationen til de tomme, hvide billboards er ikke kommet ud af det blå. Historien vidner om flere eksempler, hvor politikere har stillet et ”lærred” til rådighed for borgerne, som i stor stil har udnyttet muligheden ved at ”tagge” deres politiske holdninger på de bare flader. Et eksempel på dette er Berlinmuren, der var lidt et kunstværk fyldt med hilsner, politiske budskaber og illustrationer. Et andet eksempel finder vi i forbindelse med det danske valg til Europaparlamentet i

2009. Her gik der sport i at overmale Dansk Folkepartis EU-politiker Morten Messerschmidts valgplakater med mishagsytringer om hans politiske ståsted. Det omfattende hærværk af Messerschmidts plakater fik stor medieopmærksomhed i dagene op til EU-valget, og flere kommentatorer vurderer, at det var med til at give ham det gode valg, han fik.⁶⁰ Hvis de radikale beslutter at opstille en række billboards, kan vi selvfølgelig ikke vide, hvordan borgerne vil tage i mod dem, eller hvad de i så fald vil skrive på dem. Vi håber naturligvis, at udtrykket vil holde sig nogenlunde inden for velfærdsdebatten, men om diskursen vil være kritisk eller positiv må være op til borgerne.

Hvis der ikke kommer så meget gang i debatten på de tomme, hvide billboards, så forestiller vi os, at vores venner i Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet endnu en gang kan agere igangsættere i forhold til debatten – ligesom de også kan gøre det på Velfærden.dk. Ved at lade den satiriske gruppe gå løs på de hvide billboards med deres opskruede, neoliberale ytringer er det vores håb, at provokationerne vil vække kampgejsten så meget hos velfærdsstatens sympatisører, at de ville have lyst til at deltage i debatten på de blanke billboards.

Slutteligt mener vi, at Det Radikale Venstre skal gøre en indsats for at ophøje de blanke billboards til at være mere end blot billboards, der skal forsøge at trække debattører ind på Velfærden.dk. Vi mener, at de radikale bør give de blanke billboards status af ”debatskabende velfærds-kunstværker”. Måske skal de radikale lave en forhåndsftale med en række byer eller museer, der har lyst til at udstille danskernes velfærdsytringer som et billede på samtiden på centrale pladser eller i gallerier. Hvis folk ved, at deres ytringer på de blanke billboards indgår i en udstilling, så kan det sandsynligvis være med til at engagere offentligheden. ’

60 <http://www.kommunikationsforum.dk/artikler/her-kommer-messerschmidt-marcherende>

Vi mener også, at der kan være et godt PR-potentiale i sådan en event. Når de blanke billboards bliver hængt op i de enkelte byer, er der mulighed for at invitere den lokale presse, der kan fortælle historien om, hvad det er for nogle blanke billboards, der er hængt op i byen. Det kan være med til øge fokusset på den radikale debat i fysiske såvel som i det virtuelle rum. Når de blanke billboards med hjælp fra offentligheden er blevet omdannet til velfærds-kunstværker, så er der igen mulighed for at invitere pressen. Denne gang er der mulighed for at lave en mere landsdækkende PR-indsats, der fokuserer på, hvad borgerne har skrevet, og forhåbentlig vil Det Radikale Venstre i den forbindelse have mulighed for at gå ud og sige: ”Nu kan I selv se – der er opbakning til vores sag!” Lad os fortsætte de kreative indspark med en opfordring til at ikklæde sig noget lyslilla – den nye modedefarve i den offentlige sektor, hvis det står til os.

5.4. Det revolutionere modangreb

Som vi så i vores indsigtanalyse, har den syvdobbelte Tour de France-vinder, Lance Armstrong, formået at gøre gul til den samlende farve i sin kamp mod kræft. På samme måde tog den ukrainske opposition patent på farven orange i forbindelse med vinterrevolutionen fra november 2004 til januar 2005. Og der var heller ikke mange iranere, der var i tvivl om, hvad det betød, da seks iranske fodboldlandsholdsspillere for nylig løb på banen til en VM-kvalifikationskamp med et grønt bånd viklet om håndledet. Farven grøn er nemlig symbolet på en iransk frihedskamp, der havde til formål at protestere i mod det tvivlsomme genvalg af præsident Mahmoud Ahmadinejad. Alle tre eksempler har brugt en bestemt farve til at skabe en større eller mindre revolution inden for et afgrænset felt. Og de tre ”farverevolutioner” vil derfor tjene som inspiration til vores sidste kreative indspark til de radikale.

Vi anbefaler nemlig, at Det Radikale Venstre skal ud og skubbe på i forhold til at starte en ny, stor farverevolution, der kan sætte fokus på det faktum, at velfærden er i forfald og mistilliden til de offentligt ansatte velfærdsarbejdere stort-

rives. Vi kan selvfølgelig ikke sammenligne de radikales kamp for mere tillid til de ansatte i den offentlige sektor med den kamp, som menneskeretsforkæmpere har kæmpet og stadig kæmper i lande som Ukraine og i Iran, men vi kan godt hente inspirationen hos de store farverevolutioner og bruge den symbolik, der ligger i farverne til at lave konkrete, mærkbare ændringer og derved sætte fokus på den radikale sag om mere tillid til velfærdsarbejderne og en bedre velfærd til alle – ikke kun de rige.

Vi foreslår Det Radikale Venstre, at de skal være med til at igangsætte en ”lyslilla revolution”. Farven kan selvfølgelig diskuteres, men det må blive en diskussion, som Jelled og Vestager kan tage over en kop latte. Den lyslilla farve skal være symbolet på en revolution, der skal synliggøre det groteske regeltyranni og den mistænkeliggørelse, som politikerne udsætter velfærdsarbejderne for. Vi mener dog ikke, at de radikale selv skal være hovedaktør i revolutionen. De radikale skal blot virke som facilitator og inspirere de ansatte i den offentlige sektor til selv at skabe den lyslilla revolution. Ligesom i Iran og i Ukraine så virker regeringskritiske protester bedst, når de stammer fra folket selv og ikke fra oppositionsledere. Helt konkret foreslår vi derfor de radikale, at de spreder budskabet om den lyslilla revolution i deres netværk af offentlige ansatte. Det kan være skolelærere, socialrådgivere, universitetslektorer og så videre, der måske også meget passende er medlemmer af Det Radikale Venstre. De radikale har allerede tidligere bejlet til de cirka 800.000 offentligt ansatte vælgere ved at give udtryk for, at Det Radikale venstre er partiet, der tror på de ansatte i den offentlige sektor. Og det skal de gøre igen. Men i stedet for at fortælle velfærdsarbejderen, hvilke absurde arbejdsgange de arbejder under, så skal velfærdsarbejderen selv gøre det. Derfor ønsker vi at engagere en række ambassadører inden for det offentlige, som skal fungere som lokale igangsættere, der er med til at sprede budskabet om den lyslilla revolution ude i de enkelte, offentlige institutioner.

Vi forestiller os, at de lokale ambassadører for den lyslilla revolution skal udrustes med nogle idéer til, hvordan de på forskellig vis kan gøre deres omgangskredse opmærksomme på, at der er et problem med den registrering og detailstyring, de har fået kastet i hovederne. Vi forestiller os eksempelvis, at revolutionens lokale ambassadører stille og roligt kan begynde og printe alle dokumenter, der ikke har noget med medarbejdernes primære arbejdsområde at gøre, men som mest af alt handler om kontrol og unødigt bureaukrati, på lyslilla papir. Ambassadørerne behøver ikke at fortælle deres kollegaer om bevæggrunden i starten. Vi vurderer, at handlingen med at printe på lyslilla papir vil vække så meget opsigt og folk omkring ambassadørerne vil spørge ind til, hvorfor ambassadørerne gør, som de gør. Det giver ambassadørerne mulighed for at fortælle om deres frustrationer. De behøver ikke fortælle, hvor idéen kommer fra, de kan blot sige, at de har lyst til at tydeliggøre over for omverdenen, hvor meget unødigt papirarbejde, deres job indeholder. Og i den forbindelse er brugen af en markant farve meget illustrativ. Det er vores håb, at jo flere gange ambassadørerne fortæller om deres bevæggrund for at printe bureaukratiske dokumenter på lyslilla papir, jo flere kollegaer vil også finde det sjovt at deltage i løjerne. På den måde kan den lyslilla revolution sprede sig fra institution til institution – eksempelvis også ved hjælp af de nye sociale medier som Facebook og Twitter.

Når den lyslilla revolution begynder at brede sig, kan Det Radikale Venstres pressetjeneste træde i karakter og gøre medierne opmærksomme på, at dele af den offentlige velfærdssektor er blevet ramt af en lyslilla revolution, hvor medarbejderne synliggør det omsiggribende papirarbejde ved at printe alle unødvendige dokumenter på lyslilla papir. I vores analysearbejde har vi erfaret, at en del af de mere kritiske medier igennem længere tid har interesseret sig for det stigende bureaukrati i den offentlige sektor. Det gælder både Jyllands-Posten, Politiken og Information. Men også andre medier har sat bureaukratiet i den offentlige sektor på dags-

ordenen. Den lyslilla revolution vil derfor være mere vand på den mediemølle, der allerede er sat i gang. Det giver gode PR-muligheder, hvis den radikale pressetjeneste formår at finde nye vinkler på de historier, medierne allerede har beskæftiget sig med. Det vil give medierne mulighed for at følge op på tidligere historier, hvilke ofte gør journalister en lille smule mere lydhøre. I den forbindelse skal vi heller ikke underkende effekten af tusindvis af lyslilla dokumenter, der ligger på et kontor. Det giver mulighed for at lave nogle gode tv-billeder og måske gøre det interessant for tv-medierne at følge op på historien. Med godt 500.000⁶¹ daglige tv-seere på de tidlige nyhedsudsendelser klokken 18:00 på TV2 og klokken 18:30 på DR1 giver tv-eksponering yderligere mulighed for at sprede budskabet om den lyslilla revolution. Og forhåbentlig giver det endnu flere velfærdsarbejdere lyst til at deltage i kampen.

I forbindelse med presseindsatsen får Det Radikale Venstre mulighed for offentligt at erklære deres støtte til de lyslillaklædte velfærdsarbejdere. Det kan eksempelvis ske ved, at partiet giver velfærdsarbejderne mulighed for bestille mere lyslilla papir uden beregning. Det økonomiske kan Det Radikale Venstre klare ved at bruge sit netværk til at indhente sponsorater, der kan være med til støtte den lyslilla revolution. De lyslilla udprint er selvfølgelig ikke de eneste tiltag, som revolutionens ambassadører kan være bannerførere for. Der vil være masser af muligheder for ambassadørerne til at overtage styringen af den lyslilla revolution og selv udtænke koncepter, der kan tydeliggøre, at tusindvis af offentlige velfærdsarbejdere er utilfredse med den måde, de bliver behandlet på. Det Radikale Venstre skal bare støtte op om denne kamp og gøre alt, hvad der står i deres magt til at få gjort det klart for enhver, at de rent faktisk repræsenterer et alternativ til de mange lyslilla dokumenter, som velfærdsarbejderne hver dag printer ud. Og så skal de radikale bare glæde sig over, at der er en masse lyslillaklædte mennesker, der kan være med til at sætte en af deres mærkesager på dagsordenen.

61 <http://omtv2.tv2.dk/index.php?id=1804>

Refleksion

Gennem de forrige fem kapitler har vi kastet os over et ambitiøst anliggende. Vi problematiserede fra starten den tiltagende neoliberale reformpolitik, der siden 1980'erne har styret de offentlige sektorer i den vestlige verden, og som går under samlebetegnelse 'new public management'. I specialets indledende kapitel fremlagde vi et udtrykkeligt ønske om at lade specialet stå som et slag i krigen mod den neoliberale tendens, der skaber social ulighed og afvikler velfærden. Specialets anliggende blev derfor dels at undersøge, hvordan vi kommunikativt kan bekriige de neoliberale politikeres uretfærdige politik i forhold til den offentlige sektor og dels at påbegynde denne krig.

For at opfylde vores målsætning tilkendegav vi et ønske om at alliere os med en allerede praktiserende og kæmpende meningsfælle ved at indskrive specialet en plads i den kollaborative aktionsforskningsfamilie. Gennem valget af Det Radikale Venstre gjorde vi udfyldelsen af specialets målsætning synonymt med aktionsforskningsformålet, der rettede sig mod at ruste Det Radikale Venstres forvaltning af partiets kommunikative modmagt. Helt konkret fremlagde vi en ambition om at ruste partiet ved at fremføre et forslag til en kontrastrategi samt en række kreative forslag til konkrete modangreb. Alliancen med Det Radikale Venstre indgik vi som et resultat af partiets i forvejen stærkt kritiske forhold til NPM-projektet.

I beskrivelsen af specialets fremgangsmåde fremlagde vi specialets udfoldelse, der særligt hvilede på en tung analyse, som vi foretog ud fra en kritisk erkendelsesinteresse. Ved at rejse en immanent kritik i mod NPM-projektet søgte vi at skabe yderligere indsigt i og bevidstgørelse om projektets iboende modsigelser og de ideologiske magtstrategier, projektets røgslør forsøges opretholdt af. Denne yderst substantielle analyse tilvejebragte vi i 'fase 1' af aktionscyklussens analyse, hvori vi først og fremmest redegjorde for projektets

neoliberale ophav. Her sporede vi idéerne bag NPM-projektet tilbage til en privatiseringssulten økonoms bestræbelser på at komme den offentlige sektor til livs. Dernæst løftede vi sløret for en række af de selvmodsigelser, der præger projektet. Vi viste her, at der er en lang række modsætninger i mellem det, NPM-projektet giver sig ud for at være, og det, det i virkeligheden er. Således illustrerede analysens tæppeløft, at NPM-projektet i stedet for at lede til mere velfærd leder til mindre velfærd. At projektet i stedet for at lede til social lighed leder til social ulighed. At projektet i stedet for at lede til afbureaukratisering leder til bureaukratisering. At projektet i stedet for at lede til effektivitet leder til ineffektivitet. At projektet i stedet for at lede til kvalitetsforbedringer leder til kvalitetsforringelser. At projektet i stedet for at lede til kvalitet leder til kvantitet. At projektet i stedet for at lede til byttehandel leder til udnyttelse. At projektet i stedet for at lede til autonomi leder til heteronomi. Og sidst at projektet i stedet for at lede til samarbejde leder til konkurrence og herunder mobning.

I fremførelsen af NPM-projektets iboende modsætninger tegnede vi et billede af de uheldige konsekvenser, NPM-tendensen har. Det var et billede, som vi i afsnittet 'I yderste konsekvens' yderligere forsøgte at tydeliggøre, idet vi fremviste, hvordan projektet både kan ses at lede til ødelæggelsen af individer (gennem stress) og ødelæggelse af vores demokratiske fundament (gennem den øgede tilslutning til den konforme instrumentelle fornuft).

Til sidst i denne 'fase 1' stillede vi spørgsmålet 'Men hvordan kunne det gå så galt?'. I dette afsnit gjorde vi status over de ideologiske angreb, som NPM-fortalerne har gjort brug af for at få held til at indføre det modsætningsfyldte NPM-projekt. Her stod det tydeligt frem, at fortalerne har gjort brug af alle former for ideologiske angreb i deres forsøg på at bevare det røgslør, der netop dækker over projektets modsætningsfyldte natur. Uhyggeligst var, at flere af NPM-projektets ophavsmænd kan sættes direkte i forbindelse med brugen af angrebsstrategier – heriblandt Danmarks tidligere

statsminister Anders Fogh Rasmussen – idet de kan ses bevist at have tilsøret det neoliberale projekts sande formål.

I fremførelsen af aktionscyklussens analysedel lovede vi at fremføre en lignende immanent kritik af Det Radikale Venstres politiske og kommunikative fundament i forhold til at bekriige NPM-projektet. Denne analyse tilvejebragte vi i kapitlet 'Hvem kæmper vi med?', der derved repræsenterede 'fase 2' i aktionscyklussens analysedel. I kapitlet fremførte vi først og fremmest en immanent kritik af Det Radikale Venstres politiske fundament i forhold til at bekriige NPM-projektet. Efter denne analyse stod det klart, at partiets politiske kommunikation – sandsynligvis på grund af partiets socialliberale ophav – af og til kolliderede med de idealer, de selv fremhævede som styrende for partiets politik. Partiet kom blandt andet ved flere lejligheder til at gå med på den neoliberale diskurs på trods af partiets eksplicitte afstandstagen hertil.

I kapitlet satte vi også fokus på de radikales kommunikative formåen. Ved at se nærmere på den kommunikation, partiet tilvejebragte i forbindelse med lanceringen af tillidsreformen, erfarede vi, at partiets ensidige målgruppeorientering mod den offentlige sektors medarbejdere kunne ses at virke som en hæmsko for partiets mulighed for at få succes med bekrigelsen af NPM-projektet. Den danske velfærdsmodel nyder stor opbakning hos den brede vælgerskare, hvorfor vi kritiserede partiet for at være uambitiøse i sin entydige appel til den offentlige sektors medarbejdere. Samtidig erkendte vi dog også, at der blandt den offentlige sektors velfærdsarbejdere findes omkring 800.000 potentielle ambassadører for velfærdsprojektet. For at aktivere denne gruppe bør partiet dog i fremtiden vænne sig til at tale med velfærdsarbejderne frem for at tale til dem.

Dernæst kaldte aktionscyklussens analyse i 'fase 3' på fremdragelsen af inspirationelle indsigter. I kapitlet, 'Hvem kan vi lære af?', spejdede vi derfor efter indsigter, der kunne hjælpe Det Radikale Venstre og os selv i planlægningen af et modangreb på den neoliberale tendens. Her faldt vores fasci-

nation på to formmæssige idealer til efterlevelse. Vi bekendte os her til at lade de konkrete forslag, som vi vil fremføre for Det Radikale Venstre, være et produkt af et ideal om at inddrage og tilføre offentligheden læring. I den forbindelse lod vi os inspirere af de muligheder, som de nye sociale medier åbner for. Ved at bruge disse nye medier vil Det Radikale Venstre ikke blot være i stand til at sprede budskabet om NPM-projektets velfærdsafviklende natur, men partiet vil også kunne virke generende for den bevægelse en frigørende forandring forudsætter. Med samme niveau af fascination bekendte vi os til lige til den satiriske genre, der gennem karikering og udstilling gør det muligt at påpege den repressive tolerances barriere og derved virke frigørende i dens oplysning af NPM-projektets instrumentelle natur.

Den fjerde og sidste fase af aktionscyklussens analysesekvens fremførte vi som den kreative planlægningsfase. Selvom denne del af analyse fandt sted uden for specialets redaktionelle univers, fremlagde vi fasens indholdsmæssige dimension i kapitlet 'Hvordan kæmper vi?'. Her løftede vi i afsnittet 'Kontrastrategien' sløret for en overordnet strategi, der skulle styre det forslåede modangreb. I afsnittet foreslog vi, at Det Radikale Venstre skal udbygge partiets kritik og afstandtagen til den offentligt ansatte velfærdsarbejders forringede arbejdsvilkår til også at omhandle en kritik af de velfærdsforringelser, der følger heraf. Vi klargjorde her, at et mål med partiets formidling bør være at oplyse den brede, socialorienterede offentlighed om, at den råddenskab, der i øjeblikket flourer i den offentlige sektor, handler om mere end en række menneskers arbejdsvilkår. Den handler også om at sikre velfærden. I forlængelse heraf lancerede vi et par forslag til hvordan de radikale med meget få midler kunne implementere denne viden ind i deres formidling ved selv at gøre brug strategiske greb, når de kommunikerer. Blandet andet forklarede vi hvordan partiet ved konsekvent at kalde de ansatte i den offentlige sektor for "velfærdsarbejdere" eller "velfærdsmedarbejdere", kunne foretage en 'eufemisering', og derved lade

formidlingen med de positive konnotationer, som velfærdsbegrebet må afføde hos de 83 procent af vælgerne, der mener, at politikerne skal udbygge den offentlige sundhedssektor. I strategiafsnittet foreslog vi yderligere, at Det Radikale Venstre - når de neolibérale politikere ruller NPM-relaterede initiativer ud - bør foretage en kort analyse af, hvilke angrebsstrategier fortalene gør brug af for at opretholde røgsløret, der dækker over markedsstyringen og markedsgørelsens fordummende natur. Vi forklarede her, at et væsentligt element i kontrastrategien bør være at konstant at være klar til at skille de neolibérales argumenter ad og vise, at når fortalene via unifikations- og dissumulationsstrategier glorificerer NPM-projektet, så er det i virkeligheden en tilsøring af projektets iboende modsætninger. Vi gav udtryk for, at de radikale bør stå klar med en kontrastrategi, hvor de udstiller NPM-projektets iboende modsætninger og gør viden om de diskursive forvanskninger til en central del af partiets modangreb. Derunder bør partiet jage et ideal om at være den førende part i kritikken af NPM-projektet, som ikke er bange for at skrue op for retorikken og udnytte en hver chance for at revse NPM-projektet i pressen.

I de tre følgende afsnit af kapitlet 'Hvordan kæmper vi?' fremførte vi med afsæt i den overordnede kontrastrategi en række konkrete forslag til modangreb. Det første af disse i alt tre forslag orienterede sig mod et satirisk ideal. Vi foreslog her, at partiet skulle nedsætte en "spoofing"-gruppe, hvis opgave bliver at karikere de neolibérale fortalere ved at oprette den satiriske forening Opinionsgruppen: Stop Velfærdshysteriet. Med egen hjemmeside, missionstatement og direktør opfordrede vi til at lade gruppen springe ud i fuld flor og blande sig i debatten med en række holdninger, der kan få selv Konservativ Ungdom til virke som en flok røde lejesvende. Det næste konkrete forslag fremsatte vi afsnittet 'Det involverende modangreb'. Her opfordrede vi Det Radikale Venstre til at udbygge partiets i forvejen progressive web-indsats med en ny vidensdelingsportal, der kunne hedde Velfærden.dk. På hjemmesiden vil vi invitere alle til at deltage i velfærdsdebat-

ten og bede dem forsøge at sætte ord på hvad velfærd er for dem. Til at supplere om hjemmesidens eksistens foreslog vi, at partiet flyttede debatten udendørs og ved hjælp af på en række hvide billboards og nogle sprittusser forsøgte at skabe et hybridmedie mellem den stationære plakatsøjle og det interaktive webforum. Det sidste forlag vi fremdrog rettede sig særligt mod at aktivere de mange kræfter, der allerede ulmer under den offentlige sektors overflade. Med hjælp fra partiets bagland foreslog, vi kort sagt, at partiet skulle opildne til den lyselilla revolution i den offentlige sektor.

De to efterfølgende dele af aktionsforskningscyklussen – selve aktionen og den efterfølgende evaluering og refleksion – mangler vi på nærværende stadie af specialet stadig at udleve. Som tidligere nævnt er det desværre ikke lykkedes at koordinere vores egen tidslige horisont med Det Radikale Venstres ferietid og tilstedeværelse på kontoret. Vi forventer dog, at disse to afgørende dele af aktionsforskningsprojektet vil blive tilvejebragt i tiden mellem specialets aflevering og eksamen. Skulle denne ambition ikke blive opfyldt vil vi tillige medbringe en skriftlig refleksion over aktionsprocessens cykliske udfoldelsesstruktur til eftersyn ved eksamen.

Selve aktionens manglende tilvejebringelse holder os i mellemtiden ikke tilbage i forhold til at italesætte en række af de refleksive parametre, som vi er stødt på gennem specialets tilblivelse. Det første retter sig – i forlængelse af aktionens planlægning – i mod de tanker og ambitioner, vi selv gør os i forbindelse med aktionens realisering. I aktionen har vi tildelt Det Radikale Venstre participantrollen, som en involveret og udvidet informant. I modpol hertil står aktionsforskningsprojekter, hvori den praktiserende kollaboratør bliver tildelt en ligestillet udfyldelse af forskerrollen. En øget inddragelse vil øjensynligt rykke fremsættelsen af de praksiskritiske teoremer tættere på partiparticipanten selv. At helt samme involvering givetvis ikke er mulig at skabe med nærværende aktion ser vi i mellemtiden ikke som nogen upåagtet hæmsko for bekrigelses realisering. Derimod ser vi den aktionscyklus, som vi her

i projektet har fremlagt, som en aktiveringsproces, der forhåbentlig vil tilvejebringe en yderligere og mere involverende aktionskollaboration mellem os selv og Det Radikale Venstre. Vi har i gennem specialet fremført en række praksiskritiske teoremer med tilhørende omsættelse i en række forskellige kreative indspark. Disse forslag må ikke ses som endelige, men blot som afsæt for en opfølgende proces, der skal lede til en mere konkret bekrigelse af NPM-tendensen. Udnyttelsen af den bevidstgørelse, der ligger gemt i forslagene – og derved i tilvejebringelsen af en modkampagne – forudsætter en tættere og mere involverende kollaboration mellem os selv og Det Radikale Venstre. En pointe som vi også vil understrege i den konkrete aktion med Det Radikale Venstre.

En anden reflektion, man kan rejse i henhold til specialets praksisorientering, retter sig i mod Det Radikale Venstres interne organisering. Partiet har flere gange inden for de seneste år været i mediernes søgelys i forbindelse med historier om intern uro. Blandt andet har partiet været i medierne i forbindelse med ”det nye kulds” progressive fremfærd: Simon Emil Ammitzbøl, Naser Khader og Anders Samuelsens afsked og ikke mindst de utallige historier om partiets sørgelige mangel på vælgertilslutning sender hver for sig et signal om, at der ikke altid er politisk enighed om de projekter, partiet kaster sig over. Samtidig er det nærliggende at forvente, at der i partiet – ligesom i alle andre organisationer – eksisterer en række magtrelationer, der yder stærk indflydelse på partiets gøren og laden. At disse ting tillige spiller ind i Det Radikale Venstres modtagelse af den praksiskritiske kritik, vi i aktionen vil præsentere dem for, bør vi derfor også medregne i vores fremførelse. Helt konkret gør vi sandsynligvis os selv en bjørnetjeneste (i den positive forståelse) ved at gå varsomt frem, når vi i situationen præsenterer vores immanente kritik af partiets forehavende. Ikke mindst bør vi i situationen medregne, at vores samtalepartnere alle besidder en stor mængde erfaring, som vi må forsøge at gøre mest muligt nytte af i stedet for at fornede. Den konkrete aktionssituation bliver i kølvandet på

de mange situationelle overvejelser derfor også vanskelig at redegøre for, inden den er fundet sted. Vi kan derimod slutte, at vi lader vores egne handlinger og ageren styre af den situationelle organisationsfornemmelse, som vores praksiserfaring og studietid har belønnet os med.

En sidste og afsluttende refleksion retter sig konkret i mod specialets ærinde; netop det udelukkende kritiske anliggende. I kølvandet herpå vil konstruktivisten måske hævde, at specialet i dets kritiske natur ikke varetager et konstruktivt sigte. Denne kritik vil vi i mellemtiden foregribe ved blot at sige: "Jo, det gør!" For gemt i den immanente kritik ligger ambitionen om at fremvise tingene, som de kan eller burde være. Ved at tilrette det forvanskede billede af NPM – som en perfekt universelløsning – har kritikken givet vigtige perspektiver på, hvad der kunne komme i stedet. Ganske rigtigt har vi ikke selv løftet sløret for en ny og universalløsning til, hvordan den offentlige sektor kan organiseres i NPM's fravær, hvilket dog heller aldrig bør være meningen med kritikken. For i et hvert løsningsforslag findes der en bureaukratisk struktur med et tilhørende magtudfoldelsespotential, hvis tilstedeværelse det er den immanente kritiks opgave at italesætte, fremvise og dekonstruere. Derved placerer den immanente kritiks konstruktivitet sig i idealet om konstant at forfølge et demokratisk frigørelsesideal. Således bliver sigtet at lade kritikken være basis for forandringen i stedet for at fungere som substitut for den eksisterende praksis.

Litteraturliste

Bøger

Buhl, Claus (2005): "Det lærende brand" København: Børsens Forlag A/S

Chomsky, Noam (1999): "Profit over People – neoliberalism and global order". New York: Seven Stories Press.

Christiansen, H.C. og Rose, Gitte (2006): "Analyse af billedmedier – En introduktion". København: Forlaget Samfundslitteratur.

Christensen, Stine Borup; Dahlqvist, Mikkel og Hansen, Thomas Overholt (2007): "Den stigmatiserede lære – 4 skridt til kommunikativ modmagt". Semesteropgave på kommunikationsuddannelsen, 7. semester, Aalborg Universitet (ikke udgivet)

Drotner, Kirsten; Jensen, Klaus Brun; Poulsen, Ib og Schrøder Kim (1996): "Medie og kultur". Borgens forlag og de enkelte forfattere

Finansministeriet (2003): "Effektiv opgavevaretagelse i staten" Albertslund: Schultz Grafisk. Kan downloades gratis på fm.dk.

Friedman, Milton (2002): "Capitalism and Freedom" Chicago: Chicago Press.

Greve, Carsten (2003): "Offentlig ledelse – teorier og temaer i et politologisk perspektiv" København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Hood, Christopher og Jackson, Michael (1991): "Administrative Argument" Brookfield, Vermont, USA: Dartmouth Publishing Company.

Horkheimer, Max (1974): "Eclipse of reason". New York:

Seabury press

Klein, Naomi (2009): "Chokdoktrinen – katastrofekapitalismens opkomst" Århus: Forlaget Klim. Oversat af Steen Fill efter "The Shock Doctrine. The Rise of Disaster Capitalism".

Kragh, Anne Sofie (2004): "Fogh – Historien om en statsminister" København: People's Press.

Larsen, Bjarke (2006): "Jelveds Danmark" Sønderborg: Forlaget Pressto.

Levine, Rick; m.fl. (2001): "Cluetrain manifestet – slut med "at gøre som vi plejer"" København: Lademanns Forlag.

Lund, Henrik Herløv (2007): "Nyliberalismen, velfærden & Kvalitetsreformen" 2. udgave, København: Forlaget Alternativ. (Kan downloades gratis på www.henrikherloevlund.dk)

Lund, Henrik Herløv (2008): "New Public Management – rehabilitering af markedet. Analyse og kritik af markeds-, penge- og profitstyres indtog i det offentlige" Forlaget Alternativ. (Kan downloades gratis på www.henrikherloevlund.dk)

Marcuse, Herbert (1971): "Det en-dimensionale menneske", Haslev: Nordisk Bogproduktion

Marcuse, Herbert (1972): "Politiske essays", Haslev: Nordisk Bogproduktion

Nudansk Ordbog (1999): "Politikens Nudansk Ordbog med etymologi" Politikens Forlag A/S, 1. udgave, 1. oplag

Nyberg, Mikael (2005): "Kapitalen.com" København: Tiderne Skifter. Oversat af Dino Knudsen efter "Kapitalet.se".

Petersen, Verner C. (2008): "Vildveje i velfærdsstaten"

København: Informations Forlag.

Postman, Neil. (1993): "Teknopolis – Kulturens knæfald for teknologien", København: Narayana Press

Prætorius, Nadja U. (2007): "Stress – det moderne traume" Psykologisk forlag A/S, 1. Udgave, 3. Oplag 2008

Rasmussen, Anders Fogh (1993): "Fra socialstat til minimalstat" 3. oplag, Viborg: Olesen Offset.

Regeringen (2007): "Bedre velfærd og større arbejdsglæde – regeringens strategi for høj kvalitet i den offentlige sektor (Kvalitetsreformen)"

Swift, Jonathan (2007): "A Modest Proposal and Other Satires". Af Digireads.com

Thompson, John B. (1990): "Ideology and Modern Culture" Cambridge: Polity Press.

Waring, Stephen P. (1991): "Taylorism Transformed – Scientific Management Theory since 1945": The University of North Carolina Press.

Videnskabelige artikler

Antonio, Robert J. (1981): "Immanent Critique as the Core of Critical Theory: Its Origins and Developments in Hegel, Marx and Contemporary Thought" The British Journal of Sociology, Vol. 32, No. 3 (Sep., 1981), pp. 330-345. Trykt i Blackwell Publishing on behalf of The London School of Economics and Political Science.

Borchmann, Thomas og Torpegaard, Bent (2004): "Nogle overvejelser over metodevalg og metode-retningslinjer i

aktionsforskningsprojekter af kritisk kollaborativ observans: med interviewet og spørgeskemaet som eksempel” I: Papersamling - aktionsforskningskonference 2004. Institut for Sociale Forhold og Organisation, 2005. s. 131 - 148

Green-Pedersen, Christoffer (2005): ”Reformer af velfærdsstaten – politisk kontroversielle, men dog politisk mulige” i Klaus Petersen & Jørn Henrik Petersen ”13 udfordringer til den danske velfærdsstat” Syddansk Universitetsforlag 2. oplag, 2005.

Greve, Carsten (2002): ”New Public Management” Nordisk Kultur Institut 2002. Publikationen indgår i forskningsprojektet ”Nordisk Kulturpolitik under Forandring”.

Hood, Christopher (1991): ”A Public Management for all Seasons?” Public Administration 69 3-19.

Lund, Henrik Herløv (15. november 2007): ”Folketingsvalgets lære for Socialdemokratiet og den øvrige opposition”. Kan downloades gratis på <http://www.henrikherloevlund.dk/artikler.htm>

Prætorius, Nadja U. (2004): ”Livet som undtagelsestilstand” Trykt i Psyke&Logos, 2004, årg. 25, nr. 2, Psykologisk Laboratorium, Københavns Universitet.

Willmott, Hugh (1995): ”Managing the academics: Commodification and control in the development of university education in the U.K.” New York: Sep 1995. Vol. 48, Iss. 9; pg. 993, 35 pgs. Copyright Plenum Publishing Corporation Sep 1995.

Avisartikler (Alle artikler findes i fuld tekst i bilag 1)

Berlingske Tidende (29. februar 2009): ”Pil nedad – Danmark sakker bagud i kapløb om viden” af Charlotte Beder, Indland,

side 6.

B.T. (30. april 2007): "Debat: De Radikale fatter ikke en pind", af Carl Post, 1. sektion, side 29.

B.T. (30. april 2007): "Debat: Det er jo ren idioti" af Flemming Kristensen, 1. sektion, side 29.

Ekstra Bladet (09. februar 2006): "Debat: Skam dig". Læserbrev af J. Jørgensen, Sankt Pauls Plads 3, Kbh. K, 1. sektion, side 34.

Fyens Stiftstidende (01. februar 2009): "Kontrol udløser lavine af bureaukrati" fra Ritzau, Fyn-Inland, side 6.

Information (19. marts 1998): "Anders Fogh løber fra ideologien" af Rasmus Helveg Petersen
1. sektion, side 1.

Information (21. marts 1998): "Fogh går mod midten" Interview med Anders Fogh Rasmussen af Rasmus Helveg Petersen, 1. sektion, side 4.

Information (25. marts 2009): "Ranking: Dekaner: Ministeriets ranglister over forskning duer ikke" af Lise Richter, side 12-13

Information (14. februar 2009): "50 år i dag: Analyse: Foghs monster" af Bent Winther, 1. sektion, side 3.

Information (26. april 2007): "SF-strid: SF er splittet i Asmaasag" af Peter Keiding, 1. sektion, side 6-7.

Information (12. juni 2007): "Kronik: Folkeskolen i bureaukratisk spændetrøje" 1. sektion side 18-19

Information (27. april 2009): "Interview: Man skal gave mod til at stoppe" af Mette Klingsey, 1. sektion, side 6-7

Information (08. juni 2009): "Mobningm1: Mobning lever på

universiteterne” af Lise Richter, 1. sektion, side 12-13

Information (24. juni 2009): ”SF’s lange march mod ansvarlighed” af Jesper Thobo-Clausen, side 8-9.

Information (09. juli 2009): ”Obama kunne – kan SF?” af Søren Lerche, Lars Olsen og Laura B. Sørensen, 1. sektion, side 18

Jyllands-Posten (31. januar 2009): ”Pengene bliver hængene” af Olav Borg Axel Phil-Andersen

Jyllands-Posten (28. april 2007): ”Debat: Elsebeth Gerner går i selvsving” af Orly Christensen, Vibevej 1, Grenaa, side 16.

Jyllands-Posten Øst (20. februar 2008): ”Søvndal til Hizb ut-Tahrir: Gå ad helvede til” af Orla Borg, 1. sektion, side 1.

Jyllands-Posten (24. april 2009): ”Thorning: SF er kommet tættere på”, af Anne Mette Svane, 1. sektion, side 4.

Jyllands-Posten (27. april 2009): ”Analyse: Villy-socialisterne kan øjne magten” af Anne Mette Svane, 1. sektion, side 6.

Politiken (11. januar 2008): ”Udvalg tager kampen op med det administrative monster” af Dorit Saertz, side 6

Politiken (29. marts 2009): ”Danskerne: Vi har svigtet de svageste patienter” af Martin Kaae, 1. sektion, side 1.

Politiken (08. april 2009): ”Venstre ophæver fredning af Villy Søvndals SF” af Mikael Børsting, Mette Østergaard og Christine Cordsen, 1. sektion, side 3.

Politiken (20. juni 2009): ”Så lær dog af Obama & co.” af Klaus Frandsen, 3. sektion, side 1.

Ritzaus Bureau (25. april 2007): ”Villy Søvndal: Asmaa hører

ikke til på venstrefløj" kl. 23:02.

Ugeskrift for Læger (09. marts 2009): "Ny vækst i vente for privathospitaler" af Anne Steenberger.

Weekendavisen (27. marts 2002): "Det kan kun gå for langsomt" af Troels Mylenberg, 1. sektion, side 2

Internetkilder

BecauseWeWantIt.org (12. november 2008): "Liberal Pranksters Hand Out Times Spoof". Fundet på <http://becausewewantit.org>

Børsens Ledelseshåndbog i offentlig ledelse (20. juli 2009): "<http://v2-html-handbooks.borsenforum.com.zorac.aub.aau.dk/commenpages/frameset.asp?hbtokentoken={d55fd850-f680-43a2-bdce-cddb47ea4ff}&bookNumber=51&lang=>" (Kræver login)

Chca-oh.org (15. maj 2009): "Horation & Juvenalian Satire". Fundet på http://www.chca-oh.org/files/High_School/HSTeachers/BJordan/AP_12_English_Literature_and_Composition/Satire.doc

Claus Buhls blog (13. februar 2007): "Kreativitet og politik". Fundet på: www.buhl.dk/blog/?p=275

Claus Buhls blog (18. november 2006): "Har Anders Fogh og regeringen et brandingproblem?". Fundet på: www.buhl.dk/blog/?p=228

Brian Mikkelsens blog (1. oktober 2007): "Skattepolitik er konservativ værdipolitik". Fundet på <http://blog.politiken.dk/mikkelsen/2007/10/01/skattepolitik-er-konservativ-vaerdipolitik/>

DanskFolkepart.dk (09. februar 2009): "Peter Skaarup: Søvndal slår hyklerisk plat på ulykkelig situation". Fundet på: http://danskfolkeparti.dk/Peter_Skaarup_S%C3%B8vndal_sl%C3%A5r_hyklerisk_plat_p%C3%A5_ulykkelig_situation.asp

DenStoreDanske.dk (06. juni 2009): "Socialistisk Folkeparti". Fundet på: http://www.denstoredanske.dk/Samfund%2C_jura_og_politik/Samfund/Danske_politiske_partier_og_bev%C3%A6gelser/Socialistisk_Folkeparti

DenStoreDanske.dk (25. juni 2009): "Det Radikale Venstre". Fundet på: http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Danske_politiske_partier_og_bev%C3%A6gelser/Det_Radikale_Venstre?highlight=det%20radikale%20venstre

DenStoreDanske.dk (15. maj 2009): "Juvenal". Fundet på http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Litteratur/Latinsk_litteratur/Latinsk_litteratur_i_kejsertiden/Juvenal

DR.dk (07. juli 2005): "Danes for Bush – præsidentens danske drenge på kampagne i USA". Fundet på <http://presse.dr.dk/presse/Article.asp?articleID=21964>

DR.dk (08. februar 2006): "Søvndal fortryder kritik af regeringen". Fundet på: <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2006/02/08/112734.htm>

Eternalmoonwalk.com (10. juli 2009): "Eternal Moonwalk – a tribute to Michael Jackson". Fundet på www.eternalmoonwalk.com

Filmen "1984" (1980) fundet på Google videos: <http://video.google.com/videosearch?q=1984&emb=0&aq=f#>

Filmen "Fagre nye verden" (1980) fundet på Google videos: <http://video.google.com/videosearch?q=1984&emb=0&aq=f#>

q=brave+new+world&emb=o

FOA.dk (08. april 2009): "Kontrol fjerner ikke snavs"
Pressemeddelelse FOA. Fundet på <http://www.foa.dk/sw483576.asp>

KonservativUngdom.dk (15. juli 2009): "Ulighed er fantastisk – for alle". Fundet på <http://www.konservativungdom.dk/holdninger-og-debat/artikler/ulighed-er-fantastisk-for-alle/>

Information.dk (22. september 2007): "20 års nedtur vendt for SF" af Erik Holstein. Fundet på <http://www.information.dk/146791>

Kommunikationsforum.dk (17. juni 2009): "Her kommer Messerschmidt marcherende" af Morten Munster. Fundet på <http://www.kommunikationsforum.dk/artikler/her-kommer-messerschmidt-marcherende>

Kritiskdebat.dk (29. maj 2009): "Interview med Naom Chomsky". Fundet på <http://kritiskdebat.dk/artikel.php?id=90>

Livestrong.com (9. juli 2009): "Livestrong – Dare to". Fundet på www.livestrong.com

Mostlywater.org (11. maj 2005): "Long Live Lazlo Toth!". Fundet på http://mostlywater.org/long_live_lazlo_toth

Nyhedsinformation for Social- og Sundhedssektor (05. januar 2009, side 18): "Professor i mikrobiologi: Indfør smiley for sygehus rengøring" af Mette Bender. Fundet på <http://www.nyhedsinformation.dk/artikel/VisArtikel.aspx?SiteID=NI&Lopenr=101050033>

Nytimes.dk (4. februar 2008): "Is Obama a Mac and Clinton

a PC?”. Fundet på: <http://www.nytimes.com/2008/02/04/technology/04link.html>

Piratpartiet.se (4. juli 2009): ”Piratpartiet”. Fundet på www.piratpartiet.se

Politiken.dk (2. juli 2008): ”Kontroversiel kunstner står bag Obama-plakat” af Otto Lerche. Fundet på: <http://i.pol.dk/udland/valgiosa/usanyheder/article590882.ece>

Politiken.dk (26. april 2007): ”Radikal frontkvinde stiller op med tørklæde” af Nilas Heinskou. Fundet på <http://politiken.dk/indland/article292286.ece>.

Politiken.dk (27. oktober 2007): ”SF følger de radikale på 24-års-regel”. Fundet på <http://politiken.dk/politik/article407329.ece>

Politiken.dk (14. april 2008): ”SF og S: Lad skattestop fortsætte”. Fundet på <http://politiken.dk/politik/article494826.ece>

Radikale.dk (08. april 2009): ”Eksempler på bureaukratiske regler og krav”. Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8198>.

Radikale.dk (01. juni 2009): ”Principprogram”. Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?aid=42>.

Radikale.dk (01. juni 2009): ”Tillidsreform”. Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/forsideo4.aspx?SiteID=67850>.

Radikale.dk (01. juni 2009): ”En radikal tillidsreform – vejen til det kreative velfærdssamfund”. Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8191>.

Radikale.dk (25. juni 2009): ”Det Radikale Venstres historie”.

Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?aid=12019>

Radikale.dk (2. juli 2009): "Vi tror godt, du selv kan". Fundet på <http://viewer.zmags.com/showmag.php?mid=wsgrp>

Radikale.dk (2. juli 2009): "Tillidsreformen på tur". Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8404>

Radikale.dk (2. juli 2009): "Annoncer". Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8405>

Radikale.dk (2. juli 2009): "Artikler". Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8296>

Radikale.dk (2. juli 2009): "Organisationer". Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8261>

Radikale.dk (2. juli 2009): "Pressen". Fundet på <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=8441>

Radikale.net (2. juli 2009): "Om Radikale.net". Fundet på <http://radikale.net/om/radikale-net>

Radikale.net (2. juli 2009): "Manifest for Radikale.net". Fundet på <http://radikale.net/om/manifest>

SF.blogs.com (19. februar 2008): "Hizb-ut-Tahrir: I er gået forkert!". Fundet på: <http://sf.blogs.com/villy/2008/02/hizb-ut-tahrir.html>

Statsministeriet.dk (08. april 2009): "Statsministerens tale i forbindelse med åbningen af Folketinget 2007". Fundet på http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp/_p_7565.html.

Statsministeriet.dk (08. april 2009): "Statsministerens tale i forbindelse med åbningen af Folketinget 2008". Fundet på

http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp/_p_10562.html.

StoryOfStuff.com (10. juli 2009): "The story of stuff". Fundet på www.StoryOfStuff.com

The New York Times (4. juli 2009): "Iraq war ends". Fundet på <http://www.nytimes-se.com/>

TV2.dk (21. februar 2008): "Landets bedste skoler fundet". Fundet på <http://nyhederne.tv2.dk/politik/article.php/id-10520669.html>

TV2.dk (6. juli 2009): "Tv-seningen uge 16: 'AllStars' topper hit-listerne". Fundet på <http://omtv2.tv2.dk/index.php?id=1804>.

TV2.dk (26. juni 2009): "KU-debat: Valgret kun til udvalgte". Fundet på <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-23282148.html>

Ugebrevet A4 (16. marts 2009): "Til kamp mod sundhedsforsikringer" af Marie Preisler. Fundet på http://www.ugebreveta4.dk/2009/200910/Baggrundoganalyse/Til_kamp_mod_sundhedsforsikringer.aspx

Ugebrevet A4 (30. marts 2009): "De rigeste flygter fra den offentlige velfærd" af Tanja Nyrup Madsen. Fundet på http://www.ugebreveta4.dk/2009/200912/Baggrundoganalyse/De_rigeste_flygter_fra_den_offentlige_velfaerd.aspx

Ugebrevet A4 (20. april 2009): "SF rider højt på andre partiers fiasko" af Peter G. H. Madsen. Fundet på http://www.ugebreveta4.dk/2009/200914/Baggrundoganalyse/SF_rider_hoejt_paa_andre_partiers_fiasko.aspx

Ugebrevet A4 (28. januar 2008): "Offentlige ansatte drukner i papir" af Michael Bræmer. Fundet på <http://www.>

ugebreveta4.dk/2008/200804/Baggrundoganalyse/
OffentligtAnsatteDruknerIPapir.aspx

Urban.dk (25. maj 2009): "Lavere skat motiverer ikke" af Hans Petersen. Fundet på: <http://www.urban.dk/article/20090525/nyheder/90525025/0/www.mobil.nu/>

YouTube.com (15. april 2009): "Lost Generation". Fundet på <http://www.youtube.com/watch?v=42E2fAWM6rA>

YouTube.com (15. april 2009): "The Yes Men". Fundet på <http://www.youtube.com/watch?v=SIUQ2sUti8o>

Wikipedia.org (27. juni 2009): "Spoofing attack". Fundet på http://en.wikipedia.org/wiki/Spoofing_attack

Andet materiale

Radford, Michael (1984): "1984". 20th Century Fox/Virgin Film. Baseret på George Orwells bog af samme navn.

Cannon, Doran William (1980): "Brave New World" BBC Movie. Baseret på Aldous Huxleys bog af same navn.

Brügger, Mads og Boeskov, Jakob S. (2004): "Danes for Bush" Afsnit 1-3 sendt på DR2

Bilag

Indhold af den vedlagte CD

Bilag 1 - Mappe med avisartikler

Bilag 2 - UG i håndvaske

Bilag 3 - Den stigmatiserede lærer

Bilag 4 - Interview med Marianne Jelved

Bilag 5 - Interview med Anna Riis og Anna Rørbæk

Bilag 6 - Aktionsforskning med Søren Frimann

Bilag 7 - Brev til Det Radikale Venstre

Bilag 8 - Interview med Charlotte Storm

Bilag 9 - Interview med Søren Lisby

Ansvarsliste

Gennem specialet har vi flere gange langet ud efter den herskende fornufts instrumentalisering af det menneskelige virke. Det er derfor med største modvillighed, at vi indordner os under konformitetens krav ved at sætte højrestående krydser, der dog først og fremmest skal ses som et udtryk for, at arbejdsbyrden i specialet har været ligeligt fordelt.

	Stine	Thomas	Mikkel
Kapitel 1			
1.1.	X	X	X
1.2.	X	X	X
Kapitel 2			
2.1.			X
2.2.	X	X	
2.3.	X	X	
2.4.		X	X
2.5.	X	X	X
Kapitel 3			
3.1.	X		
3.2.	X	X	X
3.3.	X	X	X
3.4.	X		
3.5.	X	X	X
Kapitel 4			
4.1.		X	X
4.2.	X	X	
4.3.	X	X	X
Kapitel 5			
5.1	X	X	X
5.2	X	X	X
5.3	X	X	X
5.4	X	X	X
Kapitel 6			
Refleksion	X	X	X
Appendiks			
Appendiks A			X
Appendiks B			X

English abstract

In this thesis we wish to contest the growing neoliberal reform policy, which has dominated the public sectors in the Western world since the nineteen eighties and is recognized by the generic term 'New public management' (NPM). The intention of this thesis is not only to contest the project on paper, but also to make it act as a active "stroke" in the present and forthcoming combating of the NPM project.

The thesis is therefore brought about as an action research project, in which we make a collaborative alliance with the Danish political party, Det Radikale Venstre. (Translation: The Radical Left). The purpose of this alliance is to attempt to equip the political Party's administration of communicative counterattack against the increasing NPM tendency. An attempt carried out over two stages.

The first stage is partly carried out by analyzing and bringing to light the inherent contradictions that characterizes the NPM project is and the more or less conscious discursive cover up the contradictions is concealed by, and partly by analyzing Det Radikale Venstres previous counterattack attempts on the NPM project.

In this essential part of the thesis we show a long line of contradictions between what the NPM projects is said to be and what it really is. In addition, we make it clear, that the proponents of the project have made use of ideological attacks in their attempt to preserve the strategy, which covers the project's contradictory nature. In that context, we among other things introduce, how NPM reforms is interpreted as non bureaucratizing reforms, even though they led to even more bureaucracy. We also present how the NPM project is interpreted as welfare-raising, although it really is the opposite

Next we look in to Det Radikale Venstre's political and communicative base in relation to the war against the neoliberal NPM-tendency. We illustrate among other things, that the party's communication sometimes clashes with the ideals

which they emphasizes as being controlling the party's policy. In the analysis we draw special attention towards the political party communicative and political capabilities and illustrate how the party's one-sided target group orientation towards the public sector employees can be seen as an impediment to the party's ability of succeeding in the communicative war against the NPM project. The Danish welfare model enjoys widespread support among the wide crowd of electors and therefore we, among other things, criticize the political party of being less than ambitious in its aim by only drawing an appeal to the employees of the public sector.

The second stage of the thesis is partly carried out by preparing and presenting a counterstrategy, and partly by preparing and presenting a series of concrete proposals, as to how the Det Radikale Venstre can execute a specific counter-attack on the NPM project. At this stage of the thesis we commit ourselves to letting the concrete proposals be a product of; (1) the ideal of involving the public and provide learning through interactive and social media, and (2) the satirical genre, which through caricaturing makes it possible to point out the instrumental nature of the NPM project to the public.

Finally the thesis contains a reflection and two additional analyses attached as appendix to the thesis.

Appendiks A

Skab et chok og privatiser derefter hele baduljen

Milton Friedman, der som tidligere beskrevet er ophavsmanden til de idéer NPM-projektet bygger på, beskriver i sit indflydelsesrige værk fra 1962 'Capitalism and Freedom', hvordan neoliberale politikere kan skabe radikale, politiske forandringer. I forordet til genoptrykket fra 1982 skriver han:

Only a crisis, actual or perceived produces real change. When that crisis occurs, the actions that are taken depend on the ideas that are lying around. That I believe is our basic function, to develop alternatives to existing policies, to keep them alive and available until the politically impossible becomes politically inevitable. (Milton Friedman, forord til Capitalism and Freedom (1962, genoptryk Chicago, University of Chicago Press, 1982, side xiv)

Friedman vidste af bitter erfaring, at det ikke var muligt at privatisere et helt samfund ved at tale til borgernes sunde fornuft. Det havde University of Chicago forsøgt sig med i Chile i slutningen af 1950'erne. På det tidspunkt sprudlede den chilenske økonomi efter en keynesiansk blandingsmodel, og det var en torn i øjet på de neoliberale økonomer på University of Chicago. De ønskede at gøre op med blandingsøkonomien og iværksatte derfor et storstilet projekt, der skulle omdanne Chiles blandingsøkonomi til et mekka for store internationale korporationer ved at fjerne al statslig intervention. University of Chicago oprettede en satellitskole i Santiago med det formål at uddanne og indoktrinere neoliberale økonomer til kampen mod den chilenske blandingsøkonomi. Det var planen, at disse økonomer skulle præge den offentlige debat og trække den chilenske regering i en neoliberal retning. Projektet blev dog på ingen måde den succes, som Friedman og hans kollegaer på University of Chicago havde håbet på. Ved valget i 1970 var Chile rykket så meget mod venstre, at de tre største

partier eksempelvis havde lovet vælgerne at nationalisere landets store kobberminer. Samme år blev University of Chicagos store satellitskoleprojekt droppet. (Klein, 2009, side 68-74)

Der skulle en alvorlig krise til, før Friedman og hans kollegaer fra University of Chicago fik indflydelse på den chilenske økonomi. Det skete tre år senere, da general Augusto Pinochet kørte ind i Santiago med sine tanks og styrtede demokratiet. Flere fremtrædende økonomer fra University of Chicago – heriblandt Friedman – stod klar i kulissen til at yde økonomisk rådgivning til den chilenske hær. Neoliberalisterne havde endelig fået den krise, de havde ventet på. Militærkuppet havde sendt chokbølger ud i alle afkroge af det chilenske samfund. Landet var ramt af rådvildhed og panik og gjorde en omvæltning af økonomien mulig. Pinochet dannede en alliance med Chicagoskolens økonomiske rådgivere, og i løbet af de følgende år blev adskillige statsejede, chilenske virksomheder privatiseret, toldbarrierer blev revet ned, priskontrol på fødevarer blev fjernet, og de offentlige udgifter blev reduceret til det rene ingenting – bortset fra udgifterne til militæret som blev øget betragteligt. Omvæltningen af Chiles velfungerende blandingsøkonomi ramte chilenerne hårdt. Inflationen, arbejdsløsheden og priserne på basale fødevarer skød i vejret, og millioner af chilenerne, der få år forinden havde tilhørt en voksende middelklasse, måtte nu kæmpe en daglig kamp for at få mad på bordet. Alligevel kunne Friedman og hans kollegaer glæde sig over, at Chile nu endelig var blevet det slaraffenland for store udenlandske korporationer, som de så længe havde drømt om. Alt hvad der skulle til for at skabe denne omvæltning var blot en krise, en lille ændring af de demokratiske spilleregler og en hel del massearrestationer og tortur. (Ibid., side 87-98)

Thatcher brugte også chokstrategien

Pinochets succes med at omvælte den chilenske økonomi gik ikke ubemærket hen hos Storbritanniens konservative pre-

miereminister Margaret Thatcher i starten af 1980'erne. Hun drømte om at lave en lige så gennemgribende reduktion af de offentlige udgifter i Storbritannien, som Pinochet havde gjort det i Chile. Men i modsætning til Pinochet var Thatcher tvunget til at holde sig inden for demokratiets spilleregler, og det gjorde hendes drøm svær at realisere, fordi englænderne ikke umiddelbart var interesserede i at opgive deres offentlige velfærdsydelser. Pinochet havde kun haft succes med sine neoliberale reformer, fordi han havde afskaffet demokratiet og brugt den nødvendige militære magt til at lukke munden på alle kritikere. Det ville være politisk selvmord for Thatcher at give sig i kast med en stor privatiseringsreform, der ville gøre tilværelsen usikker for Storbritanniens mange udsatte familier. På det tidspunkt var Storbritannien i økonomisk krise, og befolkningen var afhængige af det offentlige velfærdssystem. Thatcher havde derfor brug for en virkelig eller forestillet krise – for at bruge Friedmans ord – der kunne ryste befolkningen og lede deres opmærksomhed over på andre ting end det britiske velfærdssystem, hvis hun skulle gøre sig forhåbninger om at overbevise vælgerne om, at en reduktion af den offentlige sektor var nødvendig. (Ibid., side 155-161)

Den krise fik hun den 2. april 1982, da Argentina invaderede Falklandsøerne. Øgruppen, der ligger ud for Argentinas kyst, havde absolut ingen geografisk betydning for hverken Storbritannien eller Argentina, men symbolværdien var stor. Mange briter så Falklandsøerne som det sidste glimt af storhed for Storbritanniens bortsvindende imperium, og det udyttede Thatcher prompte. Uinteresseret i forhandlinger og sanktioner fejede hun FN til side og gik i krig med argentinerne. Da kamphandlingerne brød ud, var opbakningen til Thatcher rekordlav. Meningsmålinger viste, at kun 25 procent af briterne ville sætte deres kryds ved hende, hvis der var valg. Men da de britiske tropper først var sendt af sted i kamp, vendte Thatchers personlige krigslykke. Tilråb som "Ditch the Bitch" blev afløst af vredesudbrud mod den argentinske militærjun-

ta, og da kamphandlingerne sluttede 10 uger senere, havde Thatcher opbakning fra 59 procent af de britiske vælgere. (Ibid., side 162-164)

Den britiske hærs modinvasion på Falklandsøerne fik kodenavnet 'Operation Corporate', og selvom det var et mærkeligt navn, så viste det sig at passe meget godt. Thatcher var nemlig ikke sen til at udnytte sin nyvundne popularitet til at få gennemført nogle af de privatiseringsreformer, hun længe havde drømt om. Falklandskrigen havde givet briterne det chok, hun havde brug for, og givet dem andet at tænke på end om gasforsyningen var på offentlige eller private hænder. Fra 1984 til 1988 privatiserede Thatchers konservative regering blandt andet British Telecom, British Gas, British Airways, British Airport Authority og British Steel, ligesom regeringen også solgte statens aktier BP. Dette var den virkelige "Operation Corporate", noterer Naomi Klein sig i sin bog 'Chokdoktrinen'. (Ibid., side 164-165) Thatcher formåede med stor succes at udnytte den politiske krise i forbindelse med Falklandskrigen til at privatisere den offentlige sektor i Storbritannien. Krisen havde bragt befolkningen sammen, fået de kritiske røster til at forstumme og givet hende et påskud til at indføre de nødforanstaltninger, der var nødvendige for at sikre det britiske imperium. Thatcher viste, at det var muligt at indføre omfattende privatiseringsreformer uden at gå på kompromis med demokrati eller menneskerettigheder. Hendes succes lå i, at hun formåede at udnytte krisen til at samle befolkningen, og da muligheden bød sig, handlede hun prompte og kraftfuldt.

Appendiks B

Hvad kan vi lære af SF?

I forlængelse af at vi arbejder med et politisk parti, der skal forsøge at sætte en politisk dagsorden, er det nærliggende at undersøge, hvad andre politiske partier i Danmark har gjort for at få trænge igennem hos vælgerne. Vi vil derfor dedikere dette afsnit til at undersøge, hvad SF – eller So-ci-a-lis-tisk Folkeparti som VKO-alliancens medlemmer ynder at kalde partiet – har gjort for at opnå den vælgermæssige succes, som partiet har oplevet siden Folketingsvalget i 2001. Her hentede partiet 6,4 procent af stemmerne (Ugebrevet A4, 20.04.09). I 2007 fordoblede SF sine mandater og hentede 13 procent af stemmerne.¹ Og i skrivende stund viser meningsmålinger, at SF vil hente mere end 20 procent af stemmerne, hvis der var valg i dag. (Ugebrevet A4, 20.04.09)

Venstre har gjort Søvndal til oppositionens leder

Da vi tidligere på året sad ansigt til ansigt med den tidligere radikale leder, Marianne Jelved, i hendes kontor, gav hun sit bud på, hvorfor SF klarede det så godt ved valget i 2007. Hun pegede på, at Fogh "(...) under valgkampen i 2007 på sin egen både direkte og indirekte måde udnævnte Villy Søvndal til den egentlige opposition. Det var det, der gavnede Villy Søvndal (...) ", sagde hun og tilføjede, at "(...) det var det samme, der skete for os i 2005." (Interview med Marianne Jelved, 30. marts 2009) Og ifølge flere politiske kommentatorer rammer Jelved plet med sin analyse. I en analyse i Dagbladet Information peger journalist og medredaktør Bent Winther på, at Anders Fogh Rasmussen selv har været med til at gøre Søvndal til den, han er i dag. I sin analyse skriver han, at:

— (...) paradoksalt nok har især Venstres top selv været med

¹ http://www.denstoredanske.dk/Samfund%2c_jura_og_politik/Samfund/Danske_politiske_partier_og_bev%c3%a6gelser/Socialistisk_Folkeparti

til at bygge Villy Søvndal op. Det har de gjort med stor ihærdighed for at genere socialdemokraterne mest muligt. Villy Søvndal er blevet kaldt for oppositionens 'sande' eller 'åndelige' leder. Anders Fogh Rasmussen har i tv-debatter bestræbt sig på at henvende sig direkte til SF-lederen for at signalere, at det er de to, der udkæmper slaget om magten. (Information, 14.02.09)

Ifølge Bent Winther er det hovedsageligt sket for at udmanøvrere Helle Thorning-Schmidt. Ved at udråbe Søvndal til oppositionens "sande leder" har Fogh Rasmussen tydeliggjort, at oppositionens statsministerkandidat – altså Thorning-Schmidt – er så ligegyldig, at VK-regeringen end ikke gider beskæftige sig med hende. Taktikken har for så vidt været smart og været med til at tage brodden ud af det socialdemokratiske kampagnemaskineri. Problemet er bare, at Fogh Rasmussen og hans politiske strateger med taktikken har sendt vælgerne lige i armene på Søvndal, som har kvitteret ved at tyvstjæle vælgere ikke kun fra de øvrige oppositionspartier, men også fra VKO-alliancen. Det har givet panderynker langt ind i regeringspartierne. For som Bent Winther skriver videre i sin analyse, så er det er gået op for VK-regeringen, at Søvndal er:

(...) et Frankensteins monster, som Fogh Rasmussen har frembragt. I bedste mening for hans eget projekt har han forsøgt at konstruere og bygge en figur op, som han kunne håndtere og styre – en socialistisk modpol, der kunne skærpe hans egne midtersynspunkter og oven i købet som sidegevinst kunne blæse til den interne rivalisering i oppositionen. Men monstret har nu i stedet allieret sig med Socialdemokraterne, gjort sig stueren politisk og går målrettet i søvngængertempo med begge arme frem foran sig mod statsministeren – for at kvæle sin skaber. (Information, 14.02.09)

Derfor ændrede Lars Løkke Rasmussen også taktik som noget af det første, da han indtog statsministerposten efter Fogh Rasmussen. Løkke Rasmussen ønskede at lukke munden på Søvndal en gang for alle og udnævnte derfor Peter

Christensen som ny politisk ordfører i Venstre. ”Med valget af Peter Christensen som ny politisk ordfører i Venstre har Løkke fået en ’kriger’, der skal udstille SF som et vattet venstrefløjsparti”, sagde en anonym kilde i Venstre til Politiken kort efter udnævnelsen. (Politiken, 08.04.09, 1. sektion, side 3) Og hvis det vitterligt var Løkke Rasmussens intention at benytte Peter Christensen til at bekriige Søvnal og SF, så leverede han i hvert fald varen i sin første optræden som politisk ordfører for Venstre. Til Politiken sagde den nyudnævnte politiske ordfører, at ”(...) borgerlige vælgere, som har fundet Søvnal sympatisk og humoristisk, skal vide, at det ikke er ufarligt at stemme på SF. Derfor er det slut med at gøre Villy til en humoristisk figur. Han er socialist, og hans politik er socialistisk.” (Ibid.) I samme ombæring holdt VKO-alliancens medlemmer også op med at kalde SF ved sit korte, neutrale og ufarlige navn på to bogstaver. Efter udnævnelsen af Peter Christensen har VKO-alliancens medlemmer kaldt SF ved sit fulde navn – ”So-ci-a-lis-tisk Folkeparti” med tryk på alle stavelser, hvilket Bent Winther også bemærker i sin analyse. (Information, 14.02.09)

Ifølge Rune Stubager, der er lektor og valgforsker på Aarhus Universitet, kan Løkke Rasmussens nye aggressive taktik over for SF dog meget vel gå hen og blive en fordel Søvnal og SF. Stubager mener, at det vil gøre det lettere for SF at profilere sig selv og udstille regeringens politik som rendyrket liberalisme, hvis VK-regeringen slår ind på en mere ”konfrontatorisk kurs” over for partiet. Til ugebrevet A4 siger han, at hvis VK-regeringen begynder ”(...) at føre en mere liberal politik, vil det være en gave sendt fra himlen til SF og resten af oppositionen. Alle målinger viser nemlig, at danskere allerede under Anders Fogh Rasmussen mente, at man var gået for langt i den retning.” (Ugebrevet A4, 20.04.09)

Og meget tyder på, at Stubager kan have ret i, at SF og resten af oppositionen kan profitere af, hvis VK-regeringen bliver mere konfrontatorisk i sin kommunikation. Vælgerne lader i hvert fald til at lade sig drage af politikere, der er involve-

ret i de glødende politiske slagsmål. Tidligere på året spurgte Zaperas SF's nye vælgere, hvad der har fået dem til at skifte parti. Og kigger man på svarene fra SF's nye vælgere, bliver det klart, at det i høj grad er skuffelse over andre partiers politik og indsats, der har fået mange til at skifte deres gamle parti ud med Søvnalds parti. "De radikale er en skygge af sig selv. Dårlig organisation og uklare meldinger. SF er meget mere med i gamet" (Ibid.), siger en vælger, der netop har skiftet vores samarbejdspartnere i Det Radikale Venstre ud med SF. En tidligere socialdemokrat er enig og siger, at "(...) mit tidligere parti er i den grad blevet et discountparti uden gennemslagskraft, ideologi eller profil." (Ibid.) Ifølge Ugebrevet A4 begrundet hele 26 procent af de nye SF-vælgere deres skifte med, at deres gamle parti har svigtet dem.

Det kan selvfølgelig være svært for Det Radikale Venstre at bruge disse indsigter til ret meget. Margrethe Vestager og hendes kollegaer kan af gode grunde ikke bestemme, hvem Løkke Rasmussen og VKO-alliancen skal angribe som oppositionens "sande leder". Men de radikale skal måske i højere grad være villige til at stille sig i skudlinjen og tage kampen op med regeringen på de områder, hvor vælgerne mener, at oppositionspartierne har skuffet dem. De skal være mere aggressive og ikke være bange for at vise, at de er uenige med den politik, som regeringen fører på det offentlige område. De skal gøre som Søvnald og SF og vise, at de er med i "gamet", som den tidligere radikale vælger pointerer i Zaperas undersøgelse. For SF er ikke bare blevet hotte, fordi vælgerne er trætte af deres gamle partier. De var vundet enorm opbakning fordi, at de har været dygtige. Som Stubager siger i artiklen i Ugebrevet A4: "Vælgerne havde jo næppe skiftet parti, hvis ikke SF fremstod som et stærkt og interessant alternativ" (Ibid.)

Søvnald til Hizb ut-Tahrir: "Gå ad helvede til"

Og én af de måder, som Søvnald og SF har gjort sig selv interessante på, er blandt andet ved at lægge afstand til SF's

fløjsbeklædte, old school, altfavnende, socialistiske ophav. Men der skulle 12 karikaturtegninger af profeten Muhammed og en hård kritik af Søvndals medieoptræden til, før partilederen opdagede, at der kan være gode stemmer i at agere populistisk i forhold til de temaer, som vælgerne synes er vigtige. Efter blot ét år som formand for SF var Søvndal ved at komme alvorligt i klemme i mediemaskineriet, da han tirsdag aften den 7. februar 2006, midt i bedste sendetid, og mens vrede, muslimske demonstranter brændte Dannebrog af i det meste af verden, tonede frem på den arabiske TV-station Al Jazeera og kritiserede daværende statsminister Fogh Rasmussen for sin håndtering af Karikaturkrisen. Søvndals udmeldingen blev mødt med ramaskrig fra flere steder i den danske befolkning. Her mente man, at Søvndal bedrev ”hyklerisk plat på en ulykkelig situation”.² Den følgende dag skrev en tydeligt oprørt J. Jørgensen fra København eksempelvis et læserbrev i Ekstra Bladet, hvor han mente, at Søvndal ”(...) skulle skamme sig således at kaste brændstof på det bål, som Fogh Rasmussen prøver at slukke. Det er lige før, man begynder at sammenligne Villy Søvndal med den landsforræderiske imam Abu Laban.” (Ekstra Bladet, 09.02.06) I dagene efter var tonen var hård og ophedet, og Søvndal måtte gøde olie på vandene ved at trække i land. Hans officielle forklaring lød, at han stod fuldstændig bag regeringen, og at han var blevet misforstået i det indslag, de danske medier havde bragt.³

Søvndals ry og troværdighed havde dog lidt et alvorligt knæk. SF-lederen havde erfaret på egen krop, at de danske vælgere ikke er indstillet på en nuanceret debat om ytringsfrihed, når fremmed magter brænder billeder af Fogh Rasmussen af og true landet med bål og brand. Om det var derfor, Søvndal to år senere gjorde op sit tidligere altfavnende, socialistiske jeg, da danskernes tolerance over for andre kulturer endnu

2 http://danskfolkeparti.dk/Peter_Skaarup_S%C3%B8vndal_sl%C3%A5r_hyklerisk_plat_p%C3%A5_ulykkelig_situation.asp

3 <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2006/02/08/112734.htm>

en gang stod for skud, skal vi lade være usagt. Men ikke desto mindre lød der helt andre toner fra Søvndal, da den yderliggående muslimske organisation, Hizb ut-Tahrir, midt i februar 2008 endnu en gang demonstrerede mod Jyllands-Postens 12 karikaturtegninger i København. På Søvndals webblog var al forståelse for den muslimske vrede forsvundet. Han tordnede mod Hizb ut-Tahrir og skrev, at hvis "(...) de er så fladpandede, at de virkelig ønsker Kalifatet og Sharia indført, så er de simpelthen kommet til det forkerte land. De har intet at gøre i Danmark, og de vil ikke opnå det de stræber efter."⁴ Og dundertalen fortsatte: "Og til de helt almindelige danskere, som med rette er trætte af Hizb-ut-Tahrirs groteske synspunkter og vanvittige demonstrationer: Sådan er vi mange der har det. Jeg er også træt af dem! Lad os derfor sammen sende dem en klar besked: Jeres åndsformørkede idioti har ingen gang på jord, for i længden vil ingen leve i ufrihed, uvidenhed og i jeres patetiske ubehjælpomhed.", skrev Søvndal på sin blog.⁵ Men ikke nok med det. Over for Jyllands-Posten strammede Søvndal retorikken og sagde slet og ret, at Hizb ut-Tahrir kunne "(...) gå ad helvede til." (Jyllands-Posten Øst, 20.02.08)

Det var ikke alle, der var begejstrede for Søvndals nye skarpe retorik. Én af dem var SF's Europa-parlamentariker, Margrethe Auken, der langede ud efter Søvndal. "Villy er med til at mobbe det muslimske mindretal, når han siger, at tegningerne var nødvendige. Muslimerne er et mindretal under pres i Danmark, og for mig handler ytringsfrihed om at slå på dem, der er større end én selv og ikke på dem, der er mindre end én selv", sagde hun (Berlingske, 04.03.08, 1. sektion, side 1). Og SF-hovedbestyrelsesmedlem, Trine Pertou Mach, var enig med sin kollega i kritikken af Søvndal. Hun mente, at formanden "fordummede debatten" med sin skarpe retorik. "I en tid, hvor SF står stærkt, burde Villy i stedet arbejde for at skabe mindre skel mellem muslimer og etniske danskere", sagde

4 <http://sf.blogs.com/villy/2008/02/hizb-ut-tahrir.html>

5 Ibid.

hun. (Ibid.) Og Pertou Mach havde måske ret i, at Søvnald ”fordummede debatten” med sin kontante retorik over for Hizb ut-Tahrir. Søvnalds retorik lagde i hvert fald ikke op til en nuanceret meningsudveksling mellem politiske modstandere. Men vælgerne var lige glade. I hvert fald blev Søvnald og SF ved med at gå frem i meningsmålingerne. Og fremgangen skete ikke længere kun på bekostning af de øvrige oppositionspartier. Ifølge en meningsmåling fra Zapera har SF hentet 10 procent af sine nye vælgere hos Venstre, De Konservative, Liberal Alliance og Dansk Folkeparti. (Ugebrevet A4, 20.04.09)

At vælgerne ikke var indstillet på en nuanceret debat om ytringsfrihed og religiøs tolerance oplevede den tidligere radikale kulturminister, Elsebeths Gerner Nielsen, da hun ville skubbe til debatten og stillede op til en fotoseance på Højbro Plads i København iført tørklæde. Fotoseancen fandt sted ugen efter, at Dansk Folkepartis Søren Krarup havde sammenlignet det muslimske tørklæde med det nazistiske hagekors. Det gjorde han i forbindelse med, at Enhedslistens Asmaa Abdol-Hamid havde erklæret, at hun ville bære tørklæde på Folketingets talerstol, hvis hun bliver valgt ind i Folketinget. Ifølge Gerner Nielsen havde fotoseancen til formål at sætte fokus på danske værdier. ”Det er en kamp for ytringsfriheden, et symbol på ytringsfriheden. Alle i Danmark skal have ret til at ytre sig. Det afgørende er, hvad man siger, ikke hvad man har på hovedet”, sagde hun blandt til Politiken.⁶

Men vælgerne forstod ikke Gerner Nielsens happening. I et læserbrev i Jyllands-Posten skrev Orly Christensen fra Grenaa, at Gerner Nielsen ”(...) er gået i selvsving, og det er simpelt hen en hån mod alle de undertrykte kvinder, som findes i de muslimske lande. Jeg vil opfordre Elsebeth Gerner til at tage en runde til disse ’eksotiske’ lande og se, hvordan kvinderne lever der.” (Jyllands-Posten, 28.04.07) Og Flemming Kristensen var

6 <http://politiken.dk/indland/article292286.ece>

enig. I et læserbrev i B.T. skrev han, at Gerner Nielsens happening var ”ren idioti”, og at den var ”tæt på hjernedøds-kriteriet”. ”(...) Tak, for den støtte, Elsebeth viser de kvinder, som er tvunget til at bære denne hovedbeklædning, som ikke har nogen fri ret til at lade være hermed”, skrev han (B.T., 30.04.07) Og Carl Post supplerede i samme avis: ”Fuldstændig som man kunne forvente, demonstrerer Elsebeth Gerner Nielsen og de radikale, at de ikke fatter en pind af det hele.” (Ibid.) Reaktionen på Gerner Nielsens happening afslørede, at de danske vælgere måske ikke var lige så tolerante over for tørklædeklædte folketingspolitikere, som Gerner Nielsen og dele af Det Radikale Venstre var. Det havde Søvndal øjensynligt set. Mens hans partikollega, Ida Auken, udtalte til Dagbladet Information, at Abdol-Hamid sagtens kunne være medlem af Folketinget for et socialistisk parti (Information, 26.04.07), så tog Søvndal skarp afstand til Abdol-Hamid: ”Mange af de synspunkter, som hun giver udtryk for, hører jo mere hjemme på højrefløj end hos os (...) Hun er for lang i spyttet, når hun skal udtale sig om forholdet mellem politik og religion og grundlæggende ting som seksuelle mindretals rettigheder og retten til dødsstraf”, sagde han. (Ritzaus Bureau, 25.04.07) Søvndals afvisning af Abdol-Hamid resulterede i et par udmeldelser fra et par menige SF’ere og lidt intern kritik. Men måske var Søvndals nye skærpede kurs i værdikampen også med til at sikre SF’s succes ved Folketingsvalget lidt senere på året. Faktum er i hvert fald, at siden, Enhedslisten opstillede Abdol-Hamid, har partiet faretruende nærmet sig spærregrænsen samtidig med, at SF har øget sin fremgang.⁷

SF på kompromis

Analysen af SF’s vælgermæssige succes viser, at SF har betalt en pris for sin succes. Vi gik ind i analysen med en forventning om, at SF var et lysende eksempel på et parti, der har formået at sætte en ny dagsorden i dansk politik. Det har de måske også på nogle områder. Men gennemgangen viser også, at

Søvndal har måttet slagte nogle hellige socialistiske køer især i værdikampen, hvor tonen er blevet skærpet over for fremmede kulturer og religioner. Men det er ikke det hele. SF har igen nem de seneste år holdt et sandt garagesalg over socialistiske mærkesager for at gøre sig selv ”regeringsduelige”. Seneste måtte Søvndal og SF sluge en ekstrabevilling på tre milliarder kroner til Danmarks indsats i Afghanistan for at komme med i sit første forsvarsforlig. (Information, 25.06.09) Dermed brød partiet med årtiers kamp for nedrustning af forsvaret for at vise sin egen regeringsduelighed. Derudover har partiet lagt op til en accept af den såkaldte ’24-årsregel’, hvis den beviseligt er med til at stoppe tvangsægteskaber⁸, ligesom partiet også er indstillet på at lade skattestoppet fortsætte – dog i en lidt ændret form.⁹ Ydermere har SF lagt stemmer til en række økonomiske pakker, som de ikke tidligere ville have støttet. Eksempelvis lagde partiet stemmer til bankpakke II, der i lyset af den finansielle krise belønnede de danske bankers grådighed og risikofyldte investeringer med en saltvandsindsprøjtning på 100 milliarder kroner. Derudover trykkede SF’s folketingspolitikere også på ’ja’-knappen i Folketinget, da folketingspolitikkerne stemte om finansloven for 2009. Dermed leverede SF for første gang i historien stemmer til en borgerlig finanslov. Og den 31. marts 2009 stemte SF for en tekst i Folketinget, som fastslår, at Nato-medlemskabet er grundlaget for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. I SF’s principprogram står der ellers, at Nato skal afvikles. (Information, 25.06.09)

Vejen til den regeringsduelighed, som SF efterhånden bryster sig med, er altså belagt med en række midtersøgende, politiske indrømmelser. Og det bekymrer blandt andre Henrik Herløv Lund, som vi har stiftet bekendtskab med tidligere i specialet. Han mener, at det bliver sværere og sværere at se forskellene på oppositionens politik og VKO-flertallets politik. Han skriver:

8 <http://politiken.dk/politik/article407329.ece>

9 <http://politiken.dk/politik/article494826.ece>

(...) SF's tilnærmelse til Socialdemokratiet på centrale politiske punkter, rejser på den anden side spørgsmål om, i hvilken grad en anden regering på det grundlag også reelt indebærer en anden politik? For når Socialdemokratiet i forvejen ligger tæt på regeringen, får vi jo en "dominoeffekt", der rykker oppositionen som helhed tættere på regeringen. Hermed bliver det det samlede politiske alternativ mere uklart og usikkert. (Herløv Lund, 15.11.07, side 4)

Indsigten, som vi tager med os fra dette afsnit, er ikke derfor ikke specielt opløftende for os. Ved første øjekast virkede SF som et parti, som har formået at vinde massiv vælgeropbakning ved at sætte en ny politisk dagsorden. Men ved nærmere eftersyn er dagsordenen måske slet ikke så ny. SF har blot slugt en masse kameler, vendt sit socialistiske ophav ryggen og er søgt ind mod midten af dansk politik – ligesom alle de andre partier. SF har altså ikke haft held med at rette nogen form for immanent kritik mod den etablerede orden. Partiet har blot rettet ind og tilpasset sig vælgernes ønsker ved at agere populistisk. Derfor skal vi nok ikke hente alt for meget inspiration i SF's kampagnemaskineri til den kommunikation, som vi udvikler på vegne af Det Radikale Venstre. Det vil betyde, at vi skal ændre på den radikale politik og gå på kompromis med vores værdier, og det vil vi ikke. Men vi kan måske bruge indsigterne fra analysen til at sige, at de radikale skal forsøge at overtage lederskabet af oppositionen, og så skal partiet måske holde lidt igen på de absolutte tabersager. Og her tænker vi specielt på Gerner Nielsens tørklædestunt – sådan noget er de danske vælgere øjensynligt ikke klar til endnu.

